

XI. zvezek.

Pedagoški Letopis

Na svetlo daje

Slovenska Šolska Matica
v Ljubljani.

Uredila

H. Schreiner in dr. Jos. Tominšek.

V Ljubljani, 1911.

Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

C⁻ III 36480 r

III 36480 r

030024241

Vsebina.

□ □ □

Stran

I. Pedagoško slovstvo:	
1. Vzgojeslovne novine. <i>Dr. Karel Ozvald</i>	3
2. Prirodopisje. <i>A. Vales</i>	20
3. Prostorčno risanje. <i>J. Schmoranzner</i>	24
II. Razprave:	
1. Šola delavnica. <i>M. Lichtenwallner</i>	31
2. Praktična vzgojna skrb brez vzgojnoskrbnega zakonca. <i>Fran Milčinski</i>	70
2. Osmi štajerska deželna učiteljska konferenca. <i>Ludovik Černej</i>	97
III. Teme in teze poročil pri društvenih in okrajnih učiteljskih skupščinah leta 1911. Jakob Dimnik	113
IV. Poročilo o delovanju „Slovenske Šolske Matice“. D. Ljudevit Pivko	143
V. Upravni odbor in imenik društvenikov „Slovenske Šolske Matice“. Jakob Dimnik	149
VI. Zaznamek dozda izdanih in založenih knjig „Slovenske Šolske Matice“	177
VII. Naznanilo	181

I. Pedagoško slovstvo.

1. Vzgojeslovne novine.

(Dr. K. Ozvald.)

Le tisto omiko jaz štejem za pravo,
ki voljo zadeva, srce in glavo —
vse troje!

S. Gregorčič.

Uvod.

„Močni človek hoče to, kar zmore, in zmore to, kar hoče“, poudarja E. Horneffer, urednik monakovskega časopisa „Die Tat“, v svoji lepi in branja vredni knjigi „Wege zum Leben“¹.

Da imamo mi Slovenci v velikih trenutkih, ki jih je sedanjost polna, takih ljudi, ki bi hoteli le to, kar zmorejo, ali ki bi tudi zmogli to, kar hočejo! Ko bi vsaj mladi zarod nudil garancij, da jih dobimo za velike trenutke bodočnosti!

Mladina, naša jeunesse dorée! Človek mora sikniti: „Kdor te ljubi zdaj, ljubiti mora s črnim gnevom v duši!“

Naš mladi rod „ne čuti v sebi volje in moči“. — „V istini žalostno je, ako gledaš, na kakšen način preživi nemajhen del naše študirajoče mladine sredi tako sila resne dobe, kakor je naša, svoj prosti čas, in sicer prav tisti del, ki bi naj pozneje iz njega prišli voditelji našega ljudstva.“ (Foerster.)

A kako bi tu vrgel kamen, kdor ve, da

smešna krinka, opičji obraz —

to mladine vzgoja je prinas!

Vzgoja! Kaj se pravi „vzgoja“? Izraz vzgoja! ima v sebi življenje (vz = kvišku; gojim = pomnožujem živ-

¹ Založil W. Klinkhardt, Leipzig 1908. Cena: 4 K 80 vin.

ljenjske sile, kupičim energijo). Vzgajati bi se reklo = dvigati, kvišku srca! In roko na srce! Mari dviga oče, ki pošlje sina v šolo, da bi mu, ko doraste, ne bilo treba „delati“; ali mati, ki da hčerko „učiti“, da dobi „izpričevalo“; ali glavo v rokah noseči in „petice“ sipajoči profesor; ali tisti duhovitež, ki noče biti „rodoljubar“, „solzar“, „narodnjakar“ . . . ? Kdor ne dviga življenjskih moči, ta ne vzgaja!

Kaj bi rekli danes o inženirju, ki bi gradil in gradil, v nedogled gradil ogromno tovarno za izdelovanje vseh mogočih in nemogočih reči, pa pri tej graditvi brez konca in kraja docela pozabil na — motor! In tak, za znamenja časa slep, za glasove o postulatih življenja gluha graditelj je današnja vzgoja, ki — po formalnih stopnjah in brez njih — kar na slepo grmadi babilonski stolp intelektualne izobrazbe ter ob tem početju docela prezre, da je motor življenja — volja, hotenje, stremljenje.

Vzemimo zgled: srednja šola in njeno vzgojevanje.

Cilj srednji šoli bodi: podajati družbi telesno zdravih in duševno nadpovprečnih državljanov!¹ Toda tega cilja naša srednja šola ne dosega in ga niti ne more doseči, ker ji dvoje pogubnih ran razjeda organizem: kaos učne snovi (orientirati hoče učenca de omnibus et quibusdam aliis) pa način poučevanja (srednješolcu se niti ne sanja o namenu in pomenu vsega tega, kar se mu v šoli vtepa).

Vzgoja volje (delovna družba, državljanska vzgoja, šolska občina).

Ko sem pred dvema letoma imel priložnost, se v Monakovem udeležiti shoda, ki so ga interesentje sklicali z dnevnim redom „Razvoj srednje šole na Bavarskem“,

¹ Tako je cilj srednje šole formuliral vseučil. prof. filozofije Cornelius na shodu interesentov za reformo Bavarske srednje šole (v Monakovem 1909).

takrat mi je duša vriskala ob mislih, ki jih je duhoviti preosnovitelj nadaljevalnega šolstva monakovskega, šolski svetovalec dr. Kerschensteiner, kakor škorpijone sipal v šablonizem prirodoslovnega in matematičnega pouka. Z jedkimi besedami je ta simpatični možak mladeniške duše drastično slikal, kako je ves plod prirodoslovnega pouka do sedaj bil plehka „Vielwisserei“, namesto da bi učenec izvedel, kako je treba izsledovati pojave v prirodi, kakšna vprašanja stavijo ti pojavi in kako je mogoče, ob neprestani kontroli eksperimenta odgovoriti na ta vprašanja. Če sploh kateri učni predmet, bi se prirodoslovje izborno dalo porabiti za vzgojo samozanikanja, ki bi naj tvorilo glavni steber družabnemu življenju. — In matematični pouk se še malone docela giblje v zastarelih, življenju tujih tirih sholastične dobe. Namesto da bi usposabljal učenca, z matematičnim očesom motriti pojave obdajajočega nas sveta, ta pouk še v 20. stoletju nataka in pretaka kotanje z vodo iz dveh cevi neenake debelosti, potaplja krogle itd. Vezi pa, ki bi enotno spajala to, ono, sleherno poglavje matematičnega pouka med seboj in z živim življenjem, take vezi ne zaslediš izlepa v matematični uri. In to vez bi kaj lahko tvoril pojem funkcija, ki ga življenje očituje, kamor pogledaš, in ki je človeku naše dobe tuj kakor slepcu barve.

Tako je Kerschensteiner ožigosal — bavarski in izvenbavarski — šablonizem v prirodoslovni in matematični uri. Pa za nadomestilo morda materinščina, zgodovina, latinščina in grščina . . . prinese več življenja v razred? ¹ No, lepo nadomestilo! Tam še le „učimo“ in na to izprašujemo, zopet učimo in zopet izprašujemo dan na dan in leto za letom, kakor v začaranem krogu. In zaverovani v svoje „delo“ ne slišimo visoke pesmi o življenju,

¹ O naših učnih načrtih in instrukcijah ti očitki ne veljajo. — Nekaj slabih učiteljev pa je bilo in bo vedno. (Op. uredništva.)

ki jo izsleditelji novih vrednot na ves glas pojó že nad pol stoletja — Darwin in Schopenhauer in James in Wundt in Nietzsche in Tolstoj in Bergson... v mednarodnem zboru to- in onstran oceana: „Princip življenja je hotenje in hotenju sledeče dejanje!“

Kakor v posmeh našemu početju se glasi ta pesem, v posmeh nam, ki za ceno silnih količin intelektualne energije v svoji šoli izkujemo — „Kinderwillen in Männerleibern!“ Naš mladič z zrelostnim izpričevalom v roki in klobukom po strani se mi zdi kakor bolj ali manj imovit trgovec brez prakse in vsled tega brez samostojnega preudarka. Glede belih vran izmed naših „zrelih“ pa je moderna šola docela nedolžna: ta ali oni posameznik, ki prihaja iz srednje šole z disciplinirano voljo, si jo je izšolal s a m i, ne da bi ga bila šola pri tem podpirala, večinoma, bi rekel, še v boju s t o š o l o in z njenim ustrojem.

„Vzgoja volje, sistematska vzgoja volje!“, to geslo bo si morala vsa, osobito pa še oficielna pedagogika zapisati za ušesa, sicer pojde prej ali slej življenje čez njo na dnevni red. „Učitelj, ki le znanosti vtepa, je rokodelec; učitelj pa, ki goji značaj, je umetnik.“ (Anglež Parker.)

Toda se li velelniki „vzgajaj!“, „vzgajaj voljo!“, „vzgajaj značaj!“ ne glasijo, kakor da ti kdo zapove: „Bodi milionar!“ Ali se tak zahtevek sploh dá uresničiti?

Dá se! In sicer ti niti ni treba tvegati skoka v temoto, iskajočemu „novih potov“, marveč se lahko kar okoristiš s precej zanesljivim izkustvom tujine.

Kaj n. pr. pomeni za človeka volja v toku življenja, to boš, kakor svojo podobo v zrcalu, razbral iz knjige, ki jo je ne davno tega z brezprimernim uspehom obelodanil ameriški pisatelj Swett Marden pod naslovom „Pushing to the Front or Success under Difficulties“¹;

¹ V nemščino pod naslovom „Wille und Erfolg“ prevedla Eliza Bake. Stuttgart in Berlin 1909. Založil W. Kohlhammer. Cena: 1 K 80 vin.

tehniko, t. j. psihični ustroj hotenja pa razkazuje francosko delo svetovnega glasu, ki mu je duševni oče pariški filozof in pedagog Jules Payot, — „Education de la volonté“.¹ — Lahko še uvažuješ delce: Dr. K. Ozvald, Volja in dejanje. (Psihologična analiza).²

A ne samo glede novih ciljev, temveč tudi o sredstvih, s katerimi se dajo ti cilji doseči, nas orientujejo prizadevanja tujine. V tem pogledu bo imela zgodovina pedagogike kedaj poudarjati dvoje imen: Jurij Kerschensteiner pa Viljem Foerster.

1. Kerschensteiner, uvažujoč Goethejev rek: „Eines recht wissen und ausüben, gibt höhere Bildung als Halbheit im Hundertfältigen“, poudarja, da se učenec ob učiteljevem uvajanju z lastno tvornostjo dokoplji do pojmovanja kulturnih zakladov. „Najdragocenejše, kar ti je mogoče dati učencu, nikakor ni vednost, marveč neki zdrav način, kako si pridobim vednost, in pa samostojnost delanja.“ Spričo nekaterih predmetov, n. pr. prirodoslovja, je brez dvoma način, kako prideš do vednosti, važnejši od vednosti same. „Delo, dejanje vzgaja značaj; vednost vpliva nanj še le v drugi vrsti.“ — Kolik nezmisel da je s tolikim hrupom pri nas uvedeni „državljski pouk“ (Bürgerkunde), to pokaže še bodočnost. Mladega človeka navajaj šola k državljskemu ravnanju, ne pa da mu vtepamo vednost o državi in državljanih. Kako prepričevalne so vendar te misli Kerschensteinerjeve! „Z zgledi in dobrimi nauki tukaj ne pridemo dalje. Človeka moramo navaditi, pod pritiskom odgovornosti delovati v interesu drugih.“ — A vzgojni credo Kerschensteinerjev je postavka: šola ima biti — delovna družba (Arbeitsgemeinschaft). Kdor bi se hotel poglo-

¹ V nemščino pod naslovom „Erziehung des Willens“ prevedel Titus Voelkel. Leipzig 1903. Založil R. Voigtländer. Cena: 3 K 60 vin.

² Ljubljana 1911. Založila „Omladina“. Cena: 70 vin.

biti v niz teh prezanimivih in aktualnih vprašanj, temu bodita kar najtopleje priporočeni Kerschensteinerjevi knjigi: „Der Begriff der staatsbürgerlichen Erziehung“¹ pa „Grundfragen der Schulorganisation (Eine Sammlung von Reden, Aufsätzen und Organisationsbeispielen)“².

Kaj vse postane dosegljivo, ako se ti je posrečilo, vpreči tvornost učenca pred voz te ali druge učne snovi,³ o tem bi želel kedaj, iz lastne izkušnje, obširneje govoriti — kot hvaležen učenec Kerschensteinerjevih idej o „delovni družbi“. —

Glavne zahteve kot delovna družba ustrojene šole je pred kratkim⁴ očrtal P. Flerè.

2. Foerster je privatni docent za filozofijo in moralno pedagogiko na vseučilišču v Zürichu; uvaževanje dejstva, da ta vzgojevalec živi v deželi svobode, po mojem mnenju vsebuje ključ za umevanje Foersterjevih vzgojnih načel: „Wenn wir die Menschen nur nehmen, wie sie sind, so machen wir sie schlechter; wenn wir sie behandeln, als wären sie, was sie sein sollten, so bringen wir sie dahin, wohin sie zu bringen sind“, ta izrek Goethejev, bi rekel, tvori okvir za Foersterjeve reformne ideje o vzgoji.

Izmed množice Foersterjevih globokoumnih spisov prihajata v tej zvezi zlasti v poštev: „Schule und Charakter (Beiträge zur Pädagogik des Gehorsams und

¹ Leipzig, Berlin 1910. Založil G. Teubner. Cena: 1 K 20 vin.

² 2. natis. Leipzig, Berlin 1910. Založil G. Teubner. Cena: 5 K.

³ V kako nepričakovani meri lahko n. pr. spisje razveže tvorne sile učenca, o tem naj navedem dve silno zgovorni priči:

a) P. Reiff, Praktische Kunsterziehung. Neue Bahnen im Aufsatzunterricht. (125 Schüleraufsätze, von den Schülern selbst gearbeitet, nebst einer methodischen Abhandlung über den Aufsatzunterricht). Leipzig, Berlin 1906. Založil G. Teubner. Cena: 2 K.

b) M. Lichtenwallner, Prosto spisje v ljudski šoli. 1. in 2. snopič. V Ljubljani 1908, 1909. Izdala „Slovenska Šolska Matica“.

⁴ Popotnik, 1911, str. 370.

zur Reform der Schuldisziplin)¹ pa „Staatsbürgerliche Erziehung“.²

Kar je v knjigi „Schule und Charakter“ Foersterju kot cilj pred očmi, to bi se morda na kratko dalo s temile njegovimi besedami povedati: „Vzgoja za življenje, ki sleherni vednost očitvidno spaja z resničnim življenjem, razvija in krepi značaj ter na ta način zida trdno podlago, ki je porok, da se vsa strokovna in podrobna izobrazba pozneje ne bo brezplodno razblinila!“ — In še s posebno ljubeznijo govori tukaj Foerster o instituciji, ki jo je novejša ameriška pedagogika razvila iz demokratskega elana ameriškega duha — o šolski občini, ki ne pomeni nič manj ko samovlado učencev. Da bi se ideja šolske občine tuči v naših razmerah dala uresničiti, oziroma razvijati, to skuša dokazati „Dodatek“ pričujočega spisa, št. 1.

„Državljska vzgoja“ pa je po Foersterjevem nazarju neke vrste propedeutika socialnega mišljenja. „Najvažnejša naloga državljanske vzgoje ne tiči v samem poučevanju o državnih napravah, marveč v premišljenem gojenju tistih lastnosti značaja, ki so posebno važne za pravo umevanje pa izpolnjevanje sleherne dolžnosti in odgovornosti v družabnem življenju države in ki ob enem tvorijo zanesljivo bran proti posebnim nevarnostim, ki se zares državljanskemu mišljenju dvigajo iz modernega pridobivanja.“ Kako pa bi se pravi cilj dal doseči, to nam mojsterski kaže — Foersterjeva „Državljska vzgoja“.

Kaznovanje (mladinsko sodišče).

Če je res, da je majhen le tisti, ki ima majhne cilje, tedaj se moramo s spoštovanjem ozreti na zapad, na daljni zapad, odkoder prihajajo glasovi „vzgajajte voljo!“, „vzga-

¹ 4. natis (medtem je bojda že izšel 5.). Zürich 1908. Založil Schulten & Co. Cena: 3 K 60 vin.

² Leipzig 1910. Založil G. Teubner. Cena: 1 K 20 vin.

jajte značaj!“ in kjer so najprej izprevideli, da je slab le ta, kdor je izgubil vero vāse. A še jedno prelepo pokrajino si je tujina osvojila na ogromni ledini, ki se ji pravi Vzgojeslovje: to je novo naziranje o kaznovanju mladega človeka.¹

Posebna panoga dušeslovja, ki so jo pred dobrim četrletjem začeli v severni Ameriki gojiti pod imenom „child study“ (= psihologija otroka,² Kinderpsychologie), je namreč na podlagi eksperimenta in statistike neizpodbitno dokazala, da se človeško bitje za otroških — in tudi mladinskih — let ne le telesno docela razlikuje od odraslega človeka, temveč da mu tudi duševno življenje vse drugače poteka kakor človeku, ki šteje že svojih recimo vsaj 18 — 20 let. — Gl. Dostavek, št. 2.

In misleča Amerika je bila dosledna: opustila je, v kolikor mladina pride v poštev, mehansko-neizprosni vatel „enaka pravica za vse!“ ter ustvarila — mladinsko sodišče, ki mu je najvišje načelo: ne maščuj, temveč vzgajaj! V najnovejšem času si mladinsko sodišče (Jugendgericht) tudi širom evropskega kontinenta utira pot in sicer — v tem oziru — luč prihaja od zapada.

Na vprašanje, kaj je zmisel mladinskega sodišča, pa bi ne vedel boljšega odgovora nego — vzemi in beri knjigo: B. Lindsey, The Problem of the Children.³ In razen tega še: H. Guden, Die Behandlung der jugend-

¹ No, tudi mi nismo tako zaostali! Imamo moderne zakone in, kar je bolje, moderno sodišče! Prim. (za Slovence) spise Fr. Milčinskega, n. pr. tudi v pričujočem Letopisu. — *Op. uredništva*.

² Gl. n. pr.: R. Gaupp, Psychologie des Kindes, (213. snopič zbirke „Aus Natur und Geisteswelt“). Leipzig. Založil G. Teubner. Cena: 1 K 50 vin.

Ali: W. A. Lang, Experimentelle Pädagogik (mit besonderer Rücksicht auf die Erziehung durch die Tat). (224. snopič zbirke „Aus Natur und Geisteswelt“). Leipzig 1908. Založil G. Teubner. Cena: 1 K 50 v.

³ V nemščino prevedel A. Paul, pod naslovom: Die Aufgabe des Jugendgerichtes. (Aus der Praxis des amerikanischen

lichen Verbrecher in den Vereinigten Staaten von Nordamerika¹ pa (vsaj deloma): A. Uffenheimer, Soziale Säuglings- und Jugendfürsorge.² — Kot neke vrste živo sliko mladinskega sodišča pa gl. Dostavek, št. 3.

Dostavek:

1. Šolska občina.³

„Probieren geht über Studieren.“

O avstrijski srednji šoli treba priznati, da se je tekom zadnjega desetletja v svojem bistvu docela prerodila in pomladila; to pa je na podlagi „učnega načrta in navodil“, reforme zrelostnega izpita⁴ pa „predpisov glede izpraševanja in razredovanja“. Osobito predpisom glede izpraševanja si — vzlic drugačnim sodbam in tudi neredkim obodbam — upam priznati visoko ceno ter reči, da so ti predpisi, če že ne odpravili, na vsak način sposobni, odpraviti duha in telo morečo šolsko tlako . . . Če pa smo — le odkrito priznajmo! — vkljub tem, po mojem mnenju vzornim predpisom še na marsikatero stran „kakor smo bili“, treba uvaževati, da črka je in ostane mrtva brez oživljajočega duha; in kakor sleherni pisiker ne najde adekvatnega pokrovčka, tako omenjeni predpisi niso vselej in povsod našli kongenialnih tolmačev.

Zgoraj naštete reforme so, o tem sem prepričan, zanesljiv kašipot ob cesti, ki vódi od Savla do Pavla, v kolikor v poštev prihaja — učitelj. Toda šolski razred je po svojem bistvu družba. In kakor sleherni, narekuje i

Jugendgerichtes Ben B. Lindsey. Mit einer Einleitung von Dr. iur. Anna Schultz in Hamburg). Heilbronn 1909. Založil E. Salzer. Cena: 2 K.

¹ München 1910. Založil F. Korn. Cena: 2 K 80 vin.

² Leipzig 1910. Založil (kot 90. snopič zbirke „Wissenschaft und Bildung“) Quelle & Meyer. Cena: 1 K 50 vin

³ Pretiskano iz Popotnika (1910, št. 12).

⁴ O bistvu te reforme glej moj članek v Popotniku 1908, str. 117.

taka, šolski razred reprezentujoča družba več nego bi človek mislil dolžnosti, ki jih ima posameznik do posameznika ali celote in celota zopet do posameznika. „Eden za drugega, vsi pa za enega!“ velja tukaj doslovno. Koliko sem spadajočih malenkosti v svojem okrilju vsebuje hudo diskreditovani pojem „šolski red“, o tem glasno kričeč ali pridušeno se muzajoč pričajo vsi tisti dogodki, ki ob njih životari, rekel bi iluzorna — ker policijska — institucija nadzorstva na hodnikih, bolestni vzkliki v razrednicah: da „ni gobe!“, da so pretepači med odmorom vzdignili „cele oblake prahu“, da je neznan zlikovec razbil okno, predrznež otrgal kar vogel peči itd. V disciplinarnih predpisih sicer stoji: „Prepovedano je! x, y, z Zapovedano je a, b, c“ S kakim uspehom vse to, na glas vpijejo omenjena in neomenjena corpora delicti. Toda kako odpomoči temu zlu? Kako Savla prestrojiti v Pavla, v kolikor prihaja v poštev — učenec? Skoro nehote človeku pride na misel, ali ne velja morda i tukaj paradokson, da bi manj utegnilo biti več. In res je — najprej v svobodoljubnih državah severne Amerike in nato širom švicarskih kantonov — moderna pedagogika opustila dušeče prepovedi in zapovedi, češ, „Probieren geht über Studieren“, ter za vzdrževanje v šoli neobhodnega redu skušala ukoristiti tisti oživljajoči princip, ki je podlaga konstitucionalnemu življenju — princip samovladanja (self-government): šolski razred je dobil ustavo ter postal school-city t. j. šolska občina. Uspeh tega, skeptik bi rekel, drznega eksperimenta je bil nad vse pričakovanje ugoden.¹ Pokazalo se je, da ima prav angleški podagog Lyttelton, trdeč: „V tem hipu, ko dečku poveriš to ali drugo odgovornost, se v njegovi duši začenja povest o nesebičnosti.“

¹ Gl. L. Hepp. Die Selbstregierung der Schüler. (Erfahrungen mit F. W. Foersterns Vorschlägen für eine vertiefte Charakterbildung in der Schule). Zürich 911. Založil Schulthes & Co. Cena: 2 K 40 h.

V najnovejšem času — menda od predlanskega leta sem — tudi avstrijski srednji šoli „šolska občina“ ni več terra incognita. In lansko jesen sem, kot razrednik VI. B razreda na goriški gimnaziji, organizoval ta razred kot šolsko občino: to pa na podlagi sledečih določb:

Pravila

za šolsko občino organizovanega VI. B razreda na c. kr. državni gimnaziji v Gorici.

§ 1.

Šolska občina je socialni organizem, osnovan na podlagi samovladanja.

§ 2.

Nje cilj je v prvi vrsti vzdrževanje v razredu potrebnega redu; in sicer naj bi občinarji ta red vzdrževali iz lastnega nagiba, t. j. uvidevajoč, da zdravo podlago za uspešni razvoj socialnega organizma, kakor je šolski razred, tvori edino le trdno določen in od vseh občinarjev vpoštevani red in da čast celote sloni na vedenju posameznikov. Geslo bodi: „Jeden za vse, vsi za jednega!“

§ 3.

Na mesečni skupščini lahko vsak spravi na razgovor, kar je v šolski občini opazil nepravlega, oziroma naj poda novih izpodbud.

§ 4.

Kot izvrševalne organe voli šolska občina — z večino glasov — iz svoje sredine, in to za dobo enega polletja, štiri funkcionarje. Ti so: župan, zdravstveni nadzornik, arbiter elegantiarum, gospodar.

§ 5.

Župan je reprezentant šolske občine napram razredniku in vsem v razredu zaposlenim učiteljem ter ima vrhovno

nadzorstvo nad vsem izvrševanjem določenega reda. Istotako imej župan mesečno zborovanje v evidenci.

§ 6.

Zdravstvenemu nadzorniku bodi skrb, da se v odmorih šolska soba vedno prezrači, da nihče izmed občanarjev ne vstopi z blatnimi čevlji, ne povzroča prahu in ne pljuva na tla. (Za odpiranje oken zdravstveni nadzornik vsak dan — per turnum — določi po enega občanarja.)

§ 7.

Arbiter elegantiarum ima paziti, da se občanarji ne pregreše glede spoštovanja, ki so ga dolžni drug drugemu in pa v razredu zaposlenim učiteljem. — Zato naj n. pr. poskrbi, da bo eden izmed občanarjev prihajajočim ali odhajajočim učiteljem oziroma nadzornikom, ko odložijo ali zopet vzamejo površnik, klobuk, dežnik . . . na uslugo, da vsakdo izmed občanarjev vstopi nepokrite glave, da se pri oknih ne prodajajo zijala, ne mečejo koščki papirja na tla itd. Istotako naj uvažuje, da je dolžnost občanarjev, tudi na hodnikih in na dvorišču se tako vesti, da ne bo trpela čast razreda.

§ 8.

Gospodar imej — eventualno s pomočjo kakega občanarja — na skrbi, da se morebiti popisana tabla v odmoru osnaži, in to brez prašenja, da bo kreda in goba pri roki; istotako gospodar pripravi, če treba, učila, poberi donešene knjižice, listine itd.

§ 9.

Izvoljeni funkcionarji so razredniku odgovorni za red v izročenem jim delokrogu; v to se ob nastopu svoje službe zavežejo s tem, da dajo razredniku roko. Pri izvrševanju poverjene jim funkcije pa naj ne nastopajo osorno zapovedujoč, temveč prijateljski navajajoč in z lastnim zgledom.

§ 10.

Kdor bi se zoperstavljal naredbam svobodno voljenih funkcionarjev, tega pokliče občina na odgovor.

2. Donesek k psihologiji vele mestnega mladinskega zločinca. (*Rupprecht*.)¹

(Iz prakse monakovskega sodišča za mladino.)²

Mladinski zločinci so bili zakonodajalcu in izvrševalcu kazenskega prava v vseh dobah in pri vseh narodih eden najtežavnejših problemov. Ker dečko in dekle med 12.—18. letom nikakor še nista v sebi zaključena, dozorela in izkušena osebnost enako odrastlemu človeku, marveč psihofizično bitje, ki se nahaja sredi duševnega in telesnega razvoja, zato sojenje mladinskega zločina zahteva najpoglobnejšo individualizacijo obtoženca. A v tem pogledu si je šele moderna psihologija „individualnih diferenc“ — glasom nepobitnih izsleditev — pridobila legitimacijo za klic: „Na nova pota!“

Posebno, tako je poudarjal referent, treba, da uvažuješ tla, iz katerih je vzrastel mladi obtoženec, če hočeš vsestranski razumeti *fait accompli* njegovega „greha“; treba vpoštevati, da je, če kje sploh, v vele mestu mladi zločinec produkt familije, družbe in šole.

In kakšen aspekt od te strani nudi prestolnica ob Izari? V prvi vrsti tukaj ne opaziš tistega mrzličnega hlantanja za „profitom“, ki je sicer eden glavih znakov naše hiperkulture. Monakovec hoče živeti, pa tudi drugemu privošči, naj živi. Dalje v Monakovem docela manjka tistega veletovarniškega obrata, ki daje signaturo mestom na nemškem severu, in vsled tega tudi armada tovarniških delavcev, ki drugod tvorijo polovico prebivalstva. In za izobrazbo možke pa ženske mladine je v Monakovem — osobito s pomočjo vzorno urejenih nadaljevalnih šol — poskrbljeno kakor malokje.

¹ Pretiskano iz Vede, 1910, št. 3

² Predaval „mladinski“ državni pravdnik Rupprecht (dne 22. aprila 1910 v okrajnem društvu monakovskih zdravnikov.)

Spričo teh le razveseljivih razmer se ni čuditi primeroma nizkemu številu neodrastlih obtožencev, ki so tekom l. 1909. stali pred kazenskim sodnikom v Monakovem. Od 51.000 „mladinskih“ (t. j. 12—18 letnih) oseb jih je 2540 bilo obtoženih radi manjših prestopkov, 456 pa radi večjih prestopkov in zločinov, vsega skupaj torej 5% (proti 11% odrastlih obtožencev). In čeprav n. pr. Norimberk šteje za polovico manj prebivalcev nego Monakovo, je tam število mladinskih obtožencev v lanskem letu znašalo skoraj še enkrat toliko ko v Monakovem.

Kakovost deliktov je običajno v neki zvezi s posebnostjo prebivalcev. To opaziš tudi na monakovskem mladinskem delinkventu. Predmet dobri polovici lani vloženih ovadb so prestopki zoper policijski red (mladi kolesar nima izkaznice, nima luči . . .). Izmed deliktov pa, ki očitajo moralčne defekte, sta najbolj zastopana tatvina (706 slučajev), beračenje (241 večinoma 16—17 letnih dečkov, in sicer največ v zimskem času, ko ni bilo zaslužka) in vlačugarstvo (66 deklet). A o „zlatem srcu“ prebivalstva priča docela neznatno število obtožb radi očitne surovosti (le 2 slučaja radi trpinčenja živali in 12 radi telesne poškodbe; pa tudi tukaj za orožje ni morda služil nož, ampak večinoma pesti).

Sila zanimive so razlike, ki jih duševnost mladega obtoženca nudi po spolu. Da je deček duševno počasnejši, nerodnejši od dekleta iste starosti, se javlja tudi v izvršenih deliktih: deček bo ukradel, vlomil; dekle izmeknilo, ponaredilo, osleparilo, goljufalo. Deček bo sicer od mojstra zaupani denar eventualno poneveril, a okradel svojega gospodarja ne bo izlepa, dočim se dekle ne pomišlja, pod danimi pogoji i lastni gospodinji kaj izmekniti. Deček bo tatvino večinoma izvršil v družbi somišljenikov — vloge so običajno precej spretno razdeljene, — dekle na samem.

Motivi kaznjivemu dejanju so pri dečku po večini, rekel bi, plemenitejši nego pri dekletu, največkrat neke vrste vedoželjnost: s skupičkom deček po navadi hoče v kinematograf ali pa si nabavi štiva a la Sherlock Holmes; dekle pa se je malone brez izjeme dalo zapeljati po lastni nečimurnosti in sladkosnednosti.

Deček po navadi kaznjivo dejanje pred sodnikom možato, poln kesanja prizna ter ne bo izlahka izdal svojih sokrivcev; obtoženo dekle pa se kaj rado posluži laži in solz ter, če le more, krivdo zvrča na druge, priznavajoč edino le toliko, v kolikor jo ravno primora sila izvida in prič. —

To je v shematskih potezah psihofizična slika mladinskega zločinca, kakor jo je v luči enoletne prakse posnelo „mladinsko sodišče“ monakovsko. Nedospela in neizkušena osebnost, duševno in telesno sredi v razvoju tičoče bitje, ki mu zlasti še nedostaja trdno disciplinirane volje, to so glavni risi v tej obliki.

Zato pa bi kazenski sodnik za mladino izgrešil svoj poklic, ako bi si za sveto geslo recimo vzel: „Zadoščenje užaljeni Pravici!“ Ne! Sodišče za mladino bodi spojitev kaznujoče in vzgajajoče oblasti. A v tem edino pravem zmislu bo mladinskemu sodišču pač le tedaj možno delovati, če ga bo v njegovem stremljenju podpirala tudi — večina prebivalstva, tako je državni pravdnik Rupprecht zaključil ta velezanimiva izvajanja.

3. Izpred sodišča za mladino.¹

Kakšno sodišče! Sodnik je sicer še ogrnjen v talar in pokrit z baretom, a kje mu je uradni obraz! Za prisednike ima dvojce civilistov, laikov! In državni pravdnik tudi ni kakor so sicer državni pravdniki: kje je ne le krvavo obrobljeni kostum, ampak zlasti še obligatni hud pogled?

¹ Pretiskano iz Popotnika, 1910, št. 6.

In aspekt, ki ga nudi obravnava! Obtoženec, ki mu ob strani stoji oče, ključarski pomočnik v mestu, je 14½ leten tat, ki je še nedavno bil za kravjega hlapca pri ekonomu na deželi. Corpus delicti: v gostilni ukraden vrček za pivo, vreden eno marko.

„Kaj si storil z izmaknjenim vrčkom?“ „Dal sem ga dekli?“ „Zakaj?“ „Ker mi je tako svetoval tovariš.“ „Ali ti je znano, kaj policija stori s tistim, ki izve o njem, da si je vedoma prilastil tuje blago?“ „Naznani ga sodišču.“ „Ali veš kako imenujemo takega človeka?“ (Molk.)

„No, reci, kako ljudje pravijo takemu! No povej!“

Namesto odgovora — izpočetka pridušeno, a vedno bolj krčevito, bridko ihtenje! Tako bridko!

— „Bi si li upal kmalu zopet na vas?“ — Jedva slišen: „Ne.“

Sodnik proglasi „slučaj“ za pojasnjen ter pozove državnega pravdnika, da stavi svoj predlog. Državni pravdnik je za tri dni zapor; kazen se naj „pogojno“ izreče.

Predsednik še vpraša očeta obtoženčevega, ali morda ima kaj predlagati. Ker ne, se sodni dvor umakne na posvetovanje.

Dama, članica društva za oskrbo izprijene mladine, je stopila k potrtemu grešniku ter mu je, božajoč ga v lice, šepetala v ozadju neslišne besede. — Sodni dvor zopet vstopi in predsednik v imenu Njegovega Velikanstva, kralja Bavarskega, razglasi sodbo: dva dni zapor. „A v tvoji oblasti, neumni dečak, je sedaj“, tako apostrofuje skesanega obsojenca, „ali si hočeš za vse življenje vtisniti pečat kaznjence ali pa si docela oprati madež današnje obsodbe. Za slučaj, da se tekom dveh treh let prav na nobeno stran več ne pregrešiš — dal bom si večkrat poročati o tvojem vedenju — ti ministerstvo danes odmerjeno kazen pozneje docela odpiše; sicer pa, ob najmanjšem prestopku takoj pojdeš v luknjo.“

Dečko gre s 1. junijem v ključarsko obrt, a dotlej se mu, ker ga oče-delavec ne utegne nadzirati, postavi „varuh“. —

Petnajstletnika A ni nič kaj vleklo v nadaljevalno šolo; zato je stopil v gostilnico, kamor mu je zahajal oče, ter gostilničarju — češ da oče lepo prosi, da nujno rabi za davek — izvabil 10 M, ter se z njimi odpeljal v Frankfurt k teti. — Štirinajstletni B pa je utekel očetu, ki ga je bojda pretepal; klatil se je po mestu in beračil ter „tovarišu“, kidalcu snega, izmaknil „papirje“ (= delavske bukvice).

Kazen za A: pogojna obsodba v zapor, za B: izrečeni ukor. Prvemu — na njegovo prošnjo — navzoči odposlanec „Delavskega urada“ takoj odkáže mesto obrtniškega vajenca na deželi, drugi, še šoloobvezen, pojde v Knabenhort. —

Malone 17 letni C, brez očeta in matere, je pobegnil svojemu mojstru-kleparju ter post tot discrimina „vsled pomanjkanja“ bil na uslugo raznolikim eksistencam perverzних nagnjenj. Ker je C že pred poldrugim letom, zaradi tatvine, bil pogojno obsojen — in se torej ni „obnesel“, se prejšnja in današnja (dva meseca zapora) kazen združita in sodba takoj zadobi pravomoč. —

Kriminalnost v mladinskih vrstah strahovito narašča. Zdi se mi, da bo „lečeča“¹ vzgoja morala aitiologiji² odmeriti isto mesto, kakor je medicina storila na svojem torišču. Vsaj za me so v tem pogledu vsi „slučaji“ bili variacija istega motiva: „Das ist der Fluch der bösen Tat...“ Družba, miljé! Še posebe pa: „Wie die Alten sungén...“ Evo dokaza!

Pred sodnika stopi 17 letni, elegantno opravljen gospodič, ob levi mu mamá, še mlada dama prikupljive

¹ Die Heilpädagogik.

² Aitiologija = proučevanje vzrokov.

vnanjosti, z boleznim izrazom v licih, na desni papá, ponosen gospod krepkih let. — Nediskretne generalije izdado, da je soprog in oče zobotehnik s približno 5000 M dohodkov na leto; da nista sicer ločena z ženo, a stanujeta vsaksebi, iz „ekonomskih ozirov“; on imajoč ateljé in stan v dragem delu mesta, ona stanovanje na periferiji, oddajajoč „sobo“. Gospodič sinko, ki stanuje pri mamá, je neko nedeljo preteklega karnevala bil v „denarni zadregi“: zato je neopaženo stopil v „gospodov“ kabinet, pobral na mizi ležeč prstan in zlato verižico v vrednosti 50 M, zastavil oboje za 6 M ter listek zavrgel. —

Kako da je bila „denarna zadrega“ utemeljena, vpraša predsednik. — I no; gospodič se je hotel — „zabavati“. — Torej: „Wie die Alten sungen“.

To je sodišče za mladino v svojem bistvu in njega pravosodje. Videl sem, da še-le spričo te „mladinske“ judikature meso postaja beseda: ne ker si grešil, ampak da ne boš več grešil! Tukaj božici Pravici za vodilo ne služi ledenomrzlo, življenje moreče načelo „fiat iustitia, pereat mundus!“, temveč gorko prepričanje, „da je vse postranska stvar in brez vrednosti, če ni ljubezni v srcu“.

In zbudila se mi je sramežljiva želja: fiat applicatio v mehanično hladni eksekuciji naših — karcerjev.

2. Prirodopisje.

(A. Vales.)

Živimo v času vrvenja: kar je ustvaril polpretekli čas, ni več merodajno za sedanjega in vprašanje je, koliko časa bo veljalo to, kar sedaj povzdiguje kot najnovejšo in najboljšo pridobitev.

Nova šola je vpeljala v prirodopisju biologično metodo, ki je v kratkem zavlada nad prejšnjim izključno opiso-

valnim načinom. Nekatere duhove je biologična metoda povsem očarala; bili so mnjenja, da je treba pri pouku povsod in vse biologično razlagati, opis dotičnih predmetov jim je bil postranska reč. Drugi zopet so sklenili kompromis med staro in novo metodo, ubirajoč nekako srednjo pot; predvsem je obveljala njihova zahteva, da spada strogo biologični pouk že iz psiholoških ozirrov le na višjo stopinjo.

V novejšem času so šli naravoslovci v metodiki za korak naprej. Kakor v fiziki in kemiji, tako bodi tudi v drugih naravoslovnih vedah princip lastnega delovanja podlaga šolskega pouka. Proč s staro metodo, proč s katehezo, ne učiteljeva avtoriteta, ampak lastno učenčevo delo in opazovanje naj tvori jedro pouka! Mikroskopična raziskovanja in poizkusi so sredstva, ki so omogočila v naravoslovju sedanji veliki napredek; istih sredstev naj se poslužuje tudi šola, da si ta napredek osvoji. Poizkusi in opazovanja na živih živalih in rastlinah v šoli in doma, na šolskih izprehodih, na šolskem vrtu, v akvarijih in terarijih — to so zahteve današnjih prirodnoslovcev metodikov. Nabasane živali pridejo šele v drugi vrsti v poštev; slike naj pa služijo le za ponavljanje in pri opisu absolutno nepristopnih snovi.

Z opazovanjem in s poizkusi naj stavi učenec sam vprašanja na naravo, učitelj mu pomaga le v toliko, da daje kratka navodila in da navaja učenca k pravilnemu sklepanju iz rezultatov njegovih raziskavanj; češ, učenec se bode mnogo bolj veselil, ako takorekoč sam najde naravoslovske resnice, nego če mu jih učitelj razlaga.

Na Nemškem in po drugih deželah so se z navdušenjem oprijeli te metode in poučujejo tako že nekaj let z zelo dobrimi uspehi. Radi raznih težkoč pri nas ni mogoče kar nanagloma reorganizovati pouk v onem zmislu; vendar mislimo, da bi se dala tudi v okviru sedanje šole marsikaka prirodopisna naloga obdelati po omenjeni me-

todi. V oporo interesentom smo našeli spodaj poleg drugih prirodopisnih in metodičnih knjig tudi nekaj takih, ki naj služijo temu namenu.

Norbert *Ladenbauer*, *Arbeitskunde*, A. Haase, Prag 1911.

Cornell *Schmitt*, *Der biologische Schulgarten*, im Anhang 80 biolog. Aufgaben und ihre Lösungen im Schulgarten, Preis 1 M. Datterer, Freising 1910.

Cornell *Schmitt*, 150 leicht ausführbare botanische u. zoologische Schülerübungen; Datterer, Freising 1910, Preis 0·50 M.

Prof. Rudolf *Bertel*, *Anleitung zu den botanischen Schülerübungen an Mittelschulen*, Preis 50 h, A. Hölder, Wien 1911.

Dr. B. *Schmid*, *Biolog. Praktikum für höhere Schulen*, Preis gebunden 2·50 M, Teubner, Leipzig u. Berlin 1909.

K. C. *Rothe*, *Der moderne Naturgeschichtsunterricht*, Preis 6 K, Tempsky, Wien 1908.

V tej knjigi je obdelano mnogo tvarine, sodelovalo je pri njej devet pisateljev specialistov.

Dr. M. *Voigt*, *Die Praxis des naturkundlichen Unterrichtes. Ein Handbuch für Lehrer aller Schulgattungen u. für Sammler*. Leipzig. Dieterich VI. + 282 S. 3·80 M.

Pisatelj kaže, kako si naj učitelj pomnoži svojo naravoslovno zbirko, in podaja navodila za biologična raziskovanja rastlin in živali, za šolske vrte, za akvarije, terarije, formikarije, za projiciranje podob i. t. d.

Kosmos, *Handweiser für Naturfreunde*, Franckh, Stuttgart.

Kosmos, eden najbolj razširjenih, najboljših in najcenejših naravoslovnih časopisov, izhaja 12krat na leto in prinaša spise obče priznanih pisateljev. Razen časopisa

dobi naročnik še posebe vsako leto po 5 knjižic raznovrstne vsebine in vse skupaj stane le K 5'80.

Dr. med. Otto *Dornblüth*, Gesundheits-Brevier. 116 S. Berlin 1908, Deutscher Verlag für Volkswohlfahrt 0'50 M.

Dasiravno je knjižica mala, je obdelana v njej mnogovrstna tvarina. Pisatelj nas vsestransko pouči, kako moramo živeti, da si ohranimo trajno zdravo telo.

Dr. Richard *Goldschmidt*, Die Fortpflanzung der Tiere. 123 S. Leipzig 1909, Teubner, 1'25 M.

V knjižici, ki je nastala iz vseučilišnih predavanj, razpravlja pisatelj, kako se živali plodijo, kako skrbe za svoje potomstvo, kako delajo svoja bivališča i. t. d.

Conrad M. v. *Unruh*, Leben mit Tieren. Tierpsychologische Plaudereien und Erinnerungen. 3. Aufl. 166 S. Stuttgart 1909, Franckh. 2 M.

Pisatelj govori v knjižici o živalskih duševnih zmožnostih in o dogodkih, ki jih je doživel z različnimi živalimi.

R. *Berndl*, Unsere Haustiere, Entwürfe von Unterrichtsbildern für die Volksschule mit einleitenden Bemerkungen über die Methode des naturg. Unterrichtes. Pichler, Wien. Preis 1'60 K.

Prof. Dr. E. *Taschenberg*, Die Insekten nach ihrem Schaden u. Nutzen. 2. verm. und verb. Aufl. 312 S., Freytag — Leipzig, Wien. Tempsky, 3 M.

Taschenbuch der Heilpflanzen. 3 K, Paul Sollars, Reichenberg.

V knjižici je opisanih in večinoma naslikanih nad 100 zdravilnih rastlin; omenjeno je dalje, kako naj nabiramo take rastline in kako naj iz njih pripravljamo čaje, tinkture, praške i. t. d. za razne bolezni.

Dr. H. *Miehe*, Bakterien u. ihre Bedeutung im prakt. Leben. 141 S. Leipzig, Quelle und Mayer. 1'25 M.

Dr. M. B. *Weinstein*, Entstehung der Welt u. Erde nach Sage u. Wissenschaft. 144 S. Leipzig 1908, Teubner. 1'25 M.

V vsebini te knjižice, ki je nastala iz predavanj na berlinskem vseučilišču, nam podaja pisatelj, kako si predstavlja domišljija raznih narodov početek sveta in kako razlaga veda te pojave.

H. *Morich*, Praeparationen für den Unterricht in der Mineralogie u. Geologie an Volksschulen, nach meth. Grundsätzen bearbeitet. 268 S. Hannover 1909. Helwing. 3'70 K.

Knjiga se razločuje od drugih podobnih sosebeno v tem, da nam ne podaja suhoparnih opisov, ampak da vpleta v sicer mrtvo tvarino mnogo življenja.

O. *Twiehausen*, (Dr. Theodor *Kreutzbauer*), Naturg. V. Mineralogie in ausgeführten Lektionen u. Entwürfen, nebst einem kurzen Abriß der Chemie und einer großen Anzahl von einfachen Schulversuchen. 3. verb. Auflage. 225 S. Leipzig 1909. E. Wunderlich. 3'40 M.

Prof. Eduard *Burger*, Die Skizze im naturg. Unterricht der Volksschule. Ein Beitrag für den Unterrichtsbetrieb der allg. Volksschulen und Bürgerschulen. II Auflage. 84 S. mit 108 Skizzenbeispielen. Brixen 1909, Preßvereins-Buchhandlung. 2 M.

3. Prostoročno risanje.

(J. Schmoranzner.)

Od zadnjega poročila o tej stroki do danes se je nadaljeval boj med novimi in starimi nazori o bistvu risarskega pouka; pojasnile so se predstave in zbistrili pojmi. Sicer še ni dovojevan ta boj; novo stremljenje ima še nasprotnikov in marsikaj, kar se baha z modernim odelom, je v bistvu še povsem reakcionarno. S tem seveda nočemo

reči, da bi se moralo odobravati vse, kar je modernega; pač pa moramo obsojati vse, kar ovira pravi razvoj naše stroke.

Najvažnejši pojav na našem polju je min. naredba z dné 15. septembra 1911, št. 27348, ki je določila nove učne načrte za risanje v avstrijskih ljudskih šolah, izvzemši gališke. Mi jo pozdravljamo: prinesla nam je zaželeni preobrat. Strinjamo se z njo, ker se je postavila na stališče vzgojnega risarskega pouka. Nove učne načrte je takoj uvesti. To je prav; ali za mnoge naših učiteljev bode to le še prezgodaj, ker ne bodo vsakemu nekatere zahteve čisto jasne. Zato bo menda enemu ali drugemu ustrezno, ako na kratko označimo stališče, ki z njega najlaglje presojamo nove načrte.

Čemu se učimo risati? Zato, da drugim z risbami lahko kaj povemo, česar z besedami ne moremo dosti jasno in nazorno izraziti. Risanje je torej jezik, kakor živa govorica in pismo. Zato se ga je treba enako učiti kakor govora. Najprvo je treba, da se sploh izražamo, da dobimo za to, kar hočemo povedati, značilni izraz, tako v govoru, kakor v risanju. Druga stopnja je, da povemo stvarno resnico, če je tudi jezik še okoren. Stvarni resnici je dalje treba dati pravilno obliko, slovniško pravilno v govorici, v meri in razmerju pravilno pri risanju. Kdor to zna, se je naučil dosti za-se in za občevanje z drugimi, ako ne stremi po četrti stopnji, da pravilno izraženo stvarno resnico poda tudi v lepi, t. j. umetniški obliki. (Etsner, Pädagogischer Jahresbericht, 1910, V., 8.).

Na tem stališču stoje tudi novi učni načrti za risanje. Zato zahtevajo na vseh stopnjah risanje po spominu in izrečno določajo, da je risanje na nižji stopnji zgolj risanje po predstavi. Prav upravičena je zahteva, da se pri pouku porabi vsaka prilika za ročno tvornost. Tudi geometriji je odkazano pravo mesto; geometrijske oblike se povzamejo od naravnih stvorov. Torej najprvo stvar, potem abstrakcija!

Nadalje: Vaditi je risanje z ravnilom, šestilom in merilom. Dobro! Samo, da se prav razumemo. Izključeno je po našem mnenju to risanje pri naravnih in drugih predmetih, pač pa se ima gojiti pri oznamenovanju, ki mu je v svih kategorijah šol odmerjen širok prostor. Ilustrovanju je odprta pot. Posebno poudarjajo učni načrti važnost spoznavanja narodne in domače umetnosti.

Iz podanega razvidimo, da stoje novi učni načrti res na stališču, ki smatra risanje za jezik. Usposobiti bomo morali učenca, da bo znal, kakor pravi Seinig, „govoriti z roko“.

Slednje pa je najbolj važno za učitelja samega. Glavna napaka dosedanjega pouka v risanju je bila ta, da so risali samo v urah, ki so bile odmerjene risanju. Na ta način seveda ni mogoče, da bi učenec zadobil roko, „ki zna govoriti“. Kakor zahtevamo, da se naj pri vsakem predmetu goji implicate tudi jezikovni pouk, ker bi bilo sicer premalo vaje, tako naj bi se tudi pri vsakem predmetu risalo.

Risanje na šolsko desko zahteva posebne tehnike, ki je pri nas doslej še zelo malo znana. Baš bo torej dobro došla naslednja knjiga, ki ji moramo prisoditi veliko važnost in vrednost:

Dr. Ernst Weber, *Die Technik des Tafelzeichnens*. 2. Auflage. Verlag Teubner, Leipzig. Cena 7 K 20 h. Vznikla iz prakse, je ta izborna knjiga vsega priporočila vredna. Takisto:

F. O. Thieme, *Anleitung zu Skizzierübungen*. 11. Aufl. 16. Seiten Text mit Abb. u. 50 Tafeln, darunter 3 in Farbdruck, Dresden, A. Müller-Fröbelhaus. Cena 3.50 M.

Da je delo izšlo v enajsti izdaji, že to svedoči o njega porabnosti in odličnosti.

Lepa je misel, da se naj ozira risanje na domačo umetnost. V to svrho velja uvajati učence v razumevanje

in pojmovanje umetnosti sploh. Tega pa se je treba učiti! Za ta pouk bi prav toplo priporočali umetniške barvaste kamnotise, ki so baš avstrijskim šolem namenjene. Izdaja jih pedagoško društvo „Lehrmittelzentrale“, sporazumno z naučnim ministerstvom, v zalogi c. kr. dvorne in državne tiskarne na Dunaju. Te slike so pravi umotvori, ustvarjeni od avstrijski umetnikov, ki jih sami narišejo na kamen, tako da se vsak odtisek pravzaprav more smatrati originalom. In v resnici so lepe in so v kras vsaki šoli. Da, lahko jih obesimo v vsako stanovanje; bolj so umetniške kakor mnoge slike, ki „krase“ naše salone. Pri tem pa je cena tako nizka (po 3 in 4 K), da si jih sčasoma lahko nabavi vsaka šola. Vendar ne zadošča, da se slike samo porazobesijo po šoli; treba je učence tudi navajati, da jih motre in da pri tem motrenju uživajo.

Opora pri tem poslu bo učitelju knjiga: *Praehauser: Das künstlerische Bild als pädagogisches Problem*. 1907. Dunaj, c. kr. zaloga šolskih knjig. To je prvi napotek, kako velja učence uvajati v uživanje umotvorov, in brez dvoma srečno sestavljen. Posebno dobro služi zaradi tega, ker obravnava baš zgoraj omenjene umetniške slike.

Naša strokovna literatura se vsako leto izdatno pomnoži. Tako je samo l. 1910. izšlo v nemškem jeziku za umetniško vzgojo s časopisi vred 33 del, za risanje 57 del, razven tega 10 časopisov. Ne sodi, da bi se spuščali v podrobno ocenitev vseh teh del. Saj zadošča to, kar smo omenili, izbravši najvažnejše, in to, kar se je lotilo doslej še nedotaknjene celine.

V bodoče bomo poročali češče in se bomo pri tem ozirali tudi na slovansko literaturo, v kolikor je bo in v kolikor nam bo dostopna.

II. Razprave.

1. Šola delavnica.

(M. Lichtenwallner.)

Uvod.

V pričujoči razpravi hočem zbrati ter kritično osvetliti glavne ideje o takozvani šoli delavnici ali delovni šoli, ki jo njeni pristaši imenujejo s posebno ljubeznijo šolo bodočnosti.

Vprašanje te šole bodočnosti se ne da rešiti teoretičnim potom, ampak rešitev se mora izcimiti iz prakse. Naših lastnih izkušenj na polju delovnega pouka pa do zdaj skoraj ni. Zato smo v tem oziru navezani skoraj izključno na obširno literaturo o tem predmetu, oziroma na praktične izkušnje tistih ljudskih šol v inozemstvu, kjer je ročno delo že zdaj v organični zvezi s šolskim poukom.

Dognano je dejstvo, da delovni pouk ni nič gotovega, nič popolnega. Desetletja bodo še preminila, preden se bomo mogli opirati na rezultate pričetih poizkusov. Še le večletna praksa mora pokazati in dokazati, da je delovna šola potrebna. Zaradi tega poudarjam že v začetku svojega spisa, da se naj smatra delovni pouk, kakor ga bom poskusil razjasniti v tej svoji razpravi s teoretičnega in praktičnega stališča, za sedaj le nekak velik pedagoški eksperiment.

1. Splošne opombe glede reforme ljudske šole.

„Stoletje otrokovo“, kakor nekateri kaj radi nazivljajo naše 20. stoletje, je rodilo na pedagoškem polju že celo

vrsto novih idej. Tudi danes zopet vse vre in se giblje, na vseh koncih in krajih pedagoške vede. Vse je postalo že nekako nervozno, nestrpno; kajti skoraj vsak dan rodi nove ideje in vsaka nova ideja kategorično zahteva od nas, da je ne prezremo, ampak da obrnemo na njo vso svojo pozornost.

V zadnjih letih se kopičijo zlasti pritožbe zaradi nepovoljnih uspehov naše ljudske šole in od vseh strani se razlega glas: ljudsko šolo je treba preosnovati.

Kaj naj storimo mi učitelji? Ali naj napram takemu stremljenju križem držimo roke?

Naš odgovor se mora glasiti: Mi učitelji ljudskih šol se takemu stremljenju — v kolikor se namreč opira na znanstveno podlago in v kolikor se z njim zares hoče koristiti ljudskemu šolstvu — ne smemo protiviti; naša naloga in dolžnost je, da skrbno zasledujemo ves ta pokret ter trezno presojamo, v kateri meri je kritika današnje ljudske šole upravičena, oziroma, v koliko so upravičeni nasveti za njeno preosnovo. Nadalje je naša naloga in dolžnost, da kot budni strokovnjaki skrbimo za to, da se ves ta pokret napeljava v pravi tir. Saj zlasti mi učitelji ne smemo biti slepi nasproti dejanskim nedostatom današnjega šolskega pouka. Več desetletij stare izkušnje so namreč res pokazale, da naši učni uspehi niso v pravem razmerju z velikanskim duševnim in fizičnim naporom, ki ga imamo pri današnjem načinu poučevanja.

Kerschensteiner pravi v svoji knjigi „Grundfragen der Schulorganisation“: „Pač malo ljudi si zamore ustvariti jasno sliko o uspehih izobraževalnega dela, ki ga ob tisoč mukah in skrbih izvršuje nešteto vrlih učiteljev. Pri nas na Bavarskem imamo tak vpogled. Z vednostmi kaj lepo prevlečene trinajstletne otroške glave se reprezentujejo pri reviziji na koncu šestnajstega leta kot gladko polirani votli bakreni kotlički. Ko sem pred devetimi leti to prvič opazil pri odpustnih

skušnjah, ko sem videl, kako so celo najboljše učne moči z bolestjo in otožnostjo iskale izgubljenih sadov svojega življenjskega dela, tedaj mi je postalo jasno, da je bilo naše ljudskošolsko delo, ki mu je do zdaj v prvi vrsti bil namen, vbijati otrokom v glave kolikor največ raznih vednosti, „danaidsko delo“.

Ta uničevalna sodba se, kakor mislim, precej zлага tudi z našimi izkušnjami.

Kje so vzroki? Učitelji — to priznava Kerschensteiner sam — ne morejo biti krivi teh neuspehov; kajti učitelji so vobče marljivi, točni, vestni ter iščejo venomer novih in boljših potov pri pouku. Krivdo moramo pripisovati današnjemu šolskemu sestavu, in sicer, kakor pravi Kerschensteiner, zato, ker je smoter vseh naših sedanjih šol, od najnižjega do najvišjega razreda, še danes povsodi ta, da gojimo v njih v prvi vrsti vednost, samo vednost. To je torej pravzaprav isti smoter, ki so si ga stavile šole prejšnjih stoletij: učencem podajati vednost kake določene dobe v kolikor mogoče obsežni meri.

Zdaj se pa moramo vprašati: Je-li danes, v 20. stoletju, sploh mogoče doseči ta smoter? Našemu odgovoru nihče ne more resno oporekati, ako trdimo: Ne, to danes ni več mogoče!¹ Danes ne zadostuje več, da učenec samo kaj vé, on mora tudi nekaj znati; vedenju se mora pridružiti znanje kot enakopraven faktor.

Naša doba zahteva torej v šoli povsem nov smoter: učenca je vzgojiti po samotvornosti do samostojnosti tako, da lahko samostojno uporablja na enem ali na več poljih obilne pripomočke, ki so mu na razpolago, ali pa da more sam dalje delati. Ne torej teoretično védenje, ampak praktično znanje, dramiti in izobraževati sile, ki spe v človeku, to bodi zanaprej končni smoter vse šolske vzgoje.

¹ V kolikor mogoče obsežni meri, a — to je poglobitno — mera je preobsežna! — *Uredništvo*.

To stališče zastopajo danes z besedo in s peresom v prvi vrsti trije možje, katerih imena so zaslula ne samo po vsem pedagoškem, ampak tudi po vsem kulturnem svetu. Ti možje so: G. Kerschensteiner, R. Seidel in dr. A. Pabst.

Vsi trije so edini v tem, da se da doseči prej označeni novi smoter, ki si ga mora staviti današnja ljudska šola, le tedaj, ako se uvede v naše ljudske šole poleg dela z glavo tudi delo z roko, ročno delo: ali ako se pretvori naša današnja učna šola ali učilnica v delovno šolo ali šolo delavnico, ki jo imenovani reformatorji naravnost nazivljajo šolo bodočnosti. Vzgajati človeka za delo, navajati ga k samodelavnosti in samotvornosti, ki naj vodi potem do samostojnosti, to so v bistvu razlogi, ki iz njih sledi stremljenje po uvedbi delovne šole.

Razen imenovanih pedagoških pisateljev sta še zlasti Scharrelmann in Gansberg vneta pristaša in zagovornika tega načela. Izmed strokovnih listov pa imenujemo in priporočamo zlasti dva, ki sta si stavila v prvi vrsti nalogo, za to polje vzgajati učiteljski naraščaj. To sta list „Der Säeman“, mesečnik za pedagoško reformo, ki ga izdajajo učitelji v Hamburgu, in našemu učiteljstvu že itak dobro znani časopis „Neue Bahnen“.

Razumljivo je, da baš sedaj tako naglašajo „pedagogiko produktivnosti“; saj živimo v „stoletju otrokovem“. Iz psihologije nam je znano, da temelji samodelavnost človeka na nagonih, torej na duševnih zmožnostih, ki so njegovi naravi prirojene. Otrok je po svojem bistvu delaven, otrok se rad giblje in rad dela. To je stara resnica, ki jo vsakdo lahko opazuje in pozna. Iz nagona k gibanju in delu izvira neprestano gibanje novorojenčka z nogami in rokami, iz njega izvirajo domišljije polne igre naših otročičev v predšolski dobi, ki mu ustvarjajo na tem svetu zemeljski raj. A po srečnih otroških letih pride

šola ter poseže brutalno in nenaravno vmes v ta naravni razvoj. Šola zaduši prečestokrat v otroku naravni nagon do dela; ona mu vsiljuje rezultate gotove, kjer bi jih bil sam rad poiskal. Šola sili učenca k mirnemu sedenju, ko bi se rad gibal, zahteva od njega, da pasivno sprejema, ko bi se rad aktivno udeleževal dela. Šola smatra učenca za posodo, ki vanjo samo vliva in jo kolikor mogoče do vrha napolnjuje z raznimi vednostmi. Taka šola je pravi pravcati tip takozvane „vednostne šole“, „učne šole“ ali „šole učilnice“, šole, kakršna je že obstojala v prejšnjih časih; od nje se današnja šola razlikuje le v toliko, da strogo uvažuje princip nazornosti.

Res je sicer, da so tudi te stare šole imele uspehe, ki so seveda odgovarjali socialnim razmeram prejšnjih časov. Res je nadalje, da ima tudi današnja šola, ki temelji na principu nazornosti, svoje uspehe. Toda razmere so se korenito izpremenile. Samo mehanična vednost ne zadostuje več današnjim zahtevam življenja do posameznega človeka, danes je treba praktičnega znanja; danes ne zadostujejo same besede in zgolj reprodukcije po spominu, danes je temveč treba samostojnega dela.

To je stališče današnjih šolskih reformatorjev. To stališče pomeni torej velik prevrat pedagoških nazorov, ki so posledica velikega napredka otroškega dušeslovja.

Dva šolska principa sta torej, ki drug drugemu nasprotujeta, to sta namreč šola učilnica, vednostna šola, kakor jo imamo danes, in šola delavnica, morda „šola bodočnosti“.

2. Šola učilnica in šola delavnica.

Kaj je bistvena razlika med današnjo učno šolo in šolo delavnico?

V današnji šoli se suče vse okrog učne snovi, ki jo predpisujejo učni načrti; naloga današnje šole je, glave učencev

napolniti s snovjo, kar se vrši navadno potom spomin-skega prisvajanja, t. j. potom učenja iz knjig, potom učenja na pamet in potom posnemanja. Pri tem je seveda učenec izvečine popolnoma pasiven. Krivico bi delali učiteljstvu, ko bi trdili, da je res povsod ravno tako in samo tako. O tem pozneje.

Kar se tiče spomina, ne smemo podcenjevati njegove vrednosti. Ali da bi se naj človekova vrednost določevala in merila izključno po tem, kar in koliko si je prisvojil s svojim spominom, to je tisto, kar se po pravici očita današnji šoli.

Tudi posnemanje je za mladino važno. Saj temelji prva otroška govorica na posnemanju; sploh je posnemanje v šolskem življenju tako važen činitelj, da bi ne bilo prav, ako bi ga kdo hotel z istim dnem, ko otrok prestopi šolski prag, popolnoma odpraviti iz šolskega življenja na korist „produktivnosti“.

Kaj drugega je seveda, ako se izvršuje memoriranje in posnemanje enostransko in izključno, ako učenci n. pr. pri pouku samo za učiteljem ponavljajo besede, ki pridejo iz njegovih ust, ako se ves pouk vrši samo v okviru skrbno pripravljenih vprašanj in odgovorov. Tak pouk je seveda pust, dolgočasen in brez trajne vrednosti. Saj pri njem otrok nima nikdar prilike, da bi razmišljal o kaki stvari, ne nauči se, sam duševno delati. Naravno je tudi, da je pri takem pouku nositelj skoraj vsega šolskega dela učitelj sam.

S tem smo pravzaprav tudi podali kriterij takozvane šole delavnice, naše bodoče šole. Šola delavnica zahteva, da stopi učiteljevo delo bolj v ozadje na korist učenčevemu delu, da stopi v ozadje učenčeva vednost na korist njegovemu znanju. Le znanje daje moč za samostojno delovanje; taka samostojnost mora biti končni smoter vsakega šolskega dela. Delovati pa ne pomeni dalje nič drugega nego hoteti in zaradi tega mora šola

delavnica delati na to, da krepi v prvi vrsti **voljo** in še le v drugi vrsti, da bistri um, dočim je dozdej bilo ravno obratno.

Za današnjo šolo je torej značilno tudi to, da se v njej goji v prvi vrsti intelekt — torej intelektualizem, dočim označuje šolo delavnico zopet to, da se v njej goji v prvi vrsti volja, voluntas — torej voluntarizem.

Glavni zastopnik voluntarizma je danes Kerschensteiner. In glejmo! Dasiravno je njemu intelektualizem najnevarnejši sovražnik vsake državljanske vzgoje, pripoznava vendar tudi on, da je nekaj zgolj mehaničnega znanja tudi potrebno. V svojem članku „Produktivno delo in njegova vzgojna vrednost“ pravi namreč doslovno: „Prevelika izločitev mehaničnih ročnosti in tistega znanja, ki ga črpamo naravnost iz knjig, bi tudi ne mogla prevzeti več jamstva za rezultate produktivnega dela. Nihče ne more izvirno ustvarjati, ne da bi si prej s samozatajevanjem in z naporom pridobil nekaj mehaničnega znanja in neko določno mero tiste vednosti, ki si je danes pač ne moremo pridobiti izključno potom lastnega izkustva.“

Te Kerschensteinerjeve besede si moramo dobro zapomniti. Z njimi je namreč podal jasno in glasno **odpoved** tistim prenapetim novotarjem, ki hočejo danes vse obstoječe razdreti in razrušiti, pretrgati vse vezi z današnjo šolo ter pričeti popolnoma novo dobo s „šolo delavnico“.

3. Glavne ideje Kerschensteinerjeve pedagogike.

Kerschensteiner stremi v prvi vrsti za tem, da naj stopi šola popolnoma in izključno v službo praktičnega življenja. Njemu je namreč prvi in glavni smoter ljudske šole kakor sploh vseh javnih šol: izobrazba praktičnega državljana, ki razumeva

svojo in svojega naroda nalogo in ima v sebi voljo in moč, živeti v službi obeh.

Pri določitvi tega glavnega smotra se Kerschensteiner opira na dejstvo, da gre državi neomejene gospostvo nad šolami. On smatra šole za naprave, ki jih je ustvarila država v svrhu svojega obstoja ali zaradi svoje samohrane. Sicer bi morala propasti. Take naprave so torej za države javne šole. S tega stališča mora biti izobrazba praktičnih državljanov naloga vseh javnih šol.

Praktični državljan pa mora zadobiti najprej vpogled v delo svojega bodočega poklica, s česar pomočjo mu bode potem mogoče priboriti si svojo eksistenco. Nadalje mora smatrati koristi in naloge, ki jih ima država, v kateri živi, kot svoje. Zato pa je potrebno, da že ljudska šola privadi otroka marljivemu, vestnemu, temeljitemu delu. Države so namreč tekom enega stoletja tvorile velik preokret, — večinoma so n. pr. dobile ustavo, — šola pa se tej preobrazbi ni prilagodila, ampak je še danes „vednostna šola“, kakor je bila nekdaj.

Kerschensteiner zahteva, da se naj ljudska prilagodi zahtevam časa in nasvetuje v dosego tega cilja primerna sredstva. Poglavitna so mu naslednja štiri:

1.) Učna snov, ki so jo tekom časa naprtili ljudski šoli, je preobilna in preobširna. Otroška glava je ne zmaga. Kerschensteinerjevo stališče pa je z ozirom na to dejstvo sledeče: Za ljudsko šolo se mora učna snov zato omejiti na minimum. Izobraženi človek ni da bi moral in tudi ne more biti izveden na vseh poljih raznih vied in znanosti, kar jih je nakopičil in nagromadil človeški rod tekom 6000 let. Značilen za to naziranje je naslednji Kerschensteinerjev izrek: „Kdor je poskušal — v kolikor mu to dopuščajo njegove duševne zmožnosti — rešiti le nekoliko nalog skrbno, temeljito in ob neprestanem premagovanju samega sebe, veseleč se te rešitve, ta je v resnici poučen ter pridobljen za vse naloge, ki mu jih bode rešiti v poznejšem

življenju.“ Smoter današnje vzgoje ne more in ne sme biti človek sam na sebi, t. j. idealni človek, ampak do idealnega človeka se pride po Kerschensteinerju le preko rabljivega človeka. Rabljiv človek pa je, kdor svojo in svojega naroda nalogo pozná in ki ima voljo in moč, to nalogo izvrševati. Zato zahteva Kerschensteiner, da naj že ljudska šola vpoštevá bodoči poklice svojih učencev; ta bodi v prvi vrsti merodajen pri izboru učne snovi. V učni načrt je sprejeti le tisto snov, ki jo bode učenec rabil v svojem poznejšem življenju.

2.) Kerschensteiner smatra kot eno izmed najvažnejših vzgojnih sredstev produktivno delo. Baš zaradi te ideje je postal tako daleč po svetu znan.

Kerschensteiner razločuje namreč dvoje vrst vednosti, in sicer: 1.) vednost, ki si jo lahko pridobimo z delom drugih, tako da nam je treba samo prisvojiti si še gotove rezultate, ki so nam jih sporočili ali zapustili drugi; tu misli Kerschensteiner najbolj na učenje iz knjig; 2.) vednost, ki si jo pridobivamo potom lastnega izkustva, ki je takorekoč vznikla v naši duši, in ta vednost je produktivna.

Istotako razločuje Kerschensteiner dvoje vrst znanja: a) mehanično znanje, pridobljeno z marljivostjo, ki proizvaja vsakdanje predmete (rokodelci, tovarniški delavci), in b) znanje, ki temelji na prirojenih darovih in proizvaja nove vrednote; torej produktivno.

Kako je v naši današnji šoli? Tu prevladuje (po Kerschensteinerju) še vedno učenje iz knjig in se goji v prvi vrsti mehanično znanje, seveda ker se prvo kakor drugo najlažje nadzoruje in se v naših prenapolnjenih razredih na ta način najlažje poučuje. Kerschensteiner pa hoče, da naše šole goje v mnogo večji meri izkustveno vednost in praktično znanje; a on zopet nikakor noče, da bi se naj mehanično delo iz naših šol popolnoma odpravilo. Mehanično mu je namreč še vedno podlaga

vsega višjega produktivnega znanja. Toda mehanično delo ima samo tako dolgo svojo pedagoško vrednost, dokler se učenec tej ali oni ročnosti privadi; kajti za tako priučenje je učencu treba potrpežljivosti, vztrajnosti, marljivosti, vestnosti in premagovanja samega sebe. To so gotovo kreposti, radi katerih se izplača mehanično delo. Glavna stvar pri vzgoji pa je vendar ta, da za vsako starostno dobo najdemo primerno delo in da navajamo otroka še zarana v teh mejah k produktivnemu delu.

3.) Za Kerschensteinerjeva stremjenja na pedagoškem polju je nadalje značilna njegova zahteva, da se naj naravoslovni pouk po naših šolah mnogo bolj uvažuje, nego se je to godilo doslej; kajti tak pouk uvaja otroka v zakone narave ali sveta, ki v njem živi in kojega bistven del je sam. Zaradi tega se naj otroci pred vsem navajajo k skrbnemu opazovanju, tako da polagoma spoznavajo tudi take izpremembe v naravi, ki niti ne bijejo posebno v oči.

4.) Kot četrto sredstvo, ki se ga naj ljudska šola bolj intenzivno poslužuje, da se prilagodi zahtevam časa, nasvetuje Kerschensteiner risanje.

Risanje ne sme biti le samo sebi smoter, ampak mora služiti v šoli delavnici v najširši meri realnemu pouku; risanje bodi nenadomestljivo izrazilo konkretnih predstav. V šoli delavnici se mora gojiti neposredno poleg jezikovnega izražanja tudi grafično. Jezik namreč nikakor ne zadostuje v izraževanje vseh konkretnih predstav našega vida. Te zamoremo pravilno in jasno izraziti čestokrat le tedaj, ako jih narišemo.

To je četvero glavnih sredstev, ki jih mora po Kerschensteinerju uvaževati pri pouku bodoča šola delavnica. Glavni smoter ljudske šole je izobrazba praktičnega državljana. V dosego tega smotra je deloval takole:

Kerschensteiner je s a m to, kar bi rad ustvaril iz drugih : on je mož dejanja, ki je znal svoje ideje v polnem obsegu udeleжитi tudi v praksi. Najboljši dokaz za to so pač ljudske šole v Monakovem, ki so dosledno urejene po njegovih principih.

V teh šolah prešinja ves pouk bodoči poklic učencev, zlasti pa stoji zadnje šolsko leto izvečine v službi poklica, ki se mu učenec hoče posvetiti.

Deklice se v zadnjem šolskem letu pripravljajo na naloge, ki jih čakajo kot bodoče gospodinje. V središču vsega pouka je gospodinjstvo, ki se nánje naslanja ves jezikovni in računski pouk ter pouk v ženskih ročnih delih. V gospodinjstvu si morajo deklice pridobiti potrebnega znanja v racionalni hranitbi, v obleki in stanovanju. Zato so v zvezi s šolo posebne šolske kuhinje. V vsaki kuhinji so štiri ognjišča s potrebno kuhinjsko opravo. Pri vsakem štedilniku dela istočano navadno po pet deklic.

Vsak deček mora v zadnjem šolskem letu delati po štiri ure na teden v posebnih šolskih delavnicah, ki se nahajajo navadno v kletnih prostorih. Vsaka šola ima eno delavnico za obdelovanje lesa in eno za obdelovanje železa. V prvih stoji po dvajset stružnic z ravno toliko omarami za orodje, v drugih po dvajset kovaških primažev (precepi z vijaki), ravno toliko nakoval in omar za orodje.

Poučujejo pa v teh delavnicah ne ljudskošolski učitelji, ampak obrtni učitelji. To so mizarski in ključarski mojstri, ki so se za ta pouk posebej izobrazili. Pouk v šolskih delavnicah ni v organski zvezi z ostalim šolskim poukom.

Pouk v delavnicah pa nima samo naloge, vežbati roke, ampak s takim delom se naj učenci po eni strani tudi vadijo v odločnosti, vztrajnosti, premagovanju samega sebe, po drugi strani pa naj ta pouk vceplja učencem že v šoli veselje do rokodelstva. Potem pa se naj učenec sam

odloči za poklic, ki mu najbolj ugaja v okviru njegovega dela v šolski delavnici,

Kerschensteiner pripisuje pouku v delavnicah velik pomen v narodnogospodarskem oziru. Pravi namreč in to tudi statistično dokazuje, da zdaj od leta do leta narašča število dečkov, ki po končani šolski dobi gredo se učiti kakega rokodelstva, število tistih pa, ki se posveča učenim poklicom ali ki se ne odločajo za noben poklic, se od leta do leta krči.

4. Kritika glavnih idej Kerschensteinerjeve pedagogike.

Zares, občudovati moramo možá, ki je s svojo jekleno eneržijo premagal tisoč zaprek, da nadomesti današnji šolski sistem s sistemom, ki odgovarja popolnoma njegovemu vzoru.

Ali drugo vprašanje je: more-li biti ideal, ki mu je on posvetil svoje življenje, v vseh glavnih točkah tudi naš vzor?

S Kerschensteinerjem se strinjamo popolnoma, ako zahteva, da se naj v ljudski šoli uvaža v večji meri produktivno delo in vednost, ki temelji na lastnem izkustvu. A v vsem mu ne moremo slediti.

Izraz „produktivnega dela“ se je danes v pedagogiki splošno udomačil in je postal nekako moderen. Vendar ga ne smemo krivo razumevati. Kaj se pravi producirati? Producirati se pravi — proizvajati, ustvarjati nove vrednote. Tega pa pravzaprav otroci ravno tako ne morejo, kakor tega tudi ne more večina odraslih ljudi. Terminus „producirati“ je z ozirom na šolsko delo razumevati v najširšem pomenu te besede. Tudi mi učitelji brez izjeme prav dobro vemo iz lastne izkušnje, da se produktivno delo v šoli brez nekaj mehničnega znanja sploh ne bi moglo vršiti. Tako je pri čitanju, pisanju, računanju, spisju, risanju treba podlage, ki temelji na mehaničnih vednostih in na mehničnem znanju, ki si ga seveda učenec lahko pridobi ne

samo potem posnemanja in spominskega prisvajanja, ampak „produktivno“ t. j. potem izkustva, nazornosti in samotvornosti. Zaraditega moramo odločno odklanjati vse pretirane zahteve glede produktivnega dela v šoli, kajti sicer pridemo takorekoč „iz luže v mlako“. Prej smo pitali otroke izključno s formalnimi vednostmi in z mehaničnim znanjem, zdaj pa naj zahtevamo od njih samo produktivna dela in samo take znanje, ki izvira iz lastnega izkustva!

Gotovo bode treba v bodoči šoli v mnogo večji meri gojiti produktivno delo in izkustveno znanje, toda tudi mehaničnih vaj nikakor ne bomo smeli zanemarjati.

Obrnimo zdaj svojo pozornost na najvišji smoter, ki ga Kerschensteiner določuje ljudski šoli, t. j. na „izobrazbo praktičnega državljan!“ Tudi pri izbiranju učne snovi mu je merodajen edinole bodoči poklic učencev. Splošna naobrazba je Kerschensteinerju prazna beseda, puhla fraza, a stanovska izobrazba in priprava na državljanske dolžnosti in pravice prva in glavna stvar.

Odkod neki izvira dandanes zahteva po praktični ljudskošolski izobrazbi?

Vladajoči vzgojni ideal kake dobe — tako piše prof. Paulsen v časopisu „Deutsche Schule“ — je odvisen od „konstitucije človeške družbe“. Zaradi tega gotovo najbolj odgovarja obstoječim časovnim razmeram socialni smoter izobrazbe. Sedanja doba splošnega napredka s splošno volilno pravico, z modernim zakonodajstvom, s komunalno samoupravo zahteva od prebivalcev kake dežele v duševnem oziru mnogo več nego prejšnja stoletja. Dosegli smo gotovo kulturno višino in še vedno se pomikamo navzgor; in pri tem je vsak poedinec poklican sodelovati, navadni delavec, kakor visoko stoječi državnik. Da je to mogoče, je treba gotove mere praktične izobrazbe, t. j. izobrazbe, ki odgovarja resničnemu življenju.

Vzgojujmo torej praktične državljanke.

Kakšno stališče naj zavzemamo nasproti temu mi? Stvar je sicer precej kočljiva, toda popolnoma jasna.

Res je, da se je tekom časa ljudski šoli na škodo naprtilo preobilo snovi. Baš zaradi tega je naše neomahljivo stališče glede vzgojnega smotra to-le: Splošna ljudska šola ni pripravljalnica za določne in gotove poklice, posebe ne za rokodelski stan. „Življenje je rokodelstvo, ki ga hočem učiti svojega gojenca. Ako ga dam iz svojih rok, seveda ne bode niti uradnik niti vojak niti duhovnik, moj gojenec bode v prvi vrsti človek“, tako pravi že Rousseau v svoji 1. knjigi „Emila“.

Nekje na Ogrskem je tekom letošnjega šolskega leta organizoval ravnatelj ljudske šole na svoji šoli takozvani šolski bataljon. Opremil je dečke s „sabljami“ in „puškami“, prirejal z njimi vojaške vaje ter jih sploh vzgajal strogo v vojaškem duhu. Nato je prosil pri vladi enoletnega dopusta in primerne denarne podpore ter stavil predlog, da se mu dovoli organizovati tudi po ostalih šolah na Ogrskem vojaške bataljone. Toda ogrski domobranski minister je odločno odklonil predlog šolskega ravnatelja, češ, da se nikakor ne more sprijazniti z mislijo, da bi se dečki v ljudskih šolah „vzgajali za vojake“; po njegovem mnenju se pripravljajo dečki za vojaški stan najbolje s primernimi redovnimi in prostimi vajami ter z mladinskimi igrami; na te je v prvi vrsti obračati pozornost. — Kmalu nato se je po vseh časopisih razglasilo, da je ogrski vojaški minister večji pedagog nego šolski ravnatelj.

„Odločno se moramo upirati tudi mnenju, naj bi naše šole po deželi vzgajale edinole dobre kmetovalce. Šola naj vzgoji dobrega človeka!“ (Popotnik 1910, str. 359.) Žalostno bi bilo, ako bi vzgajala šola človeka samo v intelektualnem oziru, ako bi mu namreč bistrila samo um na korist bodočemu poklicu. Šola naj ne pozabi, da ima človek v svojem telesu tudi srcé; zato ga naj vzgaja tudi

z ozirom na njegovo čuvstvovanje. Ne za kak poklic hočemo vzgajati svoje učence, ampak iz njih hočemo napraviti v prvi vrsti osebnosti.

Rekli smo, da šola naj vzgoji dobrega človeka. Dober in pravi človek bo obenem tudi dober državljani in si bo kot tak znal tudi pomagati v svojem poklicu. Z obžalovanjem opažamo, kako postaja krog, ki je odmerjen človeku v njegovem poklicu, manjši in manjši. Zato se ne moremo sprijazniti z mislijo, da se naj zaneše bodoči njegov poklic že v ljudsko šolo. Tisoči in tisoči so obsojeni, zdihovati vse svoje življenje nad mehaničnim ročnim delom. Zdaj pa jim naj šola vzame še spomin na otroška leta, ko so še smeli biti ljudje! In še nekaj. Omenili smo že, da pripisuje Kerschensteiner pouku v šolskih delavnicah velik gospodarski pomen; kajti učenci, ki izhajajo iz teh delavnic, se posvečujejo danes večinoma rokodelskemu stanu. To je gotovo prav, ali pri tem ne smemo pozabiti, da živimo danes v dobi velikih obratov, v dobi tovarn. Ali je dopustno, učence odvracati od boljšega kruha in narejati iz njih male rokodelce brez primernih dohodkov? Do istega zaključka pridemo, vprašajoč se, zakaj zapusté danes mnogi kmečki ljudje domačo grudo in se preselè v mesto ali kak obrtni kraj, kjer so tovarne in vsled tega primeren zaslužek, primeren kruh in udobnejše življenje? Gospodarske in socialne razmere so glavni vzrok te prikazni. Velika pa je to nesreča za našega kmeta, ker mu primanjkuje delavskih moči.

Kako naj pomagamo? Kerschensteiner tudi glede tega velevažnega vprašanja ni v zadregi. Leta 1909. je o tem vprašanju obširno predaval pri zborovanju nemškega kmetijskega društva v Berlinu. To njegovo zanimivo predavanje (*Über eine zweckmäßige Gestaltung des ländlichen Schulwesens*) je priobčil na uvodnem mestu pedagoški mesečnik „Die Deutsche Schule“, ki ga izdaja Robert Rissmann. Omenjamo na tem mestu to

predavanje tudi zato, ker je v njem marsikatera ideja, ki se tiče šole delavnice. Opozoriti hočem le na jedro tega govora, češ, da naj že ljudska šola poskuša tam, kjer je pretežna večina prebivalstva kmetškega stanu, vcepiti otroku veselje do njegovega bodočega kmečkega poklica. V to svrho je treba v takih krajih spraviti ljudsko šolo v tesno zvezo z domačim življenjem na kmetih, vsaj v najvišjem razredu. In kako se naj to izvrši? Kerschensteiner pravi: „Kar otroka na kmetih obdaja, to ni morje hiš naših velikih mest s tovarnami in delavnicami, morje, ki zadušuje in zamorjuje vse življenje. To je v prvi vrsti širna, tiha narava s svojimi tajinstvenimi silami. Pouk o pojavih tega sveta bi moral tvoriti središče v vseh šolah na kmetih, v mnogo večji meri nego jo tvori danes, in sicer bi se ta pouk ne smel vršiti na podlagi knjig, zemljevidov, zvezkov in lepih besed, ampak poučevati bi se moralo na vrtu, na podlagi rastlinskih poskusov, s pomočjo retort in poskusnih (reagencijskih) stekleničic, merskih priprav, navorov, tehtnic in predvsem na podlagi poučnih izletov. Ako se tako približno od 10. leta naprej navaja otrokovo zanimanje in velik del njegovih vsakdanjih sil na ono izkustveno polje, ki obdaja otroka na njegovem domu, v gozdu in na polju, ako se otroci na ta način pri svojih opazovanjih polagoma privadijo, premišljati o tem, kar jih obdaja, ako njihovo mišljenje tako bolj in bolj zrašča s pojavi življenja, ki nas obdaja, tedaj utegne učenec na koncu ljudsko-šolske dobe z največjo sigurnostjo stopiti čez prag ljudske šole v bodoči svoj poklic.“

To je Kerschensteinerjeva pripomoč proti moderni „ubežnosti od domače grude“. To pa, kar zahteva od ljudske šole, ni pravzaprav nič drugega nego pouk v naravi,¹ ki je pri nas po mnogih šolskih okrajih itak

¹ Jul John: Der Unterricht in der Natur als Mittel für grundlegende Anschauung. Dunaj. F. Tempsky.

že več let uveden in ki ima v prvi vrsti nalogo, navajati učence k samostojnemu opazovanju in k samostojnemu delu (n. pr. praktične vaje na vrtu, v drevesnici in sado-nosniku).

Na podlagi takih opazovanj in izkušenj, ki dajejo tudi večinoma snov za prirodopisni pouk v šoli, se lahko od učencev zahteva popolnoma samostojno delo. Tako n. pr. lahko nabirajo peške, si sami pripravljajo gredice, ka-mor jih posejejo, pognojé zemljo, plejejo plevel in uniču-jejo razne škodljivce; večji dečki tudi lahko kopljejo jame za drevesca, postavljajo vánje kole ter presajajo mlada drevesca in jih privezujejo h kolom, nadalje lahko obre-zujejo krone in cepijo divjake; učijo se nadalje, kako je ravnati z ranami na drevesu, kako zatirati razne bolezni; lahko trebijo prepogoste veje, snažijo skorjo, nastavljajo na starejših drevesih hišice za ptičja gnezda, ki si jih sami napravljajo i. t. d. Potrebno je nekaj poskusnih gred za koristne rastline, šolski vrt za drevesnico, majhen sado-nosnik, ako mogoče, tudi majhen čebelnjak. Šablonovati pa se tudi tukaj ne sme. Čas in kraj in potrebe so pač prerazlične. Glavna stvar ostane vedno, da se dečki uče svoj bodoči poklic kot kmetovalci spoznavati in lju-biti od najlepše strani, da mu ostanejo pozneje tudi zvesti.

Ako se strinjamo s tem, kar smo navedli, mislim, da nikakor ne nasprotujemo svojemu načelnemu stališču glede vzgojnega smotra ljudske šole.

S takim „poukom v naravi“ namreč še ne bomo vzgojili praktičnega kmeta, pač pa polagamo temelj, ki na njem lahko potem dalje zida kmetijska nadalje-valna šola, istotako kakor nam je polagati v ljudski šoli samo temelj, ki na njem potem dalje zida rokodelec, obrtnik. Ni naloga ljudske šole, učiti otroke, kako bi se na kakem zemljišču kaj hitreje ali kako bi se česa več pridelalo, ali z drugimi besedami, vzgajati racionalne ali umne in praktične kmetovalce, t. j. pripravljati jih narav-

nost za kmetijski poklic, ampak to je izključno naloga obligatne kmetijske nadaljevalne šole, katere skrb mora biti tudi v prvi vrsti ta, zbudjati v mladeničih zdrav čut za stalno bivanje na domači grudi ter jih pridobiti za to, da bodo ljubili svoje delo, svojo domačo grudo ter ostali tudi zvesti svojemu poklicu in svoji domovini.

5. O bistvu šole delavnice Ročno delo kot vzgojno sredstvo.

Neka struja med današnjimi pedagogi smatra za šolo delavnico le tisto šolo, ki pripoznava kot vzgojno sredstvo samo telesno delo; in sicer v prvi vrsti ročno delo. Glavni zastopniki te struje so: nam že znani Kerschens- steiner, nadalje Robert Seidel, ki trdi, da je ročno delo glavni steber harmonične izobrazbe in vzgoje, ter dr. Alvin Pabst.

Čujmo, kako ti možje utemeljujejo svoje zahteve po uvedbi ročnega dela v naše šole! Razmotrujmo najprej to vprašanje s fiziološkega stališča!

Že v malem otroku opazujemo, da bi se rad skoro neprenehoma gibal, vidimo, kako se trudi — delati, po svoje. Gibljivost ali delavnost (giblivi ali delavni nagon) je izmed najvažnejših nagonov človeške narave sploh, torej tudi otroške in zaradi tega otroku najbolj odgovarja dalovni pouk.

Otrok se hoče igrati, delati, tvoriti, poskušavati, doživljati, skratka: zajemati iz življenja. V predšolski dobi so otroci vedno pri kakem delu: v kuhinji, v delavnici, v hlevu, na polju ali v gozdu, v enomer imajo kaj opraviti.

Zdaj pa se odpro šolska vrata. V tem hipu — je konec vsakemu takemu delu, vsakemu resničnemu življenju, konec produktivnosti, konec otroškemu svetu.¹ Otrok zdaj ne govori več, ampak večjidel samo posluša; ne

¹ Tako hudo pa vendar ni! — *Op. uredništva*

išče sam, ampak drugi mu podajejo in kažejo, on samo prejema in posnema. Sčasoma se otroci sicer privadijo tudi temu novemu življenju. In priznati se mora, da tudi današnja šola razvija dobre lastnosti kakor: red, vztrajnost in premagovanje samega sebe. Dobro čitati, lepo pisati, spretno računati, vse to je tudi delo, samo da ima takšno delo premalo stika z življenjem ter se nič ne ozira na soseda. Zato je treba današnjo šolo, opiraje se na glavni nagon otroške narave, na nagon delavnosti, pretvoriti v šolo delavnico v tem zmislu, da se uvede v šolo ročno delo.

V šoli potrebujemo tudi ročnega dela zato, da v njej vzgajamo rod, ki se bo v polni meri zavedal velikega pomena, ki ga ima delo za človeštvo. V šolo z ročnim delom! Delo je v prvi vrsti nositelj kulture, a ne knjiga. V šolo z ročnim delom zaradi različne nadarjenosti otrok in posebej za to, da otroci spoznajo in vidijo, kako je pri ročnem delu človek odvisen od človeka, od svojega bližnjega!

Tako nudi šola delavnica tudi priložnost za socialno vzgojo. Tu dobé otroci najlažje zmisel za skupnost in za medsebojno spoštovanje in zaupanje.

Mnogo zaprek pa bo treba premagati pri pretvoritvi današnjih šol v šole delavnice. Prva zapreka je zgodovinski razvoj naše šole. Vse šole starega in srednjega veka so bile izključno šole učilnice za verske in literarne namene. Delo je veljalo v prejšnjih dobah kot izobraževalno za svobodnega človeka. In kakor so učili nekdanj verouk in jezike z besedo in iz knjig, tako učimo izvečine tudi danes v naših šolah. In tega se nam bo treba otresti.

Druga zapreka je okolnost, da je bila in je že izvečine danes vsa organizacija, vsako nadzorstvo in vse izpraševanje v šoli prikrojeno šoli učilnici. Izprašati je lahko, česar se poprej na pamet naučiš. V šoli delavnici pa to ni mogoče.

Tretja zapreka so visoki stroški, ki jih povzročajo šolske delavnice, kuhinje, vrti, laboratoriji, nadalje razredi z malim številom učencev; kajti v šolski delavnici moreš na enkrat poučevati samo 16 do 20 učencev, ne pa nabito poln razred, kakor jih imamo izvečine danes pri nas. Toda znanje, ki si ga pridobé učenci v šoli delavnici potem izkustva, je pač tudi vredno večjih stroškov, nego znanje, ki si ga učenci pridobé potem spominskega prisvajanja. Tako Kerschensteiner.

Glede fiziološkega utemeljevanja ročnega dela v šoli je Rob. Seidel na istem stališču. Tudi on pravi, da je prva naloga šole delavnice, da zadošča glavnemu nagonu otroške narave, t. j. nagonu delavnosti, s tem, da skrbi za primerno menjavo med telesnim in duševnim delom, češ, to osrečuje otroka, zadušuje v kali vse slabe lastnosti, krepi telo ter lika duhá. Seidel pa utemeljuje potrebo šole delavnice tudi s psihološko-pedagoškega stališča nekako tako-le:

V šoli delavnici sledi otrok z veseljem pouku in je pazljiv, ne da bi ga morali k temu siliti, torej prostovoljno. Pazljivost pa so vrata, ki te vodijo 1. do pravega spoznavanja raznih stvari in 2. vzdržujejo na najbolj naravni način disciplino.

V šoli delavnici vidi otrok uspehe svojega dela na lastne oči in lahko potipa svoje izdelke s svojimi rokami. Tako se v največji meri zbuja njegovo zanimanje za pouk, in to živo zanimanje zopet provzroča, da pri delovnem pouku delujejo večinoma vsi čuti in vse duševne sile v otroku tako krepko in samostojno, kakor pri nobenem drugem šolskem predmetu ne, torej ne samo vid in sluh, ampak tudi tip, voh in okus. Zelo važno je, da deluje tudi tip, kar je n. pr. mogoče pri potipanju raznih sirovin, orodij in izdelkov, ki jih otrok ustvarja s svojimi rokami. Z očmi zaznavamo namreč pravzaprav le ploskve, torej samo dve dimenziji; tretjo dimenzijo dobimo še le s po-

močjo tipa. Še le s pomočjo tipajoče roke, ki podpira kre-tajoče se oko, prav zaznavamo ter razločujemo ploskve in telesa. Zaradi tega ni dovolj, ako se oblikovni modeli učencem samo pokažejo, ampak učenci jih morajo dobiti v roke; pri modelovanju je to kar neobhodno potrebno.

Prav tako kakor tip deluje v otroku tisti čut, ki se pri sedanjem načinu pouka skoraj docela zanemarija, ki pa je vendar za duševni razvoj zelo velikega pomena, namreč takozvani mišični čut, naš šesti čut, kakor ga tudi nekateri nazivljejo. Veliko pozornosti sta zbudila v peda-goškem svetu znana slučaja Lavre Bridgmon in He-lene Keller, o katerih so mislili, da je pri njih vsaka duševna izobrazba izključena, ker sta imenovani bili slepi in gluhonemi obenem. A vkljub temu je bilo mogoče ju duševno izobraziti; to je storila edino-le vaja mišičnega čuta, t. j. tiste zmožnosti, vsled katere zadobimo občutek za lego in gibanje.

Ker torej pri delovnem pouku delujejo v otroku ne samo vsi njegovi čuti, ampak tudi cela vrsta najvažnejših njegovih mišic, zato je ta pouk tudi najboljši nazorni pouk. Popolnoma jasne pojme dobi človek le o tem, česar si ni samo pogledal, ampak kar je tudi potipal, oziroma lasto-ročno upodobil, kar je šlo, bi rekli, skupoma skozi njegovo glavo, roko in nogo.

Stara šola je torej smatrala otroka za nekako posodo, v katero so kratkomalo vlivali vso učenost; današnja šola temelji strogo na nazornem nauku. Šola bodočnosti pa hoče nazornost nadomestiti z izkustvom, ki si ga naj učenec pridobiva z delom; zgolj nazornosti je treba samo še tedaj, kadar si otrok po lastnem delu še ne more pri-dobiti izkustva.

Nadalje pa tudi ne smemo prezreti, da delovni pouk bistri tudi duhá in izobrazuje značaj in da je delovni pouk najboljše sredstvo, ki razvija v otroku umetniške

zmožnosti, zbuja speče talente ter goji čut za lepoto in ukus. — Kako to?

Pri delovnem pouku se otroci uče presojevati, opazovati, preiskovati, primerjati; po njem postajajo celo bistroumni in iznajdljivi.

On zbuja za večino učnih predmetov šele živo zanimanje ter jim daje pravo podlago, v prvi vrsti seveda realnim predmetom. Zbuja tudi veselje do dela in raznih izdelkov ter na ta način že v kali zadušuje dopadenje nad lenobo, daje nadalje volji jasen smoter in pospešuje samodelavnost, on nudi otrokom najlepšo priliko, da spoznavajo sami sebe, in priliko spoznavati in ceniti druge. Uči zlasti tudi otroke, spoznavati pravo vrednost raznovrstnih izdelkov in veljavo tistih ljudskih slojev, ki so jih delali s svojimi rokami. Kdor pa vse to pravično presoja, napreduje tudi v moralnem oziru.

Zadnji in najvišji smoter delovnega pouka je torej harmonična vzgoja in izobrazba, t. j. izobrazba telesa, duhá in srcá.

To so glavne ideje, na katerih temelji bodoča šola delavnica, kakor si jo predstavlja Rob. Seidel.

Slično utemeljuje dr. Alvin Pabst pomen ročnega dela za pouk, a on daje tudi že nekoliko migljajev za praktično uvedbo ročnega dela v ljudsko šolo.

Mnogi pripoznavajo brez ugovora slabosti in napake današnjega pouka, pravi Pabst, a trde, da v naših prenapolnjenih razredih ni mogoče uspešno se pečati s poukom v ročnih delih. Ta trditev pa je le deloma utemeljena, kakor bomo to pozneje skušali dokazati.

Umevno je, da mora pouk v ročnem delu zadoščati v prvih šolskih letih splošnim zahtevam, ki jih stavimo do vsakega vzgojnega pouka: pred vsem mora namreč zbuhati v otroku živo in neposredno zanimanje. Temu pogoju zadoščamo prav lahko, ako izdelujemo iz početka z otroki samo take predmete, ki so v zvezi z njihovo igra-

vostjo in z njihovim dosedanjim delovanjem. Orodja naj se ne rabi skoraj nič ali prav malo in to mora biti preprosto in po ceni, kakor tudi snov ali tvarina.

Pred vsem se priporoča za to stopnjo modelovanje s plastilino ali ilovico, nadalje razna dela s papirjem in lepenko. Vsi izdelki naj so v tesnem stiku z nazornim naukom in risanjem.

Tako je mogoče cele razrede skupno poučevati v ročnem delu; uspehi so jako povoljni, stroški pa neznatni.

* * *

Tako tedaj sodi in sklepa trojica „Kerschensteiner-Seidel-Pabst“, ki dela na to, da se naj uvede ročno delo kot vzgojno sredstvo v šole:

Njim nasproti pa se je že pojavila druga struja, ki stoji na stališču, da se v šoli delavnici naj ne poudarja v prvi vrsti ali v preveliki meri sistematično ročno delo, ampak v ospredje naj se postavlja duševno delo otrokovo, a ne samo kot prosto, samostojno ustvarjanje, ampak tudi kot mehanična vaja.

Glavni zastopnik te struje je Hans Plecher, ki je zapisal v svoji knjigi „Das Arbeitsprincip in Volks- und Fortbildungsschulen“ svoji struji v prilog sledeče značilne stavke: „Centripetalni ali sredotežni smeri v duševnem življenju otrokovem naj odgovarja centrifugalna ali sredobežna smer in njej more zadoščati samo pouk v ročnem delu, pa tudi edino-le pouk v ročnem delu — tako pravijo pristaši izključno telesnega dela. In to je njihova pomota, pomota, ki vanjo navadno zabrede vsaka novotarija; ekstrem . . . Poudarjati pa se mora, da pridejo za ljudsko šolo pri njeni današnji organizaciji v pošteveduševne in npravne sile pred telesnimi. Ljudska šola ima kot splošna izobraževalnica v prvi vrsti nalogo, priboriti mladini tiso mero elementarne znanstvene izobrazbe, kolikor je neobhodno potrebuje vsak človek v javnem živ-

ljenju. Najprvo je torej duševno delo. Spretnost v čitanju, pisanju in računanju; zmožnost logično sklepati ter svoje misli v preprosti obliki izražati ustno in pisмено in tudi risarski; spoznavati zakonitost in zveze v naravi in v človeškem življenju, s pogledom nazaj v preteklost naroda krepiti čut za sedanjost; in vrhu tega ustvarjati potom verskega in moralnega pouka etično podlago za življenje: s tem je na kratko označena glavna naloga ljudske šole, vsaj v kolikor je poklicana, pripravljati 95 % vsega prebivalstva za njegov bodoči državljanski poklic. Tega okvira ljudska šola skoraj ne more prekoračiti. V šoli delavnici naj stopi delajoči otrok v ospredje, delo učiteljevo pa se naj pomakne bolj v ozadje. Gotovo! A pri tem ne smemo misliti toliko na sistematični pouk v ročnih spretnostih, kakor na duševno delo učenčev, najsi li bo mehanična vaja ali prosto, samostojno proizvajanje. Telesno delo more služiti le kot sredstvo namenu.“

Tako Plecher! Mnogo resnice je sicer v teh besedah. Nihče pa vendar naj ne misli, da se z uvedbo ročnega del hipoma odpravijo vsi nedostatki današnje šole; le to trdno stoji, da je današnja šola potrebna reforme in da pri bodoči reformi ljudske šole nikakor ne bodo smeli prezreti delovnega pouka.

Utegne pa kdo ugovarjati, češ, ponovno je že učiteljstvo, v inozemstvu in tudi pri nas na Avstrijskem, pretresavalo vprašanje o organični zvezi šolskega pouka z ročnim delom, a ga je ponovno odklonilo. Na to je odgovoriti: Pristaši in prijatelji ročnega dela so takrat ravno tako, kakor to tudi danes delajo radikalni šolski reformatorji, zahtevali od ljudske šole preveč; češ, ljudska šola naj temelji zanaprej izključno na ročnem delu. To pa je pri našem čisto posebnem šolskem ustroju in pri njegovi tradiciji nemogoče. Težiti pa smemo samo po tem, kar je mogoče doseči.

Nasproti temu mora vsakdo priznati, da se pri današnjem šolskem ustroju, predvsem na nižji stopnji, nikakor ne zadošča otroškemu nagonu delavnosti in ustvarjanju. In tu bo najprej treba nastaviti navor, tu bode treba pred vsem odpomoči!

Zahteva po ročnem delu, zlasti na nižji stopnji, je tako stara, kakor pedagogika sama, le uresničena še ni do današnjega dne. — Pač, v otroških vrtcih, v takozvanih pomožnih šolah, v razredih za slaboumne ter v zavodih za slepce in gluhonemce se smatra ročno delo kot nekaj samo ob sebi umevnega. Popolnoma analogno bi se moralo vpeljati ročno delo, in to vsaj pri začetnikih v ljudski šoli, med katerimi je pač tudi dovolj duševno in fizično slabotnih in nezrelih za današnji pouk.

6. O praktični uvedbi ročnega dela v ljudsko šolo.

Kako bi bilo že danes mogoče, uvesti ročno delo v ljudsko šolo?

Ako vzamemo pojem „šola delavnica“ v najširšem pomenu, dobimo takoj dve panogi ali struji, ki sta popolnoma (načelno) različni druga od druge: razločevati nam je med takozvanim deškim ročnim poukom (*Knabenhandfertigkeit*), ki se vrši fakultativno v posebnih delavnicah izven šolskega pouka, in med delovnim poukom (*Werkunterricht*), ki se vrši v šolskih razredih pri obveznem ali obligatnem pouku, t. j. skupno za vse učence.

Izmed ročnih spretnosti, ki se jih lahko uči šoloobvezni otrok, hočemo imenovati naslednje: *a)* Risanje kot princip, *b)* modelovanje, *c)* razna dela s papirjem in lepenko, *d)* rezljanje, *e)* lahko, takozvano Frenkel-ovo lesno delo, pri katerem se daje otrokom že obdelani les v roko, *f)* težko lesno delo, delo na stružnici, *g)* obdelovanje kovin in stekla in *h)* končno neko kombinovano delo z lesom, pluto, gumijem in žico, ki so mu dali v nemški državi

ime „Basteln“.¹ To poslednje delo pride najbolj v poštev pri sestavljanju fizikalnih aparatov. V nekaterih ljudskih šolah, kjer je delovni pouk že uveden, imajo še tudi polaganje palčic in zgibanje (Falten), dočim polaganje nitij, graha i. t. d. sodi po mnenju nekaterih bolj v predšolsko dobo.

Vpraša se: Katera zgoraj naštetih del se dado brez velikih težkoč izvrševati v šolski sobi, in sicer tako, da podpirajo neposredno šolski, zlasti realni pouk?

Brez dvoma risanje kot princip, modelovanje, različna dela s papirjem in lepenko ter dela z lesom, pluto, gumijem in žico, dočim rezljanje ali rezbarstvo, lahko in težko lesno delo ter obdelovanje kovin in stekla spadajo v posebno delavnico, ne pa v šolsko sobo. Prve štiri ročnosti (risanje, modelovanje, dela s papirjem in lepenko ter kombinovana dela) tvorijo takozvani **delovni pouk** (Werkunterricht), vse druge prej naštete ročnosti ali dela pa tvorijo izključno takozvani **„delavniški pouk“**, to je rokotvorni (rokodelni) pouk dečkov. („Werkstättenunterricht“ ali „Knabenhandarbeit“.)

Kako se razlikujeta delovni pouk in delavniški pouk?

Po nekaterih večjih mestih imajo posebne delavnice za rokotvorni pouk za dečke. Pouk v teh delavnicah se vrši izven šolskega časa in je izvečine fakultativen; vsled tega ga obiskuje malo učencev. Tako ostane kljub temu pouku v širjih slojih cela množina sil nerazvitih.

Delovni pouk bo le tedaj obrodil sadu, ako postane obvezen za vse učence. Kako pa je urediti ta pouk, da ne nastane iz njega nov šolski predmet in da se ne obremenijo dosedanja urnik še bolj, da pa vendar pride ročno delo do svoje veljave?

S tem vprašanjem se bavi jako temeljito: O. Seinig, „Die redende Hand. Wegweiser zur Einführung des Werk-

¹ Onegavljenje, onegaviti (?); svaljkanje (?). — Uredništvo.

unterrichtes in Volksschule und Seminar“. Seinigovo delo je še malo znano, ali utegne še postati epohalnega pomena.

Kako je Seinig rešil to vprašanje? Rešitev je razvidna iz naslednje njegove razpredelnice:

Ročno delo se vrši:

v razredu kot delovni pouk (Werkunterricht) med poukom z glavnim namenom, njemu služiti.	v delavnici kot delavniško delo (Werkstättenunterricht) ali kot rokotvorno delo za dečke.
--	---

Bistvene razlike med obema strujama ročnega dela:

v razredu:	v delavnici:
1. V razredu je ročno delo obligatorno kakor vsak drug pouk,	v delavnici pa je ročno delo le fakultativno in se nič ne ozira na učne načrte.
2. V razredu služi ročno delo bolj intelektualni vzgoji,	v delavnici pa zasleduje bolj estetične smotre ter hoče likati ukus.
3. V razredu služi ročno delo neposredno pouku s tem, da pojasnjuje, pogloblja in utrja,	v delavnici pa ne služi pouku ali vsaj ni da bi mu moral služiti.
4. V razredu se izdelujejo v prvi vrsti predmeti za šolo, t. j. predmeti, ki služijo šol. pouku,	v delavnici pa se izdelujejo izvečine predmeti za domačo rabo.
5. V razredu se mora vsako delo v določenem času skončati,	v delavnici pa dela poedini učenec poljubno dolgo na svojem predmetu. Tukaj dela navadno vsak kaj drugega.

v razredu :	v delavnici :
6. Delovni pouk se lahko vrši tudi v razredih, ki so mešani po spolu, 7. Za delovni pouk zadostuje orodje, ki je v vsaki hiši, namreč žepni nož, škarje, klešče, igla,	pouk v delavnicah pa je mogoč samo na deških šolah. v delavnicah pa se rabijo večinoma orodja, ki niso vedno pri domu, ampak jih imajo le rokodelci, namreč stružec, žaga, stružnica, primož i. t. d.
8. Delovni pouk v razredu se ozira samo na štiri ročnosti (risanje, modelovanje, dela s papirjem in lepenco ter nekatera kombinovana dela) ter ni poseben predmet, ampak le princip, zato ni treba zanj nastavljanje posebnih ur,	v delavnicah pa se rezlja, se obdeluje les, obdelujejo se kovine, steklo, in je ta pouk tukaj poseben predmet ali posebna disciplina.
9. Za delovni pouk v razredih se je mogoče izobraziti na učiteljskih, kjer je namreč tak pouk ali že zdaj uveden ali kjer se bode uvedel,	za pouk v delavnicah pa se je treba izobraziti v posebnih tečajih; v delavnicah poučujejo nadalje lahko samo tisti, ki imajo za to posebne zmožnosti.
10. Delovni pouk je na vsak način skupen pouk za vse učence,	pouk v delavnicah pa se vrši bolj po skupinah ali je celo izvečine pouk za poedine učence.

Poleg teh glavnih razlik med obema strujama ročnega dela imata obe tudi en skupni smoter: obe struji namreč vzgajata krepko voljo.

Ako bi komu prišlo na misel, uvesti obe struji ročnega dela v ljudsko šolo, bi to ne pomenilo nič drugega, nego težiti po tem, da se izpremeni ljudska šola v šolo delavnico v njenem celem obsegu in v njenih zadnjih posledicah. To pa bi bila skrajnost, ki bi ne pomenila nič drugega, nego potovanje — v deveto deželo.

Izrazimo se torej popolnoma jasno in razločno: Govoriti se da le o uvedbi takozvanega „delovnega pouka“, ki sta ga že Scherer in dr. Pabst označila kot najbolj elementarno stopnjo rokotvornega pouka, pri katerem se namreč omejujemo samo na izdelovanje takih predmetov, ki jih lahko izdelujemo v vsaki šolski sobi ali samo s pomočjo roke ali tudi s pomočjo najbolj preprostega orodja in ki so predvsem v službi nazornosti pri pouku; kajti ročno delo ne sme biti smoter, ampak le sredstvo do smotra in zaradi tega tudi nastopa samo od slučaja do slučaja, kakor namreč to potreba nanese.

Odločno pa se moramo upirati nakani, ki meri na to, da bi se uvedel rokotvorni pouk kot poseben predmet v ljudsko šolo, ki bi pri njem naši učenci obdelovali les, kovine in steklo, ter bi torej žagali, stružili na stružnici in pilili. Ponavljamo, da splošna ljudska šola ni pripravljalnica za določene poklice, torej tudi ne posebe za rokodelski poklic. Smer naše šole mora biti bolj splošna, vesoljna, ne pa posebna ali specialna. Specializem je našemu šolskemu delu na škodo. Sploh se ne sme kateremusibodi predmetu dajati prednost; o prednosti odločuje izključno potreba in pomen za življenje. Vsekakor mora priti na vrsto prej to, kar je neobhodno potrebno, nego ono, česar si samo želimo. Najbolj potrebna pa je splošna izobrazba. Pri tem mislimo seveda na razvoj vseh zmožnosti v otroku, ki se naj dosega potem lastnega izkustva in potem samodelavnosti. Samo da se pri tem ne sme precenjevati spretnost roke — kolikor pride namreč šola v poštev — moč besede in števila pa podcenjevati.

Ročno delo ima svojo mesto v šoli kot princip pri pouku; kot poseben predmet pa ne spada v šolo. Pri vseh učnih predmetih naj se kolikor mogoče uvaža princip dela, da zadobi učenec besedo in število v svojo oblast. Zdaj pa se vpraša, na kaj se nam je v vsakem posameznem slučaju ozirati pri izboru predmetov, ki bi jih radi v šoli izdelavali. Izdelki ročnega dela v šoli morajo biti:

1.) p o c e n i, t. j. snov ali tvarina (sirovina) ne sme veliko stati;

2.) j a s n i, t. j. učenci morajo takoj in lahko razumeti, ako učitelj pred njihovimi očmi kak predmet izdeluje;

3.) takšni, ki se lahko izdelujejo, t. j. izdelovanju predmetov ne smejo biti na potu prevelike tehnične težkoče;

4.) zadosti važni za pouk.

Na nekaterih šolah se je razvil delovni pouk samo do m o d e l o v a n j a v zvezi z r i s a n j e m. S papirjem in z lepenko ter s kombinovanim delom, ki mu je v prvi vrsti namen, sestavljati preproste f i z i k a l n e a p a r a t e, se še ne upajo povsod začeti.

Začetek je res kakor povsod tudi tu najtežji. Seveda, p o s e b n i t e č a j i bi bili potrebni, da bi se učitelji seznanili s posameznimi panogami delovnega pouka najprej praktično. Prihodnje učiteljske generacije pa bi nam naj vzgajala učiteljišča. Pa kdo naj vodi take tečaje? — Slušatelji bi se še menda našli, ki bi zopet na svoje stroške obiskovali tak tečaj, kakor smo obiskovali enoletni risarski tečaj v Mariboru. Toda zapreke in težave so vedno tukaj, kadar hočemo v kaki stvari storiti prvi korak. Te bodemo pač morali spričo dobička, ki ga bode imel naš vzgojni pouk, vzeti náse. Brezpomemben je namreč stavek in nič ni drugega, kakor tolažba samega sebe, ako kdo pravi: „V principu sem za stvar tudi jaz, toda v praksi ...“

Vsaka nova ideja ima svoje — čestokrat slepe — pristaše in svoje — čestokrat slepe — nasprotnike. Trezno mislečim pa se brezpogojno vriva samo ena misel, misel namreč, da je samo d v o j e mogoče: Ali i m a stvar za nje kako vrednost, ali pa je n i m a. Da se pa stvar temeljito presodi, ne zadostuje, samo razmišljati o njej; da postane popolnoma jasna, je treba lastnega, praktičnega poskusa.

In tako tudi meni stvar ni dala miru in po daljših pripravah sem napravil prvi poskus. Lotil sem se modelovanja. Pri tem sem rabil dobro gneteno in očiščeno ilovico, pri poznejših poskusih tudi plastilino. Moj namen je bil, podpreti s tem najprej oblikoslovni ali geometrijski pouk.

Kako se mi je ta poskus posrečil, nimam pravice soditi sam; tudi se ne morem tukaj spuščati v podrobnosti. Ali eno že danes lahko rečem: Učenci kažejo veliko veselje do stvari, shvatajo na lahek način geometrične pojme in, kar se mi zdi poglavitno, učenci spoznavajo take pojme iz lastnega naziranja.

Prišel sem pa tudi do spoznanja, da bi bilo modelovanje iste ali še celo večje vrednosti za druge učne predmete, zlasti za pouk v prirodopisju.

Naj sledi tukaj nekaj primerov iz šolskih predmetov!

V 1. šolskem letu se pač najbolje ustreže otroškemu duhu in njegovi delavnosti in gibnosti, ako se začne z modelovanjem. To je najnaravnejši prehod od predšolske dobe z njenimi igrami v šolo z njenimi resnejšimi cilji. Predmeti za modelovanje se naj jemljejo iz otrokovega obližja (šolska soba, šola, vrt, cesta, stanovanje, kuhinja). Predmet se vsakikrat najprej pokaže v naravni obliki, nato se modeluje in nazadnje riše. Pot k risanju drži torej preko modelovanja.

V 2. šolskem letu posnemajo otroci že lahko s podob, rekše: modelujejo objekte, ki jih vidijo na podobi

narisane. Tako se otroci uče čitati dvodimenzionalne slike ter jih pretvarjati v trodimenzionalne predmete. Nadalje modelujejo v tem šolskem letu tudi razno orodje in predmete iz narave.

V 3. šolskem letu se razširja šolsko delo v domovinoslovje. Zopet lepa prilika za modele. En primer: Šolsko poslopje, skupaj s šolskim dvoriščem in sosednjimi, se izreže iz ilovice in tako nastane načrt šolskega obližja kot relief.

V višjih razredih so hvaležni predmeti iz zemljepisja: razne vrste gorovja in gorskih vrhuncev, planote in nižave, morski zalivi, pristanišča, polotoki, predori i. t. d.

Mnogo lepih priložnosti imamo za modelovanje v računstvu in oblikoslovju.

Dokaz, da je piramida pod znanimi pogoji $= \frac{1}{3}$ prizme, nadalje razni prerezi geom. teles so naravnost izvrstni primeri za modele. Moremo li v učencu jasneje zbuditi predstavo o prerezu sploh, kakor baš tako, da v resnici izvršimo prerez? In katera snov pripušča to voljnejše in ceneje kakor ilovica?

Največ priložnosti za modelovanje v šoli pa nudi prirodopisje.

V živalstvu (vreteničarji) igra n. pr. zelo važno vlogo zobovje, ker se po njem bistveno razločujejo razne skupine živali. In vendar se baš zobovje odteguje našim očem. Ako so pa otroci upodobili te skrite, pa vendar tako značilne dele živalske okostnice, bodo natančno prepoznali razliko med roparskimi ali mesojednimi in rastlinojednimi živalmi ter glodavci. Vse vrste zob se pri modelovanju lahko močno povečajo. Kopita in prste raznih sesalcev, plavno kožico plavaric, nogo žolne kot plezalke ter njen značilni kljun in jezik, vse to spoznavajo učenci potom večkratnega modelovanja teh telesnih delov. (Pripomnim tukaj, da so n. pr. moji učenci modelovali plezavsko nogo tako, da so si jo najprej na nagačeni žolni

dobro ogledali, potem pa so imeli pred seboj veliko biološko stensko podobo z žolnami, ki kaže na stranski sliki tako nogo precej povečano.)¹

Človeško srce v prerezu s svojimi predeli in žilami je tudi zelo primeren in poučljiv predmet za modelovanje in barvanje. — Takisto rastlinstvo, in sicer ne samo iz prirodoznanskih ozirov, ampak tudi zaradi njihove oblike, v prilog risanju po naravi (koncentracija).

Fiziki ali naravoslovju seveda modelovanje ne more v toliki meri služiti, ker so tu merodajna v prvi vrsti gibanja. Temu predmetu služijo bolj dela iz lepenke ter kombinovana dela iz lesa, plute, gumija in žice. Učenci naj marljivo nabirajo te snovi ter se naj navajajo ob primernih prilikah, da sestavljajo preproste fizikalne aparate.

Pri vseh teh predmetih pa je treba gledati na to, da izdelki ne stanejo preveč, da so učencem jasni, dovolj lahki in zadosti važni za pouk.

Poglejmo še modelovanje samo!

Kot praktično se je izkazalo, ako se v prvih dveh šolskih letih, oziroma tudi v tretjem, modeluje s tvarino, ki ostane plastična, t. j. s plastilino, ostala šolska leta pa lahko modelujejo z ilovico. To pa iz naslednjih razlogov:

1. Na nižji stopnji se izdelujejo izvečine samo majhni predmeti. Ako se ti upodabljajo iz ilovice, se površina rada razpoka, zlasti ker imajo manjši otroci bolj vroče roke kakor večji in ker na enem predmetu več časa delajo.

¹ Take biološke stenske podobe živalstva sta izdala Schröder in Kull (zaloga Pavel Parey v Berlinu) v serijah, katerih vsaka šteje po pet podob, ki so zares v vsakem oziru dovršene. Omenjam jih tukaj zlasti zaradi tega, ker sem se prepričal, da se da to, kar nam kažejo na njih stranske slike, n. pr. zobovje, kljun, noga itd., prav lahko tudi modelovati.

2. Malih predmetov, ki imajo tanke vezi, sploh ni mogoče iz ilovice upodobiti.

3. Ako upodabljam majhne predmete, postane ilovica rada pretrda.

4. Tehnika, kako ilovico ohraniti več časa vlažno in plastično, je za majhne otroke pretežavno.

5. Razdelitev ilovice zahteva več pozornosti, nego se more od malih otrok zahtevati.

6. Mali otroci prej raztrosijo ilovico kakor veliki.

S tem pa seveda nikakor ni rečeno, da bi se v prvih treh šolskih letih sploh ne smelo modelovati z ilovico. Vse je odvisno od — denarnih sredstev! 1 kg plastiline ne sme biti dražji ko 1 K do 1 K 20 h. Vsak otrok dobi v začetku šolskega leta $\frac{1}{8}$ kg = 15 h. Najbolje kaže rabiti plastilino, ki je sivozelene barve, ker se taka ne maže.

Kot orodje nam služijo v 1. šolskem letu prsti, event. kamenček ali vžgalica, ki je že bila prižgana.

V 2. šolskem letu se še dodá lasnica (Haarnadel), ki jo otroci rabijo, ako jim je napraviti kako zanjko.

Za podlogo na klopih služi najbolje linolej, ker se lahko hitro in brez šuma odstrani, dobre pa so tudi skriljate tablice, ki jih imajo itak vsi učenci na nižji stopnji. Mojim učencem v 5. šol. letu je služil za podlogo pri modelovanju z ilovico do zdaj vedno navadni rjavi zavojni papir.

Naposled še pripomnim, da učitelju ni treba posebne predizobrazbe v modelovanju; posel v resnici ni tako težaven, kakor se to morebiti komu dozdeva.

7. Praktična navodila za delovni pouk.

Gori omenjenim dodamo še naslednje:

1. Hans *Denzer*: Schaffen und Lernen. Theorie und Praxis des Werkunterrichtes der Unter- und Mittelstufe. — Kdor se za naše vprašanje zanima, najde v tej knjigi

marsikaj rabljivega in v vsaki ljudski šoli lahko izvedljivega.

2. E. H. *Wohlrab*: Die Jahresarbeit einer Elementar-klasse. Das erste Schuljahr einer sächsischen Landschule, skizzenmäßig ausgeführt nach den Grundsätzen der Arbeitsschule.

Tej knjigi je napisal predgovor okr. šol. nadzornik dr. Neudecker; tam čitamo te-le značilne besede: „Delovni pouk ali ustvarjajoče učenje kot načelna zahteva težko da ima še resnih nasprotnikov. Kakor hitro pa se lotimo praktične uporabe in uvedbe v poedinem, se začno težkoče. Kako jih je kljub temu v preprostih razmerah in z majhnimi denarnimi sredstvi premagati, to sem z velikim veseljem in z živim zanimanjem opazoval na šoli v B. Delce s tem najtopleje priporočam.“

3. Prof. *Wetekamp*: Selbstbetätigung und Schaffensfreude in Erziehung und Unterricht. — To delo kaže, kako se naj zadošča ideji samodelavnosti v prvem šolskem letu.

4. H. *Plecher*: Pädagogik der Tat. — Tudi ta knjiga ima vse polno primerov, kako se naj princip dela v praksi izvršuje.

8. Navidezne zapreke pri izvajanju delovnega principa v ljudski šoli. — Sklepna beseda.

Navedel sem gori imenovane knjige zaradi tega, ker nam one najjasneje kažejo, da težave in zapreke, ki so nam pri izvajanju delovnega principa v šoli na potu, niso nepremagljive; kajti, kar stoji v teh knjigah, je vzniklo naravnost iz prakse.

In katere so te navidezne težave in zapreke?

1. Pravijo, da manjka v prvi vrsti organizatorične podlage za šolo delavnico. Najprej bi se moralo skrbiti število učencev za posamezne razrede, v prvem razredu tudi število učnih ur. Kar se tiče

skrčitye števila učencev, bi se seveda kaj takega ne dalo kratkomalo izvesti; to bi trajalo leta, morebiti desetletja; kajti s tem bi se dežele denarno tako obremenile, da bi bremena nikakor ne mogle naenkrat prenesti. V prenapolnjenih razredih pa je marsikatera na sebi dobra ideja neizvedljiva. Temu nasproti ugovarjajo drugi: Ako je vkljub prenapolnjenim razredom mogoč današnji pouk, ki temelji na napačni podlagi, tedaj mora biti naravnejši, boljši pouk pri enakem številu učencev (ki ga pa s tem nikakor ne zagovarjamo) tem laglje izvedljiv.

Nadalje slišimo tudi tale ugovor: Ako se uvede princip dela v šolo, bode treba zlasti za fizikalni pouk posebnih delavnic. Ta ugovor prav lahko ovržemo, sklicujoč se na temeljno stališče, ki smo ga zavzeli glede šole delavnice. Rekli smo namreč: V splošno ljudsko šolo je mogoče uvesti samo tisto ročno delo in sicer samo kot princip, ki se lahko izvršuje v vsakem razredu skupno z vsemi učenci; ročno delo pa, ki se izvršuje v posebnih delavnicah kot samostojna disciplina, ne spada v ljudsko šolo.

Popolnoma pa se strinjamo s tem, da bo treba iz učnih načrtov iztrebiti marsikaj, kar ni več času primerno in kar nima za praktično življenje nobene vrednosti.

2. So pa zopet možje, ki opozarjajo na neko drugo nevarnost, ki bi se s principom dela mogla vtihotapiti v šolo, zlasti z ročnim delom v nižje razrede, nevarnost namreč, da se učenje preveč približa igri.

Znano je, da gredo najbolj radikalni šolski reformatorji, kakor n. pr. Ellen Key in Ludovik Gurlitt tako daleč, da zahtevajo, naj učenec dela samo to, kar sam hoče, da ga naj samo tega učimo, in sicer kolikor mogoče igraje, do česar ima veselje, kar ga zanima.

To stališče je gotovo enostransko in ga zaradi tega odklanjajo ne samo učitelji, ampak med drugimi tudi znani in priznani pisatelj Förster, ki pravi, da je za iz-

obrazbo značaja velike vrednosti, ako se učenec uči premagovati tudi take naloge, ki se za nje naravnost ne zanima, ki si jih torej ne prisvaja iz veselja do učenja. Te se torej ne smejo izpustiti, ampak se morajo predelati. Samo da se naj v takem slučaju učencu odkrito pove, da se učitelj zdaj obrača do njegove volje. Obrniti se je treba, kakor to Förster tako lepo nasvetuje, do „junaka v mladem človeku“.

To je sploh jako staro pedagoško vprašanje, ki pa še vedno ni dovolj razjasnjeno. Po mojem mnenja ga je prav dobro razjasnil znani pedagog, vseučiliški prof. dr. Martinak v Gradcu. Ta je imel pri letošnji uradni učiteljski konferenci za mesto Gradec ravno o tem vprašanju zanimivo predavanje, ki ga je naslovil „Interesse der Pflicht“; na koncu ga je povzel takole: „Predvsem moramo glede vprašanja „Zanimanje ali dolžnost“ načelno odkloniti vsako enostransko stališče; postopati je temveč po tudi sicer priznani metodi, da je pri šolskem pouku gojiti in zbuhati zanimanje, kolikor je to le mogoče; kjer pa snov tega ne popušča, se je obrniti do volje ter zahtevati strogo izpolnjevanje dolžnosti.“

3. Tretje zapreke, ki ovira šolo delavnico, so krivi tisti izmed njenih najbolj vnetih pristašev, ki bi radi današnjo šolo — v žlici vode utopili. Nikakor ne smemo prezreti dejstva, da ima tudi današnja šola svoje dobre strani; n. pr. že to, da je ravno bila in je še danes učna šola ali šola učilnica. In to bode tudi morala ostati še naprej vkljub principu dela. Izpremeniti se more samo način učenja: zlasti mora izginiti verbalizem iz naših šol in učenje iz knjig ne sme prevladovati. Pri tem pa ne sme zabresti v nasprotno skrajnost, in ne preveč naglašati produktivnosti učencev in — učiteljev. Učiteljev? Kako to? Lepo bi bilo sicer to, ako bi mi učitelji bili vsi taki umetniki na šolskem polju, kakor sta n. pr. *Scharrelmann* in *Gansberg*, ki jima je trajno

geslo: „Produkcija brez konca in kraja!“ Da, zares, krasno bi bilo to, pa žal, izpolnilo se nikdar ne bo! Saj tudi ni potrebno. Ako smo le po večini prave osebnosti, je dovolj; saj tudi otrokom ne škoduje, ako spoznavajo delo večasi tudi od bolj resne strani.

Treba bode torej v otroku v prvi vrsti buditi produktivne sile, a morali bomo tudi marljivo uporabljati njegove reproduktivne sile, kolikor je pač to potrebno. Zato minismo za šolo delavnico, pa tudine za šolo učilnico, ampak mi smo za šolo učilnico in za šolo delavnico.

* * *

S tem sklepam svoja izvajanja, popolnoma se zavedajoč, da bi še bilo treba marsikatero postransko vprašanje načeti ter razpravljati o njem. Vprašanje o principu dela kot vzgojnem sredstvu doslej še nikakor ni zrelo; zaradi tega priporočam, da ga naj šolske organizacije in učiteljski krogi temeljito proučavajo in pretredujejo. V prvi vrsti bi bilo želeti, da bi naj izkušeni šolniki tozadevne poskuse in naprave v inozemstvu temeljito proučili ter o tem doma poročali. Prizadete korporacije in šolske oblasti pa bi naj tako prizadevanje po svojih močeh gmotno podpirale.

Želeti je tudi, da bi naj učiteljišča obračala svojo pozornost na to, da usposablajo bodoči učiteljski naraščaj za delovni pouk v ljudski šoli. — C. kr. deželne šolske svete je torej naprositi, da na pristojnem mestu najtopleje priporočajo uvedbo delovnega pouka na učiteljiščih. — Za prehodno dobo pa bi bili potrebni posebni tečaji, da bi se učiteljstvo praktično seznanilo s posameznimi panogami tega pouka.

Upam, da se mi je posrečilo s to svojo skromno razpravo — in to je bil njen glavni namen —

zbuditi tudi v slovenskem učiteljstvu zanimanje za vprašanje, ki razburja danes ne samo ves pedagoški svet, ampak ki razpravlja o njem tudi široka javnost v vseh kulturnih državah. Zaraditega bom tudi hvaležen vsakomur, ki to mojo razpravo s kakršnimi koli doneski razširi ter izpopolni.

9. Slovstvo.

Sicer sem že v raznih poglavjih te razprave omenil nekaj važnih knjig in spisov, ki se tičejo naše snovi. Zaradi pregleda jih hočem tukaj še enkrat navesti ter uvrstiti med nje nekatere, ki jih do zdaj še nisem omenil, ki pa istotako tvorijo podlago predstoječi razpravi.

1. *G. Kerschensteiner*: Grundfragen der Schulorganisation. 1910. Teubner v Lipsiji in Berlinu.

2. *R. Seidel*: Die Schule der Zukunft eine Arbeitsschule. 1909. Art. zavod Orell Füssli.

3. *R. Seidel*: Die Handarbeit als Grund- und Eckstein der harmonischen Bildung und Erziehung. 1901. Lipinski v Lipskem.

4. *H. Plecher*: Das Arbeitsprinzip in Volks- und Fortbildungsschulen. 1909. E. Wunderlich v Lipsiji.

5. *H. Plecher*: Pädagogik der Tat. 1910. E. Wunderlich v Lipsiji.

6. *R. Köppler*: Die Bestrebungen Kerschensteiners und das Münchener Volksschulwesen. 1910. V zborniku Pädagogisches Magazin; izdaja F. Mann.

7. *O. Seinig*: Die redende Hand. 1911. E. Wunderlich v Lipsiji.

8. *A. Pabst*: Die Knabenhandarbeit in der heutigen Erziehung. 1907. Teubner v Lipsiji.

9. *H. Denzer*: Schaffen und Lernen. 1909. E. Wunderlich v Lipsiji.

10. *L. Mittenzwey*: Lernschule oder Arbeitsschule. 1910. V zborniku Pädagogisches Magazin; izdaja F. Mann.

11. *Welekamp*: Selbstbetätigung und Schaffensfreude in Erziehung und Unterricht. 1910. Teubner v Lipsiji.

12. *E. Lüttge*: Wie leiten wir unsere Schüler im Unterrichte zum selbständigen Arbeiten an? 1910. E. Wunderlich v Lipsiji.

13. *Wohlrab*: Die Jahresarbeit einer Elementarklasse. 1910. E. Wunderlich v Lipsiji.

14. *G. Kerschensteiner*: Ueber eine zweckmäßige Gestaltung des ländlichen Schulwesens. 1909. V mesečniku Die Deutsche Schule; izdaja R. Rissmann v Berlinu.

15. *G. Schmiedt*: Die darstellende Arbeit, eine Notwendigkeit für alle Schulen. 1909. Pichlerjeva vdova in sin na Dunaju.

16. *A. Otter*: Reform des Elementarunterrichtes. 1911. Zaloga: Zveza nemških učiteljev in učiteljic na Štajerskem.

17. *I. Göri*: Aus meiner ersten Modellierstunde. 1906. V časopisu Oesterr. Schulbote; izdaja F. Frisch.

18. *Pädagogisches Jahrbuch*. 1909. 1910. Zaloga: Pichlerjeva vdova in sin na Dunaju

2. Praktična vzgojna skrb brez vzgojnoskrbnega zakona.

(Slike iz delovanja oddelka za vzgojno skrb pri c. kr. okrajnem sodišču v Ljubljani.)

(*Fran Milčinski*).¹

• Iz za 1. januarja 1909. obstoji pri okrajnem sodišču v Ljubljani, ki obsega razen mesta Ljubljane (okroglo 40.000 prebivalcev) še 29 kmetskih občin z okroglo 50.000 prebivalcev, poseben oddelek za mladinsko skrb. V področje

¹ V 2. in 3. številki III. letnika imenitnega časopisa: „Zeitschrift für Kinderschutz und Jugendfürsorge“. III. Jahrgang Wien 1911“, je objavil tudi nam že dobro znani pisatelj (gl. Prvi avstr. shod za otroško varstvo, Pedagoški Letopis, VIII. zvezek. Na svetlo daje Slov. Š. Matica v Ljubljani. 1908, str. 60. sl.), gospod sodni svetnik Fran Milčinski zanimiv in osobito za naše razmere zelo aktualen spis z naslovom: „Praktische Fürsorge ohne Fürsorgegesetz. Bilder aus der Tätigkeit der Jugendfürsorgeabteilung beim k. k. Bezirksgerichte Laibach“. Z veliko ljubeznivostjo, za katero ga na tem mestu najtopleje zahvaljujemo, je dovolil gosp. sodni svetnik na našo prošnjo, da prevedemo njegov spis na slovenščino in ga objavimo v „Letopisu“. — Prevod je oskrbel nadučitelj v Šmarju pri Jelšah, g. Pavel Flere.

Pri tej priči opozarjamo naše učiteljsvo na zanimivo knjigo: „Ivan Tomašić. Uzgojna skrb za zaščito i spasavanje djece i mladeži

tega oddelka spadajo vse varstvene zadeve kakor tudi organizacija in vodstvo sirotinskih svetovalcev; vodja tega oddelka je tudi mladinski sodnik in obenem tajnik društva za otroško varstvo in mladinsko skrb v sodnijskem okraju Ljubljana.

Za tako spojitev vseh skrbinskih zadev v enem oddelku govorje imenitni razlogi. Neglede na specialno teoretično znanje, ki ga potrebuje skrbinski sodnik za plodnosno delovanje, se mu nudi še le z bogatim, preizkušenim materialom v tipične skrbinske zadeve, kakor tudi v njih diagnozo in prognozo, oni sigurni vpogled, ki ga usposobi za smotreno energično obravnavo, da se pri njej ne da motiti niti z lamentacijami, niti z lepimi besedami in obljubami. Dalje potrebuje tudi vednega stika z zavodi, ki pridejo tu v poštev, ter mora biti seveda vedno poučen o njih uredbi, o vsakokratnih prostornih razmerah, o pogojih in uspehih; v prav dobrem soglasju bo s humanitarnimi društvi, zlasti z društvom za otroško varstvo in mladinsko skrb, ki omogoči še le s finančno pomočjo v mnogih slučajih, da se izvedejo sodnijske skrbinske odredbe: tujec pa tudi ne sme biti pri deželskih in avtonomnih oblastvih, katerih področje se pogosto dotika s sodnijskim oskrbninskim delovanjem. Konečno more mladinski sodnik le takrat vplivati na poklicanem mestu v svrhu sistematičnega zatiranja in zlasti v svrhu preprečenja zapuščenosti, ako se opira na dejstva in če gre ves tozadevni material skozi njegove roke.

od moralnoga bradoloma. Zagreb 1911. Sadržaj. Stjepan Širola: Djeca, koja trpe i stradaju. Ivan Tomašić: Uvedbe za uzgojnu skrb ugrožene i zapuštene djece: I. Društva, uzgojne kolonije i zavodi (Amerika, Engleska, Francuska, Holandija, Njemačka, Habsburška monarkija; Gornja Austrija, Češka, Moravska, Šleska, Kranjska, Trst, Ugarska, Hrvatska), II. Sudovi za mladež i propisi o prisilnom uzgajanju nedoraslih). III. Predlog za osnutak uzgojišta u Zagrebu.

Uredništvo.

Dveletni obstanek tega oskrbinskega oddelka že dovoljuje kratek pregled na njegovo dosedanje delovanje in na njegove uspehe.

Precizen presodek uspeha pri delovanju seveda ni mogoč, zlasti zdaj, ker je bil čas za opazovanje še prekratek, da bi bila dovoljena zanesljiva presodba o stanovitnosti uspeha, ki se je morebiti dosegel. Nasprotno pa je tudi število slučajev veliko, ki sploh niso dajali povoda k varstveno-oblastvenemu umešavanju; dalje so slučajji, ki so vodili le k pouku in navodilu, in konečno slučajji, ki so se končali z enkratno odredbo sodišča, ali da se je postavil varuh i. t. d. Takih slučajev ni lahko razbrati po kriteriju uspeha ali neuspeha.

V poštev se mora jemati tudi to, da se ne sme označevati zadovoljivo vedenje mladega vedno le kot posledica sodnijskega varstvenega delovanja, ampak da tukaj vplivajo tudi še imenitni in globlje ležeči vzroki.

Tako je še ne 13 letni deček A., normalno razvit in brez znanega dednega obremenjenja, dal sodišču mnogo opraviti. Njegov oče, priložnostni pijanec, drugače pa priden, je hodil ves dan izven doma po opravkih, mati je bila bolehnna in veliko premehka, da bi mogla voditi vzgojo divjega dečaka s potrebno energijo. Izostajal je iz šole, nagibal je k divjaštvom in kradljivosti in kmalu je izostajal tudi z doma, prenočeval v šupah ali na vrtilnici ter se je preživiljal s čimersibodi. Ko je prišel pred sodišče, je s solzami obljubil, kar so pozeleli, držal pa ni nič; še tisti dan je zopet pobegnil in doma ga niso videli pet dni in noči. Konečno so ga spravili v vzgojevališče Salezijancev, ki ima sicer izvrstne uspehe, pa je premalo zavarovano proti možnemu pobegu. Tam je tudi ušel že čez šest dni. Ko so ga pripeljali pred sodnika, je dejal, da je ušel iz dolgega časa po materi, da pa bo zdaj ostal v zavodu; in spravili so ga tja nazaj. Po desetih dneh pa pride njegova mati vsa obupana ter pripoveduje sodniku,

da je sin že zopet pobegnil iz zavoda, da se boji domov ter se potika okrog, občinski redar pa se brani, da bi ji pomagal ujeti fanta. Črez pet dni so ga zopet pripeljali k sodišču, in ko so mu tukaj trdno predočili nevarnost, da ga spravijo v popoljševalni oddelek, je deček obljubil sveto, da ne pobegne nikdar več, ter se je vrnil v vzgojevalnico, kjer je milo prosil odpuščanja in sprejema. A še pred očetom je bil zopet iz zavoda! Da bi ga zdaj izučili, so ga sklenili oddati v popoljševalnico, ki nudi popolno varnost proti pobegu, dobili so pri deželnem odboru za to dovoljenje s pristavkom, da sme varstvena oblast fanta vsak čas vzeti iz zavoda. Zdaj pa sta prosila oče in mati, naj ga za tokrat še ne dajo na popoljševalni oddelek, in sin je zagotavljal na kolenih, naj mu sodnik poslej le zaupa, da gotovo ne bo več zapustil zavoda na svojo roko. Gotovo je mislil popolnoma resno s svojimi obeti. In tako je šel po temeljitem pouku še enkrat k Salezijancem, bil je tudi tam poln solz in obljub popoljšanja in je — dve uri pozneje pobegnil. Pet dni potem je bil že v popoljševalnici. Od tam pa je naganjal s posredovanjem staršev sodnika z najvdanejšimi prošnjami, naj ga oddado zopet v Salezijanski oddelek, in tako je prišel, ko je ves potrten obljubil brezpogojno pokorščino, res dva meseca pozneje zopet k Salezijancem. Tam se je kazal srečnega, da so ga odpustili iz popoljševalnega oddelka, ter je obljubljal brez poziva, češ, ker se tako dobro počuti v Salezijanskem zavodu, mu gotovo ne bo več prišlo v glavo, da bi uhajal. Preden pa je preteklo 24 ur, je že izginil iz zavoda. Jokajoč pride njegova mati k sodišču in toži, da ne pove fant nobenega vzroka za svoj beg, samo staršem predbaciva, zakaj ga nočejo obdržati doma. Materi se je naročilo, naj ga pošilja v javno ljudsko šolo; od njegovega vedenja bo zavisno, če lahko ostane doma, ali če se ne bo moralo misliti na to, da se spravi v zavod, ki je daleč od doma in bo nudil malo

prilike za beg. Deček je prišel z očetom tudi sam k sodišču, oče ga je pohvalil, da zdaj redno obiskuje šolo in je priden, fant pa je pripovedoval, kaj je moral pretrpeti v poboljševalnici od surovih tovarišev in je kazal brazgotine tam prejetih poškodovanj. Tudi je vzel na znanje, da bi moral pri najmanjši nerednosti nazaj v poboljševalnico. Osem dni potem pa je poslalo šolsko vodstvo naznailo, da se A. že cel teden ne prikaže več v šolo in da sploh tja ne spada, ker je element, ki v veliki meri ruši disciplino. Pred sodiščem je bil deček zopet zgled popolne potrnosti in vdanosti. Poklicani sodnijski zdravnik ni našel na njem nič patološkega, ampak le pomanjkljivo zrelost. Tako so spravili dečka, potem ko se mu je oskrbela šolska odpustnica, v uk k zelo previdnemu ključavničarju. Fant sam je dejal, da ga to delo zelo veseli, pa po 18 dneh je začel zopet pohajkovati. Grožnja s poboljševalnico je vplivala le 2 dni, nakar se je iznova izogibal delavnice, bojda zato, ker so ga tovariši dražili z „dezertanjem“. Vendar je obljubil, da se vrne k mojstru. Vzlic temu pa je izostal zopet, posedal doma pri materi in tožil, da zapade zdaj poboljševalnici, ne želi pa nič bolj, kakor da bi mogel iti nazaj v uk, a šel ni prej, dokler ga niso tja peljali. Zdaj je ostal ves mesec, nato je zopet ušel. Ko se je končno posrečilo čez 14 dni, da so ga spravili nazaj k mojstru, ga je kmalu zopet zapustil. Zdaj so stopili v akcijo varnostni organi: ti ga niso prijeli z rokavicami — in zdaj je ostal! Medtem je dosegel 15. leto. Že več kakor leto dni ni izostal niti en dan iz delavnice ter je priročen in priden. Ko se je prišel pred meseci zahvalit za izkazano mu skrb, so ga vprašali po vzroku njegove prejšnje nestanovitnosti in tedaj je dejal, da je bil tepec, ki je mislil, da bo živel kar tjavendan. Oče misli, da so ga spravile na pravo pot sodnijske oskrbne odredbe in nasilni dobri nauki varnostnih organov; videti pa je,

da je imela veliko vlogo pri čudoviti izpremenljivosti v dečkovem mišljenju njegova puberteta.

Podoben je bil tudi slučaj z B., ki je bil izključen iz šole zaradi nasilnosti napram učiteljici in nenravnih dejanj. Njegov oče je bil sodar, ki je dobival med drugim tudi deputat 2 l vina, bil zato redkokdaj trezen in ni kazal zanimanja za vzgojo sina; mati je bila premehka. Ko so ga dali nekemu mojstru v uk, je kmalu pobegnil, se potepal, beračil in kradel ter se ni hotel lotiti nobenega dela. Tako je uganjal vzlic sodnijskim opominom pol leta. Ko se je mati sama izrazila, da je zrel za poboljševalnico, je kar hitro sam našel mojstra, pri katerem je že 9 mesecev brez najmanjše napake, v 2 mesecih bo deček star 15 let.

Četudi pa lahko pripisujemo v teh in enakih slučajih velik ali celo največji del mišljenjske izpremembe k dobremu le osebnemu razvitku mladoletnega samega, vendar iz tega nikakor ne sledi, da bi sploh lahko izostalo sodnijsko varstveno delovanje. Da ne bi to oviralo, bi segala zapuščenost vsekakor globlje, preobrat k dobremu bi bil težji in vprašanje je, če bi se tudi res izvršil brez zunanjega vpliva, ko je minila pubertetna kriza.

* * *

Vedeti moramo, da ni v moči niti v smotru oskrbninske uredbe, da bi se vzgajala generacija samih brezmadežnih vzorljudi. Pred priložnostnim izpodtaknjenjem na tleh kriminalnega kakor нравstvenega prava ne obvaruje, dokler se ne izpopolni človek v stroj, niti dobra vzgoja, ne ugodne premoženjske razmere in tudi ne brezmadežno pokolenje ter visoki rod. Tudi se ne more in ne sme pečati javno oskrbninsko delovanje s samimi protipostavnostmi privatnega značaja. Sodnijsko oskrbninsko delovanje mora biti naperjeno proti trajnemu protipostavnemu mišljenju, trajno družabnosovražnemu vedenju, v kolikor

je družbi nevarno ali grozi tako postati. Ker je izhajalo s tega stališča, je moglo sodišče v zmislu justičn. ministr. odredb z dne 10. julija 1903, štv. 22., in z dne 23. julija 1904, štv. 13 došlih 310 naznanjenj kazenskosodnijskih obsodb mladoletnih 107, torej tretjino, po vpogledu v tozadevne kazenske akte brez nadaljnjih odredb zopet odložiti. Prestopki so bili pretepi, razžaljenja časti, metanje kamenja, posamezne tatvine i. t. d., brez splošnega zanemarjenja. Da bi v take slučaje posegal oskrbninski sodnik še nadalje, ni treba, ker je opozoril mladoletnega že najstrožje kazenski sodnik in kazenska razsodba. Drugih 108 kazenskosodnijskih obvestil bi pač dalo prilikó k natančnejšemu raziskavanju osebnih in družinskih razmer mladoletnega, a so jih vendar lahko opustili, ko so se izkazali nadaljnji oskrbninski koraki kot nepotrebni in ne služeci svojemu namenu. Tikali so se največ takih kazenskih slučajev mladoletnih, ki sami na sebi sicer niso bili brez očitka, vendar pa se je sodišče prepričalo iz razgovora z dotičnim mladoletnim in njegovimi domačimi, da zadostuje prejeta kazen v zvezi z novim poukom od strani oskrbninskega sodnika ter poziv na zaupanja vredne domače, naj naznanijo takoj morebitno sumljivo vedenje mladoletnega natančno, da ne bo zopet zapal; nadaljnjih (15) slučajev, v katerih je bilo sicer gotovo zanemarjenje, pa ni kazalo obravnavati zaradi precejšnje starosti, prejšnjega življenja, bolezni ali posebnih miljejskih ovir, da bi bil uspeh mogoč.

Če so se opustili pri kakem zanemarnem mladoletnem oskrbninski koraki kot brezkoristni, se je bilo vendar ozirati na dejstvo, ali nima mladoletni še mlajših bratov in sester, ki jim preti ista zanemarjenost, ker rastejo v istih razmerah, pri kojih pa rešitev še ni izključena. Če izve na pr. varnostna oblast v G., da se je postavila 23-letna C. pod npravstveno-policijsko kontrolo, je seveda jasno, da so poboljševalni poskusi pri njej zastoj, potrata

časa in dela, vendar pa je gotovo koristno, da se poizveduje po vzrokih npravstvenega propada C. in da se skrbno ozremo po morebitnih mlajših bratih in sestrah.

Pravtako se ne more nič započeti, kar bi odgovarjalo svojemu namenu pri bratih D., starih 16 in 18 let, ki sta bila kaznovana zaradi tatvine. Oba sta zidarska strežača, držala sta se torej posla, ki gotovo daje vabljivo plačilo, pri slabem vremenu in izven stavbne sezijske počiva in vodi k brezkrušnemu lenuštvu in njegovim slabim posledicam. Pri tem poslu se shajajo vedno najslabši elementi ter se ne dajo več od njega odpraviti; niso več sposobni za pošteno službo, ne za obrt, ker se ne uklanjajo nobeni disciplini in so se že tudi navadili na užitke odraslih. S tema bratoma D. torej se ni dalo dosti opraviti. Preiskavanja pa so dognala, da je njun oče alkoholik in že 5 let v Ameriki, mati, že kaznovana zaradi tatvine, tudi nosi malto, da torej ne uživajo otroci nobenega nadzorstva in nobene vzgoje in da sta tu še dva mlajša otroka, po 11 in 8 let stara. Za te se je zavzelo sodišče ter ju je odpravilo pred dvema letoma brezplačno na deželo, kjer prav dobro uspevata. Starejši je prišel oktobra lani sam od sebe k sodišču, kjer se je zahvalil ter se priporočil, da bi ga svoj čas spravili kam v uk.

Obvestila o obsodbah mladoletnih prihajajo k oskrbninskemu sodišču avtomatično in neizbrano, najsi se tičejo res zanemarjenja ali ne, tudi takrat, če je obsojenec ravno pred 24. letom. To je tudi vzrok, da se lahko odloži veliko število teh obvestil kot nepripravna za sploh katero ali vsaj za trajno oskrbninsko določbo.

* * *

Oskrbninsko delovanje se kaže po vsakokratnih slabih razmerah in potrebah v različnih odredbah, od katerih so sodnijski opomini in prepovedi, postavljenje varuhov, odvzemanje očetovske pravice in dr. največ formalnega

pomena, dočim je glavno težišče v faktični pripravi in ohranitvi razmer, ki jamčijo za pravo telesno in duševno oskrbo. Te različne oskrbninske odredbe hočemo zdaj natančneje ogledati.

Potrebno pa je takoj omeniti, da tvori predpogoj in temelj vsega delovanja v oskrbi intenzivno nadzorovanje. Ono pripravlja temeljitejšo varstveno-oblastvene korake, ono nudi gotovost o njih resnični izvedbi, ono napravlja oskrbninsko delovanje uspešno, pa naj se tiče nezmožnega dojenčka ali pa mladiča, ki je že poskusil poboljševalnico.

Nadzorovanje se lahko vrši ali po sodišču samem ali pa je prevzemó kot varstveno nadzorovanje posredujoče osebe (sirotinski svetovalci, oskrbniki, pomočniki), kar se ravna seveda največ po tem, če se dobijo sposobne posredujoče osebe ali ne; to je zopet v zvezi s splošnim kulturnim nivojem in s stopnjo zanimanja, ki ga ima javnost za mladinsko oskrb. Kar zapovedati se stvar žalibog ne dá. Praktično varstveno nadzorovanje je delo, ki zahteva vajo, stanovitnost, potrpljenje in gotov oseben ugled. Dobra volja in dobro srce samo ne zadostuje.

Varstveno nadzorovanje za vse še ne šoloobvezne otroke v Ljubljani in okolici, potem za nekatere starejše otroke, pri katerih je zlasti telesna vzgoja v nevarnosti, opravlja zelo plodovito sirotinska strežnica A. G. iz družbe sr. Vincenca Paulanskega, ki jo je dalo na razpolago društvo za varstvo otrok sodnijskega okraja; ona ima sodnijsko legitimacijo. Tudi ji je dolžnost, nadzorovati, še ne šoloobvezne nezakonske otroke ter druge take, ki so v tuji oskrbi (230 po številu). Znana z razmerami, ki so tipične v delavskih krogih, ki prihajajo tu skoro izključno v poštev, ne dá na se vplivati ne s tarnanjem, ne s klečeplaztvom, pa tudi ne z nejevoljnimi ali žaljivimi besedami. Potrebno energijo in iniciativo ima in prime, kjer je treba, sama za delo, umije umazanega otroka, po-

stelje posteljico, dočim gospodinja osramočena gleda, nese včasih celo sama bolnega otroka k zdravniku ali pa v otroško bolnišnico, ki je za sprejem vedno pripravljena, prinese zanemarjenega otroka tudi kar k sodišču, če je treba kaj posebnega na njem dognati, pozna svoje varovance in jih ustavlja tudi na cesti, ako jih najde tam o nepravem času ali na krivih potih. Pomoč društva za oskrbo otrok uporablja le v najskrajnejši potrebi; kolikokrat sama pomaga, izvemo šele po drugih ljudeh, ona o tem molči. Ne sprejemajo je povsod rade volje, a pomoč prinaša. Kjer na pr. najde pomanjkanje snage, prihaja dan za dnem, popravlja, pomaga, dokler ni hote ali nehoote vse v redu. Izkratka, opravlja delo, ki bi ga ne mogle opravljati pri najboljši volji diletantke dobrotljivosti. Nekaj zgledov iz njenega delovanja:

Lahkomiselni nezakonski starši so pustili malega Badenskega državljana pri revni gospodnji v ljubljanski okolici. Obljubljeni alimenti so izostali, in obsodba, izrečena nad nezakonskim očetom v Lipskem, se ni mogla izvršiti, ker ni bilo znano njegovo bivališče, Badensko sirotinsko oblastvo se je branilo, za otroka kaj storiti, dokler je v Avstriji, in tako se je moralo misliti na to, da se otrok spravi na Badensko. Sodišče se obrne za to na politično oblast, ta na domovinsko občino, ki ni hotela skraja nič o tem vedeti, dokler se ni izrekla na izrecno naročilo politične oblasti pripravljeno, da prevzame transportne stroške do deželne meje; do več da po uboštvenem zakonu ni vezana. Ta pogajanja so se vlekla dve leti in med deželno in državno mejo sta ležali še dve kronovini. Zadeva je slabo stala. Tedaj prevzame vozne stroške domov društvo za varstvo otrok, ki je itak podpiralo med tem časom njegovo gospodinjo. Brez njega bi trajala pogajanja bržkone še danes. Preden so ga spravili domov, se je morala izvršiti še mala formalnost. Badenska domovinska občina se je namreč izrekla, da sprejme dečka le

v slučaju, če se postavnopravno izžene. Tako je bil triletni otrok najprej izgnan iz občine, kjer je bival kot tujec, ki je v breme javni milosrčnosti. Zdaj šele je lahko nastopila naša sirotinska strežnica, ki je že dolgo poznala malega. Sprejme ga ter se napoti z njim na daljno pot v Kostnico (Konstanz), kjer ga odda čvrstega in zdravega okrajnemu uradu. —

Dopoldne je bilo, ko privleče šolski sluga napol oblečenega osemletnega paglavca k sodišču, ki se je bojda že nekaj dni potikal po ulicah, namesto da bi prišel v šolo in je bržkone brez vsake oskrbe in nadzorstva, ker leži njegova mati v bolnišnici, bolna na pljučih. Mladenič ni bil neznan oskrbninskemu sodniku, ker je bil pod nadzorstvom zaradi neopravičenih šolskih zamud in malih tatvin. Pripovedoval je, da je mati v bolnišnici, da on dobiva hrano pri dobrih ljudeh, v šolo pa ne gre, ker mu je rekla „gospodična“, naj ostane doma. „Gospodična“ je v postelji; bolna ni, pa on ji mora nositi vina. Malega so kar poslali s slugo s tozadevnimi pismenimi naročili k sirotinski strežnici. Popoldne je že prišla poročat o tem, kako je izvršila nalog. Predvsem je dečka ostrigla, kar je bilo nujno potrebno. Potem je šla zaradi obleke in perila v njegovo stanovanje. To je kar smrdelo od nesnage, v ponenaženi postelji pa je ležala „gospodična“ pijana; to je bila materina najemnica. Od nje je izvedela, da je dobila mati najbrž pri plesu pljučno vnetje. Nato se je spravila na preoblačenje dečka, poiskala je njegove redke perilne kose skupaj ter ga odpravila z njegovo malo imovino vred glasom naročila v vzgojevalnico Salezijancev. Tam je še danes in mati plačuje odmerjene zneske.

Šoloobvezne in šoliodrasle mladoletne nadzoruje praviloma sodišče samo; kako, o tem pozneje. Vendar pa se uporabljajo pomalem tudi k temu poslu že posredujoče osebe.

In zdaj k opazovanju različnih korakov.

Da se ohrani oskrbninskemu oddelku njegov značaj čist in se mu prav s tem zagotovi možnost intenzivnega delovanja na svojem specialnem polju, se niso pritegnila v njegov delokrog, kar bi se bilo morebiti lahko zgodilo, vsa nezakonska varuštva, ampak le tista, kjer je ravno zanikarnost, nevarnost ali velika sila, kjer so se morali dobivati alimenti iz tujine ali pod zelo otežkočenimi pogoji ali kjer je bil prepir zaradi oskrbe in vzgoje otrokove. Ta omejitev delokroga oskrbninskega odseka v varovanju nezakonskih je bila toliko manj nevarna, ker so njih pravice itak izvrstno zavarovane z uredbo skupnega varuštva, ki je tudi pri tem sodišču.

Z izterjatvijo alimentov od nezakonskih očetov se je moral pečati oskrbninski oddelek v 15 slučajih; treba je bilo tu šele preiskati nezak. očete ali njih bivališče v tujini. V enem slučaju je bilo treba, da se je izsilila zaprisežena premoženjska izpoved od očeta, ki bi lahko plačal, pa se je izmuznil vsem eksekutivnim poskusom, pri društvu za varstvo otrok položitev predlaganega jamstva za potrebni stroškovni predujem in tako se je izpremenil zamudljivec v jako kulantnega plačnika; zdaj pošilja svoje prispevke celo z Angleškega.

V štirih slučajih so pritegnili tudi nezakonske matere k alimentaciji.

Ostalo oskrbninsko delovanje, zadevajoče nezakonske, pogovorim nerazbrano v naslednjem.

* * *

Zaradi pretepanja malih je došlo na oskrbninski oddelek 34 ovadb. Od teh se jih je nanašalo 21 na nezakonske otroke, katerih matere so se poročile po njih rojstvu z drugim možem, 6 na pastorko, 2 na sirote brez matere. Le 5 se je tikalo otrok, ki so bili v oskrbi obojih staršev, pa tudi od teh 5 sta se, da takoj povem, izkazala 2 kot

popolnoma prazna, 3 pa zelo pretirani; v družini sta res vladala alkohol in uboštvo, pa o pretepanju vendar ni bilo govora.

Od vseh teh ovadb so se izkazale tri kot popolnoma neupravičene. So pač kolerični otroci, ki se vržejo pri najmilejši in najzasluženejši kazni na tla ter grozovito tulijo, kakor da bi jih drli, pa tudi hudobni otroci, ki dobro računajoč, da odidejo s tem zažuganemu tepežu, spravijo še pred prvim udarcem vso sosesčino pokoncu, da zbude njih usmiljenje ter tako povzročijo ovadbo.

Trije slučaji telesnega kaznovanja so privedli do tega, da so spravili otroke v zavod: slabo ravnanje je kazalo pri njih že tako slabe posledice, da je bila vzgoja v zavodu na mestu; 15 otrok se je dalo v družinsko oskrbo. V 2 slučajih se je preskrbela zdravniška pomoč, oziroma sprejem v otroško bolnišnico, v dveh slučajih pa se je izposlovalo, da so se odpravili telesno kaznovani otroci v domovino na Ogrsko, oziroma v Italijo. Druge otroke so sprejeli v varstveno nadzorstvo, ki je kar pokazalo svoje dobre uspehe z ozirom na obleko, prehranjevanje in ravnanje. Navadno poskusijo starši, zlasti matere, vse, hoteč preprečiti, da se jim ne vzamejo otroci, četudi bi bili s tem razbremenjeni; sramota je, če se označijo kot nevredne za vzgojo lastnih otrok, in tega se boje.

Nezadostna, za zdravje nevarna oskrba, ne da bi bilo ravnanje ravno neljubeznivo, je dala v 23 slučajih povod k prenehanju oskrbe. Šlo se je vedno za nezakonske otroke, ki so bili dani v oskrbo.

* * *

Mnogo so dali opravljanje oskrbninskemu oddelku otroci, ki so bili v sili, v kateri je pretila nevarnost za njih duševno ali telesno blaginjo; pa ne le otroci, tudi družine. Med njimi je bilo 22 nezakonskih otrok, radi katerih še očetninski proces ni bil dognan ali pa je bila ekseku-

kucija brezuspešna, a mati je zaostala s plačevanjem zaradi bolezni, ali ker ni imela službe ali iz drugih takih vzrokov. Popolne sirote so bile le v štirih slučajih; take so navadno lahko preskrbljene, ponavadi brez sodnijske intervencije, zlasti če žive za časa osirotelosti v domovinski občini; 20 slučajev je zadevalo sirote brez očetov, 11 slučajev otroke brez mater z zanikrnimi očeti. V 56 slučajih, torej v veliki večini, pa so bili otroci, ki so imeli sicer še oboje starše, pa eden od njiju, največkrat oče, zaradi odsotnosti ali alkoholizma sploh ni prišel v poštev ali le za nadlego.

Zakoni se sklepajo v delavskih krogih s tako lahkoto, kakor da bi se šlo na ples po grošu. Da pa se more ugoditi z malimi sredstvi vedno večjim potrebam množče se družine, je treba biti skromnemu in skrbnemu; navadno manjka obojega in tako pride gospodarstvo z ravnotežja. Vgnezdi se tolažiteljica žganjica, veselje do dela in moč se zmanjšata, z njima pa tudi dohodki, očitki se vračajo s surovostjo, žena in otroci so navezani na pomoč milosrčnih sosedov, da jim ni treba umirati; naenkrat mož sploh izgine, a nihče ne ve, kam. Otroci s takimi očeti so na slabšem ko oni, ki jih sploh nimajo; ker ti imajo pravico, da dobe eno izmed mnogih deželnih ustanov za sirote, oni ne. Le trije slučaji so bili, ko sta živela oče in mati in so prišli v silo brez lastne krivde z boleznijo in s prevelikim otroškim blagoslovom.

Opravilo pri sodišču je bilo v teh slučajih zelo raznovrstno. Kjer je potrebna nujna pomoč, tam se je poslužilo najpoprej društva za varstvo otrok, če je bilo mogoče, tako, da se mu je pozneje povrnilo. To se je zgodilo v 62 slučajih. Pri enem se je morala določiti trajna podpora za vzdrževanje. Če je oče živel in so ga mogli prijeti, se je določila njegova alimentacijska dolžnost v eksekutivno-mogočem načinu. Tako je bilo v 24 slučajih. Ker pa je bila večina očetov takih, ki imajo mal

zaslužek in ne trajen posel, in je torej obetala eksekucija nič ali le malo uspeha in se je mogla tudi lahko zabraniti s tem, da je zapustil delo, se je poskusilo na eni strani opozoriti očete, ki bi lahko plačali, na kazenskopravne posledice samosvoje opustitve prilike za pridobivanje po § 1 postave z dne 25. maja 1883, drž. zak. št. 78, in tak pouk je imel prav dobre uspehe; na drugi strani pa so jih poskušali s prigovarjanjem pripraviti do dobrote, da so pooblastili ženo k temu, da je smela hoditi po njih plačilo, prejemati nezgodno rento ali druge dohodke, o čemer se je potem obvestila dotična izplačevalnica. Na ta zadnji način se je moglo tudi omejiti pijančevanje, ker mu je manjkalo za to denarja, s čimer se je tudi zboljšalo razumevanje in domače življenje.

16 očetov se je izgubilo, 15 jih je bilo v Ameriki. Zadnje je sicer navadno pozvalo sodišče, da morajo skrbeti za svojo družino, ki so jo pustili v sili, vendar se je mogel zaznamovati uspeh le v enem slučaju; dosegel se je z zelo nežnim apelom na ljubezen do otrok. Razen z dobroto se ne da v takih slučajih v Ameriki nič doseči, vzlic temu, da se za nje zelo hvalevredno zavzemajo naši tamošnji konzulati. Ko so se v takem slučaju obrnili na konzulat v Pittsburgu za njegovo posredovanje, je ta odgovoril: „N. se je pozval, da se odzove svoji dolžnosti kot izmož in oče. N. je dobil ta poziv, se pa drugače nič ni javil, kako misli skrbeti za svojo družino. Todržavne postave sicer poznajo prisilna sredstva, s katerimi se lahko zasledujejo družinski očetje in možje, ki so zapustili svoje družine ter jih ne vzdržujejo, vabijo pa jih le po nadso-diščni odločbi pri onih slučajih, če je zapustil ženo v ti deželi, to se pravi, če se je zgodila „desertion and non support“ — kakor se pravi s tehničnim izrazom, proti tukaj stanujočim strankam. Razentega ne dovoljujejo tukajšnje postave eksekucije na mezdo in ker nima N. bržkone nič nepremičnega premoženja, bi tudi eksekucijsko dovoljenje

ne imelo praktičnega pomena. Končno se izogne N. lahko tudi vsaki zakoniti odredbi s tem, da premesti svoje bivališče, ker priglasilnih uradov tu ni in bi ga bilo težko eruirati; tudi bi bile sodnijske odredbe brezuspešne, kakor hitro gre v sosednjo državo“.

Druge države imajo morebiti druge zakone, rezultat sodnijskih naporov pa je bil — razen prej omenjenega slučaja — povsod isti: nič denarja, pač pa grobo pismo nadlegovanega očeta, v katerem pojasnjuje ženi razloček med Ameriko in Avstrijo, in pripiše popolnoma neumestna zmerjanja na adresu oskrbninskega sodnika in se ne sramuje še zasmehovati svojo zapuščeno družino. V 3 slučajih so se pritegnili staršev starši, da so prispevali k vzdrževanju, v 19 slučajih domovinska občina; nikdar pa se ni izteklo brez pritožbe na politično oblast ali na deželni odbor, v nekaterih slučajih je še bilo poprej določiti domovinsko občino; v enem takem slučaju se vlečejo tozadevna pogajanja že nad poldrugo leto.

Na kranjski deželni odbor, ki razpolaga s precejšnjim fondom za sirote, se je odposlalo od „oskrbninskega odseka“ lani 13, letos 18 prošenj za ustanovna mesta. Pet malih otrok so vzeli dobri ljudje brezplačno za svoje. Po navadi se spravi tako lahko skoro vsak še ne 4 leta star zdrav otrok, in sicer deklice še lažje ko dečki, k zakonskim brez otrok. V enem slučaju (za sprejem dveh dečkov brez matere, v starosti 14 dnij, ozir. 13 mesecev), se je oglasilo na tozadevno notico v časopisih šest reflektantov; na drug tak poziv, da bi se sprejel enoletni deček, so prišle tri ponudbe; torej se je lahko izbiralo. Prav zdaj hoče vzeti premožen zakonski par brez otrok triletno deklico za svojo, pa sodišče ravnokar ne razpolaga z njo. Otrok, ki so v potrebi, seveda ne manjka, pa matere se nočejo ločiti od njih, četudi otroci pri njih hirajo v revščini. Varstveni organ je prijel mater, ki se je baš z velikim krikom pripravljala, da skoči s svojima otrokoma v

vodo; ko pa ji je sodišče hotelo preskrbeti otroke izvrstno pri dobrih ljudeh, ni hotela sprejeti: denarja je hotela!

Z vsemi temi oskrbovanji so seveda ozko spojena preskrbovanja varuhov, odvzemanja očetovskih pravic in podobne odredbe.

* * *

Ta dozda j omenjena oskrbovanja zadevajo zlasti pasivno in fizično zanemarjenost ali nemarnost še ne šoloobveznih otrok ter so se tikala zato skoro izključno vprašanja o njih vzdrževanju in spravljenju. Z vstopom v šolo pa dospe otrok v krog nraavnih dolžnosti, ki se jih sam zaveda in ki so vidne tudi na zunaj. Šele v tej starosti pride iz kateregakoli vzroka na površje aktivno, nraavstveno zanemarjenje in zahteva tozadevnih odredb.

Temelj vsega oskrbninskega dejanja za šoloobvezno mladino, ki je zanemarjena ali v nevarnosti, je zopet intenzivno nadzorovanje. Pri ljubljanskem oskrbninskem oddelku opravlja to še sodišče samo, in sicer tako, da se pojasnijo najpoprej osebne in družinske razmere, da se pouči mladoletni ter pripravi do tega, da mora priti sam ob določenih rokih k sodišču zaradi poročanja ter mora prinesiti zlasti vsako četrletje svoje šolsko naznanilo. Tako oblegajo ob času, ko se dele naznanila, cele trume živahnih šolarjev vrata oskrbninskega oddelka. Redi v naznanilu se v aktu kratko zaznamujejo ter se potem deli hvala ali graja in se tudi zagrozi s tem, da se bo oddal otrok drugam v rejo ali v kak zavod. Tako je bilo 107 zanemarnjenih ali ogroženih šolskih otrok pod varstvenim nadzorovanjem oskrbninskega oddelka; zdaj je teh varovancev 60. Uspehi tega preprostega in cenega oskrbovalnega vodstva zelo zadovoljujejo in se ne kažejo samo na varovancu, ampak tudi na drugih njihovih domačih. Par zgledov o tem:

F. je prišel pred oskrbninskega sodnika zaradi različnih tatvin. Bil je umazan in v obleki zelo zanemarnjen.

Mati je mrtva, oče ves dan na delu, v hiši gospodinji umazana kuharica. O stvari se je pogovorilo z očetom in sinom, kolikor je bilo treba. Prihodnjič je prišel že snažno oblečen in umit, o tatvinah ni slišati nič več in tudi v šoli se kaže tendenca k poboljšanju. — Tatinski G. je poboljšal, odkar je v oskrbi, red od 4 na 2 in število neopravičenih zamud je padlo od 9 na 2. — Pretepač H. je zboljšal svoje naznanilo takoj v prvem četrtletju za 11 enot, v drugem zopet za 6, ostal je vedno priden in se zdaj že uči rokodelstva. — J., ki je bil naznanjen zaradi nenavnega vedenja, je tudi znižal kar v prvem četrtletju red v nraavnosti in pridnosti s 3., ozir. 4 na 1, ozir. 2. — Potepuh K., ki se mu je blestelo v naznanilu kar 14 neopravičenih zamud, je postal najpridnejši šolski obiskovalec. — Za O—a, ki je dobival po očetu rento vsled nezgode letnih več kot 482 K, njegova mati ni posebno dobro skrbela. Ko se ji je zagrozilo, da se ji deček odvzame, se je kar izvrstno zboljšalo njegovo oskrbovanje. Vedenje in pridnost v šoli se je tudi zboljšala. V nraavnosti se je spravil s 5 na 2, v pridnosti s 4 na 3, vendar pa ti uspehi še nikakor popolnoma ne zadovoljujejo. — Ravnotako P. V teku leta se je poboljšal za 27 enot. V nraavnosti je imel vedno, tudi za časa najslabšega napredka, prvi red, tako da se pravzaprav ni dalo govoriti o nraavnem zanemarjenju. Ima po očetu dedščino 2000 K in z njo pravico, ker je duševno in telesno normalen, na izobrazbo, ki mu jamči boljšo bodočnost, varuštvena oblast pa ima dolžnost, siliti na to, da jo doseže. Zato je prišel pod nadzorstvo in sicer z najboljšim uspehom.

Lahko se reče, da se je nekako polovica šolskih otrok, ki so podvrženi varstvenemu nadzorstvu, takoj v najbolj evidenčnem načinu poboljšala in da so se mogli po enem letu zadovoljivega vedenja izpustiti iz nadzorstva. Osebnost nadzorovanje nudi obenem oskrbninskemu sodniku najboljšo priliko, da najzanesljivejše preišče mi-

šljenje in zmožnosti mladoletnih. Če bi tudi ne rodilo nadzorovanje kot tako nobenega uspeha, daje vendar mladinskemu sodniku trdno podlago za nadaljnje korake. Šola in postavni zastopniki radi takoj predlagajo pri takih slučajih zanemarjenosti, naj se gojenci spravijo v poboljševalnico. Vendar pa še ne spada vsak otrok z neprijetnimi lastnostmi kar v poboljševalnico, mogoče niti ni zanemarjen, ampak slaboumen; tudi je število, koliko se jih v take zavode sprejme, omejeno in ne manj omejena so denarna sredstva društva za varstvo otrok, ki naj navadno prevzame večji del stroškov. Tako pridejo zanemarjeni mladoletni principiuelno najprej pod nadzorstvo, drugo se bo že našlo.

Posamezni slučaji so se vendar obdržali še nadalje pod nadzorstvom, četudi kažejo mal uspeh ali sploh nobenega; če izvira zanemarjenost na neodstranljivih telesnih ali duševnih hibah ali če ne kaže nevarnega značaja, pa bi bila mogoča izpremembra k boljšemu le z neprimerno velikimi stroški. Tako v slučaju pri R. Dečka so jemali starejši tovariši na tatvine s seboj in šola se je izrazila o njem jako nepovoljno. A pojasnilo se ji je, da je deček težko podedovano obremenjen in očitvidno duševno in telesno zanemarjen, ter se ji pripomnilo, naj ima potrpljenje z njim. Pravtako prinaša S., ki mora pomagati materi pri njenem delu, vedno enako slaba naznanila. Je pa pošten in bo svoj čas vzlic svojim peticam prav uporaben obrtni pomožni delavec. Tudi pri T., s katerim se je seznanilo sodišče o priliki sodnijskega postopanja, ki pa se je glasilo na oproščenje, in ki mora pomagati vsled očetove bolezni pri mesarstvu, mrgoli v naznanilih petic vzlic nadzorovanju; vendar se ni bati, da bi ne postal dober mesarski pomočnik. Nadzorstvo prepreči v takih slučajih poslabšanje.

Največje težave napravljajo šolarji, ki jih ovirajo v šolskem obisku njihovi starši iz samopašnih namenov;

delajo pri stavbah, v opekarnah ali kjerkoli kot dninarji in denar pobira oče. Kazenske določbe nudijo prav primerno postopanje proti takim staršem in nič manj proti podjetnikom, ki rabijo v svojih obrtih šoloobvezne otroke. Toda način, kako se obravnavajo zamude, kakor je to določeno na Kranjskem z enotno „izvršilno“ naredbo, napravlja te postavne določbe vprav iluzorne. Tozadevno se je obrnilo okrajno sodišče lani na šolsko oblast z naslednjo vlogo, ki osvetljuje mnoge slučaje: „N—a, učenca III. razreda ljudske šole v B., je v pretečenem šolskem letu zadrževal njegov oče A. N., delavec v B., vzlic temu, da se je zaradi zamud ponovno kaznoval, trdovratno od šolskega obiska, in sicer iz samopašnih namenov, ker ga je dajal zidarju C. v R. v dnino. Kakor se je dognalo, ne obiskuje N. tudi letos šole, a ga rabi mati za delo. Ker ta slučaj ni osamljen in se ponavljajo tudi v drugih šolskih okrajih enaki slabi odnošaji, in poleg tega podpihuje tako sistematično zadrževanje šolskega otroka od šolskega obiska k posnemanju tudi druge starše, si dovoljuje podpisano mladinsko sodišče v interesu stvari, tamošnjemu uradu priporočiti v preišljevanje, če bi ne kazalo, provzročiti na podlagi tipičnega slučaja N. pri deželnem šolskem svetu razmeram odgovarjajočo uravnavo pri obravnavi takih, sicer ne prepogostih šolskih zamud, ki pa vendar gotovo zaslužijo posebno pozornost. § 216. novega šolskega in učnega reda bi nudil pred vsem priložnost, da se obravnavajo taki sistematični prestopki šolske dolžnosti od slučaja do slučaja takoj, ne da bi se čakalo na polmesečni izkaz. Dalje gotovo ni na mestu napram takim staršem, ki zadržujejo leto za letom navzlic vsem opominom in kaznim, ona interpelacija, vsled katere se puščajo vnemar pri kazenskih predlogih kazenske zamude prejšnjega šolskega leta, ker v takih slučajih niso ponovne šolske zamude prikaz za se, ampak le posledice venomernega protipo-

stavnega vedenja staršev, in bi se morale obravnavati kot ponovni slučaj celo po strožjih odredbah § 25 zakona z dne 29. aprila 1873. drž. zak. št. 21. Stroga obravnava pri starših, ki zadržujejo otroke od šole iz samopašnih ozirov, je tembolj potrebna, ker obetajo kazni za zamude le tedaj uspeh, če odtehta njih strogost pričakovani dobiček iz otrokovega dela. Končno bi morebiti služilo namenu, če bi sledile pri venomerni upornosti staršev proti šolski dolžnosti kazni ena za drugo, kar bi se doseglo s tem, da se poenoti pravilna pot“.

Uspeha ta korak oskrbninskega sodišča dozdej ni imel, N. ni prišel v šolo, pač pa se množe ovadbe o takih, pravtako tipičnih slučajih. Seveda bi bilo v takih slučajih oskrbninskemu sodišču priročno, postopati v svojem delokrogu tako, da odvzame očetu oblast ter spravi šolarja drugam; vendar spričo gotove upornosti pri dečku in starših bi se moglo ozirati le na drugo odpravljenje v kak zavod. Zakaj pa vlačiti sem indirektna sredstva in taka, s katerimi bi se streljalo preko tarče, če pa je tu postavna pot, ki obeta uspeh, ako se je pravilno poslužimo? V tem oziru je na Kranjskem in še kje drugje morebiti prememba nujno potrebna. V Denver-Coloradu pokliče starše, ki zadržujejo svoje otroke od šolskega obiska, mladinski sodnik na odgovor ter jih kaznuje. Taka kompetenčna odredba ima mnogo za sé.

* * * *

Če kaže zanemarjenje nevaren značaj in ni prineslo nadzorovanje nobenega zadovoljivega uspeha, se more povzpeti do ostrejših določb; mladoletni se je moral odstraniti iz kroga, ki je bil vzročno v zvezi z njegovo trdovratnostjo v zanikarnosti, ter spraviti v okoliščine, ki so imele boljše vzgojne garancije.

Pri izvršbi tega spravljanja je seveda imelo tehtno besedo tudi stroškovno vprašanje. V tusodnijskem okolišu

so razmere take, da se da v rejo lahko vsak zdrav deček z 10. letom, deklica tudi že z 8. na deželo pri kmetih brezplačno, zlasti v občine brez industrije, in kjer se močno izseljujejo v Ameriko, kjer pomagajo za odškodnino za njih skrb v šole prostem času pri gospodarstvu, pri čemer pa si obdrži sodišče pravico, da jih lahko vsak čas brez odloga odvzame. Ker se je ta način zlasti dobro obnesel, pride dandanes najprej v poštev. Na ta način je bilo zdaj 67 otrok preskrbljenih. Če bi jih spravili v zavode, bi stalo to na leto nad 15.000 K. Samo ta vsota, ki se prihrani na ta način sodnijskega oskrbninskega delovanja narodnemu premoženju leto za letom, presega stroške vsega oskrbninskega oddelka.

Otroci, ki se oddajo tako s posredovanjem oskrbninskega oddelka, so iz družin, v katerih vlada materielno ali moralčno, navadno oboje uboštvo; vsi so bili zanemarjeni v oskrbi in vzgoji, pocestniki, mali berači, tatiči in potepuhi, ki jim je manjkalo domačega nadziranja, pa tudi kruha in obleke, in kjer ni bilo uspeha, če se je tudi poskusilo z nadzorovanjem. Tako je prinesel cerkovnik z S. desetletnega U. v raztrgani obleki in telesno zanemarjeno v pisarno. Jetična mati je ležala na smrt bolna v bolnišnici, oče pa je bolehal na popotovanjskem nagonu in ga že tri meseca nihče ni videl. Deček je prišel najprej v otroško bolnišnico, kjer so ga pošteno osnažili, čez teden dni pa je že prišel ponj eden zaznamovanih posestnikov, ga preoblekel v sveže od nog do glave in deček se počuti prav dobro pri njem. Očetu, ki se je zopet našel, se je odvzela očetovska pravica.

Na kmete je prišel tudi 11 letni S. Njegov glas v šoli in zunaj šole ni bil najboljši zaradi nerednega šolskega obiska, zelo slabega napredka in priložnostnih tatvin. Ker se njegova mati ni mogla od njega ločiti, je ostal še začasno pod nadzorstvom. Uspeh je bil prav majhen. Njegovo naznanilo je kazalo v npravnosti 3 in v pridnosti 4

in njegova srajca je bila črna ko noč. Deček je pripovedoval, da mati že dva meseca ne more nič iz postelje, tudi njegova sestra A. da je bolna in bljuje kri, 21 mesečna Z. pa je zdrava in že zna reči „dič“. „Tako, ‚dič‘ zna že reči?“ „Da, ‚hudič‘ še ne more izgovoriti, a ‚dič‘ se je že navadila od očeta; ta vedno tako pravi, kadar je pijan“. Tako torej je bilo v družini. Mati je kmalu potem umrla, fant pa je na kmetih; zelo rad je šel iz mesta in tudi očim je vesel, da se ga je iznebil.

Deklica, pri kateri je bila vsled njene neukročene divjosti in trme brez moči tudi vzgoja v zavodu, je bila tudi uspešna pri nekem kmetu. Sirota brez otrok, stara 12 let, je bila hči dveh alkoholikov ter je morala zapustiti javno šolo, ker se je spravila nad učiteljico in je grozila součenkam, da jih pomeče v vodo. Prišla je v zavod. Dokler je še imela novost zanjo zanimivost, je bilo dobro, kmalu pa so prevladale zopet stare navade in po komaj enem letu je izjavilo vodstvo zavoda, da ne more obdržati deklice, ker popolnoma nič ne uboga in podpihuje ves zavod. Tako je morala na deželo. Kmetu, ki jo je prevzel, se je naročilo, naj ravna z njo diplomatično, da se pri njem navadi; tudi naj gleda, da postane cerkvena pevka, ker ima dober glas. Upanje pa, da se tam poboljša, je bilo manjše in od dne do dne so pričakovali neugodnih vesti. A ni jih bilo. Po dveh mesecih je prišel rednik ter pohvalil dekleta; razen jezika je vse dobro na nji. O novem leta pa mi je povedal, da ji je dobro, da je zadovoljna in da poje v cerkvi na koru, kar ji je posebno po volji. Ko se zgласi čez osem mesecev osebno pri sodišču, je ni bilo lahko spoznati. Bila je čedno oblečena ter je bila prijazna in odkrita, da se je kazala na prvi pogled temeljita izprememba njenega mišljenja. Raznovrstno fizično delo, priznanje, ki ga je žela za nje in konečno tudi za svoje delovanje v cerkvi, to ji je menda dobro delo. Pa menda tudi njen fizični razvoj — zdaj je stara 15 let — je imel svoj vpliv.

V kmetiskih krogih nadalje tudi radi sprejemajo slaboumne otroke, ki ne ustrezajo šolskim zahtevam, zlasti ne mestnih šol, ne kažejo nobenih uspehov, so pa coklja pouku in disciplini v razredu, dočim jih pritegnejo na kmetih kmalu k delu poleg največ poldnevnega pouka, ki pa zanje itak ne pride v poštev; tako se jim nudi prilika, da se privadijo in služijo kedaj svoj kruh sami; razentega pa je dognano, da je ravno raznovrstno fizično delo najboljšo sredstvo za povzdigo inteligence. Za zgled naj služi A., ki je prišla vzlic svojim 11 letom šele v II. razred in še ni znala šteti. Oče se je izgubil, mati je pijanka. Ker je že nagibala k potepuštvu in nepoštenosti, se je oddala kmetiski družini, ki ima z nepriročnim dekletom potrpljenje, kjer pomaga poleg malo ali nič obetajočega šolskega obiska pri domačem delu ter se prav zadovoljno razvija.

Mali posestniki, ki reflektujejo na take otroke, se oglase osebno pri sodišču ali pa jih priporoče občinski uradi ali sirotinski svetovalci. Zdaj je zaznamovanih 30 posestnikov, med njimi tudi taki iz tujih sodnijskih okrajev, ker to delovanje našega sodišča je znano daleč naokrog. Redniki prevzamejo otroke pri sodišču; posebno se jim polaga na srce njih blaginja in poleg tega dobe pismen pouk in dopisnico za odgovor. Ta služi v to, da se takoj naznani sodišču, če bi otrok morebiti pobegnil. S to možnostjo se mora vsekakor računati. Ko otroka zopet dobe, ga pokličejo k sodišču, vprašajo po vzroku njegovega pobega, ga pouče in osrčijo ter pošljejo s sodnijskim slugo nazaj. Navadno potem uvidi, da nič ne pomaga, če uide, ostane, se navadi na kmetiško življenje ter je zadovoljen. Saj kmetje razumejo, kako se naveže mladina na dom.

Enajstletni B. — čigar pokojna mati je bila vdana pijači, oče pa, ki je videl nekoč boljše čase, je prišel čisto na nič ter je ves zapuščen — se je oddal na deželo. Fant ni hotel hoditi več v šolo, živel je kar tja v en

dan, pri čemer ni polagal posebne vrednosti na razloček med mojim in tvojim. Črez dva dni se je že vrnil; oče ga privede pred oskrbninskega sodnika. Dejal je, da se mu je grozovito tožilo po tovariših; nazaj pa ne gre, ker je predaleč! Dalo pa se je z njim govoriti in konečno so ga spravili do tega, da je obljubil se vrniti. Vprašal sem ga, če se sme njegovi obljubi zaupati, češ, tudi zadnjikrat mi je trdno obljubil, da ostane pri svojem redniku, in vendar je pobegnil; slovesno je zatrdil: „Božji rop naj bo, če pridem!“ In ostal je res. Pozneje nekoč mi je pripovedeval kmet: „Fant je jokaj, dejal, da ne ostane tukaj, da gre nazaj, on da je meščan in ga mora mesto rediti. Moja žena je bila že nejevoljna ter mi prigovarjala, naj ga pustim, da gre, kamor hoče. Meni pa se je smilil, ker sem vedel, da se izgubi, če nimamo z njim potrpljenja; vzel sem ga s seboj na polje, pustil ga, da je sedel pri košarici ter si lahko vzel kos kruha in kupico vina ter me gledal pri delu. To mu je dopadlo in začel se je zanimati. Doma sem mu dal par kuncev, naj bodo njegovi; s tem sem ga pridobil. Od dné do dne je bil bolj domač in začeljal se je oprijemati dela“. Zdaj je že poldrugo leto zunaj, obiskuje redno šolo in ne daje več povoda za pritožbe.

Če se pošlje kdo na deželo, se obvesti o tem šolsko vodstvo, napravijo se sirotinske karte, razen tega imajo dostavljalni organi v roki zapisnike vseh rejencev v okrožju, če jih kdaj obiščemo. Nerednosti se dogajajo redkokdaj. Da se je prekoračila meja pri telesni kazni, se je zgodilo le enkrat. Nekaj nepriličen fant je prišel potem k drugemu kmetu. Da so preveč izrabljali delavske moči, se je dogodilo dvakrat; v enem slučaju je posegel vmes župan iz lastne iniciative ter je oddal dečka v drugo hišo, v drugem slučaju pa je preskrbelo preselitev drugam sodišče. Splošno pa imajo otroke na dobrem in dobro skrb za nje. Ko dopolnijo 14. leto, pridejo taki varovanci, če imajo veselje in kažejo spretnost, v uk h kakemu mojstru.

Za otroke, ki nagibljejo h vlačuganju, ni tako naseljevanje na kmete. Največje težave provzroča, če hočeš najti tako mlade vlačugarje. Tako so iskali trinajstletnega vlačugarja zastonj vzlic časopisnim noticam in policijskim naznanilom. Enkrat smo prišli potom neke šolske ovadbe slučajno na njegov sled, a podivjani dečko, ki se je vlačil od kmeta do kmeta in ni ostal nikjer nad 14 dni, je menda lov zavohal in je izginil čez noč. Pravtako ni mogoče izvedeti za bivališče dveh drugih dečkov, ki sta jo popihala že pred precejšnjim časom. Tretji, tudi šoloboječi trinajstletnik, se je potikal 10 mesecev po daljni ljubljanski okolici in je služil z izmišljenim imenom pri raznih gospodarjih. Tudi v tem slučaju niso pomagale časopisne notice niti policijski list, niti to, da se je oklicalo po vseh županstvih in župnijskih uradih v tem okolišu. Šele slučaj ga je odkril, oni kmetje pa, ki so ga sprejeli v službo brez delavske knjižice, so se naznanili politični oblasti. Tudi nekega drugega je našla po petmesečnem potepanju slučajno mati. Četudi nima nikake delavske izkaznice, vendar najde pribežališče vzlic kazenskim določbam poselskega in obrtnega reda. Taki mladiči se seveda ne morejo dati v rodbinsko izrejo, oni spadajo v z a v o d, ki jim vendarle malo otežkoči pobeg.

V zavode spadajo nadalje vsi z ovirajočimi telesnimi hibami in vsi oni, pri katerih se oskrba na deželi ni izkazala. Zadnje se je zgodilo dozdej le trikrat.

* * *

Kot poboljševalnica za šoloobvezne dečke služi zelo uspešno delujoča vzgojevalnica Salezijancev v Ljubljani. Le za dva dečka, ki sta bila pristojna na Štajersko, se je izposloval sprejem v Waltendorfski zavod pri Gradcu. V Salezijanski zavod, ki ima zdaj še žalibog le ljudskošolski pouk in popolnoma pogreša obrtnega in poljedelskega posla, se je spravilo od ljubljanskega sodišča

48 dečkov, od teh 24 na stroške društva za varstvo otrok, k čemer prispevajo starši približno tretjino zahtevkov. Od tuzodnjijskih varovancev jih je zapustilo doslej zavod 22. Eden je mizarski pomočnik, eden brivec, eden natakar, po eden kovaški učenec, ključavničarski, sladščičarski, oz. krznarski vajenec, dva sta trgovska učenca, dva sta poljedelca, eden gimnazijec, eden realec, trije so korigendi, dva sta morala nazaj v zavod, ker sta bila izpuščena pred 14. letom, pa se njuna svoboda ni obnesla. Umrli je eden. Vsi drugi, ki so bili v nevarnosti, ali pa le v mali meri zanemarjeni dečki pod osmim letom, so se spravili v deško sirotišnico „Marianum“, čigar vodstvo je sodišču vedno zelo naklonjeno ter mu je dalo letos na razpolago tri brezplačne prostore, ki naj se oddajo eno pretepavanemu, drugo zapuščenemu, ki ga gonijo od občine do občine „v božjem imenu“, in tretje takemu dečku, ki kaže vsled pomanjkljivega nadzorovanja že pomisleka vredne znake zanemarjenja. Še za enega gojenca v tem zavodu je plačalo društvo za varstvo otrok. Enega dečka v nevarnosti končno so spravili v sirotišnico v Kočevju.

Posebne poboljševalnice za deklice Kranjska zdaj še nima, vendar sprejema „asil angela varha“ v Spodnji Šiški brez vsega deklice v nevarnosti in take zanemarjene deklice, ki niso prav izrecna nevarnost npr. stvenega pokvarjenja za druge gojenke, in dosega z njimi dobre uspehe. Sodišče je preskrbelo 11 več ali manj zanemarnjenih deklic, med njimi dve telesno pohabljeni, šest z materialno pomočjo društva za varstvo otrok. Eno s Štajerskega, baš zelo pokvarjeno deklico so spravili v varovališče katoliškega Frauenvereiua v Gradcu in 10 letni deklici z dežele, ki je imela lažjo hibo na nogi in je ostala brez vsakega pouka, se je preskrbel brezplačen prostor v Lichtenthurnovi sirotišnici v Ljubljani.

Dvema slaboumnima otrokoma je preskrbelo sodišče sprejem v Maria-Josefinum v Celovcu.

3. Osmá štajerská deželna učiteljská konference.

(Ludovik Černež.)

Osmá štajerská deželna učiteljská konference se je vršila v Gradcu 11., 12. in 13. septembra 1911 pod predsedstvom deželnega šolskega nadzorníka, dvornega svetníka dr. Tumlířa.

Pri tej konferenci so zastopali slovenski del dežele naslednji delegati:

Brežice — Janko Knapič, nadučitelj na Vidmu.

Celje-okolico — Ernst Slanc, nadučitelj v Petrovčah.

Ludovik Černež, učitelj in zač. voditelj v Grižah.

Gornji Grad — Fran Kocbek, nadučitelj v Gornjem Gradu.

Gornja Radgona — Josipina Kren, učiteljica pri Sv. Petru pri Radgoni.

Konjice — Henrik Schell, nadučitelj v Zrečah.

Kozje — Valentin Pulko, nadučitelj v Dobju.

Laško — Anton Gnus, nadučitelj v Dolu, Hildegarda Rieger, učiteljica v Trbovljah-Vode.

Sv. Lenart v Slov. Gor. — Josip Maurič, nadučitelj pri Sv. Trojici.

Ljutomer — Janez Robič, ravnatelj v Ljutomeru.

Mahrenberg — Franc Witzmann, učitelj v Ribnici.

Maribor-okolico — Avgust Požegar, nadučitelj v Žitčki Vasi, Matija Lichtenwallner, učitelj v Rušah.

Ormož — Josip Rajšp, nadučitelj v Ormožu.

Ptuj-okolico — Ivan Strelec, nadučitelj pri Sv. Andražu v Slov. Gor., Mihael Vauhnik, nadučitelj pri Sv. Marku níže Ptuja.

Rogatec — Martin Sotošek, nadučitelj v Žitalah.

Sevnica — Josip Mešiček, nadučitelj v Sevnici.

Slov. Bistrica — Josip Kokl, nadučitelj v Studenicah.

Slovenji Gradec — Franc Vrečko, ravnatelj v Slov. Gradcu.

Šmarje — Tomaž Kurbus, nadučitelj v Slivnici.

Šoštanj — Ivan Lukman, učitelj v Šoštanju.

Vransko — Fran Lorber, nadučitelj v Braslovčah.

Za nemške šole na Spodnjem Štajerskem sta bila dva odposlanca.

Predsednik „Zveze slov. štaj. učiteljev in učiteljic“ je bil sklical slovenske delegate za nedeljo, 10. novembra, ob 6. uri popoldne na posvetovanje, da bi nastopali v vseh važnejših, posebno narodnostnih vprašanjih kolikor mogoče enotno. Ker pa je bilo po zapoznelih vabilih določeno za 8. uro uradno predposvetovanje, je moral Lehrerbund, v katerem so združeni nemški in slovenski učitelji, preložiti svoje zborovanje od 8. na 5. uro. Zato so se zbrali le nekateri slov. odposlanci popoldne ob 4. uri. Ob 5. uri je bilo torej zborovanje Lehrerbunda, pri katerem so se določili za VIII. štaj. dež. konf. kandidatje za stalni konferenčni odbor, zapisnikarja, ureditelji, zastopniki v disciplinarni senat in v odsek za revizijo učnega načrta. Pri tem moramo omeniti, da se je pri vseh volitvah volila ena tretjina Slovencev, kar odgovarja vobče jezikovnemu razmerju na Štajerskem.

Pogovorili in razmotrivali so se predlogi, na kar je dosedanji zastopnik učiteljstva v disciplinarnem senatu, mešč. učitelj Kawan, podal jako zanimivo poročilo o svojem delovanju v imenovanem senatu. Iz tega poročila posnemamo, da je primeroma jako malo disciplinarnih slučajev na leto. Disciplinarni senat je vobče naklonjen učiteljstvu. Poročevalec je opozarjal na nekatere hibe disciplinarnega zakona in opominjal, kako naj učiteljstvo postopa pri disciplinarnih obravnavah, oziroma kako se jih varuje.

Ob 8. uri zvečer je bilo torej uradno predposvetovanje. Predsednik dr. Tumlirz je poročal kratko, v koliko so se izvršili sklepi VII. štaj. deželne učit. konference. Razložil je novi opravljeni red in naznanil poročevalce za določena vprašanja. Označil je deželno učiteljsko konferenco kot strogo uradno ter odločno zavrnil vsako vmešavanje učiteljske organizacije. Končno je izrazil željo, da se VIII. štaj. deželna učit. konferenca dostojno vrši.

Omeniti še moramo, da so imeli povodom deželne konference v nedeljo, 10. septembra, šolski nadzorniki pod predsedništvom cesarskega svetnika, mestnega nadzornika in upokojenega ravnatelja H. Trunka triurno posvetovanje. Udeležil se ga je tudi dež. šol. nadzornik dr. Tumlirz. Na koncu tega zborovanja je poročal mestni nadzornik Göri o svojem poučnem potovanju v Nemčiji in opisal različne poskušnje z reformiranjem ljudske šole v raznih mestih.

Prvi razpravni dan.

Predsednik Tumlirz pozdravi navzoče zastopnike deželnega odbora, deželnega šolskega sveta in šolske nadzornike, ter se spominja najvišjega zaščitnika šole. Odpošlje se vdanostna brzojavka Njegovemu Veličanstvu.

Nato poda predsednik pregled o razvoju štajerskega šolstva od zadnje deželne uč. konference, torej v 6 letih. Iz tega poročila posnemamo naslednje. Leta 1905 je bilo 203.000 šoli obveznih otrok, a šolo je obiskovalo 196.000. L. 1910 pa jih je od 219.000 obiskovalo šolo 212.000. Potemtakem je zadnjih 6 let povprečno po 7000 otrok na Štajerskem večinoma brez pouka. Javnih ljudskih šol je zdaj 894, 26 več nego v l. 1905. Meščanskih šol je 21 proti 19 l. 1905. (Opombe poročevalčeve: Slovenci, ki tvorimo tretjino prebivalstva, še nimamo nobene meščanske šole, dasi nam bi jih šlo po pravici 10!) L. 1905 je bilo med 2823 učnimi osebami še 95 brez izpričeval, l. 1910 pa je bilo med 3272 še samo 12 neizkušenih. Tukaj je

torej zabeležiti lep napredek. Izdatki deželnega šolskega sveta so v tem času poskočili od 5,362.000 K na 7,141.000 kron; torej okroglo za 30⁰/. Razvoj šolstva in učni uspehi so v celi deželi prav povoljni in učiteljstvo stremi resno za svoje nadaljnjo izobrazbo.

Izmed predlogov zadnje dež. uč. konference se je posebno oziralo na one, ki so zahtevali povzdig učiteljske izobrazbe in pripravo za regulacijo plač. Posebej še omeni predsednik nanovo ustanovljene pomožne šole in velik napredek graškega šolstva. Nazadnje poudarja važnost letošnjih treh vprašanj dež. uč. konference. Nato so se vložili trije nujni predlogi. Te in vse druge samostojne predloge, ki so se prav umestno porazdelili na posamezne dneve, podamo zaradi preglednosti na koncu poročila.

Sledil je referat profesorja dr. Binderja: „O bistvu eksperimentalne didaktike in o vprašanju, v koliko lahko ljudska šola sodeluje pri eksperimentalnih poizkusih na otrocih“. Podavatelj je pojasnjeval in kritikoval razne nazore, oz. dela nekaterih znanih raziskovalcev na tem polju, posebno Neumanna. Poudarjal je, da izvira eksperimentalna pedagogika iz prirodne in medicinske vede in iz eksperimentalne psihologije. Omenjal je, kako se meri utrujenost otrok in naglašal duševno higieno duševnega dela. Nadalje je govoril o predstavnih tipih kot izvoru zavesti, o problemih otroške psihologije in o poljubnih prikaznih zavesti. Določil je delokrog eksperimentalne pedagogike in didaktike in pojasnjeval nauk o strokovnem delu po Neumannu na podlagi eksperimentov gospe dr. Dürr-Borstove. Nato se je bavil s pomenom psiholoških procesov za nazorni nauk. Posebej še razlagal proces čitanja na podlagi eksperimentov. Na vprašanje glede sodelovanja šole pri eksperimentih je odgovoril, da je treba prej globljega psihološkega pouka na učiteljskih, ter stavil končno resolucijo, v kateri zahteva razširjenje in vglobljenje za bodoče učitelje, češ, da nova veda nima

namena pomesti s staro, temveč jo hoče samo utrditi in zboljšati na podlagi eksperimenta. —

Zdi se mi, da učiteljstvo od tega podavanja ni imelo posebne koristi. Menda je bilo res premalo pripravljeno zanj — morda pa je bil vzrok tudi kje drugod.¹

Na to se je volil stalni konferenčni odbor. Izmed Slovencev so bili izvoljeni: Anton Gnus, Fran Kocbek, Josip Rajšp in Ernst Slanc. Kot namestnika: Janko Knapič in Matija Lihtenwallner. — Zapisnikar je bil poleg enega Nemca Tomaž Kurbus.

Popoldne je govoril nadučitelj (zdaj že ravnatelj) Bischofberger o reviziji učnih načrtov. Sestavil je bil na zahtevo dež. šol. sveta osnutek normalnega učnega načrta na podlagi referatov okrajnih učiteljskih konferenc, (ki so se bavile s tem vprašanjem l. 1910.) na podlagi raznih spisov o tem vprašanju in svojih lastnih izkušenj. Dež. šol. svet je bil dal ta osnutek natisniti in so ga dobili delegati (pa ne vsi!) že prej v roke. Poročevalec je sam predlagal, naj se izvoli poseben odsek, da prerešeta ta osnutek in zadnji razpravni dan o tem poroča. V ta odsek so bili izmed Slovencev izvojeni: Mešiček, Strelec in Lorber, a izmed naših nadzornikov Gustav Vodušek.

Omenimo, da je bil ta osnutek postavljen precej na nemško-nacionalno podlago. Referent sam je že izpremenil izraz „Deutsche Sprache“ v „Muttersprache“. Izpremenil se je tudi izraz „Geschichte des deutschen Volkes“ v „Geschichte der österreichischen Völker“. — Obžalujemo, da se za to važno vprašanje ni naročil slo-

¹ Kdor se zanima za važno znanstveno vprašanje, čitaj: Uvod u eksperimentalnu pedagogiju. Sastavio dr. R. Radosavljević. U Zagrebu. Naklada hrv. pedagoško-književnoga zbora 1910.

Pri tej priči opozarjamo tudi na istega pisatelja knjigo: Uvod u eksperimentalnu psihologiju. Prvi dio: Nauka o elementarnim duševnim pojavima. Drugi dio: Nauka o složenim pojavima svijesti. U Zagrebu. Naklada hrv. pedagoško-književnoga zbora 1908. 1909.

venski soporočevalec. Tako se je zgodilo, da je končno obveljal ta osnutek z nekaterimi izpremembami v obče za nemške ljudske šole, a za slovenske se mora z ozirom na učni jezik še izpopolniti.

Šolski voditelj, ravnatelj Franc Monschein, je govoril o osnutku službenega predpisa za učitelje na štaj. ljudskih in meščanskih šolah. Priporočal je, naj se ta predpis ozira na naslednje točke: nastavljanje, dolžnosti učiteljstva, njega pravice, povišanje v službi, premeščenje, upokojenje, sodelovanje pri šolski upravi, druge pravice in ugodnosti, službeno razmerje učiteljev-vojakov, izvrševanje državljanskih pravic, disciplinarna obravnava in prenehanje službenega razmerja. Končal je z zahtevo, da mora službeni predpis šolo in učiteljstvo pravično ščititi in da mora biti naprednega duha.

Predsednik Tumliřz je priznal, da se je storila velika napaka, ko se je po konkordantni dobi ustvaril učiteljski stan, ne da bi se bil sprejel med uradnike. Učitelj ima dolžnosti, zato mora imeti tudi pravice na znotraj in na zunaj!

Na to sta se sprejela naslednja poročevalčeva predloga: 1. Deželni šolski svet se nujno poprosi, da izdela čim prej službeni predpis za učiteljsko osebje na ljudskih in meščanskih šolah in se pri tem ozira na osnutek, ki ga je sestavila „Nemško-avstrijska učiteljska zveza“. 2. Deželni šol. svet se naprosi, naj preskrbi pri dež. odboru pregled deželnih šolskih zakonov, da se izvrše morebiti potrebne, času primerne izpremembe. Ta pregled bi se naj poveril odboru, sestavljenem iz zastopnikov vlade, deželnega odbora, nadalje iz zastopnikov, ki jih izvoli učiteljstvo ljudskih in meščanskih šol, kakor tudi iz zastopnikov skupin interesantov.

Drugi razpravni dan.

O vprašanju „V koliko se da delo kot učni princip v obče in v posameznih učnih pred-

metih ljudskih in meščanskih šol že zdaj izvesti?" je govoril prav dobro nadzornik Göri, ki si je na svojem poučnem potovanju ogledal razne preosnovane šole v Nemčiji. Iz njegovega referata povzamemo, da so razne delovne šole v Nemčiji prav različne. Tako so n. pr. Dortmundovci zmerni praktiki, Monakovčani pa ekstremni teoretiki. Zadnji preveč podirajo, premalo stavijo. Sploh pa se v teh šolah I. šolsko leto skoraj ne razločuje od šolskih vrtcev in namesto ustvarjajočega dela nastopa često igranje. Pravo učenje se preveč prepušča domu. Tako naj se n. pr. otroci doma vadijo tako dolgo pisati, dokler ne znajo dobro pisati, a v šoli — naj se takorekoč igrajo! Tudi se otrokom prepušča popolnoma lastna volja pri izbiranju dela; v življenju pa ne gre vse po naši volji. Podavatelj priporoča kot načelo: starega, kar se je že obneslo, ne zametujmo, a novega, kolikor je dobrega na njem, se ne branimo, temveč držimo se „zlatnega srednjega pota!“ Glavne misli svojega podavanja je zbral poročevalec v naslednjih 12 tezah:

1. Učna in delovna šola se nikakor ne moreta smatrati za protislovje, ker se pojma „učiti se“ in „delati“ ne dasta primerjati.

2. Ustvarjajoče delo je smotreno delo, to je sila, ki se porablja, da se doseže zaželjeni smoter s premaganjem vseh zaprek.

3. Med telesnim in duševnim delom ni načelnega razločka; razloček je samo v naravi ovirajočih zaprek.

4. Pri pouku pride v poštev vsako delo izključno le kot sredstvo duševne izobrazbe.

5. Vrednost psihično-fizičnega dela se mora pripoznati za otroško starost kot zelo velika, ki se ne more nadomeščati s čim drugim.

6. Načelo bodi torej: da se porablja v šoli ustvarjajoče delo kot učni princip, a se ne smatraj za posebno učno stroko.

7. Ustvarjajoče delo kot učni princip se je vsaj deloma že dozdej uporabljalo kot takozvana vzgoja k samodelavnosti, a v bodoče naj preveva ves pouk v še večji meri.

8. Ideja ustvarjajočega dela naj se izvede s skupnim ogledovanjem, opazovanjem in pogovarjanjem, pri čemer naj otroci sodelujejo in ne da bi samo prejeli.

9. V ta namen se poslužuje ustvarjajoče delo pogostoma opazovalnih izletov (izprehodov), pa tudi ročnega dela, posebno upodabljanja, obrazovanja, risanja (zlasti risanja po spominu), na višji stopnji tudi sestavljanja aparatov.

10. Priporočajo se šolski vrti, akvariji in terariji in za deklice šolske kuhinje.

11. Da bi ustvarjajoče delo kot učni princip prešinjalo, ves pouk in omogočilo globljo omiko, je treba na vsak način zmanjšati poučno in učno snov.

12. Želeti je tudi, da se izobrazba bodočega učiteljstva primerno izpremeni, da bo lahko ustrezala zahtevam ustvarjajočega dela. Pri tem se je posebno ozirati na otroško psihologijo in na ročnosti.

Debate, ki je sledila temu zanimivemu podavanju, se je udeležil tudi predsednik in izmed Slovencev: Lichtenwallner¹ in Požegar.

Končno so bili zgornji stavki sprejeti.

Na to je podal graški učitelj Lieb „Poročilo o zapisniku za ljudsko (ozir. meščansko) šolo potrebnih učil, ki se naj izda po § 18. šol. in učnega reda.“

Poročevalec je govoril najprej o splošnih zahtevah glede nazoril: Nazorila naj bodo preprosta, dovolj velika, trpežna, naj odgovarjajo naravnosti, i. t. d. Na to je podal provizorični zapisnik učil za vse predmete, ki ga bode končno popolnil, oz. določil poseben odbor.

¹ Glej gori članek: Šola delavnica!

Pri debati o tem vprašanju je neki delegat pripočal, da bi razne šole med seboj izmenjavale učila, ki se v dotičnem kraju lahko zastonj dobe, ki jih pa v drugem kraju ni.

Popoldne je predaval zopet Lieb o novem sten-skem zemljevidu Štajerske, ki sta ga izdelala Roth-aug in Trunk. Jako ga je hvalil, kar v obče zasluži. Toda omenimo tudi, da nikakor ni brez napak. — Pri debati je nekdo želel, da bi naj bili na zemljevidu vsaj vsi tisti kraji, v katerih je kaka šola, kar je seveda na-ravnost nemogoče.

Nato je govoril cesarski svetnik Trunk o uporabi zemljevida v zmislu svoje znane knjige: „Die Anschaulichkeit des geographischen Unterrichtes“.

Sledilo je poročilo slovenskega delegata Ernesta Slanca „O reformi uradnih konferenc“.

To vprašanje je spravil na dnevni red Lehrerbund, ki je izročil poročevalcu osnutek, ki ga je izdelal „Deutsch-östrerr. Lehrerbund.“ Slanc je govoril jako ognjevit in prepričevalno. Med važnimi zahtevami, ki jih je končno stavil v zmislu onega osnutka, je nekako poparlamentovanje konferenc. Baš temu pa se je uprl z vso odločno-stjo predsednik ter je zopet naglašal uradni značaj okrajnih in deželnih učiteljskih konferenc. Ukaz, da se pri okrajnih učiteljskih konferencah ne smejo obravnavati stanovska vprašanja, je utemeljeval s tem, da bi se tako zaradi različnosti mnenj sploh ne moglo priti do zaželjenih uspehov. Za taka vprašanja je deželna učiteljska konfe-renca in pa učiteljske organizacije, ki se tudi primerno vpoštevajo. Sicer pa je poudarjal, da je odločno za prosto in svobodno besedo pri konferencah. Kar se tiče elabo-ratov, je proti obširnemu prepisovanju. Več je vredno, ako napiše učitelj le nekaj strani iz svoje lastne izkušnje in lastnih nazorov, nego da prepíše cele foliante. Tako se bodo tudi nadzorniki oprostili sitnih korektur. Poudarjal

je nadalje, da je odkrit prijatelj učiteljstva in da je vedno odkrito in neustrašeno zastopal svoje mnenje navzdol in navzgor. Tako tudi on ne bo nikomur zameril, ako odkrito zastopa svoje prepričanje. Končno predlaga, da se naj ne razpravlja nadalje o neizvedljivih in nedosegljivih izpreminjevalnih predlogih, temveč naj se referat predloži dež. šol. svetu. Pri tem je tudi ostalo.¹⁾

Tretji razpravni dan.

Prečitale so se izpremembe, ki jih je sprejel odsek za normalni učni načrt pri svojih sejah. Konferenca odobri končno ta načrt z nekaterimi malenkostnimi daljnimi izpremembami ter ga izroči posebnemu stalnemu odboru, ki ga imenuje dež. šol. svet, v izpopolnitev in končno ureditev načrta. Potem se uvede za poskušnjo v šole.

Slovenski delegati so na podlagi temeljitega posvetovanja, ki so ga imeli prejšnji večer, zahtevali, da se za slovenske šole skliče poseben odbor, kar pa ni bilo sprejeto.

Izvolila se je še deputacija, da se pokloni cesarskemu namestniku. Slovence je zastopal Ernst Slanc.

V imenu delegatov se je zahvalil Adolf Frankl predsedniku ter v izbranih besedah zahteval, da se naj učiteljstvu gmotno pomaga, ker stoji sicer pred poginom. Predsednik je obljubil, da se bo vedno potegoval za učiteljstvo, hvalil je taktno postopanje učiteljstva ter se zahvali vsem referentom in drugim činiteljem, ki so pripomogli, da se je VIII. štaj. dež. učiteljska konferenca tako dostojno vršila. Končno je zaklical presvitemu cesarju trikratni „Hoch!“ Slovenci so se odzvali s krepkim „Živio!“ —

Predlogi, ki so se sprejeli:

¹⁾ Pribiti moramo, da je nemško učiteljstvo, ki je poslalo referenta v boj za svoje predloge in mu burno ploskalo, takisto burno ploskalo tudi pobijanju predlogov in, pustivši neustrašenega referenta popolnoma na cedilu, pokopalo svoje lastne predloge.

I. Nujni predlogi.

1. Predsednik se poprosi, da takoj posreduje pri dež. odboru, da se udeležencem letošnje konference diete primerno sedanji draginji zvišajo in čim prej izplačajo. Predlagajo se diete po 10 K na dan in 3 K prenočnine; onim delegatom, ki rabijo en dan za potovanje h konferenci in en dan od konference, naj se plačajo diete tudi za ta dva dneva. Udeleženci, ki stanujejo v kraju konference, naj dobe po 10 K dnevnine.

2. Deželna učiteljska konferenca sklene: Štajersko učiteljstvo izjavlja po deželni učiteljski konferenci javnosti in vsem merodajnim činiteljem, da se zboljšanje gmotnega položaja učiteljstva zaradi vladajoče draginje ne da več odlagati in da učiteljstvo pomanjkanja ne more nadalje prenašati. Zaraditega mora v očigled ogrožene eksistence vsega stanu zahtevati od avstrijskih poslancev, da z vsemi silami delajo na to, naj se takoj sklene zakon, po katerem bi dobilo učiteljstvo Štajerske dežele enake plače, kakor jih imajo državni uradniki od XI. do VIII. činovnega razreda.

3. Danes v Gradcu zborujoča 8. štaj. deželna učiteljska konferenca z veseljem pozdravlja v prestolnem govoru napovedano vplivanje vlade na izpopolnitev ljudske šole v svrho izobrazbe mladine za praktične zadeve gospodarskega tekmovanja in upa, da se bodo zdaj ustvarile podlage za popolnitev domovinskega ljudskega šolstva. Te so: 1. Popolna in točna izvedba osemletne šolske obveznosti; 2. znižanje števila učencev vsakega razreda; 3. splošna uvedba obveznih nadaljevalnih tečajev; 4. povzdig znanstvene in praktične izobrazbe učiteljev in 5. ureditev učiteljskih plač po vsakokratnih plačah državnih uradnikov od XI. do VIII. činovnega razreda.

II. Samostojni predlogi.

A. Za ljudske šole.

1. Deželni šolski svet naj sestavi natančne določbe, da smejo učiteljske osebe pogledati pri okrajnem šolskem

svetu v svoje osebne listine (osebni akt), v kvalifikacijo i. t. d. Uradno izpolnjene službene razpredelnice naj se po oddaji službe vrnejo prošnjikom.

2. Deželni šolski svet naj zaukaže, da se poda poročilo o nadzorovanju kake šole šele potem, ko se je že izvršila nadzorovalna konferenca z dotičnim učiteljstvom. (Se je sprejelo kot želja.)

3. Deželni šolski svet se naprosi, naj krepko podpira pravično prizadevanje učiteljstva za zboljšanje obupnega gospodarskega položaja, in sicer s tem, da zahteva od vlade, naj bo a) naklonjena izpremambi § 55 drž. šol. zakona v zmyslu predlogov Nemško-avstrijske učiteljske zveze in b) da postavi v proračun državnega gospodarstva primeren znesek za zboljšanje učiteljskih plač.

4. Deželna učiteljská konference prosi, naj deželni šolski svet deluje na to, da dobi vsaka samostojná šola tudi samostojného voditelja, da se torej čimprej definitivno namestijo vsa zdaj provizorično oddaná voditeljská mesta na samostojných deških in dekliškých kakor tudi na meščanských školah.

5. Da se pospešuje izobrazba učiteljstva za meščanske šole, naj deželni šolski svet doseže, da se učiteljem, ki vzamejo dopust v svrhu študiranja za izpit v največji meri eněga leta na lastné stroške, povrnejo stroški za supliranje, ko prestane uspešno izpit za meščanske šole.

6. Deželni šolski svet se naprosi, da odpravi takozvane „nadomestilné četrťke“.

7. Deželni šolski svet se naprosi, da izpopolni institut za učiteljice ženských ročných del in v bodoče oprostí literární učiteljice pouka ženských ročných del. (Se je sprejelo kot želja.)

8. Deželni šolski svet se naprosi, da povzročí sporazumno s štajerským Lehrerbundom v zmyslu odredby ministerstva za bogočastje in uk z dne 22. februárja 1884 bistveno olajšanje pisarij.

9. Deželni šolski svet se naprosi, da izda za vroče poletne mesece splošno veljavno in trajno naredbo glede pouka v poletnih mesecih.

10. Deželni šolski svet se naprosi, naj zaukaže, da se zneski, ki so v proračunu krajnih šolskih svetov, izplačajo na željo šolskega voditelja šolskemu vodstvu proti naknadnemu zaračunanju.

11. Deželni šolski svet se naprosi, naj izpremeni §§ 18 in 80 izvrševalne odredbe k šol. in uč. redu tako, da se zvišajo prispevki za učila in knjige za 50 odstotkov.

12. Deželni šolski svet se naprosi, da izpremeni določbo o številu odposlancev, ki se imajo poslati k deželni učiteljski konferenci tako, da odpošlje v bodoče vsak šolski okraj za vsako začeto število 50 svojih učiteljskih mest po enega odposlanca (skupaj pa največ 3). Vsak šolski okraj naj tudi voli enega namestnika.

13. Deželni šolski svet se naprosi, naj deluje pri ministerstvu za bogočastje in uk na to, da se bode na leto samo dvakrat razredovalo.

14. Deželni šolski svet se naprosi, naj pozove s (posebnim) ukazom krajne šolske svete, da se imajo vršiti seje krajnega šolskega sveta le v šolskem okolišu in tam samo v šolskem poslopju ali pa v občinski dvorani.

15. Deželni šolski svet se naprosi, naj deluje na to, da se za ljudske šole izdela normalni stavbni načrt. (Kot dodatek k 8. predlogu za meščanske šole.)

16. Deželni šolski svet se naprosi, da poroča o izvedbi sklepov deželne učiteljske konference.

17. Deželni šolski svet se naprosi, da okrajnim šolskim svetom naroči, naj z vso strogostjo zahtevajo, da se šoloobvezni otroci ne odtegujejo postavni šolski obveznosti. Posebno se naj pritegujejo oskrbovalna sodišča po § 32 šol. in uč. reda. Nadalje zahteva učiteljstvo zaščito tistih šolskih voditeljev, ki jih zaradi izvrševanja njihove dotične

dolžnosti renitentni starši ne samo sovražijo, temveč jim celo grozijo.

18. Deželni šolski svet se naprosi, da odločno zahteva dovolitev paralelk v vseh slučajih, kjer so dani postavni pogoji za ustanovitev takih razredov. Podrejenim šolskim oblastim se zaukaže, da se v takih slučajih brezpogojno potegujejo za paralelke.

19. Deželni šolski svet se naprosi, da pristavi v razpredelnici pri rubriki „uspeh“ opombo: „pod težavnimi razmerami“.

20. Deželni šolski svet naj uredi, da dopusti do 3 dni za šolskega voditelja ne bodo odvisni od dovoljenja načelnika krajnega šolskega sveta, temveč da jih podeli okrajni šolski svet.

21. Deželni šolski svet se naprosi, da predlaga pri ministerstvu za bogočastje in uk, naj se kazni, določene v § 82 def. šol. in uč. reda, na primeren in dejanskim potrebam odgovarajoč pomnože in da se zdaj dopustne kazni smejo brezpogojno uporabljati. Ob enem se dež. šol. svet prosi, da naroči posebnemu odboru, ki ga je izvoliti izmed učiteljstva, da se na podlagi od učiteljstva dobljenih mnenj posvetuje o tem vprašanju in uspeh teh posvetovanj predloži deželnemu šol. svetu v obliki konkretnih predlogov.

B. Za meščanske šole.

1. Deželni šolski svet se naprosi, naj stori pri štajerskem deželnem odboru primerne korake, da se izpremene sedanji začasni enoletni učni tečaji (IV. razredi meščanskih šol) v stalne razrede in sicer pred vsem tisti, ki že obstoje tri leta.

2. Deželni šolski svet se naprosi, naj dela pri učnem ministerstvu na to, da odpade v izpričevalih razredovanje marljivosti.

3. Deželni šolski svet se naprosi, naj zaukaže, da se ima tudi v tretjem razredu mešč. šol zapisati red iz lepo-

pisja, dasi v tem razredu ni posebne ure za lepopisje v urniku.

4. Deželni šolski svet se naprosi, naj pri učnem ministertvu predlaga, da se namesto sedanjih odpustnic $N_4 m$ ($N_4 w$) in $N_6 m$ ($N_6 w$) uvede nova odhodnica za meščanske šole.

5. Deželni šolski svet se naprosi, naj na primernem mestu predlaga, da se namestijo na meščanskih šolah poleg strokovnih učiteljev posebe usposobljeni učitelji za petje in telovadbo in da se uvede za te stroki poseben izpit.

6. Deželni šolski svet se naprosi, naj deluje pri ministertvu za bogočastje in uk na to, da izda čim prej učni načrt za telovadbo na meščanskih šolah, kar je že l. 1908 obljubilo, in naj prosi ministertvo, da skliče anketo strokovnih učiteljev tretje skupine, da sestavi učni načrt za risanje v meščanskih šolah.

7. Deželni šolski svet se naprosi, naj § 114, al. b, svoje odredbe z dne 19. septembra 1907, št. 3 4289/15 glede izvrševalne naredbe k def. šol. in učnem redu tako izpremeni, da se določi za vsako treh strokovnih skupin normalno število ur, pri čemer se je primerno ozirati na stranska dela, ki so z dotičnimi predmeti združena.

8. Deželni šolski svet se naprosi, naj skrbi za to, da se bode pri sestavi stavbnih načrtov za meščanske šole skrbelo za tele prostore: za 1 pisarno za ravnatelja, 1 konferenčno sobo, 1 knjižniško sobo, 1 sobo za učila zemljepisja in zgodovine, 1 sobo za učila prirodopisja, 1 primerno veliko sobo za fiziko in kemijo s primernim kabinetom ter za dvorano.

III. Teme in teze

poročil pri društvenih in okrajnih učiteljskih skupščinah l. 1911.

(Sestavil Jakob Dimnik.)

A. Društvene skupščine.

a) Na Kranjskem.

- I. Zaveza avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev. Predsednik Luka Jelenc, učitelj (izprašan za meščanske šole) v Ljubljani.

Teme XXIII. glavne skupščine, dne 4., 5. in 6. junija 1911 v Trstu:

1. Ravnatelj Henrik Schreiner: „Delo kot vzgojno sredstvo, šole delavnice in Mannheimski sistem.“ — 2. Ferdo pl. Kleinmayr: „Slovansko šolstvo v Trstu.“ — 3. Ignacij Šijanec. „Kako deluje moderna šola za telesni razvoj mladine?“ — 4. Fran Marinček: „Nekaj misli o reformi učiteljske organizacije.“

- II. Slovensko učiteljsko društvo kočevskega okraja. Predsednik Franc Štefančič, nadučitelj v Vel. Laščah.

Tema: 1. Franc Štefančič: „Alkoholno vprašanje v ljudski šoli.“ — 2. „Kako deluj moderna šola za telesni razvoj mladine.“

- III. Učiteljsko društvo za postonjski šolski okraj. Predsednik Dragotin Česnik, nadučitelj v Knežaku.

Teme: 1. Fr. Grm: „Kako je ravnati z naglušimi in kako odpravljati izgovorne napake?“ — Josip Brinar: „Uporaba skioptikona pri pouku.“ — 3. V. Zaletel: „Kako deluj moderna šola za telesni razvoj mladine?“

- IV. Društvo učiteljev in šolskih prijateljev za okraj Ljubljanske okolice. Predsednik Janko Žirovnik, nadučitelj v Borovnici.

Tema: Prof. dr. Fr. Čadež: „Moderna tehnika.“

- V. Učiteljsko društvo za šolski okraj Rudolfovo. Predsednik Davorin Matko, nadučitelj v Toplicah.

Teme: 1. Fr. Zagore: „Mladina in alkohol.“ — 2. Sodnik A. Kudler: „§ 420 kazenskega zakona in učitelj-vzgojitelj.“

VI. Pedagoško društvo v Krškem. Predsednik Karel Humek, strokovni učitelj.

Tema: Strokovni učitelj Makso Hočevnar: „Kako je navajati učence k razumnemu opazovanju narave?“

VII. Društvo učiteljev in šolskih prijateljev okraja logaškega. Predsednik Leopold Punčuh, nadučitelj v Gor. Logatcu.

Temi: 1. Sodni svetnik Fran Milčinski: „Sodelovanje šole in učiteljstva pri otroškem varstvu.“ — 2. Ivan Bezeljak: „Kako deluj moderna šola za telesni razvoj mladine?“

VIII. Učiteljsko društvo za kranjski šolski okraj. Predsednik Fran Luznar, nadučitelj na Primskovem.

Teme: 1. Jos. Lapajne: „Prosto spisje.“ — 2. Jos. Lapajne: „O pomanjšanem merilu kot podlagi zemljepisnemu pouku.“
Ivan Zupan: „Perutninarstvo.“

IX. Litijsko učiteljsko društvo. Predsednik Josip Zajec, nadučitelj v Vel. Gabru.

Tema: „Računanje v ponavljalni šoli in o stavljenih vodilnih mislih a) splošnih, b) posebnih.“

X. Belokranjsko učiteljsko društvo. Predsednik Valentin Burnik, nadučitelj v Metliki.

Tema: Val. Burnik: „O metodi risanja po prof. Fr. L. Rodtu.“

XI. Slomškova zveza v Ljubljani. Predsednik Fran Jaklič, nadučitelj, deželni in državni poslanec v Dobropoljah.

Teme: 1. Deželni sadjarski instruktor Martin Humek: „Ljudska šola bodi temelj narodno-gospodarskemu napredku.“ — 2. Marija pl. Kleinmayrova: „Kaj zahteva sedanja doba od slovenskih učiteljic.“

XII. Dolenjska podružnica „Slomškove zveze“. Predsednik Fran Štrukelj, nadučitelj v Dobropoljah.

Temi: 1. Martin Humek: „Šolski vrt.“ — 2. Fortunat Lužar: „Ljudska šola in združništvo.“

XIII. Podružnica „Slomškove zveze“ za kranjski in radovljški okraj. Predsednik Fran Petrič, nadučitelj v Naklem.

Tema: Fr. Petrič: „Šola in alkohol.“

XIV. Podružnica „Slomškove zveze“ v Idriji. Predsednik Rafael Gostiša, c. kr. učitelj v Idriji.

Tema: Josip Novak: „Vzgajaj najprej samega sebe!“

XV. Vrhnjsko-logaška podružnica „Slomškove zveze“. Predsednik Robert Ziegler, učitelj na Vrhniki.

Teme: Kaplan Leopold Turšič: 1. „Ali je sodelovanje duhovnika in učitelja potrebno, koristno, možno?“ — 2. Marija Jurjevčič: „O gospodinjskih šolah na deželi.“ — 3. Robert Ziegler: „O poštni hranilnici v ljudski šoli.“ — 4. Marija Smolik: „O roditeljskih sestankih.“ — 5. Robert Ziegler: „Kako naj se porabi izlet v učne namene?“

b) Na Štajerskem.

- I. Savinjsko učiteljsko društvo.** Predsednik Rudolf Vrabl, učitelj na Vranskem.

Tema: Rud. Vrabl: „Učitelji kot tovariši med seboj.“

- II. Sevnjsko-brežiško učiteljsko društvo.** Predsednik Janko Knapič, nadučitelj na Vidmu.

Teme: 1. A. Pesek: „O važnosti življenjskega zavarovanja.“ — 2. J. Knapič: „Prvi pričetki ljudskega šolstva na Spod. Štajerskem v 18. stoletju.“ — 3. F. Zechner: „O enotnosti metode na večrazrednicah.“ — 4. F. Zechner: „Nazorni pouk s podrobnim učnim načrtom.“

- III. Šmarnsko-rogaško učiteljsko društvo.** Predsednik Tomo Kurbus, nadučitelj na Slivnici.

Teme: 1. A. Pesek: „Učiteljska kreditna in gospodarska zadruga.“ — 2. A. Pesek: „O zavarovanju na življenje.“ — 3. Josip Dobnik: „Šolske knjižnice.“

- IV. Učiteljsko društvo za celjski okraj.** Predsednik Fran Brinar, nadučitelj v Gotovljah.

Teme: 1. Fr. Brinar: „Naš položaj.“ — 2. Lj. Černež: „Gospodarska organizacija.“ — 3. Fr. Brinar: „Šolske kazni.“

- V. Učiteljsko društvo šolskega okraja Konjice.** Predsednik Henrik Schell, nadučitelj v Zrečah.

Tema: „Kako naj se uredé šol. knjižnice, da bodo zadostovale svojemu namenu.“

- VI. Gornjegrajsko učiteljsko društvo.** Predsednik Ivan Kelc, nadučitelj pri Novi Štifti.

Teme: 1. Al. Šijanec: „Ob Stanko Vrazovi stoletnici, s posebnim ozirom na pedagoške momente v njegovih delih.“ — 2. J. Klemenčič: „O letošnjih konferenčnih vprašanjih.“ — 3. I. Kelc: „Učiteljevanje.“

- VII. Učiteljsko društvo za ormoški okraj.** Predsednik Josip Rajšp, nadučitelj v Ormožu.

Teme: 1. R. Košar: „Na lastnih nogah naprej!“ — 2. L. Šijanec: „Učitelj, duhovnik, kmet.“ — 3. A. Kosi: „Učiteljeva priprava na pouk.“

VIII. Učiteljsko društvo za svetlenartski okraj. Predsednik Josip Mavrič, nadučitelj pri Sv. Trojici v Sl. g.

Teme: 1. Prof. L. Lavtar: „O bistvu metode računic.“ — 2. I. Perger: „O občni važnosti učiteljske organizacije.“ — 3. I. Šeligova: „Šola bodi učiteljem in učencem svetišče.“ — 4. Ivan Cankar: „O novejši slovenski literaturi.“

IX. Učiteljsko društvo za ptujski okraj. Predsednik Anton Ogorelc, nadučitelj pri Sv. Barbari v Haložah.

Temi: 1. I. Zupan: „Konzerviranje sadja.“ — 2. I. Selinšek: „Etika.“

X. Šaleško učiteljsko društvo. Predsednik Ivan Koropec, učitelj v Šoštanju.

Teme: 1. „O pomenu in važnosti življenjskega zavarovanja.“ — Jos. Armič: „O pouku jecljajočih otrok.“ — 3. „Času primerna revizija učnih načrtov.“

XI. Učiteljsko društvo za politični okraj Ljutomer. Predsednik Janko Tomažič, nadučitelj na Stari cesti.

Teme: „Kako je navajati otroke k umnemu opazovanju narave.“ — 2. „Kakšna je naloga domoznanskega pouka.“ — 3. „O važnosti življenjskega zavarovanja.“ — 4. „Učiteljska gospodarska in kreditna zadruga.“

c) Na Primorskem.

I. Tolminsko učiteljsko društvo. Predsednik Matija Kenda, nadučitelj v Volčah.

Tema: Ravnatelj V. Bežek: „O današnjem stanju psihologije.“

II. Učiteljsko društvo za Trst in okolico. Predsednik Štipe Ferluga, nadučitelj in deželni poslanec na Opčinah

Tema: Emil Adamič: „Prvi avstrijski glasbeno-pedagoški kongres na Dunaju.“

III. Slovensko učiteljsko društvo v Istri. Predsednik Anton Urbančič, nadučitelj v Boljuncu.

Tema: „Učiteljstvo v boju za svoj obstanek.“

IV. Učiteljsko društvo za sežanski šolski okraj. Predsednik Anton Berginec, šolski ravnatelj v Sežani.

Teme: 1. Balbina Eppich: „Moralna in seksualna pedagogika.“ — 2. Fani Živec: „Žena v kulturnem razvoju.“ — 3. Al. Hreščak: „Učiteljstvo in politika.“

V. Goriško učiteljsko društvo. Predsednik Ignacij Križman, nadučitelj v Dornbergu.

Teme: 1. „Kmetijski nadaljevalni tečaj s posebnim ozirom na metodiko kmetijstva.“ — 2. „Gospodinjski nadaljevalni tečaj s po-

sebnim ozirom na metodiko gospodinjstva.“ — 3. „O nekaterih točkah našega pravopisja.“ — 4. „Kateri namen ima cvetje v življenju rastline?“

B. Uradne učiteljske skupščine.

Okrajne učiteljske konference.

a) Na Kranjskem.

I. Črnomeljski in novomeški okraj. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik Josip Turk.

Tema: 1. Gdč. Gizela Tavčar: „Kako vzbujaj šola v Belokranjcu večje negovanje snage in higijene?“ — 2. Nadučitelj Valentin Burnik in gdč. Emilija Kamenšek: „Važnost roditeljskih sestankov v Belikrajini.“ — 3. Gdč. Leopoldina Bavdek in naduč. Fran Lovšin: „Narodna obrt in umetnost v Belikrajini.“ — 4. Muzealni ravnatelj dr. Josip Mantuani: „Varstvo umetnih in zgodovinskih spomenikov.“ — 5. Anton Sila in gdč. Terezija Ravhekar: „Pogoji uspešnega in trajnega pouka“ — 6. Alojzij Marok in Fran Hočevvar: „Pomanjkanje učnih pripomočkov (samoučil) otežuje delovanje učiteljstvu in ovira napredek pri učencih. Kako bi se dalo temu odpomoči?“ — 7. Naduč. Janez Levec: „Lepopisje v ljudski šoli po novejših načelih.“ — 8. Dr. Josip Mantuani: „Varstvo umetnih in zgodovinskih spomenikov.“

II. Kočevski okraj. Predsednik c. kr. šolski nadzornik Anton Maier oziroma Josip Novak.

Tema: Nadučitelj Fran Štefančič: „Alkoholizem v ljudski šoli.“

Teze: Alkoholizem je pogubonosen z vzgojnega, narodnega, narodno-gospodarskega in higijeničnega stališča. Dolžnost ljudske šole torej bodi, pobijati ga z vsem svojim vplivom. V ta namen služoča sredstva so: a) opozarjanje otrok na vsak žalostni dogodek v fari, ki je v zvezi z alkoholom n. pr.: na pretepe, zapore, zažige, posilne prodaje posestev, spoznanje za zapravljevalca, zblaznelost, samomore i. t. d. b) svarjenje mladine pred zavzivanjem alkoholnih pijač o prilikah, ko se po starih običajih vrši popivanje, n. pr.: ob semanjih dnevih, takozvanih cerkvenih žegnanjih, pogrebnihih osminah, likofih, birmovanjih i. t. d. c) vplivanje na delodajalce, da delavce ob vstopu v njihovo službo pridobe za obvezno obljubo, da se vsaj opijanili ne bodo nikoli ter da se jih v slučaju prelomitve te obljube sme kaznovati z gotovim zneskom, ki se porabi v korist rodbine, odnosno v dogovorjeno korist vseh pri istem delodajalcu zaposlenih de-

lavcev ali tudi v kateri drugi občekoristni namen. (S tako obvezno cbljubo je bil v tukajšnjem okraju nek graščinski uslužbenec mnogo delavcev-alkoholikerjev poboljšal v toliko, da so tekom več mesecev le zmermo pili, dočim ko so preje vsako nedeljo in vsak praznik bili večinoma do nezavesti pijani. Denarno kazen je bilo treba naložiti le v par slučajih.) *d)* prigovarjanje na znanca in prijatelje, ki so lastniki žganjarskih kotlov, da kuhajo v jesenskem času le malo ali nič žganja, zato pa prodado ali sami uživajo tem več sadja. *e)* prigovarjanje na ženine, taste in dr., da trajaj ženitovanje le do večera, mesto nadaljnih stroškov za popivanje pa dobodi nevesta ali ženin nekaj več dote. *f)* jasna učna slika v višjem oddelku ljudske šole na podlagi dr. Weixelbaumovega učila „Die schädlichen Wirkungen des Alkoholgenusses auf die innern Organe des menschl. Körpers“. Iz te slike naj mladina spozna vse grozne posledice alkoholizma na srce, jetra, obisti, želodec in žile. Slika je v ponavljalni šoli ponoviti, zlasti vsebuj govor, ki ga ima šol. voditelj ob izročanju odpustnic, tvarino o veliki škodljivosti nezmernega zauživanja opojnih pijač. Imenoma je pri tem posvariti one učence, ki so iz alkoholu vdanih rodbin. *g)* izpraševanje otrok, če so se vzdržali pijač ob nudečih se prilikah (zgoraj navedenih). Zapisovanje abstinentov v posebni zamek. Obdarovanje istih koncem šolskega leta s primernimi mladinskimi knjižicami zlasti takimi, ki pospešujejo protialkoholno gibanje. *h)* duhovnik in učitelj si v tem vprašanju podajata roko ter hodita skupno proti skupnemu sovražniku svojega naroda. Ustanovita naj v vsaki fari društvo treznosti. Učitelj naj mladino za to društvo pridobiva ob izstopu iz ljudske šole, dnšni pastir pa naj skrbi ob takozvanih velikonočnih izpraševanjih, da pridobljeni člani ostanejo zvesti pravilom društva.

Opomba: Učiteljstvo je predležeče teze sprejelo sicer z odobravanjem, toda z dostavkom, da se bo začelo praktiško zanje zavzemati šele po izvršeni regulaciji plač.

III. Krški in litijski okraj. Predsednik c. kr. okr. šolski nadzornik Ljudevit Stiasny.

Teme: 1. Ljudevit Stiasny: „Stik z domom.“ 2. Ljud. Stiasny: „Zdravo telo najboljše blago.“ — 3. Ljud. Stiasny: „Šola v boju proti pijančevanju.“ — 4. Ljud. Stiasny: „Nekaj drobtin k pouku v vsakdanji šoli.“ — 5. Ljud. Stiasny: „Ponavljalna šola.“ — 6. Nadučitelj v Tržišču Andrej Škulj: „Nadaljevalni kmetijski tečaji za šoli odraslo mladino.“ *a)* **Resolucija.**

Učiteljstvo krškega okraja upošteva potrebo stanovske izobrazbe našemu ljudstvu. Z vneto je sodelovalo za preosnovo ponavljalne šole pod vodstvom svojega gospoda nadzornika. Uvideva potrebo ustanovitve nadaljevalnih tečajev za šoli odrasle mladeniče. Za take tečaje nam je pred vsem treba berila, kakor ga tako težko pričakujemo za ponavljalno šolo. Višje oblasti naj se torej naprosijo, naj pospešijo izdajo tega tako potrebnega berila. Za tečaje pa nam je treba strokovno naobraženih učiteljev, zato naj se učiteljem, ki želijo ustanoviti take tečaje, omogoči nadaljna izobrazba s tem, da se ti v prvi vrsti sprejemajo v poljedelske tečaje, ki naj se vsako leto prirejajo. Udeležencem naj se podeli primerna podpora. Onim učiteljem, ki bodo priredili v bodoči zimski sezoni kmetijsko nadaljevalni tečaj za odraslene mladeniče, naj se podeli primerna nagrada za njih trud. b) **Vodilne misli.** 1. Velika večina naše mladine nima prave stanovske izobrazbe, kar je v škodo njej sami in celemu narodu. Zadnji čas je, da osnujemo povsod kmetijsko nadaljevalne tečaje za odraslene mladeniče. 2. Zberimo okrog sebe mladeniče, o katerih vemo, da nas čislajo in imajo v nas zaupanje. Poučujmo jih v njih potrebah, pridružili se bodo še drugi, ne oziraje se na starost. 3. Razumen in odrasel fant vpliva vzgojno na vihravega mladega tovariša. Telesna živost in duševna čilost mlajšega pospešuje in oživlja pouk in obeta gotov napredek. 4. Mladina je občutljiva in samoljubna, zato lahko užaljena. Občevati moramo z njo previdno, ako ji hočemo koristiti. 5. Kmetijski tečaj za odraslene mladeniče je šola za življenje. 6. Kjer ne manjka srca, tam deluje volja in razum in tako deluje nauk neposredno na vzgojo. 7. Glavna vrednost pouka v kmetijsko nadaljevalnih tečajih ne leži v tem, kar se mladeniči ravno nauče, večje vrednosti je nagib k nadaljni naobrazbi, navodilo k opazovanju in samostojni sodbi. 8. Glavna snov tega pouka je kmetijstvo, združeno z narodnim gospodarstvom. Koncentrično s tem obravnavamo zemljepisje, zgodovino in zakonodajstvo, računstvo in jezik. 9. Temeljito znanje v svoji stroki vspodbuja človeka k delavnosti in vstrajnosti. 10. Vsi stanovi smo ena celota, drug brez drugega nič, a vsi močni v medsebojnem podpiranju. 11. Dobro berilo je kakor dober prijatelj, ki spremlja človeka vsepovsod. 12. Čtivo naj ne bo samo zabava in razvedrilo, mladeniča je vsposobiti potom čitanja za nadaljno izobrazbo. 13. Vsak kmetijski tečaj imej primerno strokovno knjižnico. 14. V življenju ni glavno, da znamo reševati razne računske operacije, pač pa da jih znamo opotrebiti. To

pa da jedino vaja. 15. V naših kmetijskih tečajih bi morali predavati tudi strokovnjaki. 16. Teorijo je kolikor mogoče utrditi s prakso. Koristno služijo v ta namen primerni poučni izleti. 18. Kmet čišla to, kar mu nese, od česar pričakuje direktnega dobička, od tod malo zaupanja in naklonjenosti do šole. To naj pridobe kmetijski tečaji. — Nadučitelj na Raki Janko Golob: „Računanje v ponavljalni šoli za dečke.“ **Vodilne misli.** 1. Uspehi računanja v ponavljalni šoli so odvisni od uspehov računanja v vsakdanji šoli; zato naj računanje v vsakdanji šoli usposobi učence, da bodo v ponavljalni šoli z lahkoto računali po novi računici. Temeljita teoretična podlaga je neobhodno potrebna. 2. Računanje v ponavljalni šoli naj se poučuje v tesni zvezi s kmetijskim poukom, vadi naj učence razumnega gospodarstva, jasnega mišljenja in samostojnega in pravilnega reševanja računov vsakdanjega življenja ustno in pismeno. 3. To dosežemo: a) če vadimo učence že v vsakdanji šoli samostojnega in praktičnega računanja. b) če sprejmemo v ponavljalno šolo samo sposobne učence. c) če vzbudimo v učencih zanimanje za ta predmet. 4. Zanimanje vzbudimo: a) če ločimo naloge po spolu. Dečki naj računajo gospodarske, deklice gospodinske račune. b) če upoštevamo razmere in potrebe domačega šolskega okoliša. (Kar opazujejo, to naj računajo.) c) če vpletamo k nalogam primerne narodne izreke in pregovore. d) če so naloge jasne, točne in primerne zmognosti učencev. e) če pri težjih, sestavljenih nalogah ne opustimo potrebne stvarne razlage, ki pa naj ne bo preobširna. 5. Goji naj se posebno ustno računanje, kar je velikega pomena za praktične potrebe našega kmela. Računa naj se pol ure ustno, pol ure pismeno. 6. Iz računice naj računajo učenci samo pismene naloge. Ustne naloge poda učitelj. Cene določajo učenci. 7. Samostojnosti v računanju navadimo učence: a) če v ponavljalni šoli opustimo pri ustnem kakor pri pismenem računanju sklepanje. Zahteva naj se samo pri težjih, sestavljenih nalogah. b) če računajo učenci kolikor mogoče brez učiteljeve pomoči. 8. Da ne tratimo časa, odgovorov ne pišimo. Ko so učenci nalogo izračunali, zahtevamo, da nam povedo odgovor, a ne samo rezultata. 9. Kakor imamo za spise na razpolago tiskovine, tako naj se uvedejo tudi pri računstvu tiskovine za knjigovodstvo. 10. Računica Lj. Stiasnega naj se predela, če je mogoče v enem letu, sicer pa se naj izbere iz računice najvažnejše in najpotrebnejše z ozirom na krajevne potrebe. 11. Geometrijsko oblikoslovje naj bo praktično, ker le potem lahko koristi kmetijstvu in obrtništvu. Poučuje naj se v prosti naravi.

Voditeljica nam naj bo tovariša K. Humeka: „Merstvo v vsakdanjem življenju.“ — 8. Učiteljica na Raki Terezija Peršič: „Računanje v ponavljalni šoli za deklice.“ **Dopolnilne vodilne misli.** 1. Računanje v ponavljalni šoli ima namen seznaniti deklico z vsemi mogočnimi računi, ki jih mora izvrševati ženska kot gospodinja. 2. Ker je nova računica za ponavljalno šolo v primeri z urami, ki so odločene računanju pri deklicah, preobširna, izbirajmo v obče račune, ki zadevajo le gospodinjino. 3. Primerno število računov naj si učiteljica prej določi, da se ne bo z iskanjem med poukom tratil že itak kratki čas. 4. Gospodinjsko knjigo pisati naj se vadijo deklice na podlagi stroškov in dohodkov iz domače hiše. V prejšnji uri naj se deklice na iste opozore. 5. Dobro bi bilo, ko bi se deklice navajale, da bi same sproti zapisovale domače stroške in dohodke, kar bi pregledala učiteljica v prihodnji računski uri, če mogoče, pred poukom. 6. Pri določanju raznih cen in zaslužkov je opozoriti deklice na škodo, ki je posledica pretirane varčnosti ali pa prevelike razsipnosti, na previdnost pri izbiranju blaga, na nevarnost tudi malih dolgov i. t. d. 7. Tudi pri računstvu vzgojujmo! Opozarjamo dekleta na skopost in lakomnost, v katero zaide marsikatera spretno računajoča gospodinja, upošteva povsod le lastno korist. 7. V zadnjih urah ponavljalne šole naj se po možnosti računa več vrst računov, ne n. pr. samo o obleki ali samo o poslih, da dobe deklice nekak skupen pregled vseh gospodinjskih računov. 9. Gospodinja mora vedeti za vse, kar škoduje gospodarstvu ali je pospešuje tudi izven njenega ožjega delokroga, zato naj se v vsaki uri, če preostaja časa, izračuna še par najvažnejših gospodarskih računov. — 9. Nadučitelj v Št. Vidu pri Zatični Janko Polak: „Računanje v ponavljalni šoli.“ **Vodilne misli.** a) Splošno. 1. Računica za ponavljalne šole je vzeta iz praktičnega življenja in je namenjena za praktično življenje; zato bodi naša skrb že v vsakdanji šoli, da preidemo po obdelanem teoretičnem pouku v samostojno praktično računanje. 2. Praktično računanje zahteva dobre teoretične podlage. Da si ustvarimo to, moramo z vso doslednostjo izvajati ukaza vis. c. kr. dež. šol. sveta v Ljubljani z dne 25. februarja 1902 št. 709. in 21. novembra 1910. št. 7981. 3. Naloga računanja v ponavljalni šoli je ta, da vadi učence jasnega mišljenja in razumnega gospodarstva. Predvsem jih naj navadi samostojnega in pravilnega reševanja računov in vsakdanjega življenja ustno in pisмено. 4. Za samostojno in pravilno reševanje računov iz vsakdanjega življenja je treba predvsem zanimanja od strani

učencev. Ker nudi največ zanimanja za računanje v ponavljalni šoli upoštevanje domačega šolskega okoliša, se naj ne hiti zaporedno od poglavja do poglavja, temveč obravnavajo se naj le one stvarne skupine, ki so aktualnega pomena za dotični šolski okoliš. 5. Računske naloge se naj grupirajo po spolu, t. j. določi se naj, katere stvarne skupine, oziroma naloge, se obravnavajo le v ponavljalni šoli za dečke in katere le v ponavljalni šoli za deklice. 6. Največjega pomena za zanimivo računanje v ponavljalni šoli je opazovalni moment. Učencem se naj torej naroči, da se seznanijo vsak teden sproti vsaj z važnejšimi domačimi tržnimi cenami. Iste naj zabeležijo v knjigi. 7. Z ozirom na različno organizovane šole je treba pomniti, da ne sme zahtevati učitelj od učencev več, nego mu ti dati morejo. V ta namen je treba izbrati slučaje, ki so znanju učencev dotične šole primerni. 8. Da se bode dala računica Lj. Stiasnega v dveh letih obdelati temeljito, je treba ustvariti za nižje organizovane šole zaokroženi celoti, in sicer dve za deški in dve za dekliški moment. 9. Na višje organizovanih šolah, kjer je material prav dober, pa bi bilo želeli, da se obdela vsa računica v enem letu in se v drugem letu znanje samo utrjuje. Ume se, da je treba tudi tu ločiti deški moment od dekliškega. 10. Ob računici Lj. Stiasnega se naj ne pozabi povsem merstva D. Humeka; zakaj dokaj prilike nudi v upoštevanje istega že računica sama in na to opozarja gospod pisatelj računice sam. *b) Posebno.* 1. Ker mora tudi v ponavljalni šoli delovati masa in ne samo odličnjaki, morajo veljati vsa vprašanja vsemu razredu. 2. Pri ustnem računanju velja predvsem kratkost in točnost, a kljub temu ne sme ob tem nedostajati vezi med računarjem, učiteljem in maso. 3. Sklepa naj tudi v ponavljalni šoli ne zanemarjamo. 4. Pismeno se naj računi na dva načina: *a)* s pomočjo učiteljevo, *b)* brez pomoči učiteljeve. 5. Da se učenci v ponavljalni šoli mnogo vadijo, a malo pišejo, se naj opusti pisanje odgovorov. Pač pa naj učenci vselej povedo odgovor; zakaj otrok mora vedeti, kaj in zakaj računi in kaj rezultat pomeni. 6. Za račune iz „knjigovodstva“ se naj oskrbe primerne šolske tiskovine, da se z načrtovanjem ne bode tratalo časa. 7. Pri vzgojevalnih momentih je velikega pomena, da se upoštevajo narodni izreki in pregovori, ki se nanašajo na dotično skupino. 8. Velike važnosti je, da se učence vadi, da stavijo drug drugemu naloge sami in izvrše tudi korekturo sami. 9. Korekturo vseh pismenih računskih izdelkov naj izvrše učenci sami in označijo jasno, kaj so izvršili prav in kaj ne. To olajša učitelju delo, s katerim je vesten

učitelj itak preobložen. 10 Da se vzbudi večje zanimanje za domače vaje učencev in domačih ljudi, je dobro, da se dovoli učencem tuintam pripovedovati, kaj, kako in zakaj so računali doma.

Dodatni tezi nadučitelja Janko Levstika iz Zagorja. 1. Računski sklepi v zmislu množenja in dividiranja naj se pišejo v istem redu, kakor se govorijo. 2. V vsakdanji in v ponavljalni šoli naj se skicirajo sestavljene uporabne naloge oblikovno na tablo.

IV. Ljubljana. Predsednik c. kr. okr. šolski nadzornik Anton Maier.

Tema: Ana Lebar: „Vzgoja duševno manj razvitih otrok.“

V. Ljubljanska okolica in kamniški okraj. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik ravnatelj Franc Gabršek

Teme: 1. Janko Toman: „Podrobni učni načrt za zemljepis in zgodovino v 3. do 8. šolskem letu.“ — 2. Franc Lavtižar in Julij Slapšak: „Podrobni učni načrt za prirodopis in prirodo-slovje v 3. do 8. šolskem letu.“ — C. kr. okr. šolski nadzornik ravnatelj Franc Gabršek: „Preložitve ponavljalne šole na čas od srede oktobra do konca aprila.“ — 4. Deželni sadjarski inštruktor Martin Humek: „Šola in sadjarstvo v zvezi s šolskim vrtnom.“ Poročevalec izvaja:

Ni je kmetijske panoge, ki bi bila pri nas na Kranjskem relativno bolj zaostala kakor ravno sadjarstvo. O krajih, ki nimajo posebno ugodnega podnebja in ugodnih leg, niti ne govorim. Opozarjam le na nekatere za sadjarstvo posebno ugodne pokrajine, bodisi glede podnebja, zemlje ali lege. Gotovo poznate Tunjice, Tuhinjsko dolino in še več podobnih krajev. Tukaj nudi narava vse, kar je treba za uspešno sadjarstvo, in prebivalci takih krajev bi živeli lahko skoraj samo ob sadjarstvu. Pa kakšne so razmere v tem oziru! Razen par izjem ni v vseh takih krajih niti sledu o racionalnem sadjarstvu. Kar daje sadno drevje samo ob sebi — brez obdelovanja in brez gnojenja — s tem se ljudje navadno zadovoljujejo. Pa še to, kar jim sadno drevje po sili današa, slabo uporabijo, večkrat naravnost zametajo in si obračajo celo v škodo. Smelo trdim, da ni na vsem Kranjskem 50 gospodarjev, ki bi se racionalno pečali s sadjarstvom, t. j. da bi uporabljali vsa sredstva v dosego čim največjih dohodkov.

Sadjarstvo je pa tudi kmetijska panoga, ki je najbolj primerna za pospeševanje potom šole, potom šolske mladine. Zahteva se vedno in povsod, naj bo pouk praktičen. In ravno sadjarstvo je predmet, ki se da poučevati jako nazorno in praktično. Ako ima šola le deloma pravilno urejen šolski vrt, se poučuje sad-

jarstvo z uspehom leto za letom brez posebnih stroškov. Bližnji sadni vrtovi so imenitna učila, ki so nam vsak čas na razpolago, le žal, da se jih poslužuje učiteljstvo tako poredkoma.

Razen tega se sadjarstvo prav lepo strinja s šolsko vzgojo. Ni ga predmeta, ki bi bil zmislju šolske vzgoje tako prikladen, kakor je ravno sadjarstvo. Otrok in mlado sadno drevo! Kaka velika sličnost v vzgojnem zmislju!

Vzgoja in oskrba sadnega drevja je res prava drevesna šola (Baumschule), in kdor ima zmisl in srce za tako šolo, je pravi učitelj — sadjar. Žal, da je dandanes vedno manj takih učiteljev, ki bi zaslužili to ime. Še nedavno je bilo to drugače. Kdo še ni slišal, koliko je učiteljstvo storilo za sadjarstvo v prejšnjih časih, in kaj pomeni v tem oziru ena sama oseba v kraju? Kako sodijo ljudje tu in tam! Z žalostjo moram priznati, da propada šolsko sadjarstvo bolj in bolj, da propadajo šolski vrtovi od leta do leta.

Na kak način lahko deluje šola v zgornjem zmislju?

Nekdaj je storil učitelj — sadjar v polni meri svojo dolžnost, ako je imel na šolskem vrtu primerno drevesnico, iz katere je dal vsako leto nekoliko sadnih drevesc med občane, in ako je priučil učence, da so znali najnavadnejše načine cepljenja. Sploh se je v sadjarstvu obračala glavna pozornost na vzgojo sadnega drevja iz prvih početkov — iz pečk. Za nadaljnji razvoj, obdelovanje itd. se je pa brigal malokdo. Za tiste čase je bilo to tudi prav. Ljudje so potrebovali sadnega drevja, a drevesnic pred 50 leti še ni bilo. Povsod pa je drevje prav rado rastlo brez posebnega oskrbovanja. Tudi raznih bolezni ni bilo na sadnem drevju. Današnje razmere so pa popolnoma drugačne, Vzgoja sadnega drevja je stopila v ozadje, je stvar strokovnjakov, stvar podjetij, velikih družb itd. Ti vzdržujejo obširne drevesnice in se pečajo samo s to stroko.

Tendenca ljudskošolskega pouka v sadjarstvu dandanes ni v vzgoji mladega sadnega drevja, kajti izvečine imamo že veliko ponekod tudi dovolj — sadnega drevja. Ali kako je to drevje zasajeno? Navadno je posajeno brez vsakega načrta, brez smotra, vse vprek v najrazličnejših plemenih in v še bolj različnih vrstah, ki jih nihče ne pozna in ne ve, katere bi bile za dotični kraj najbolj priporočljive; tudi so to navadno prav slabe vrste. Tu je treba odpomoči, tu je treba zastaviti vse sile.

Imamo, kakor sem že omenil, že veliko sadnega drevja, ponekod celo preveč. Ali kakšni so ti sadovnjaki! Navadno so bolj podobni zanikarnim gozdnim goščavam; vse je pregesto zasajeno,

neotrebljeno, neobdelano in negnojeno. Seveda je v takih sadovnjakih tudi polno golazni in raznih bolezní. Tukaj je treba nujne odpomoči.

Imamo večkrat obilno sadno letino, pa vkljub temu ne izdatnih dohodkov. Sadja ne znajo ljudje pravilno spraviti z drevja; tudi ga ne znajo razbrati in današnjim časom primerno uporabiti. Mnogo sadja segnije, mnogo pa ga pojedó živali. mnogo se ga drugače uničí itd. Vedno pa je vzrok — nevednost.

Gotovo je prav in potrebno, da tudi dandanes seznanimo učence, kako se iz pečk vzgoje drevesca — divjaki, ki jih požlahtnimo, zlasti pa, kako se slabo rodeča, a dobro rastoča sadna drevesa precepíjo. Vse to bo vsakemu sadjarju prav dobro služilo v prav mnogih slučajih. Zaraditega je prav in potrebno, da tudi dandanes gojimo sadna drevesa v šolskih drevesnicah. Te drevesnice pa nikakor ne smejo imeti namena, sadjarje zakladati s sadnim drevjem, ker zato so mnogo premajhne. Drevesnica ima vzgojni namen. Ona je učilo, na katerem vidíjo učenci razvoj drevesnega življenja od prvega začetka do tedaj, ko presadimo drevo na stalno mesto. Vse to znanje je potrebno, a ne najvažnejše. Ko bi kdo vzgojil še toliko najlepšega sadnega drevja, a bi se za vse drugo prav nič ne brígal, bi jako slabo služil sadjarstvu.

Poleg vzgoje sadnega drevja moramo pri pouku v sadjarstvu obračati svojo pozornost posebno še na tri strani, in sicer:

1.) Seznaniti moramo ljudskošolsko mladež z najvažnejšimi sadnimi plemeni in posebno z vrstami, ki dobro uspevajo v dotičnem kraju in ki so za ta kraj posebno priporočljive.

2.) Prepričati moramo učenca, preden zapusti šolo, da je sadno drevo kulturna rastlina, ki potrebuje obdelovanja in oskrbovanja kakor vsaka druga kmetijska rastlina. To prepričanje mu mora preiti v meso in kri. Naučiti se mora oskrbovanja sadnega drevja.

3.) O sadni uporabi mora dobiti učenec drugačne pojme in širje obzorje, kakor ga ima zdaj, ko misli, da je vse storjeno, ako zleze obut v težke okovane čevlje na jabloano in zlomasti z nje letošnji in ob enem pridelek prihodnjega leta

K točki 1.

Dolžnost učiteljeva je, da vestno in marljivo preiskuje, katere sadne vrste rastejo najlepše in ródíjo najpogosteje v njegovem kraju. Vsako leto naj seznani svoje učence s tistimi vrstami in jim priporoča da kupujejo, cepíjo in precepljajo samo tiste določene vrste. Za vsak okoliš zadostujejo kake tri jabolčne in

kaki dve hruševi vrsti. Ako sam tega ne zmore, naj se zlasti jeseni, ko sadje zori, obrne do kakega strokovnjaka ali zavoda, ki mu bo drage volje določil, kar se sploh da določiti. Le na ta način bomo spravili sadjarstvo v pravi tir.

Za učila nam služijo šolski in sosedni vrtovi, razne podobe in modeli.

K točki 2.

Enako važno in nujno potrebno je, da seznanimo učence z racionalnim obdelovanjem sadnega drevja. Tu sem spada pravilno sajenje in obdelovanje mladega sadnega drevja na stalnem mestu in pravilno oskrbovanje in gojenje odraslega sadnega drevja, gnojenje in slednjič pokončevanje raznih živalskih in rastlinskih škodljivcev.

Ves ta pouk se mora vršiti praktično deloma na šolskem vrtu, deloma — kar je posebno priporočljivo — v sosednjih sadovnjakih. katere bo vsak pameten sadjar z veseljem prepustil v ta namen. Tak pouk bo obrodil tako gotovo najlepšega sadu, kakor gotovo bo obrodilo drevo, katero skrben vrtnar pridno obdeluje in zaliva.

K točki 3.

Rekel sem že, da je pri nas sadna uporaba pod vsako kritiko. Predvsem se morata že deček in deklica seznaniti o tem, kdaj je sadje zrelo, kako se spravlja z drevja, kako se hrani, kakšna mora biti sadna shramba itd. Prav lahko se tudi veepi v dovzetna mlada srca prepričanje, kako zdrava jed je sadje, bodisi presno ali suho, sirovo ali kuhano, in nasprotno, kako škodljivo je žganje, ki se ga pa vkljub temu toliko nakuha iz najboljšega sadja; blagoslov neba se pretvarja v prokletstvo. Posebno važna sadna uporaba je sušenje sadja. Pri vsaki priliki naj bi se opozarjalo na to, posebno pa jeseni, ko je čas sušiti češplje, hruške in drugo sadje.

Sadna uporaba v kuhinji je pri nas še prav malo znana. Tukaj bi se lahko prav velikih zaslug stekle učiteljice, ako bi se poprijele pouka v konzerviranju sadja.

Ko bi se temu predmetu posvetilo le pet ur vsako leto v dekliški ponavljalni šoli, pa bi se s tem močno podpirala sadna uporaba in z njo sadjarstvo. Ako bi ne bilo mogoče izvršiti tega v predpisanih učnih urah, naj se to zgodi po šolskem pouku: par ur bi morala vsaka učiteljica z veseljem žrtvovati v ta namen.

To so moji nazori o podpiranju sadjarstva potom šole in učiteljstva, očrtani samo v glavnih potezih. Podrobne načrte naj sestavlja učiteljstvo samo.

Povzamem: Vzgoja sadnega drevja, pomologija, oskrbovanje sadnega drevja in sadna uporaba.

Vprašanje o preustrojitvi, reorganizaciji šolskovrstne zadeve je pereče. Zdaj vlada jo v tem oziru uprav nevdržljive razmere. Vsak resen delavec na ljudskošolskem polju mi bo prišegnil, ako trdim, da se mora tudi v tem oziru izpremeniti marsikaj, ako hočemo govoriti o kakem napredku. Ob zdanjih razmerah opazujemo namreč le nazadovanje.

a) Doseči je treba najprej, da se bo vsak šolski voditelj ali učitelj-vrtnar zavedal, da je šolski vrt učilo, in da se mora z njim v tem zmislu tudi postopati, t. j. da se namenu primerno, vestno in čim intenzivneje uporablja pri pouku v šoli. Uporablja naj se tudi kot vzgojno sredstvo izven pouka. Šolski vrt bodi sploh vzor sadnega in zelenjadnega vrta za ves šolski okoliš. Učitelj-sadjar naj bi se tega vsekdar zavedal.

b) Zakon o oskrbovanju in obdelovanju šolskega vrta je treba tako uravnati, da bo ta posel obligaten in prideljen šolski službi in vsled tega potrjen istim zakonitim določbam, kakor druga šolska služba.

c) Končno je treba tudi finančno stran te zadeve temeljito preurediti. Zagotoviti se mora vsakoletno pokritje stroškov za vzdrževanje in obdelovanje šolskega vrta in nagrade učiteljem-vrtnarjem.

Vsako šolsko zemljišče, ki je namenjeno za šolski vrt, bi moralo biti razdeljeno na tri dele. Večji prostor v senčnati strani naj služi za telovadišče, neposredno zraven šole ležeči prostor za drevesnico in najbolj oddaljeni del vrta za matičnjak (šolski sadovnjak).

Prvo in glavno načelo je, da se omeji število potov na najpotrebnejši minimum.

Ena glavna 1-60 m široka pot po sredi vrta ali ob cesti in morebiti skonc še ena, pa je dovolj. Vsa druga pota — stezice — se prehodijo ob vrvi, in sicer, če je le mogoče, pravokotno na glavno pot. Pot imej proti gredi obrobek iz betona. okroglega kamna, trave itd. Ob poti bodi rabata za vretenčaste pira-mide, špalirje, grmičevje, vrtnice, jagode, cvetlice itd.

Pri taki razdelitvi ostane še dovolj prostora za čebelnjak, gnojno gredo, vrtno lopo, kompost itd.

A) Matičnjak. Stalno sadno drevje spada samo v matičnjak, ne pa po vsem šolskem vrtu.

Prostor v matičnjaku mora biti zrigolan. V matičnjak naj se zasaja praviloma samo pritlično sadno drevje, le izjemoma se

sme posaditi tudi nekaj visokodebelnih dreves. Pritlična sadna drevesa naj imajo obliko piramide ali grmiča. Spreten učitelj-vrtnar bo vzgajal lepe piramide, kdor pa ni posebno spreten, naj se rajši drži oblike grmiča. Vse drevje v matičnjaku mora biti vzorno vzgojeno v kraju primernih znanih vrstah. Posajeno mora biti vzorno in v pravi razdalji. Drevesa morajo imeti trpežne tablice z imeni. Šolski sadovnjak bodi sploh vzor in zgled za druge! Špalirji ob šolskih stenah so jako priporočljivi.

Zasaditev mora preskrbeti krajni šolski svet, obdelovanje pa oskrbuje šolsko vodstvo.

B) Šolska drevesnica je obenem prostor za zelenjadarstvo. Do zdaj se je drevesnica delila na osem delov, kar je napačno, ker se pri taki razdelitvi zemlja ne more odpočiti. Drevesnica naj se torej razdeli na deset do dvajset delov, ako nam prostor dopušča, da se bo moglo res vzorno vrtnariti. Dotični del drevesnice, ki se bo spomladi zasadil, se mora že jeseni rigolati. Pognoji pa naj se s kompostom, ne z umetnimi gnojili. V drevesnici mora biti drevje lepo v vrste posajeno, in sicer v razmerju 50×60 cm. Divjaki naj se cepijo na mestu, ne pa v roki, ker to je protinaravno in slabo vpliva na rast. Divjaki, ki so se dosadili v drevesnico letošnjo pomlad, naj se požlahtnijo prihodnje leto. Okulira naj se le pogojno in pri vrtnicah. Goji naj se le določeno pleme, ne mešanice, in v vrstah, ki so za dotični kraj priporočljive. Načelo bodi, da se goji malo, a znanih vrst. Pred vrstami naj bodo tablice z imeni. Na drevesnični prostor ne spada nikdar stalno drevje, ne pritlično, še manj pa visokodebelno.

C) Zelenjadarstvo spada edino na prostor drevesnice. Namen je dvojen: vzgaja se zelenjad in pripravlja zemlja za drevesnico. Gnoji naj se močno.

Kolobarjenje pri petletnem počivanju:

1. leto — gnojeno — krompir,
2. „ — — — korenje, petršilj itd.
3. „ — gnojeno — solata, zelje,
4. „ — — — stročnice,
5. „ — gnojeno — kumare itd.

Gredice, ki naj bodo 1-20 m široke, naj leže pravokotno na glavno pot. Vmes naj bodo prehojene stezice, ne pa kaki jarki.

D) Cvetličarstvo spada na rabate.

S cvetličarstvom naj bi se pečale posebno učiteljice. Goje naj se zlasti perene.

E) Čebelarstvo naj se goji vzorno, ne zastarelo in v lastni režiji. Tudi naj se ne goji v prevelikem obsegu, kajti potem ne spada več na šolski vrt.

F) Gozdarstvo je tudi važno, zato naj se učitelj-vrtnar peča tudi s to panogo.

Vse potrebne informacije o orodju, knjigah, podobah, modelih in v zadevi šolskih vrtov sploh se dobe pri deželnem odboru in pri predavatelju.

Končno prebere poročevalec sledeče Navodilo, kako je napravljati in oskrbovati šolske vrtove, in nasvetuje da ga konferenca sprejme in event. c. kr. deželni šolski svet izda za vso deželo.

Navodilo se sprejme.

Navodilo,

kako je napravljati in oskrbovati šolske vrtove.

1. Potreba in namen šolskega vrta.

Šolski vrt naj bo po § 63 državnega šolskega zakona, drž. zak. št. 62 iz l. 1869, in po § 13 ukaza c. kr. ministrstva za bogočastje in nauk z dne 29./9. 1905, št. 13200 (drž. zak. št. 151) pri vsaki šoli na deželi; napravi naj se poleg šolskega poslopja, v skrajnem slučaju blizu šole. Obsega naj 10 arov, vobče pa naj ne presega 20 arov.

Gledati je torej pri gradnji novih in razširjanju že obstoječih šol, kakor tudi pri vsaki ugodni priliki na to, da se pridobi pri vsaki šoli potrebno zemljišče za telovadišče in šolski vrt.

Vrt naj bo učilo, ki se na njega podlagi učenci poučujejo krajevnim razmeram primerno o sadjarstvu (vinogradništvu), zelenjadarstvu, splošnem kmetijstvu, cvetličarstvu, event. tudi v gozdarstvu in čebelarstvu. Nikakor in pod nobenim pogojem pa ni smatrati šolskega vrta za priboljšek šolskemu voditelju ali učiteljstvu sploh ali kot navaden domači vrt, ki se lahko poljubno uporablja ali zanemarja.

2. Načela za ureditev in razdelitev šolskega vrta vobče.

Šolski vrt ima urediti šolska občina (krajni šolski svet) po načrtu, kakor bo pozneje govor o njem. K ureditvi šolskega vrta spada uravnavanje zemljišča, globoko prekopavanje zemlje, trpežna ograja, razdelitev vrta, event. naprava potrebnih potov, vodnjak,

čebelnjak, gnojna jama, vrtna lopa in najpogotnejše vrtno in sadjarsko orodje. (Glej vzorec šolskih vrtov v prilogi!)

Glede razdelitve vrta in razvrstitve nasadov je pomniti, da kaže uvesti pri vseh šolskih vrtovih za steze in gredice načeloma le ravnočrtne oblike. Nasadi v pokrajinskem slogu z zavitimi poti in okroglastimi gredami so jako nepraktični in namenu šolskega vrta malo primerni.

Glavna načela pri razdelitvi in zasaditvi, ozir. pri izdelavi načrta so sledeča:

Ves prostor, ki je namenjen za šolski vrt v ožjem pomenu, se vobče razdeli v dva dela, in sicer se nameni $1/3 - 1/2$ vsega prostora za matičnjak ali sadni vrt, ostali del pa za drevesnico in ob enem za zelenjadne gredice.

V matičnjak spada praviloma samo pritlično sadje (piramide ali grmiči) tistih plemen in tistih vrst, ki so za dotični kraj najbolj priporočljive. Le ako meri prostor več arov, sme stati na nje velikosti primerno število vzorno vzgojenih in skrbno obdelanih visokodebelnih sadnih dreves najvažnejših krajevnih plemen in vrst. Ta visokodebelna drevesa morajo biti posajena v pravilnih razdaljah, in med njimi naj bo pritlični nasad (mešani nasadi).

Odločno je zahtevati, da se zemlja v matičnjaku obdeluje in gnoji, ne pa pusti v plevelu in travi. Kjer iz kateregakoli vzroka to ni možno, pa naj se vsaj vzdržuje okrog vsakega drevesnega debla drevesni kolobar v premeru 2—3 m, lepo obdelan in brez plevela.

Vsako drevo v sadovnjaku mora imeti tablico s pravim pomoškim imenom.

Ostali del šolskega vrta, ki je namenjen drevesnici in zelenjadarstvu, naj bo razdeljen čim priprosteje; zlasti se je ogibati premnogih nepotrebnih potov. Ena sama glavna pot, široka 1.20 do 1.60 m z 1.20 do 1.50 m široko rabato na vsaki strani zadostuje popolnoma; vse druge razdelitve v razne oddelke, letnike in table so nepotrebne in celo škodljive, ker povzročajo mnogo dela; ako se pa zanemarijo, so pa zelo grde.

Drevesnični letniki in zelenjadne gredice se ločijo med seboj z navadnimi 30 cm širokimi stezicami, ki jih prehodimo ob napeti vrvi. Te stezice zadostujejo, da z glavnega pota lahko pridemo med nasade, ne da bi bilo treba stopati na zrahljano zemljo.

V šolski drevesnici je racionalno kolobarjenje zelo potrebno; zato vzamemo za vsak letnik največ $\frac{1}{10}$ tistega prostora, ki je namenjen za vso drevesnico. Na ta način dosežemo, da svet počiva najmanj 5 let, preden ga vnovič zasadimo s sadnim drevjem. Na zelo obširnih vrtovih naj se vpelje 12 do 15 leten turnus. Globoko se prekopava (rigola) vsako leto le toliko, kolikor se zasadi z divjaki ali cepljenci. Prostor za sejalnico naj se določi vsako leto posebej in odmeri po potrebi. Isto velja tudi za pikirne gredice.

Za zelenjadarstvo se uporablja v kolobarju vedno tisti prostor, ki je namenjen za drevesnico, oziroma, kjer se je drevje že izkopalo. Z gnojenjem in racionalnim pridelovanjem zelenjadi najbolje pripravimo zemljo za mlado sadno drevje. Kadar je ta prostor prevelik, da bi se ves uporabil za vzgojo zelenjadi, naj se obseje ali obsadi s poljskimi rastlinami ali se pa priredi za nekaj let v rastlinsko preizkuševališče.

Za cvetličarstvo ni treba posebnih gredic, temveč cvetlice naj se goje po rabatah poleg glavnih potov. Istotako ni treba posebnih prostorov za grmičevje, jagode in vrtnice. Vse to spada lepo okusno razvrščeno na rabate, ki naj bodo vsled tega po velikosti vrta 1:20 do 1:50 m široke in skrbno obdelane.

Vrtna pota naj robí betonast zidec. Kjer pa to ni mogoče, se poslužimo okroglega kamenja, ki se v ravni črti vloži ob robu. Tudi lep travnat obrobek zadostuje, dasi je z njim precej dela, ako naj bo pot ravna in snažna.

Na vsakem vrtu se mora prirejati mešanec ali kompost. Prostor zanj se izbere v kakem senčnatem skritem kotu.

Zasajati vinograd na šolskem vrtu vobče ni potrebno, ker je dandanes vinogradništvo že tako razvito, da imamo povsod po vinorodnih krajih vzorno zgrajene in oskrbovane vinograde, in ker za to panogo na šolskih vrtovih nimamo primernih prostorov in leg. Kjer so pa vsi pogoji za vinograd na šolskem vrtu, naj se zasadi in oskrbuje vzorno, da ne bo za strašilen zgled.

Pač pa je želeti, da se postavi na šolskem vrtu primeren čebelnjak in pa majhna gnojna greda s 3 do 5 okni.

Razni prostori, ki se ne dajo drugače uporabiti, naj se zasade s sadnim grmičevjem, kakor s kutinami, višnjami, lešniki, malinami i. t. d. Tuintam se primerni deli okrase z lepoticnim grmičevjem.

Istotako je zelo priporočati, da se stene šolskega poslopja, zidane ograje in drugi primerni prostori zasade s sadnimi

špalirji, ki pa morajo biti prav gojeni in pravilno oskrbovani, sicer je bolje, da se opuste. Tudi na prostem naj se po možnosti goji oblikovano sadno drevje.

V krajih, kjer je obširen šolski vrt in se prebivalstvo peča z gozdarstvom, naj se na vrtu priredi sejalnica, oziroma vzgojevalnica za iglavce. Na ta način se podpira s pomočjo šolskega vrta važno kulturno delo.

Na vlažnem solnčnem kraju šolskega vrta naj se zasadi nekaj vrb najboljših vrst za pletarstvo in za domačo uporabo.

Končno bodi še omenjeno, da na šolskem vrtu naj ne bo nobene, zlasti stalne rastline, ki bi ne imela tablice s pravim botaniškim ali pomološkim imenom.

Naj bo pa šolski vrt kakršnekoli velikosti in uprave, vedno je treba skrbeti, da je pravilno in namenu primerno oskrbovan in obdelovan, da je ličen in čeden, ker le ob teh pogojih je mogoče, da dosega svoj pravi smoter.

Zato je pa dolžnost vsakega šolskega voditelja, oziroma šolskega vrtnarja, da si pridobi znanje, ki je v ta namen potrebno. To se doseže s pogostimi obiski drugih vzornih vrtov, z obče-
vanjem z zglednimi učitelji-vrtnarji, z marljivim čitanjem primernih strokovnih knjig, končno tudi s potovanjem in potom raznih kmetijskih tečajev.

3. Oskrbovanje šolskega vrta.

Oskrbovanje šolskega vrta je del šolske službe in vsled tega obvezna dolžnost, ki se mora vršiti istotako vestno kakor pouk v šoli, in je nje zanemarjanje kaznjivo istotako kakor zanemarjanje druge šolske službe.

Praviloma vodi dela na šolskem vrtu voditelj dotične šole. Ako se pa učiteljstvo na večrazrednicah dogovori drugače, je treba potrjenja okrajnega šolskega sveta, kjer je na večrazrednicah obširnejši vrt, se celo priporoča, da se delo med učiteljstvom razdeli, vendar tako, da se s tem ne ruši enotno vodstvo. Posebno je želeli, da se učiteljice poprimejo pouka iz zelenjadarstva in cvetličarstva. Ako se v začetku šolskega leta odločijo za pouk v tej ali oni panogi, so dolžne potem ta pouk in oskrbovanje dotičnega dela vrta vršiti do konca šolskega leta.

Ženske voditeljice na enorazrednicah imajo iste dolžnosti glede oskrbe šolskega vrta kakor moški.

Nikakor ni dopustno, šolski vrt pustiti v pušči ali ga dati v najem ali ga na kakršenkoli način zlorabiti.

4. Ustanavljanje novih in preustrojitv obstoječih šolskih vrtov. Obdelovalni načrt. Nadzorstvo.

V dosego sporazumnega delovanja krajnega šolskega sveta s šolskim vodstvom, oziroma z učiteljem-vrtnarjem in v dosego popolne enotnosti v oskrbi, obdelovanju in uporabi šolskih vrtov se določa naslednje:

a) Novi šolski vrtovi.

Takoj, ko je zemljišče za nov šolski vrt kupljeno in prepisano in šolska stavba dozidana, naj krajni šolski svet sporazumno s šolskim vodstvom preskrbi načrt za šolski vrt. Načrt naj bo izdelan natančno po načelih, opisanih pod točko 2. in sicer v barvah in v merilu 1 : 100, pri majhnih vrtovih v merilu 1 : 50. Načrt naj šolsko vodstvo, oziroma krajni šolski svet pošlje v potrjenje pristojnemu okrajnemu šolskemu svetu najkasneje do zadnjega decembra tistega leta, ko se šolsko poslopje dozida in pokrije.

Ko je potrjen, je dolžnost krajnega šolskega sveta ukreniti vse potrebno, da se čimprej izvrše vsa tista dela, ki so zaznamovana v prvem odstavku pod točko 2. Pri vseh delih naj šolski voditelj po možnosti s svetom in dejanjem podpira krajni šolski svet, zlasti naj nadzoruje delavce in skrbi, da se dela izvrše solidno in natančno po načrtu. Šele potem ko je vrt urejen, ga prevzame polski voditelj v svojo oskrbo in je zanj odgovoren kakor za druga učila. Prvotni načrt šolskega vrta naj se uvrsti v šolski inventar, — deže v okvir in uporablja pri pouku in pri obdelovanju vrta.

b) Že obstoječi šolski vrtovi.

Tudi za že obstoječe, zlasti novejšje šolske vrtove naj krajni šolski svet nemudoma oskrbe načrte, izdelane po opisanih načelih, in jih pošljejo okrajnim šolskim svetov v potrjenje.

Po teh načrtih bo polagoma preurediti vse šolske vrtove najkasneje v petih letih od dne, ko pridejo v veljavo te določbe.

Kar se tiče vsakoletnega obdelovanja šolskega vrta sploh, se naroča šolskim vodstvom (vseh tistih šol, ki imajo šolske vrtove), da predlože do zadnjega decembra vsakega leta okrajnemu šolskemu svetu načrt (skico) o obdelovanju šolskega vrta v prihodnjem letu. Ta obdelovalni načrt naj bo izdelan preprosto na navadnih polih papirja, vendar tako, da je iz njega razvidno, kako se bo v prihodnjem letu uporabil vsak oddelek šolskega vrta. Potrjeni obdelovalni načrt naj se dene v okvir in obesi poleg urnika na steno v šolski sobi tistega razreda, kjer poučuje učitelj-vrtnar. (Vzorec v prilogi.)

Pri obdelovanju šolskega vrta se je natančno držati tega načrta. Kakor vsa druga učila, je tudi šolski vrt pod nadzorstvom šolskih oblastev. Ona imajo dolžnost nadzorovati, kako se oskrbuje in pri pouku uporablja, ter o tem poročati v dotičnih poročilih. Tudi deželni odbor bo po svojih strokovnih organih pazil, da se ta prekoristna naprava kar najbolj izkorišča v povzdigo gospodarskega napredka kmečkega ljudstva.

Da vzrastejo iz učencev pridni sadjerejci in skrbni čuvaji sadonosnikov, je v zmislu § 13 dokončnega šolskega in učnega reda na delo v šolskem vrtu privzemati otroke najvišjih treh starostnih stopenj. Učenci naj torej sejejo, sade, cepijo, kopljejo, plevejo, obrezujejo itd., seveda vedno pod nadzorstvom svojega učitelja. S tem se bo šola najbolj približevala njeni vzgojevalni nalogi in potrebam kmetovalcev.

5. Vzdrževanje šolskega vrta. Nagrade.

Ako se naj odpravi dosedanja malomarnost in poljubnost pri šolskih vrtovih in se dosežejo povsod pozitivni uspehi v vzgojnem in poučnem oziru, je nujno potrebno, da se glede pokritja vsakoletnih gotovih stroškov za vzdrževanje, obdelovanje in melioracijo šolskih vrtov glede ureditve užitka s šolskega vrta in glede nagrad ustanove zakonite določbe.

Predvsem naj se pri vsaki šoli, ki ima šolski vrt, določi stalen znesek, ki ga je postaviti vsako leto v proračun za šolski vrt. Ta znesek se ravnaj po velikosti vrta in znašaj po krajevnih razmerah 5 do 10 K od vsakega ara obdelane zemlje. Trate, neobdelani sadovnjaki in drugi taki prostori se ne vpoštevajo. Določeni in v proračun postavljeni znesek naj krajni šolski svet učitelju vrtnarju izplača vsako leto do konca februarja. Ta ima pa potem skrbeti za to, da se denar vestno uporabi, zlasti za gnojenje, obdelovanje in vzdrževanje drevesnice. Do konca decembra vsakega leta mora predložiti krajnemu šolskemu svetu račun o uporabi prejetega prispevka.

Krajni šolski svet nima potem s šolskim vrtom nobenih drugih stroškov razen tega, da ohranja vrtno ograjo, čebelnjak, vodnjak, vrtno lopo in gnojno gredo v dobrem stanju. Za vse drugo mora skrbeti učitelj-vrtnar z določenim prispevkom.

Šolski voditelj, oziroma učitelj-vrtnar, ima pravico do vseh pridelkov s šolskega vrta. Le sadno drevje iz šolske drevesnice in event. gozdne sadike so last krajnega šolskega sveta, ki z njimi razpolaga sporazumno s šolskim

voditeljem tako, da se dosežejo s tem čim večji uspehi v sadjarstvu in gozdarstvu. Zlasti je priporočati, da se vsako leto sadno drevje brezplačno razdeli med šolsko mladino, ki je dovršila šolo. To bi bil najlepši spomin na šolska leta, ki bi gotovo budil zanimanje in veselje do sadjarstva. Krajni šolski svet ima pravico zahtevati od šolskega vodstva na leto najmanj 20 dreves od vsakega ara sveta, ki je namenjen za drevesnico.

Razen tega je jako želeli, da se s šolskega vrta brezplačno dele med občane cepiči od zanesljivo dobrih in v razmnoževanje priporočljivih sadnih plemen in vrst šolskega matičnjaka. Istotako naj tudi iz zelenjadarstva vzgoji toliko semena in rastlinic (sadike), da se te večjim pridnejšim učenkam lahko razdajajo brezplačno. Marljiv učitelj-vrtnar bo imel tudi vedno v zalogi sadne divjake, sadike od grmičevja, jagodičevja in rdečih jagod in bo z njimi ob ugodnih prilikah obdaroval svoje učence.

Čebelarstvo na šolskem vrtu naj izvršuje učitelj-vrtnar praviloma ob svojih stroških. Vsled tega naj si vobče sam preskrbi potrebne panje in orodje, ker je sicer, ako so panji šolska last, čebele pa učiteljeve, pri kaki premestitvi jako težko doseči sporazumljenje s krajnim šolskim svetom.

Razen pridelkov iz vrtnih nasadov gre učitelju-vrtnarju tudi primerna stalna letna nagrada.

Tudi nagrada naj se odmeri po velikosti vrta, in sicer v znesku 10 do 20 K od ene vrtno enote (obdelani ar) tako kakor je bilo že prej rečeno pri določitvi letnega prispevka krajnega šolskega sveta. Nagrada naj se izplača vsako leto najkasneje do 31. decembra.

Šolska oblastva bodo določila, koliko arov obdelanega sveta obsega vsak posamezni vrt, in to število bo v podlago pri odmeri nagrade učitelju-vrtnarju in pri določitvi vsakoletnega prispevka krajnega šolskega sveta.

Ako deluje na šolskem vrtu več učnih oseb, naj se med seboj pogode glede pridelkov; pa tudi glede nagrade se je treba sporazumeti, da ne nastanejo nepotrebni prepiri.

Samoobsebi je umevno, da ima pravico do nagrade samo učitelj-vrtnar, ki mu je šolski vrt velevažno, resno učilo in ga v tem smislu oskrbuje in pri pouku uporablja.

Šolska oblastva naj tudi pazijo, da se ob kaki premestitvi učitelja-vrtnarja vrt ne oškoduje, izprazni ali razproda. Z njega se smejo odstraniti sama zelenjad in enoletne cvet-

lice; vse drugo večletno rastlinje, ki se je stalno posadilo na šolski vrt, ni last učitelja-vrtnarja, ampak šolska last.

Le v primerih, ki so vredni posebnega uvaževanja, lahko krajni šolski svet odkupi gotove predmete na šolskem vrtu od učitelja-vrtnarja ob njega premestitvi.

(Navodilo, kako je šolske vrtove rabiti kot učilo pri šolskem in izvenšolskem puku, se sestavi pozneje.)

b) Na Štajerskem.

I. Šolska okraja Ljutomer in Gornja Radgona. Predsednik: c. kr. okr. šolski nadzornik M. Heric.

Teme: 1. F. Sprager: „Kako je navajati šolske otroke k umnemu opazovanju prirode in jim buditi veselje do nje?“ —

Teze. 1. Opazovanje narave je nujna potreba, ki jo občutijo ljudske kakor srednje šole; ono prisili otroka, da se z naravo bavi; jo proučuje in se po njej ravna. — 2. Z opazovanjem narave in naravnih prikazni priklenemo otroka na domačijo, ojačimo razum za kulturne odnose, damo šolskemu pouku realno podlago in pospešujemo vzgojevalni pouk, zato se ga bode tudi vsak razumni učitelj pogostoma posluževal. — 3. Z opazovanjem narave začnimo kakor hitro mogoče in opazujemo ves šolski okoliš vsestransko. — 4. Da zamore učitelj učence navajati k umnemu opazovanju narave in buditi veselje do nje, je potrebno, da se na podlagi dobrih spisov in na pripravljalnih pohodih sam pripravlja. — 5. Opazovanje narave bode uspešno le tedaj, če dajemo otrokom na licu mesta nauke za vsakdanje potrebe in za praktično življenje. — 6. Na opazovanja izborno pripravljajo opazovalne naloge, ko vadijo otroke obenem v samostalnosti in dopolnjujejo skupne izlete v svrhu opazovanja.

Dopolnilne teze ravnatelja Robiča: 1. Umno opazovanje prirode krije v sebi neusahljiv vir blažilnih elementov ter je zagradelj neprecenljive vrednosti za odgojo mladine, na katero vpliva нравnem in estetičnem oziru, ter izobražuje tudi okus in po njem tudi čut za vse lepo. — 2. Z natančnim opazovanjem prirode in njenega življenja pridobijo učenci tudi mnogo novih in jasnih predstav, ki razširijo njihovo duševno obzorje ter se navadijo samostojnega mišljenja in jasnega izražanja svojih misli. Ponazorovanje in opazovanje sta temelj vsega človeškega spoznanja. — 3. Ker pa učenci iz lastnega nagiba prav nič ali skrajno površno opazujejo, je učiteljeva dolžnost, navajati učence, da začnejo razumno opazovati prirodo in se za njo navduševati. Opazujejo naj na poti v šolo

in iz šole, kaj vidijo vsak dan lepega v naravi. — V to svrho služi učitelju s pedagoškim taktom uravnan, zanimiv in nazorni prirodoznanški pouk, kateri se naj prilagodi časovni izpremambi oziroma letnim časom in se naj naslanja na zunanje življenje, to je na življenje v naravi. — 5. Prirodoznanški pouk, ki ga navdaja pravi duh, zbuja v učencih veselo in krepko duševno življenje in jih privede do prave razumnosti v naravi. — 6. Prirodoznanški pouk naj podpirajo sledeča nazorna sredstva: a) Dobro urejena šolska zbirka domačih prirodnin in fiz. aparatov. (Nazorna sredstva posebno za bot. pouk vsaj učenci sami donesajo). b) Dobre podobe oziroma stenske table. c) Dobro urejen šolski vrt. d) Poučni izleti. e) Primerno čtivo iz šolske knjižnice. — 7. Prirodopisje naj se poučuje po biološki metodi, ki naravnost zahteva, da učenci sami opazujejo prirodo oziroma življenje živali in rastlin. — 8. Vsak učitelj bodi v prvi vrsti sam priden opazovalec prirode; v šoli pridno ponazoruj in eksperimentiraj ter zanesi tudi v prirodopisne ure nekoliko poezije. — 9. Učitelj naj daje učencem večkrat opazovalne naloge; s tem zbudi v učencu zanimanje za prirodo. Spisne naloge naj se nanašajo na snov, ki so si jo pridobili učenci z opazovanjem. — 10. Učitelj naj porablja vsak pripraven povod, da navaja otroke na varstvo umetniških in prirodnih spominkov, javnih nasadov in kultur, na varovanje koristnih živali, ptic in rastlin ter jim budi veselje do prirode. — 11. Za metodično obravnavo prirodoznanskega pouka je priporočati učitelju sledeče pomožne knjige in publikacije: a) Witlaczil, Methodik des Unterrichtes in der Naturgeschichte auf biologischer Grundlage. b) Instruktionen für den Unterricht in der Naturgeschichte und Naturlehre (XXI. und XXII. Heft der Schulgesetze und Verordnungen für Steiermark). c) Nazorni nauk I. II. del in Učne slike k ljudskošolskim berilom, I. II. del (Izd. Sl. Š. Matica) d) Navodilo k III. Čitanki in berila iz „Knjige prirode“ v III. in IV. Čitanki (Schreiner-Hubad). e) Dr. Bezjak, Poezija v ljudski šoli. — 2. H. Družovič: „K reformi pevskega pouka v ljudski šoli“. 1. Zraven intelektualne izobrazbe sta še estetična kakor tudi telesna odgoja istovredna činitelja današnje harmonske in vsestranske vzgoje. Osobito sedanja doba stremi z uspehom po koreniti reformi telesne kakor tudi umetniške odgoje ljudskošolske kakor tudi srednješolske mladine. S tem hoče popraviti to, kar je zamudila prejšnja doba, zlasti pri nas v Avstriji. — 2. V službi umetniške odgoje bodi v ljudski šoli predvsem risanje in petje. K temu pa je treba v prvi vrsti korenite reforme

metode, oziroma pri petju uvedba metodičnega pouka v obče. — 3. V to svrho bodi pevski pouk neodvisen, zlasti pa od realnih predmetov. Isti se naj naslanja na priznana pedagoška in psihološka načela in uredi na podlagi določene učne poti. — 4. Pa tudi v službi vsestranske in harmonske odgoje bodi pevski pouk. On naj navaja učence k zavednemu poslušanju kakor tudi k samostojnosti izraževanja; v tem smislu ga je smatrati kot dopolnilo intelektualne odgoje. — Petje v umetniškem smislu naj vpoštevava vse one momente, ki povzročujejo lepo in blagolasno podajanje skladbic umetniške vrednosti, — 6. V dosego trajnih uspehov služi pevski pouk po notah. Isti je praktične vrednosti. Pa tudi zanimiv postane, osobito če se postopa pri tem pouku metodiško in se obravnava le najpotrebnejša tvarina. Učenci se naj navajajo, čitati iz slike not razvoj cele melodične vrste. To zadostuje. — 7. V tem smislu urejen pevski pouk odgovarja novodobnim zahtevam in je tudi v istini kulturnega pomena.

II. Šolski okraji Maribor, Slov. Bistrica in St. Lenart. Predsednik: C. kr. okr. šolski nadzornik Ivan Dreflak.

1. Tema: „Delovna šola“. (Zbirka idej.) (Referent Matija Lichtenwallner, def. uč. v Rušah.)

Teze: 1. Več desetletij stare izkušnje so pokazale, da učni uspehi današnje šole niso v pravem razmerju z duševnim in fizičnim naporom, ki ga imamo učitelji pri današnjem načinu poučevanja. 2. Tega je v prvi vrsti kriv današnji šolski zistem, zlasti ker se preveč goji teoretična vednost, a premalo praktičnega znanja. 3. Da se temu odpomore, je treba novega smotra: V učencu je buditi in gojiti produktivne sile ter ga vzgojiti po samotvornosti do samostojnosti in ga spraviti tako daleč, da zamore na enem ali več poljih samostojno uporabljati obilne pripomočke, ki sô nam na razpolago, oziroma da zamore sam dalje delati. 4. Ta novi smoter pa je mogoče le tedaj doseči, ako se uvede poleg dela z glavo v ljudsko šolo delo z roko ali ročno delo, ali ako se izpopolni naša današnja šola učilnica s šolo delavnico. 5. Samodelavnost človeka je psihološki utemeljena, kajti ona temelji na nagonu po delu, ki je otroku prirojen. Šola čestokrat ta naravni nagon v otroku zaduši, ker zahteva, da naj otrok pasivno sprejema, kjer bi se rad aktivno udeležil dela. To je i glavni znak današnje šole učilnice, ki se razlikuje od stare šole v toliko, da strogo uvažuje princip nazornosti, dočim zahteva šola delavnica, da se naj v večji meri kot do sedaj uvažuje produktivno delo in pa znanje, ki temelji

na lastnem izkustvu. 6. Ročno delo je torej uvesti kot vzgojno sredstvo v ljudsko šolo a) iz fiziološkega stališča, ker delavni pouk najbolj odgovarja najvažnejšemu nagonu človeške narave, torej tudi otroške narave, namreč nagonu za delovanje in gibanje. Temu nagonu pa se najbolje zadosti, ako se skrbi za potrebno menjavo telesnega in duševnega dela. b) iz psihološko-pedagoškega stališča, α) ker je otrok pri ročnem delu iz proste volje neprisiljeno pazljiv; β) ker ročno delo zbuja v otroku živo zanimanje za pouk; γ) ker pri delavnem pouku delujejo večinoma vsi čuti in vse duševne sile, torej ne samo vid in sluh, ampak tudi tip, voh in okus ter tako zvani mišični čut ali naš 6. čut, ki se pri sedanjem načinu pouka skoraj popolnoma zanemarja, ki je pa vendar za naš duševni razvoj velikega pomena; δ) ker je vsled tega delavni pouk tudi najboljši nazorni pouk; η) ker delovni pouk lika duha in izobrazuje značaj in ker je najboljše sredstvo za razvoj umetniških zmožnosti v otroku; on namreč zbuja speče talente ter lika čut za lepoto in okus; ι) ker zbuja veselje do dela in tako že v kali zaduši dopadenje nad lenobo; κ) ker v največji meri pospešuje samodelavnost; λ) ker se otroci pri delovnem pouku najbolje uče spoznavati same sebe ter spoznavati druge; μ) ker se otroci uče ceniti ljudske sloje, ki se ukvarjajo z ročnim delom in vsled tega tudi moralno napredujejo; ν) ker torej — ako povzamemo — delo harmonično izobrazuje človeka s tem, da istočasno izobrazuje telo, duha in srcé. 7. Pri bodoči reformi ljudske šole se iz navedenih razlogov delovnega pouka nikakor ne bode smelo prezreti, dasiravno moramo odločno odkloniti zahtevo, da naj temelji bodoča ljudska šola izključno na ročnem delu. V šoli delavnici se naj goji z ročnim delom vzporedno tudi duševno delo in je celo potrebno, da se poslednje stavi tu in tam v ospredje. Istotako se mora poudarjati, da se v šoli delavnici mehaniških vaj nikakor ne bode smelo zanemarjati. 8. Zidati se mora od spodaj. Zato je želeti, da se zlasti na nižji stopnji zadosti otroškemu nagonu po delu in ustvarjanju s tem, da se v te razrede čim preje uvede delovni pouk ter tako ustvari edino naravni prehod med domom in šolo. 9. „Šola delavnica“ v najširšem pomenu obsega dve struji, ki jih moramo, baveč se z vprašanjem o uvedbi ročnega dela, strogo ločiti in sicer: a) rokotvorni pouk za dečke, ali delovni pouk (Werkstättenunterricht, Knabenhandfertigkeitsunterricht), ki se vrši fakultativno izven šolskega pouka v posebnih delavnicah in b) delavni pouk (Werkunterricht), ki se vrši v šolskih razredih in

sicer obligatno, t. j. obvezno za vse učence. 10. Ako mislimo na praktično in sistematično uvedbo ročnega dela v ljudsko šolo, moremo le govoriti o uvedbi takozvanega, „delovnega pouka“ (Werkunterricht). Kot najbolj elementarne stopnje rokotvornega pouka, pri katerem se namreč omejujemo ali na izdelovanje takih predmetov, ki jih lahko izdelamo v vsaki šolski sobi, bodisi s pomočjo roke same ali tudi s pomočjo najbolj preprostega orodja ali na delo v sadunosniku, vinogradu ali na šolskem vrtu, ki bodi sploh glavno torišče za delo (na vrtu). In se naj da otrokom priložnost za samostojno, skupno delovanje. Šolski vrt bodi torej bistveni del delovne šole. 11. Predmeti, ki se izdelujejo pri delovnem pouku, morajo neposredno služiti nazornosti pri pouku. Ročno delo v ljudski šoli ne sme biti smoter, ampak le sredstvo do smotra in naj vsled tega tudi nastopa samo od slučaja do slučaja, kakor namreč to potreba nanese. Z uvedbo ročnega dela se torej v nobenem oziru ne sme obremeniti dosedanjega urnega reda. 12. Odločno se torej moramo upirati nakani, ki meri na to, da se naj uvede rokotvorni pouk kot poseben predmet v ljudsko šolo, da naj naši učenci v posebnih delavnicah obdelujejo les, kovine ali steklo, ker ljudska šola ni pripravljavnica samo za rokodelski stan. Splošna ljudska šola sploh ni pripravljavnica za določene ali gotove poklice, ampak njena prva in glavna naloga je, vzgojiti dobrega človeka, kajti dober in pravi človek bode tudi dober in pravi državljan. Splošna ljudska šola naj položi temelj za splošno naobrazbo in na tej podlagi naj zida strokovna naobrazba. 13. Ročno delo ima torej svoje mesto kot princip pri pouku, ki se naj uvaža pri vseh učnih predmetih, zlasti pri realnem pouku, kot poseben predmet ali kot posebna disciplina pa ne spada v ljudsko šolo. 14. Izdelki ročnega dela v šoli morajo biti po ceni jasni, lahki in zadosti važni za pouk. 15. V začetku bi zadostovalo, ako se razvije delovni pouk samo do modeliranja, polagoma pa naj se uvedejo tudi dela s papirjem in lepenko ter kombinirana dela v svrhu sestavljanja preprostih fizikalčnih aparatov. 16. Da se prilagodi razmeram časa, naj ljudska šola bolj intenzivno goji risanje. Risanje v šoli delavnici ne sme biti samo disciplina, torej smoter sam na sebi, ampak risanje mora v šoli delavnici v najbolj obsežni meri služiti realnemu pouku kakor pouku sploh; ono naj bode nenadomestljivo izraževalno sredstvo za konkretne predstave — torej risanje kot princip. V šoli delavnici je torej neposredno poleg jezikovnega izražanja gojiti grafično izražanje. 17. Ker ni

zadosti, buditi v otroku samo produktivne sile, ampak ker je treba tudi njegove repropuktivne sile marljivo uporabljati, zaradi tega šola bodočnosti ne sme biti niti šola učilnica, niti šola delavnica, ampak šola učilnica in šola delavnica. 18. Vprašanje o principu dela kot vzgojnem sredstvu je zelo obsežno in se zaradi tega priporoča, da ga naj šolske organizacije in učiteljski krogi temeljito proučava in pretresajo. V prvi vrsti bi bilo želeti, da bi naj izkušeni šolniki tozadevne poskuse in naprave v inozemstvu najprej temeljito proučili ter o tem doma poročali. 19. Želeti je tudi, da bi naj tudi učiteljišča obračala svojo pozornost na to, da usposobijo bodoči učiteljski naraščaj za delovni pouk. Za zdaj pa bi bili najprej potrebni posebni tečaji, da bi se učiteljstvo praktično seznanilo s posameznimi panogami delovnega pouka.

2. tema: „Prostovoljna, ne prisiljena disciplina učencev je merilo vrednosti za učitelja.“ (Referent Avgust Požegar, nadučitelj v Žitečki vasi.)

Teze: 1. Šolska disciplina je podrejenost volje učencev pod vodilno voljo učiteljevo. 2. Podrejenost volje je, kakor so že nagibi znotranje ali zunanje. 3. Znotranji nagibi šolske discipline so spoznanje in razsodnost o potrebnosti in bistvu redu v rečeh in dejanjih. 4. Šolska disciplina, izhajajoča iz spoznanja in razsodnosti je npravna in plemenita, ker sta spoznanje in razsodnost npravstvena posest. 5. Spoznanje in razsodnost sta trajni, torej je tudi iz njih izvirajoča šolska disciplina. 6. Spoznanje in razsodnost zbudjata ljubezen do redu in krepijo voljo, da se ga učenci držijo. 7. Iz znotranjega spoznanja izhajajoča volja je prosta, torej je prostovoljna njena podrejenost pod zakon, odredbo in predpis. 8. Sredstvo za dosego spoznanja in razsodnosti je gojitev razuma. 9. Razum se goji po zanimanju za pouk. 10. Zanimanje zbuja veselje za delo. 11. Delo napeljuje k spoznanju dolžnosti. 12. Iz spoznanja dolžnosti nastane čut dolžnosti in zavest dolžnosti. 13. Čut dolžnosti in zavest krepi voljo za zvestobo in izpolnjevanje dolžnosti. 14. Izpolnjevanje dolžnosti iz proste volje je najgotoviji znak resnične duševne discipline. 15. Po zunanjih prisilnih sredstvih dosežena šolska disciplina nima trajnega obstoja. 16. Zunanja prisilna sredstva se pregrešajo večinoma proti zakonom resničnega, lepega in stvarnega. 17. Prisilna vzgojna sredstva imajo nastopne hibe; a) imajo znak maščevanja, b) so lahko nepravilna c) so odvisna od dobre volje in poljubnosti, d) se ne ozirajo na osebnost in častni čut, e) ne upoštevajo zmožnosti predavatelja (z zavestnostjo), f) vza-

mejo ljubezen in zaupanje, g) žalijo človeško dostojnost, h) ne vzgajajo k mirni harmoniji, i) škodujejo vzgoji sočutja.

c) Na Primorskem.

Goriški okraj (okolica). Predsednik c. k. okrajni šolski nadzornik prof. Fr. Finžgar.

Tema: „Vpeljava novega učnega načrta za risanje“. Predaval predsednik.

Teze: 1. Prirejajo naj se risarski tečaji za učitelje, in sicer za naš okraj v Gorici, kjer je na razpolago risarska dvorana in priznan strokovnjak. Za take tečaje pa bi se moral določiti daljši čas, kajti učiteljem se mora dati prilika, da rišejo po navodilu strokovnjaka tudi sami. 2. V modernem risanju izučeni učitelji naj potem prikrojijo novi učni načrt za naše razmere, da se predloži c. kr. dež. šol. svetu v pregled. V ta namen skliči c. kr. šolski svet še pred pričetkom novega šol. leta enketo učiteljev, ki jej pritegni tudi enega strokovnjaka. 3. Pri tej enketi naj se sestavi tudi zaznamek potrebnih učnih pripomočkov, ki naj jih dobé potem vse šole. 4. Če tudi zahteva novi učni načrt v prvi vrsti direktno risanje po naravi, naj se vsekako tudi priredi metodično sestavljena zbirka vzorcev za risanje, ki bode učiteljem pri poučevanju kažipot. Tako zbirko vzornih slik bi naj priredil strokovnjak. Pri sestavi zbirke pa bi se naj ne gledalo toliko na njeno obsežnost, marveč bolj na njeno resnično uporabnost. 5. C. kr. okrajni šolski svet naj si na način, ki se mu zdi najpripravnejši, zagotovi potrebna denarna sredstva za prirejanje risarskih tečajev zu učitelje in za nagrajanje učiteljev, ki bodo tečaje obiskovali.

Tema: „Kmetijsko-nadaljevalne šole: njih snovanje in učni načrt.“ Poročal učitelj Jakob Rojic.

Teza: V okraju naj se prično s prihodnjim šolskim tetom 1912/13 snovati prepotrebne kmetijsko-nadaljevalne šole.

Tema: „Telovadba na ljudski šoli.“ Poročal učitelj Albin Stritar.
Teze: 1. Telovadba naj se na ljudski šoli poučuje po Tyršovem sistemu. 2. Telovadba naj se ne omejuje na dečke, temveč naj se vpelje tudi za deklice obvezno. 3. Vsaka šola imej primerno telovadišče.

IV. Poročilo

o delovanju „Slovenske Šolske Matice l. 1911.

Priobčil tajnik dr. *Ljudevit Pivko*.

Društvene knjige za leto 1910. so izšle koncem januarja 1911, in sicer:

1. Pedagoški Letops X. zvezek, uredila Henrik Schreiner in dr. Josip Tomišek. V Ljubljani 1910. Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani. Letopis se je natisnil v 2500 iztisih in obsega 15 tiskovnih pol.

2. Didaktika, obče in posebno ukoslovje, III. del. Posebno ukoslovje računanja v ljudski šoli, 2. snopič. Spisal prof. Luka Lavtar, uredil Henrik Schreiner. V Ljubljani 1910. Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani. 5. tisk. pol v 2500 iztisih.

2. Kemični poizkusi s preprostimi sredstvi. Spisal prof. Alfons Vales, uredila H. Schreiner in dr. Fr. Ilešič. V Ljubljani 1910. Natisnil Dragotin Hribar v Ljubljani. 6 tisk. pol, 2500 iztisov.

4. Poljudnoznanstvena knjižnica, II. zvezek. Zgodovina Slovencev, 2. snopič (doba od 1276 1800). Spisal dr. Ljudevit Pivko, uredil H. Schreiner. V Ljubljani 1910. Natisnila „Učiteljska tiskarna v Ljubljani. 6½ pole v 2500 iztisih.

Društvenikom, ki jih je bilo 1792, so se razposlale knjige začetkom februarja 1911 po poverjenikih. Naročila na lanske in prejšnje publikacije in na „Spominske liste“ itd. so dohajala celo leto.

Društvom, s katerimi je Matica v knjižni zvezli, revijam in časopisom so se razposlale knjige istotako začetkom februarja.

Odbor se je sešel štirikrat.

1. odborova seja se je vršila dne 28. decembra 1910 ob 3. uri popoldne v „Učiteljski tiskarni“ v Ljubljani. Seje so se udeležili: predsednik H. Schreiner, podpredsednik dr. Janko Bezjak, odborniki Jakob Dimnik, Hinko Druzovič, Viktor Bežek, Fran Finšger, Fran Gabršek, dr. Ljudevit Pivko in urednik dr. Fr. Ilešič.

I. Po predsednikovem pozdravu in nagovoru prečita tajnik zapisnik zadnje lanske seje, ki se odobri.

II. Tajnik poroča o izvršitvi sklepov zadnje seje. Odbornik Finšger poroča, da se je izreklo goriško učiteljstvo proti „Spominskemu listu“ v tej obliki, v kakšni ga je izdala Matica drugič. Sklené se priobčiti razlago slik Spominskega lista, ki jo sestavi dr. Ilešič.

III. Prečita se poročilo dr. Drag. Lončarja, da izide delo „Slovanski Svet“ prof. Niederleja drugod.

IV. Glede spisa o ustavoznanstvu ima odbor dve ponudbi. O rokopisu gdéne Kukovec, ki je že dovršen, poroča predsednik in nato se sklene izročiti ta rokopis strokovnjakom v pregled.

V. Predsednik poroča o pripravah za počitniško poto-vanje na jug. Upati je, da se pridružijo slovenskim učiteljem tudi hrvatski. Sestaviti je prošnje na c. kr. vojno ministrstvo, na avstro-ogrski „Lloyd“, parobrodno družbo „Ungaro-Croata“, objaviti program v učiteljskih glasilih itd.

VI. Glede učiteljskega tečaja v Ljubljani (1912) poročata predsednik in dr. Ilešič, da imajo zagrebški vseučiliški profesorji (iz-java g. dr. Bazale) tudi namen prirejati visokošolske tečaje izmenoma v Zagrebu in v Ljubljani.

VII. Spis „Zrakoplovstvo“ bo kmalu dovršen. Odbor prejme rokopis vsaj v treh tednih.

VIII. Na nasvet dr. Tomiška sklene odbor stopiti v dogovor s prof. Zupančičem in Paulinom, da sestavita ključ za določé-vanje rastlin.

Predsednik in dr. Ilešič poročata o botaniki, ki jo je spisal gimn. ravnatelj Julij Glowacki. Ta spis je jako obširen in bi obsegal nad 30 tiskovnih pol, kajti pisatelj je obdelal v njem vso slovensko floro, tudi primorsko.

IX. Tajnik poroča o stališču odbora „Družbe sv. Mohorja“ glede predlaganih slovenskih izdaj Foersterjevih knjig. Msg. Podgorc je odklonil željo Slovenske Šolske Matice, pač pa je družba pripravljena izdajati otroško pripovedno snov.

X. Uredništvo „Prigodnic“ je pripravljen sprejeti dr. Ilešič.

XI. Predsednik želi, naj bi prihodnje leto izostal v Letopisu imenik članov. Iz raznih razlogov se sklene, da naj imenik še ostane.

XII. Predsednik želi, naj prinaša Letopis redna poročila o naj-novejši literaturi iz vseh pedagoških strok. Določijo se nekateri po-ročevalci.

XIII. Tajnik prečita korespondenco z g. J. Jakšetom in c. kr. dež. sod. svetnikom Julijem Bučarjem v Novem Mestu glede spisa „Slovenski metuljar“, ki ga je spisal g. Bučar. G. Pisatelj zahteva tako visok honorar, da ga odbor Slovenske Šolske Matice vsled svojih pravil

ne more dovoliti. Sklene se stopiti z g. Bučarjem zaradi tiska te knjige v nadaljni dogovor. Dr. Bezjak poroča, da se je glasila ocena tega spisa precej ugodno.

XIV. Knjigotržne cene knjig (1910) bo določil blagajnik analogno s prejšnjimi letniki.

XV. Nove poverjenike so dobili okraji:

1. Ljubljanska okolica: Janko Bajec, nadučitelj v Št. Vidu.

2. Črnomelj: Konrad Barle, učitelj v Metliki.

3. Koroško: Fran Aichholzer, učitelj v Maloščah (Bekštanj).

4. Tolmin: Josip Kalan, učitelj v Tolminu.

XVI. Blagajnik poroča, da ima K 2233/73 razpoložnine. Člani za 1910 se še vedno oglašajo. Vlada še ni rešila odborove prošnje za podporo.

XII. Ravnatelj Bežek želi, da se:

1. ne dajejo več posamezne nedokončane knjige v vezavo;

2. da se na hrbtu vezanih knjig navajajo posebni naslovi, ne pa splošni (n. pr. „Poljudnoznanstvena knjižica“);

3. da se podpisuje urednik le v zbornikih, kakor v Letopisu, v knjigah pa, ki jih je spisal eden edini pisatelj, naj se pregledovalec rokopisa ne imenuje;

4. da se pospeši izdajanje učne snovi; najbolj nujno je sedaj zemljepisje.

2. odborova seja se je vršila dne 2. aprila 1911 ob 3. uri popoldne v „Učiteljski tiskarni“. Navzoči: Predsednik H. Schreiner, podpredsednik dr. Janko Bezjak, odborniki Viktor Bežek, Jakob Dimnik, Hinko Druzovič, Fr. Finšger, I. Krulec, dr. Ljud. Pivko in urednik dr. Fr. Plešič.

I. Tajnik prečita zapisnik 1. seje, ki se odobri.

II. Rokopis „Ustavoznanstvo“ se je vrnil pisateljici, da ga predela še enkrat v zmislu ocene. L. 1911. ta spis ne pride na vrsto.

III. Potovanje na jug se bo vršilo v drugi polovici avgusta in v prvih dneh septembra. Priprav je obilo, prijavljenih udeležencev 32.

IV. Tajnik poroča o spisu „Zrakoplovstvo“. Rokopis je dovršen. Sporazumno s pisateljem so se naročili klišeji, med njimi tudi slika nesrečnega slovenskega aviatika Rusjana in njegovega aeroplana. Sklene se izročiti rokopis čimprej tiskarni.

V. Tajnik poroča, da prof. Zupančič in prof. Paulin ne moreta prevzeti sestavljanja „botaniškega ključa“. Sklene se stopiti glede

tega spisa v dogovor z g. Rajkom Justinom, nadučiteljem v Trnju pri Sv. Petru na Krasu.

VI. Glede botanike ravn. Glowackega poroča dr. Ilešič, kako so ocenili odborniki „Slovenske Matice“ dotični spis.

VII. C kr. dež. sod. svetniku Bučarju je javiti, da je odbor S. Š. M. voljan izdati njegov spis med knjigami za leto 1912 z običajnim honorarjem. Kot posebno nagrado bi odstopila Matica pisatelju polovico dobička od pozneje prodanih iztisov.

VIII. Leta 1912. izidejo naslednje Matične knjige:

1. Letopis. Nasvet ravn. Bežka, naj se izpuste „Teme in teze“ ni imel večine. V imeniku članov naj se izpušča značaj, vsled česar bo imenik precej krajši. Prof. Grafenauer piše razpravo „Slovenski „Orbis pictus“ iz leta 1711.“ — Tajnik je naprosil g. c. kr. dež. sod. svetnika Milčinskega, da predela svoj spis o otroškem varstvu za „Letopis“.

2. Zrakoplovstvo.

3. Ukoslovje računanja, 3 snopič.

4. Poljudnoznanstvena knjižnica II, 3. snopič, ki bo obsegal zgodovino Slovencev v 19. stoletju.

Kot peta knjiga pride za leto 1911. v poštev še „Šola in dom“, 3. snopič, če bo g. pisatelj utegnil jo nadaljevati in dovršiti.

IX. Blagajnik poroča o denarnem stanju. Došli sta darili mari-borske „Posojilnice“ (50 K) in prof. Orešca v Gorici (poleg ustanovnine še 50 K).

X. Konstatira se, da je običajno delo, glede izdaj šolskih komentarjev.

3. odborova seja se je vršila dne 2. julija ob 3. uri pop v Učiteljski tiskarni.

Navzoči: Predsednik H. Schreiner, podpredsednik dr. H. Bezjak, odborniki J. Dimnik, I. Krulec, Fr. Finšger, dr. Lj. Pivko, urednik dr. Fr. Ilešič in predsednik „Zaveze avstrijskih judoslovanskih učiteljskih društev“, g. Luka Jelenc.

I. Zapisnik 2. seje se odobri.

II. Učiteljski tečaj naj se priredi avgusta 1912 v Ljubljani.

Predavanja (okoli 96 ur) naj se vrše dopoldne od 8.—12. ure, po popoldnevih pa bi se prirejali poučni izleti. Predavateljem je povrniti potne stroške in plačati po 10 K na dan, dokler predavajo. — Udeleženci naj bi plačali vsak po 20 K vstopnine za ves tečaj. Ljubljanski občinski svet se naprosi, da bi dal na razpolago telovadnico z vojaškimi posteljami; dame najdejo zavetišče v „Mladiki“ in po rodbinah. Udeleženci bodo lahko izhajali s kakimi 80—100 K.

Predsednik „Zaveze“ g. Jelenc pozdravlja odborov namen glede nadaljevalnega izobraževalnega učiteljskega tečaja in izjavlja v imenu „Zaveze“, da bo odbor „Zaveze“ storil vse za ta tečaj, kar bo v njegovih močeh.

Predavanja bodo obsegala naslednje predmete:

1. filozofijo (estetiko?),
2. pedagogiko — najnovejša vprašanja in stremljenja,
3. slovenščino in sicer a) najnovejšo dobo slovenskega slovnice, b) izbrana poglavja slovenske slovnice,
4. prirodoznanstvo in sicer a) zoologijo, b) botaniko (oboje z biološkega stališča,
5. prirodoslovje,
6. matematiko,
7. kemijo in mineralogijo,
8. zemljepisje.

Vsaki skupini se odmeri po 12 ur.

Kot predavatelji so obljubili sodelovanje: 1. dr. Janko Bezjak, 2. H. Schreiner, 3. dr. Fr. Ilešič. Tajnik ima naprositi gospode: 4. I. Grafenauerja, 5. dr. Gvidona Sajovica, 6. dr. Leopolda Poljanca, 7. dr. Valentina Kušarja, 8. Alfonza Valesa, 9. Milana Pajka, 10. Pavla Grošlja. Programa še začasno ni objaviti.

III. Rokopis „Ustavoznanstvo“ je že predelan.

IV. Za potovanje na jug se je oglasilo do 50 udeležencev, a nekateri so svoje izjave preklicali. Program se nekoliko izpremeni: udeleženci se snidejo šele v Trstu. „Vodnik“ bo pravočasno sestavljen. Vsa vožnja II. razreda stane le 80 K in bo torej udeležencem zadoščalo za vseh 15 dni okroglih 200 K.

V. Predsednik poroča, da se je zavezal g. ravn. Glowacki, da predela do avgusta 1912 svojo botaniko, ki jo bo izdala S. Š. M. v kakih 3 snopičih.

VI. Gosp. c. kr. sodni svetnik Milčinski je dal svoj spis o otroškem varstvu na razpolago, a sam ga ni utegnil preložiti. Prevod je izvršil g. P. Flerè. Za prevod se mu določi polovica običajnega honorarja.

VII. G. nadz. Drag. Pribil ni poslal nadaljevanja spisa „Šola in dom“, peta knjiga torej odpade.

VIII. Idrijski okoliš je dobil novega poverjenika, g. Šabca.

4. odborova seja dne 8. decembra 1911 ob 3. pop. v Učiteljski tiskarni. Navzoči: predsednik H. Schreiner, odborniki V. Bežek, I. Krulec, J. Dimnik, H. Družovič, dr. Lj. Pivko in urednik dr. Fr. Ilešič.

Zapisnik 3. seje se odobri.

II. Predsednik poroča o brezuspešnem trudu za pripravljanje potovanja na jug. Vsa prometna podjetja: „Lloyd“, „Ungaro-Croata“, „Ragusa“, bosenske železnice itd. so dovolila znižane cene; po vseh postajah so se že pripravljali domači odbori za sprejem slovenskega učiteljstva, a — število udeležencev se je zelo skrcilo, ker so se bali menda kolere in tako se je moralo potovanje v zadnjem trenutku odpovedati.

III. Nastali so pomisleki tudi glede tečaja, ker se je bati, da bo udeležba učiteljev precej pičila. Učiteljstvo nima povsod istočasno počitnic. A vendar je treba poskusiti, da vidimo, koliko udeležencev se prijavi. Ves program se mora izvršiti v krajši dobi, nego je bil prvotni namen, — vsaj v 14 dneh. Predavanja naj se vrše paralelno; pedagoška in filozofska predavanja bodo pristopna obema skupinama. Kot predavatelja je naprositi še prof. dr. K. Ozvalda, g. inženirja Turka ter prof. Ferd. Seidla.

IV. „Zrakoplovstvo“ je tiskano.

V. Čitanke za učiteljišča. Ravn. Bežek naj stopi v dogovor s prof. Westrom, ki sestavlja čitanke za srednje šole, da se ozira po možnosti na potrebe učiteljišč.

VI. Poziv glede prispevkov za zbirko vzornih prigodnic doslej ni imel uspeha.

VII. Sklene se naprositi prof. Cizelja, da sestavi metodiko zgodovinskega pouka, in prof. M. Pirca, da spiše metodiko zemljepisnega pouka.

VIII. Prof. Molè je ponudil S. Š. M. Somatologijo in higijeno, ki jo je spisal dr. Homan. Stopiti je v dogovor s „Slovensko Matico“, da izda to potrebno knjigo kot svojo društveno publikacijo.

IX. Blagajnik poroča o denarnem stanju, ki je ugodno. Tiškovni troški za „Spominske liste“ so poravnani.

X. Dr. P. Pestotniku se je prepustilo 50 iztisov „Poljudnoznansvene knjižnice“ II. zv. po znižani ceni.

Nova poverjenica za slovenjebistriški šolski okraj je gdčna. Otilija Feigel, za gornjeradgonski šolski okraj pa gdčna. Marija Kocmut.

V. „Slovenske Šolske Matice“ upravni odbor in imenik društvenikov.

(Uredil *Jakob Dimnik.*)

A. Upravni odbor

za triletno upravno dobo 1910—1912.

Predsednik: Schreiner Henrik.
Podpredsednik: Bezjak dr. Janko.
Tajnik: Pivko dr. Ljudevit.
Blagajnik: Dimnik Jakob.
Knjižničar: Krulec Ivan.
Odborniki: Bežek Viktor.
Druzovič Hinko.
Finžgar Fran.
Gabršek Fran.

Odborniški

namestniki: Apih Josip.¹
Ilešič dr. Fran.
Mešiček Josip.

Računski

presojevalci: Kecelj Alojzij.
Macher Ivan.
Svetina dr. Ivan.

¹ Umrli.

B. Imenik društvenikov za leto 1911.

Ustanovniki in letniki.¹

I. Koroško.

Poverjenik: Koschier Pavel, učitelj v Velikovu.

Aichholzer Fran, učitelj v Maloščah. — Coriary Anton, učitelj v Paternijonu. — Gabruč Andrej, učitelj v Št. Ilju pri Vrbi. — Doberšek Drago, učitelj v Zvabeku pri Pliberku. — Feinig Ivo, učitelj v Tunelu pri Pliberku. — Dr. Fran Kotnik, c. kr. profesor v Celovcu. — Koschier Pavel, učitelj v Velikovu. — Kovačič Anton c. kr. vadniški učitelj v Celovcu. — Kovačič Jakob, učitelj v Št. Vidu pod Juno. — Podboj Štefan, c. kr. profesor v Celovcu. — Pilgram Janko, mešč. učitelj v Volšperku. — Primožič Ludovik, učitelj v (neznano). — Kovač Zdravko, učitelj na Strmcu. — Singer Štefan, župnik, Logaves. Šimon Rudolf, učitelj v Globasnici. — Rožun Matej, župnik pri Sv. Jakobu v Rožu. — Šolske sestre pri Sv. Jakobu v Rožu. — Šola v Št. Rupertu pri Velikovu. Št. 18.

II. Kranjsko.

1. Šolski okraj Črnomelj.

Poverjenik: Rudolf Schiller, učitelj v Črnomlju.

Okrajna učiteljska knjižnica v Črnomlju. — Krajni šolski sveti: Adlešiče, Čresnjevec, Dobliče, Dragatuš, Drašiče, Metlika, Podzemelj, Preloka, Semič, Stara Lipa, Stari trg, Suhor, Štekljavec, Talči vrh, Tribučje, Vinica, Vrh. Št. 18.

2. Šolski okraj Kamnik.

Poverjenik: Letnar Lovro, nadučitelj v Mengšu.

Dežman Pavla, učit. Mengeš. — Gerkman Emilija, učit. Mengeš. — Hiti Matija, naduč., Dob. — Iglič Kornelij, učit., Sv. Trojica. —

¹ Ustanovniki so tiskani z ležečimi črkami. Letni člani so tiskani v tistem redu, kakor so se prijavili. Kdor svojega imena ne najde natisnjene v svojem okraju, naj zahteva knjige od svojega prejšnjega poverjenika. Kolikor nam je bilo le mogoče, smo se pri sestavi imenika ozirali na izpremembe, oziroma preselitev članov med letom.

Letnar Lovro, naduč., Mengeš. — Sirc Peter, učit., Mengeš. — Stepišnik Frančiška, učit., Mengeš. — Šole: Dob, Dol, Dolsko, Homec, Jarše, Kamnik deška, Kamnik dekl., Motnik, Rova, Sv. Gotard, Šmartno, Trzin, Vodice, Zalog. — Toman Janko naduč., Moravče. Okrajna učit. knjižnica v Kamniku Št. 23.

3. Šolski okraj Kočevje.

a) *Kočevje-Ribnica-Velike Lašiče.*

Poverjenik: Štefančič Franc, nadučitelj v Vel. Lašičah.

Bergant Joško, učit.-voditelj, Turjak. — Blahna Marija, nadučit., Ribnica. — Fink Konrad, učit., Vel. Lašiče. — Grčar Viktor, učit., Ribnica. — Klun Nežika, učit., Fara-Vas. — Krašovec Ana, učit., Ribnica. — Pirker Pavla, učit., Ribnica. — Rus Mara, učit., Ribnica. — Šole ljudske: Banjaloka, Dobropolje, Dolenja vas, Fara Vas, Ribnica (deška), Ribnica (dekl.), Struge, Turjak, Vel. Lašiče. — Somrak Ana, učit., Vel. Lašiče. — Štefančič Franc, nadučit., Vel. Lašiče. — Štrukelj Ivan, nadučit., Dobropolje. — Zupanec Stanislava, učit., Vel. Lašiče. — Novak Josip, c. kr. okr. šol. nadzornik v Kočevju. Št. 22.

b) *Sodražica.*

Poverjenik: Vrbič Mihajl, nadučitelj v Sodražici.

Vrbič Mihajl, nadučitelj v Sodražici. — Ljudske šole: Sodražica, Loški potok, Sv. Gregor, Gora. Št. 5.

4. Šolski okraj Kranj.

Poverjenik: Rus Vilibald, učitelj v Kranju.

Perne dr. Franc, c. kr. gimnazijski profesor v Kranju (1900).

Ciuha Franc, nadučit., Smlednik. — Dr. Simon Dolar, c. kr. gimn. prof. v Kranju. — Ferjan Leopold, učit., Olševke. — Ivanc Franc, učit., Kranj. — Janežič Janko, c. kr. okr. šol. nadzornik, Kranj. — Jugović Franja, nadučit., Kranj. — Knific Luka, učit., Trstenik. — Kovačič Terezija, učit., Goriče. — Krek Vinko, učit., Trboje. — Lapajne Josip, nadučit., Cerklje. — Lavrič Pavel, učit., Kovor. — Mally Ana, učit., Primskovo. — Mencej dr. Josip, c. kr. gimn. prof., Kranj. — Miklavčič Janja, učit., Kranj. — Novak Alojzij, učit., Kranj. — Okrajna učiteljska knjižnica, Kranj. — Perko Lavrencij, nadučit., Poljane. — Petrovčič Ana, učit., Smlednik. — Pezdich Ivan, šol. ravnatelj, Kranj. — Pipan Ivan, nadučit., Trata. — Pipan Marija, učit., Javorje. — Pirnat Makso, c. kr. gimn. prof., Kranj. — Pokorn Franc, župnik, Besnica. —

Rooss Marija, učit., Kranj. — Rus Vilibald, učit., Kranj. — Sepaher Anton, učit., Tržič. — Šola ljudska deška, Kranj. — Šola ljudska deška, Škofja Loka. — Šola nunska notranja, Škofja Loka. — Šola nunska vnanja, Škofja Loka. — Šole ljudske: Dražgoše, Duplje, Goriče, Kokra, Križe, Malenski vrh, Mavčiče, Naklo, Predvor, Predoslje, Primskovo, Reteče, Št. Jurij, Tržič, Voklo, Zalilog. — Učiteljsko društvo za kranjski šolski okraj. Št. 1 + 46 = 47.

5. Šolski okraj Krško.

Poverjenik: Stiasny Ljudevit, c. kr. okr. šolski nadzornik v Krškem.

Pedagoško društvo v Krškem. (1901)

Benedičič Ivan, nadučit. Škocijan. — Brezovar Matija, učit., Št. Rupert. — Demšar Ivan, nadučit., Šmarjeta. — Gantar Ivan, učit., Št. Jernej. — Grailand Franc, učit., Kostanjevica. — Golli Ana, učit., Šmarjeta. — Golob Janko, nadučit., Raka. — Gostič Pavla, učit., Veliki Trn. — Jerman Josipina, učit., Krško. — Lomšek Anton, učit., Cerklje. — Pavšič Anton, nadučit., Kostanjevica. — Petahnig Irena, učit., Šmarjeta. — Pirnat Ivan, nadučit., Mokronog. — Povh Mira, učit. Krško. — Romih dr. Tomaž, ravnatelj, Krško. — Roštaher Karel, nadučit., Veliki Trn. — Seppe Milka, učit., Veliki Trn. — Stiasny Ljudevit, c. kr. okr. šol. nadzornik, Krško. — Škulj Andrej, nadučit., Tržišče. — Vohinc Eduard, nadučit., Cerklje. — Okr. učit. knjižnica. — Šola meščanska. — Šole ljudske: Boštanj, Bučka, Bušča Vas, Cerklje, Čatež, Dobovec, Kostanjevica, Krško, Leskovec (2 izt.) Mokronog, Radeče, Raka, Studenec, Svibno, Škocijan (2 izt.), Šmarjeta, Št. Janž, Št. Jernej, Radeče. Št. Rupert, Tržišče. Velika Dolina, Veliki Podlog, Zameško. — Krajni šolski svet v Telčah pri Tržišču.

Št. 1 + 49 = 50.

6. Šolski okraj Litija.

Povjerenik: Fran Rigler, učitelj v Hotiču pri Litiji.

Šole: Zagorje, Št. Vid pri Zatičini, Veliki gaber, Sveta Gora, Prežganje, Izlake, Kresnice, Žaljna, Hotič, Sv. Križ pri Litiji. — Dolinar Ivana, učiteljica na Višnji gori. — Dremelj Ivan, učitelj na Polici. — Kovač Fran, nadučitelj v Zatičini. — Okrajna učiteljska knjižnica v Litiji. — Bernard Andoljšek, nadučitelj v Litiji. — Hermina Breindl, učiteljica v Litiji. Št. 16.

7. Šolski okraj Ljubljana (mesto).

a) Poverjenik: Dimnik Jakob, nadučitelj v Ljubljani.

Hribar Ivan, ravnatelj banke „Slavije“. *Ljudska šola na Barju*.

Teodor baron Schwarz, c. kr. deželni predsednik. — Bele Ivan, učitelj. — Bernot Ivan, c. kr. strokovni učitelj. — Bonač Ivan, knjigovez in tovarnar. — Bulovec Michael, spiritual in katehet. — Dimnik Jakob, nadučitelj. — Furlan Jakob, učitelj. — Gabršek Fran, c. kr. okr. šolski nadzornik. — Jeglič Janko, nadučitelj. — Jelenc Luka, učitelj. — Jerina Marija, vod. II. m. otr. vrtca. — Kalan Andrej, prelat i. dr. — Kecelj Alojzij, učitelj. — Knjižnica učiteljska okrajna. — Krulec Ivan, c. kr. vadniški učitelj. — Lesar dr. Josip, ravnatelj bogosl. semenišča i. dr. — Legat Evgen, katehet. — Marouf Marija, ravnateljica. — Pavčič Josip, c. kr. vadniški učitelj. — Pirc Avgust, učitelj. — Pretnar Jakob, učitelj. — Rapé Andrej, učitelj. — Reich Anton, c. kr. blagajniški ravnatelj. — Renzenberg pl. Pavla, c. kr. vadniška učiteljica. — Režek Juraj, učitelj. — Sadar Adolf, učitelj. — Sadar Vendelin, učitelj. — Simon Gregorčičeva knjižnica. — Simon Karel, učitelj. — Stroj Alojzij, semeniški spiritual. — Šola I. mestna deška. — Šola II. mestna deška. — Šola III. mestna deška. — Šola IV. mestna deška. — Šola mestna nemška deška. — Šola Lichtenturnska. — Šola v Marijanišču. — Šola mestna slovenska deklinška pri Sv. Jakobu. — Šola vnanja uršulinska. — Šola na Rakovniku. — Učiteljišče uršulinsko. — Vrhovnik Ivan, mestni župnik. — Wider Karel, učitelj. — Zemme Frančiška, učiteljica. — Zupančič Vita, učiteljica. — Žerjav Ema, učiteljica. — Tomšič Štefan, nadučitelj v p. (Dol. cesta 58). — Slovensko deželno učiteljsko društvo. Št. 2+48 = 50.

b) Poverjenik: Wester Josip, c. kr. gimn. prof. v Ljubljani.

Belar Albin, c. kr. dež. šolski nadzornik. — Bercè Joža, licejski profesor. — Črničev Anton, c. kr. učiteljiščni ravnatelj. — Debevec dr. Josip, c. kr. gimn. profesor. — Detela dr. Franc, c. kr. vladni svetnik in gimn. ravnatelj v pok. — Dolenc Ivan, gimnazijski učitelj. — Gimnazija I. državna, učiteljska knjižnica. — Gimnazija II. državna, učiteljska knjižnica. — Gorečan Josip, c. kr. telovadni učitelj. — Hubad Franc, c. kr. dež. šolski nadzornik. — Ilesič dr. Fran, c. kr. gimn. profesor in predsednik Slovenske Matice. — Jerše dr. Josip, c. kr. gimn. profesor. — Jug Anton, licejski profesor. — Korun dr. Valentin, c. kr. gimn. profesor. — Kržič Anton, častni kanonik in c. kr. učiteljiščni profesor. — Kušar dr. Valentin, c. kr. učiteljiščni profesor. — Lederhas Ludovik, c. kr. gimn. profesor. — Levce Fran-

čišek, c. kr. dež. šolski nadzornik. — Levičnik dr. Alfonz, c. kr. gimn. profesor. — Licej mestni dekliški, učiteljska knjižnica. — Macher Ivan, c. kr. gimn. profesor in ravnatelj mestnega dekliškega liceja — Mazi Josip, c. kr. realčni profesor. — Mlakar Janko, licejski profesor. — Modic Izidor, c. kr. učiteljišni profesor. — Molč dr. Rudolf, licejski profesor. — Novak Franc, c. kr. gimn. profesor. — Orožen Fran, c. kr. učiteljišni profesor. — Pajk Milan, c. kr. realčni profesor. — Perušek Rajko, c. kr. gimn. profesor v pok. — Pipenbacher dr. Josip, c. kr. gimn. profesor. — Požar dr. Lovro, c. kr. gimn. ravnatelj. — Prebil Andrej, gimnazijski učitelj. — Reisner Josip, c. kr. gimn. profesor. — Sajovic dr. Gvidon, c. kr. gimn. profesor. — Senekovič Andrej, c. kr. vladni svetnik in gimn. ravnatelj v pok. šolski svetnik. — Sinkovič Davorin, c. kr. učiteljišni profesor v p. — Sodnik Alojzij, gimn. učitelj. — Suher Fran, c. kr. učiteljišni profesor. — Svetina dr. Ivan, častni kanonik in c. kr. gimn. profesor. — Štritof Anton, c. kr. gimn. ravnatelj. — Tavčar Alojzij, c. kr. realčni profesor. — Tertnik dr. Ivan, c. kr. gimn. profesor. — Učiteljišče moško in žensko, učiteljska knjižnica. — Verbič Josip, c. kr. učiteljišni profesor. — Wessner Marija, licejska učiteljica. — Wester Josip, c. kr. gimn. profesor. — Wirgler Marija, licejska učiteljica. — Žmavc dr. Jakob, c. kr. gimn. profesor.

Št. 48.

8. Šolski okraj Ljubljanska okolica.

a) Okoliški sodni okraj.

Poverjenik: Bajec Janko, nadučitelj v Št. Vidu.

Zavod sv. Stanislava v Št. Vidu. — Učiteljska knjižnica kn. škof. priv. gimnazije v zavodu sv. Stanislava. — Arh Luka, profesor. — Knific dr. Ivan, prof. — Hybašek Vojteh, prof. — Reból Frančišek, prof. — Bajec Janko, nadučitelj v Št. Vidu. — Sattler Kristina, učiteljica v Št. Vidu. — Šole: Pri Sv. Petru v Ljubljani, Št. Vid, Preska, Sv. Jakob ob Savi, Sora, Ig, Šmartno pod Šmarno Goro, Rudnik, Črnuče, Zg. Šiška, Sp. Šiška. — Fran Lavtižar, nadučitelj v Sp. Šiški, Ravnikar Ana, učiteljica na Viču. — Trošt Fran, nadučitelj na Igu.

Št. 22.

b) Vrhnjski okraj.

Poverjenik: Žirovnik Janko, nadučitelj v Borovnici.

Šole: Blatna Brezovica, Preserje. — Krajni šolski svet Drenovgrič. — Šola v Borovnici. — Janko Žirovnik, nadučitelj v Borovnici. — Šola v Ligonji. — Antončič Marija, Borovnica. Št. 7.

9. Šolski okraj Logatec.

b) *Sodni okraj Idrija*.¹

Poverjenik: Avguštin Šabec, c. kr. učitelj v Idriji.

Baebler Baltazar, c. kr. realčni prof., Idrija. — Bajželj Ivan, c. kr. učitelj telovadbe, Idrija. — Buž Pavla, c. kr. učiteljica, Idrija. — Burnik Lina, c. kr. učiteljica, Idrija. — Gangl Engelbert, c. kr. učitelj na realčni pripravnišnici in dež. poslanec, Idrija. — Gruden Angela, c. kr. učiteljica, Idrija. — Kavčič Marija, c. kr. ravnateljica, Idrija. — Krapš Zdenka, c. kr. učiteljica, Idrija. — Lapajne Marija, c. kr. učiteljica, Idrija. — Novak Otmar, c. kr. učitelj, Idrija. — Novak Rajko, c. kr. učitelj, Idrija. — Podružnica Slomškove zveze, Idrija. — Realka c. kr. državna, Idrija. — Rupnik Marija, c. kr. učiteljica, Idrija. — Šabec Avguštin, c. kr. učitelj, Idrija. — Šola Franc Ferdinandova, Gore. — Šola ljudska c. kr. rudniška dekliška, Idrija. — Šola ljudska c. kr. rudniška deška, Idrija. — Šole ljudske: Črni Vrh, Godovič, Vojsko, Zavratac. — Tratnik Franc, nadučitelj, Črni Vrh. — Zupan Apolonija, c. kr. učiteljica, Idrija. Št. 24.

10. Šolski okraj Novo Mesto.

Poverjenik: Josip Turk, c. kr. okr. šolski nadzornik, Novo Mesto.

C. kr. gimnazijska knjižnica v Novem Mestu. — Okr. učiteljska knjižnica v Novem Mestu. — Barle Marija, učiteljica, Prečna. — Gorjanec Davočin, c. kr. gimn. profesor v Novem Mestu. — Horvat Urban, trgovec v Novem Mestu. — Južnič Rudolf, c. kr. gimn. profesor v Novem Mestu. — Kilar Ana, učiteljica, Novo Mesto. — Lapajne Anton, pristav kmet. šole na Grmu. — Matko Martin, nadučitelj, Toplice. — Dr. Tiller Viktor, c. kr. gimn. profesor, Novo Mesto. — Vrhovec Stanko, šol. voditelj, Hinje. — Zurec Pavla, učiteljica, Brusnice. — Turk Josip, c. kr. okr. šol. nadz., Novo Mesto. — Ljudske šole: Ajdovec, Ambrus, Bela cerkev, Birčna vas, Brusnice, Čatež, Dobrnič, Dol. Karteljevo, Dvor, Hinje, Št. Lovrenc, Mirna, Novo Mesto dekl., Novo Mesto deška, Orehovica, Št. Peter, Prečna, Sela, Soteska, Stopiče, Šmihel, dekl., Šmihel, deška, Šmihel pri Žužemberku, Toplice, Trebnje, Valta vas, Zagradec, Žužemberk, Žvirče, Mirna peč, Dol. Nemška vas. — Josip Zupančič, nadučitelj v Prečini. Št. 45.

11. Šolski okraj Postojna.

a) *Sodni okraj Ilirska Bistrica*.

Poverjenik: Zarnik Martin, nadučitelj v p. v Trnovem.

¹ Za *Cerknico-Logatec-Lož* nismo prejeli imenika.

Bisail Bibijana, učiteljica v Trnovem. — Dr. J. M. Kržišnik, dekan v Trnovem. — Lampret Fortunat, učitelj v Trnovem. — Deška ljudska šola v Trnovem. — Šolske sestre de N. D. v Trnovem. — Zarnik Martin, nadučitelj v p. v Trnovem. Št. 6.

b) *Sodna okraja Postojna in Senožeče.*

Poverjenik: Juvánek Ferdinand, šolski voditelj v Postojni.

Ambrožič Josipina, učiteljica, v Št. Petru na Krasu. — Ažman Andrej, katehet na mešč. šoli, Postojna. — Brinar Josip, ravnatelj mešč. šole, Postojna. — Carnelli Amalija, učiteljica, Hrenovice. — Čenčič Julij, nadučitelj, Št. Peter na Krasu. — Čitalnica, Postojna. — Dolgan-Carli Marija, učiteljica, Studeno. — Dovgan Marija, učiteljica, Zagorje. — Hlebec Karel, učitelj, Ubelskó. — Juvánek Ferdinand, šolski voditelj, Postojna. — Kenič Andrej, učitelj, Ostrožno brdo. — Kopač Leopold, učitelj, Postojna. — Kunasz Klotilda, učiteljica, Suhorje. — Lampe Pavla, učiteljica, Hruševje. — Meščanska šola, Postojna. — Okrajna učiteljska knjižnica, Postojna. — Petteros Marija, učiteljica, Postojna. — Suhadolnik Andrej, učitelj, Razdrto. — Sušelj Katarina, učiteljica, Zagorje. — Šole ljudske: Bukovje, Dolenja vas, Hrenovice, Hruševje, Kal, Orehek, Ostrožno brdo, Postojna, Št. Peter na Krasu, Senožeče, Slavina, Studeno, Suhorje, Trnje, Ubelsko, Vreme, Zagorje. — Thuma Ivan, ravnatelj, c. kr. okr. šolski nadzornik, Postojna. — Verbič Frančišek, nadučitelj, Slavina. — Vilhar Katarina, učiteljica, Št. Peter na Krasu. — Vilhar Pavla, učiteljica, Kal. — Volk Viktor, učitelj, Postojna. — Zaletel Vincencij, učitelj, Postojna.

Št. 42.

c) *Sodni okraj Vipava.*

Poverjenik: Skala Anton, nadučitelj v Vipavi.

Skala Anton, nadučitelj, Vipava. — Borštner Ljudmila, učiteljica, Vipava. — Grum Franc, učitelj, Vipava. — Mercina Franc, učitelj, Vipava. — Mercina Ivan, učitelj, Lože. — Šest Anica, učiteljica, Šent Vid. — Uršič Marija, učiteljica, Vrhpolje. — Kobal Ivanka, učiteljica, Slap. — Šole: Budanje, Erzelj, Goče, Lozice, Planina, Podraga, Slap, Št. Vid, Ustije, Vipava. Št. 18.

12. Šolski okraj Radovljica.

Poverjenik: Zavrl Valentin, nadučitelj v Begunjah pri Lescah.

Droll Katarina, učiteljica, Zasip. — Kranjc-Legat Zora, učiteljica, Rateče. — Okrajna učiteljska knjižnica v Radovljici. — Oman Er-

nestina, učiteljica, Begunje. — Pogačnik Franjca, učiteljica, Ribno. — Šole: Begunje, Bled, Bohinjska Bela, Bohinjska Bistrica, Breznica, Dobrava pri Kropi, Dovje, Gôrje, Jesenice, Lesce, Leše, Ljubno, Mošnje, Ovsišje, Rateče, Ribno, Srednja vas. — Zavrl Valentin, nadučitelj, Begunje. — Zevnik Ana, učiteljica, Gôrje. — Žagar Ivan, nadučitelj, Kamna Gorica. — C. kr. ženska kaznilnica, Begunje. Št. 26.

III. Štajersko.

1. Šolski okraj Brežice.

Poverjenik; K n a p i č J a n k o, nadučitelj na Vidmu.

Bračič Herma, učitelj., Dobova. — Brence Franc, nadučitelj, Brežice. — Černelč Franc, nadučitelj, Artiče. — Gajšek Simon, nadučitelj, Dobova. — Gomilšek Ljudmila, učiteljica, Videm. — Okorn Vinko, učitelj, Bizeljsko. — Pečnik Josip, nadučitelj, Kapele. — Piller Jenny, učiteljica, Videm. — Supan Ignacij, učitelj, Brežice. — Šole: Dobova, Globoko, Sromlje, Videm. — Tominc Blaž, nadučitelj, Globoko. — Tramšek Mavro, nadučitelj, Sromlje. — Černej Ivan. — Tominc Blaž. — Knapič Janko. — Novak Vincencija. — Pavlovič Ivan. — Arnšek Rudolf. — Pečnik Josip. — Tomič Avgust. — Gersetič Ana. — Knapič Emilija. Št. 25.

2. Šolski okraj Celje (mesto in okolica).

Poverjenik: K r a j n c F r a n c, učitelj v Celju.

Južnoštajerska hranilnica v Celju (1905). — *Posojilnica* v Celju (1902).

Bizjak Frančiška, učiteljica, Gornja Ponkva. — Bračko Ivan, c. kr. gimn. profesor. — Brinar Franc, nadučitelj, Gotovlje. — Černej Ljudevit, šol. voditelj, Griže. — Čitalnica, Celje. — Eksel Feliks, učitelj v Vojniku. — Fon Hedvig, učit., Št. Pavel. — Fon Ivan, c. kr. gim. prof., Celje. — Gosak Jože, pom. učit. za celjski okraj, Celje. — Građišnik Armin, nadučitelj Celje. — Hribernik Franc, učitelj, Mozirje. — Kazničnik Hinko, nadučitelj, Nova cerkev. — Nadučiteljica v Št. Juriju ob j. ž. — Klemenčič Jože, nadučitelj, Galicija. — Klešnik Hinko, c. kr. gim. prof. Celje. — Klub naprednih akademikov, Celje. — Kordisch Terezija, učiteljica, Žalec. — Koklič Ljudmila, učiteljica, Šmartno. — Kovačič Terezija, učiteljica, Pletrovče. — Kožuh Josip, c. kr. gim. prof. Celje. — Kranjc Franc, učitelj Celje. — Kvac Ivan, nadučitelj, Šmartno v rož. dol. — Kveder Karl, učitelj, Sv. Jur ob j. ž. — Lilek Ema, učiteljica, Griže. — Petriček Anton, nadučitelj Žalec. — Pregel Ciril,

učitelj, Griže. — Pristovšek Franc, učitelj, Žalec. — Samostojni c. kr. gimn. razredi, Celje. — Slanc Ernst, nadučitelj, Pletrovče. — Strigl Anton, učitelj, Frankolovo. — Suha Anica, učit. Griže. — Supanek Josip, c. kr. okr. šol. nadzornik, Celje. — Šah Lovro, nadučitelj, Teharje. — Šola Ljubečno. — Šolske sestre, Celje. — Tajnik Marica, učiteljica, Št. Peter v Savinjski dolini. — Učit. knjižnica, Griže. — Učit. društvo, Celje. — Vizjak Karel, nadučitelj, Ljubečno. — Voglar Franc, učitelj, Celje. — Vrečer Rajko, učitelj, Žalec. — Wudler Rudolf, učitelj, Griže. — Zagažen Ivan, učitelj, Dobrna. — Zevnik Julij, učitelj, Dramlje. Št. 2 + 44 = 46.

3. Šolski okraj Gornja Radgona.

a) *Gornja Radgona.*

Poverjenik: Mihelič Ivan, učitelj v Negovi.

Dr. Gorički. — G. Kren. — G. Plapper.

Št. 3.

b) *Okraj Gornja Radgona.*

Poverjenica: Kocmut Marija, učiteljica pri Sv. Jurju ob Ščavnici.

Šola ljudska pri Sv. Duhu (1901).

Bernard Linda, učiteljica, Sv. Juri. — Ciuhova Anica, učiteljica, Sv. Duh. — Erhatič Martin, kaplan, Sv. Juri. — Farkaš Jože, trgovec, Sv. Juri. — Kocmut Micika, učiteljica, Sv. Juri. — Kosi Jože, učitelj, Sv. Juri. — dr. Kreft Lev, zdravnik, Sv. Juri. — Mahorčič Hermina, učiteljica, Kapela. — Korošec Josip, učitelj, Negova. — Mihalič Jože, nadučitelj, Sv. Juri. — Petovar Terezija, učiteljica, Kapela. — Pušenjak Marica, učiteljica, Kapela. — Ratej Miroslav, kaplan, Sv. Juri. — Ros Marica, učiteljica, Negova. — Šafarič Fran, učitelj, Sv. Juri. — Šola ljudska, Kapela. — Schuller Kristina, učiteljica, Sv. Duh. — Zencovich Ema, učiteljica, Sv. Juri. — Vreče Milan, nadučitelj pri Negovi.

Št. 1 + 19 = 20.

4. Šolski okraj Gornji Grad.

Poverjenik: Kocbek Fran, nadučitelj v Gornjem Gradu.

Burdian Ivan, nadučitelj v Šmartnem. — Klemenčič Ivan, nadučitelj na Rečici. — Šola v Šmartnem. — Šola v Ksaveriju. — Šola v Gornjem gradu. — Kocbek Franc, nadučitelj v Gornjem gradu. — Okrajna učiteljska knjižnica. — Šijanec Ignac, učitelj v Gornjem gradu. — Šola na Gorici. — Šola na Ljubnem. — Šola v Mozirju. — Pušenjak I., učitelj v Šmihelu pri Mozirju. — Sottlar Martin, učitelj v Ljubnem.

— Pirc Nežika, učiteljica, Sv. Frančišek. — Volc Kristina, učiteljica, Šmartno. — Kranjc Alojzij, učitelj, Šmartno. Št. 15.

5. Gradec.

Poverjenik: Hauptmann Fran, c. kr. profesor in šolski svetnik v Gradcu. (7 iztisov.)

6. Šolski okraj Konjice.

Poverjenik: Schell Henrik, nadučitelj v Zrečah.

Časl Janko, nadučitelj v Špitaliču (1906). — *Posojilnica v Konjicah* (1903).

Čeh Josip, nadučitelj, Sv. Jernej. — Pušenjak Amalija, učiteljica, Sv. Jernej. — Pavlič Mara, učiteljica, Tepanje. — Ravbar Ivan, šolski voditelj, Črešnice. — Serajnik Lovro, nadučitelj, Prihova. — Stegenšek Josipina, učiteljica, Špitaliče. — Bregant Henrik, nadučitelj, Kebl. — Šola Prihova. — Žgajner Matko, nadučitelj, Sv. Kunigunda. — Brumen Anton, nadučitelj, Čadram. — Bobič Ferdo, nadučitelj, Stranice. — Schell Henrik, nadučitelj, Zreče. — Mravljak Karol, učitelj, Zreče. — Tribnik Amalija, učiteljica, Zreče. — Šnuderl Stanek, učitelj, Prihova. — Golež Franc, učitelj, Sv. Kunigunda. — Učiteljsko društvo za konjiški okraj. Št. 2 + 17 = 19.

7. Šolski okraj Kozje.

Poverjenik: Moric Emerik, nadučitelj v Št. Petru pod Sv. Gorami.

Moric Emerik, nadučitelj v Sv. Petru pod Sv. Gorami. — Pulko Valentin, nadučitelj, Dobje. — Bitenc Ana, učiteljica, Dobje. — Podlesnik Fran, učitelj, Dobje. — Šola v Olimju. — Berthold Kristina, učiteljica, Pilštajn. — Josip Krohne, župnik v Podsredi. — Šola v Podsredi. — Šola v Virštajnu. — Franc Lovrec, učitelj, Podčetrtek. — Šola v Podčetrtku. — Šola v Bučah. — Šolska knjižnica, Pilštajn. — Šola v Polju pri Podčetrtku. — Šola v Zagorju pri Pilštajnu. — Potočnik Anton, nadučitelj, Podsreda. — Grmovšek Miloš, nadučitelj, Pilštajn. — Štauffer Fran, učitelj, Pilštajn. Št. 17.

8. Šolski okraj Laško.

a) *Desni Savinjski breg.*

Poverjenik: Gustav Vodušek, učitelj v Trbovljah.

Deška šola, Trbovlje. — Dekliška šola, Trbovlje. — Deška šola, Trbovlje-Vode. — Dekliška šola, Trbovlje-Vode. — Šola pri Sv. Kata-

rini. — Šola Sv. Marjeta p. R. Topl. — Karol Drofenik, učitelj, Sv. Marjeta p. R. Topl. — Josip Topolovšek, učitelj, Turje. — Bučar Vekoslav, učitelj, Zidanimost. — Valenčič Josip, učitelj, Zidanimost. — Roš Miloš, učitelj, Hrastnik. — Lebar Fran, učitelj, Hrastnik. — Gnus Anton, nadučitelj, Dol. Št. 13.

b) Levi Savinjski breg.

Poverjenik: Matej Kavčič, nadučitelj v Jurklostru.

Brgles Fran, učitelj pri Sv. Jederti. — Četina Ivan, nadučitelj Laško. — Drstvenšek Josipina, učiteljica, St. Rupert. — Drobnič Nina, učiteljica, St. Peter-Reka. — Jurko Blaž, učitelj v Razboru. — Kislinger Juro, učitelj, Laško. — Pestevšek Riko, učitelj, Laško. — Rott Lea, učiteljica, Jurklošter. — Šole ljudske: Jurklošter, St. Kancijan, St. Peter-Reka, Dol. — Šegula Franc, nadučitelj, St. Lenart. — Vrtovec Ciril, učitelj, Lokavec. — Zupančič Franc, učitelj, St. Rupert. — Starrec Svitko, učitelj, Sv. Kancijan. — Kračman Antonija, učiteljica, Sv. Lenart. — Fabijan Zinka, učiteljica, Sv. Lenart. Št. 18.

9. Šolski okraj Sv. Lenart v Slov. Goricah,

Poverjenik: Klemenčič Josip, učitelj pri Sv. Trojici.

Berlic Henrijeta, učiteljica, Sv. Trojica. — Fekonja, učiteljica, Sv. Benedikt. — From Vekoslav, učitelj, Sv. Lenart. — Ješovnik Simon, nadučitelj, Sv. Rupert. — Klemenčič Jožef, učitelj, Sv. Trojica. — Kocmut Ivana, učiteljica, Sv. Lenart. — Kopic Jakob, nadučitelj, Sv. Lenart. — Kovačič Jakob, učitelj, Sv. Trojica. — Kovačič Martina, učiteljica, Sv. Lenart v Slov. Goricah. — Kranjc Franc, nadučitelj, Sv. Barbara. — Kreuer Rudolf, kaplan, Sv. Rupert. — Kristl Alojzij, učitelj, Sv. Barbara. — Lendovšek Ljudmila, učiteljica, Sv. Barbara. — Lorber Ljuba, učiteljica, Sv. Anton. — Majhen Ivan, učitelj, Sv. Rupert. — Maurič Jožef, nadučitelj, Sv. Trojica. — Pavlin Peter, učitelj, Št. Juri. — Scheligo Irma, učiteljica, Sv. Rupert. — Schweiger Katarina, učiteljica, Sv. Barbara. — Skerjane Feliks, učitelj, Sv. Rupert. — Trošt Viktorija, učiteljica, Sv. Anton. — Vogrine Anton, nadučitelj, Sv. Anton. — Zabukošek Anton, učitelj, Sv. Lenart. — Horvat I. Št. 24.

10. Šolski okraj Ljutomer.

Poverjenik: Zacherl Fran, učitelj v Ljutomeru.

Baukart Ivan, učitelj, Ljutomer. — dr. Chloupek Karel, zdravnik, Ljutomer. — Cilenšek Fran, učitelj, Sv. Križ. — Colnarič Alojzija, učite-

ljica, Veržej. — Cvahte Simon, nadučitelj, Mala Nedelja. — Gvetko Fran, nadučitelj, Vučja Ves. — Čeh Fran, učitelj, Ljutomer — Herzog Anton, nadučitelj, Sv. Križ. — Herzog Leonida, učiteljica, Ljutomer, — Ivančič-Deu Nina, učiteljica, Ljutomer. — Hayne Josipina, učiteljica, Sv. Križ. — Jandl Franica, učiteljica, Mala Nedelja. — Karba Janko, učitelj, Ljutomer. — Kocuvan Mara, učiteljica, Cven. — Kos Mihael, kaplan, Ljutomer. — Kryl Ivan, real. učitelj, Ljutomer. — Lah Avguštin, učitelj, Sv. Duh. — Lovrec Andrej, kaplan, Ljutomer. — Mavrič Karel, učitelj, Sv. Križ. — Mihalič-Kaučič Matilda, učiteljica, Ljutomer. — Mursa Marija, učiteljica, Cven. — Prelog Janko, učitelj, Mala Nedelja. — Pušenjak Toma, nadučitelj, Cven. — Robič Janez E., šolski ravnatelj, Ljutomer. — Okrajna učiteljska knjižnica, Ljutomer. — Osterc Jožica, učiteljica, Mala Nedelja. — Schneider Fran, nadučitelj, Cezanjevci. — Šole ljudske: Cezanjevci, Cven, Sv. Križ, Stara cesta, Veržej. — Šprager Ferd, nadučitelj, Veržej. — Tomažič Ivan, nadučitelj, Stara cesta. — Učiteljsko društvo za ljutomerski okraj. — Velnar Jožef, učitelj, Cezanjevci. — Velnar Marica, učiteljica, Sv. Bolfenk. — Wessner Josipina, učiteljica, Ljutomer. — Zacherl Fran, učitelj, Ljutomer

Št. 39.

11. Šolski okraj Marenberk.

Poverjenik: Hren Anton, nadučitelj na Muti.

Glaser Anton, nadučitelj, Remšnik. — Hauptman Ulrik, učitelj, Ribnica na Pohorju. — Hren Anton, nadučitelj, Muta. — Kavčič Jožef, učitelj, Remšnik. — Robič Janko, učitelj, Vuhred. — Štibler Janez, šolski vodja, Sv. Anton na Pohorju. — Urek Ivan, učitelj, Vuzenica. — Vollmayer Karol, šolski vodja, Pernice. — Ljudska šola družbe sv. Cirila in Metoda na Muti. — Ljudska šola v Ribnici na Pohorju. — Ljudska šola v Trbonjah. — Ljudska šola v Vuzenici. Št. 12.

12. Šolski okraj Maribor (mesto).

Poverjenik; dr. Ljudevit Pivko, c. kr. prof. v Mariboru.

Turner dr. Pavel (1900). — Vreže Ivan (1903).

Dr. Ivan Arnejc. — Vekoslav Bahovec. — Dr. Anton Dolar. — Hinko Druzovič. — Franc Fink (Šibenik). — Dr. Franc Firbas. — Julij Glowacki. — Ana Hinterlechner. — Dr. Josip Hohnjec. — Dr. Anton Jerovšek. — Dr. Viktor Kac. — Ivan Koprivnik. — Dr. Anton Korošec. — Dr. Franc Kovačič. — Luka Lavtar. — Dr. Franc Lukman. — Stanko Marin. — Dr. Anton Medved. — Dr. Ivan Mlakar. — Dr. Adolf Pečovnik. — Martin Petelinšek. — Matija Pirc. — Dr. Ljudevit Pivko,

— Dr. Leopold Poljanec. — Anton Rabuza. — Marija Rapoc. — Dr. Franc Rosina. — Josip Schmoranzner. — Henrik Schreiner. — Dr. Josip Somrek. — Dr. Avgust Stegenšek. — Srečko Stegnar. — Miro Šijanec. — Dr. Josip Schorn. — C. kr. učiteljšiše (2 izt.). — Alfons Vales. — Dr. Karel Verstovšek. — Zavod šolskih sester. — Gojenci c. kr. učiteljšiša (57 izt.) — Gojenke zas. žen. učiteljšiša šolskih sester (39 izt.).

$$2 + 135 = 137.$$

13. Šolski okraj Maribor (okolica).

a) *Desni Dravski breg.*

Poverjenik: Stani Tomislav, učitelj v Rušah pri Mariboru.

Šola ljudska v Framu (1905).

Ambrusch Ana, učiteljica, Ruše. — Größlinger Ignac, nadučitelj, Puščava. — Ledenik Jožef, učitelj, Sv. Duh na Ostrem vrhu. — Šola v Lembahu. — Lichtenwallner Matija, učitelj, Ruše. — Majcen Alojzij, nadučitelj, Sv. Duh na Ostrem vrhu. — Schatz Jožef, učitelj, Sv. Lovrenc n. Marib. — Stani Tomislav učit. Ruše. — Serbinek Leopold, učitelj, Fram. — Mejovšek Radovan, učitelj, Reka (Hoče). — Kovačič Ferdo, učitelj, Selnica. — Lasbacher Josip, nadučitelj, Ruše. — Lesjak Davorin, učitelj, Ruše. — Skrbinšek Nace, učitelj, Planica.

$$\text{Št. } 1 + 14 = 15.$$

b) *Levi Dravski breg.*

Poverjenik: Miroslav Pučelik, učitelj v Krčevini pri Mariboru.

Lichtenwallner Franc, učitelj, Leitersb.-Krčevina. — Pernat Slava, učiteljica, Sv. Jakob. — Pučelik Friderik, učitelj, Leitersberg-Krčevine. — Ravnihar Helena, učiteljica, Št. Ilj v Sl. Goricah. — Stupca Antonija, učiteljica, Leitersberg-Krčevine. — Zinauer Friderik, učitelj, Sv. Jakob. — Črnko Jernej, nadučitelj pri Sv. Marjeti ob Pesnici. — Osana Romana, učiteljica pri Sv. Marjeti. — Neubauer Erna, učiteljica pri Sv. Marjeti. — Preskar Micika, učiteljica pri Sv. Marjeti. — Ljudska šola pri Sv. Marjeti. — Šolske sestre pri Sv. Petru pri Mariboru. — Karl Pestevšek, nadučitelj v Slivnici. — Avgust Živko, učitelj v Slivnici. — Rezinka Zevnik, učiteljica v Slivnici. — Puc Fani, učitelj, Sv. Jurij. — Skrbinšek Ljudmila, učiteljica, Sv. Marjeta. — Vodenik Simon, učitelj, Lembah. — Vauda Mirko, učitelj, Jarenina. — Lenart Marija, učiteljica, Jarenina. — Hauptmann H., nadučitelj, Sv. Križ. — Čonč Jože, učitelj, Jarenina.

$$\text{Št. } 22.$$

14. Šolski okraj Ormož.

Poverjenik: Josip Rajšp, nadučitelj v Ormožu.

Bezjak Simon, nadučitelj, Sv. Tomaž. — Cajnko Franc, nadučitelj, Sv. Bolfenk. — Gabršček Lucija, učiteljica, Velika Nedelja. — Großmann Karolina, učiteljica, Svetinje. — Karbaš Franc, učitelj, Sv. Miklavž. — Kocmut Lojzika, učiteljica, Središče. — Kosi Anton, nadučitelj, Središče. — Košar Robert, učitelj, Sv. Bolfenk. — Lebar Lujiza, učiteljica, Velika Nedelja. — Megla Franc, nadučitelj, Sv. Lenart. — Mešek Franciška, učiteljica, Runeč. — Muzek Ludovik, učitelj, Središče. — Pinterič Drago, učitelj, Sv. Miklavž. — Poplatnik Franc, učitelj, Sv. Tomaž. — Porekar Anton, nadučitelj, Hum. — Preindl Jakob, učitelj, Velika Nedelja. — Rajšp Josip, nadučitelj Ormož-okolica. — Rosina Adolf, učitelj, Ormož-okolica. — Serajnik Domicijan, učitelj, Ormož-okolica. — Serajnik Olga, učiteljica, Središče. — Dr. Strelec Ivan, c. kr. notar, Ormož. — Šalamun Martin, nadučitelj, Sv. Miklavž. — Šijanec Ludovik, nadučitelj, Svetinje. — Trstenjak Ana, učiteljica, Sv. Miklavž. — Žolnir Ivan, nadučitelj, Velika Nedelja. — Julija Valentinčič, učiteljica na Humu. — Mici Potrato, učiteljica na Humu.

Št. 27.

15. Šolski okraj Ptuj.

a) *Desni Dravski breg.*

Poverjenik: Sel Janko, učitelj pri Sv. Lovrencu na Dravskem polju.

Klemenčič Ivan, učitelj, Ptujška gora (1902).

Bezjak Anica, učiteljica, Sv. Vid n. Ptuja. — Dostal Alojzija, učiteljica, Ptujška gora. — Duller Marica, učiteljica, Sv. Vid n. Ptuja. — Gandé Marica, učiteljica, Sv. Vid n. Ptuja. — Gobec Marta, učiteljica, Sv. Janž n. Dr. p. — Gobec Regina, učiteljica, Majšperk. — Golob Josip, učitelj, Sv. Janž n. Dr. p. — Hauptman Ivan, nadučitelj, Sv. Vid n. Ptuja. — Hrovatin Ema, učiteljica Sv. Janž n. Dr. p. — Kahl Irena, učiteljica, Hajdin pri Ptuj. — Kavčič Peter, nadučitelj, Nova cerkev. — Kocmut Marica, učiteljica, Majšperk. — Kocmuth Rudolf, nadučitelj, Sela. — Krajni šol. svet. v Leskovcu. — Lebar Marica, učiteljica, Sv. Barbara v Hal. — Lovrec Josip, nadučitelj, Majšperk. — Lukežič Avgust, učitelj, Cirkovce. — Milčinski Angela, učiteljica, Hadin p. Ptuj. — Novak Anica, učiteljica, Sv. Barbara v Haložah. — Ogorelec Anton, nadučitelj, Sv. Barbara v Haložah. — Osenjak Minka, učiteljica Sv. Lovrenc n. Dr. p. — Reich Janez, nadučitelj, Sv. Janž n. Dr. p. — Sel Janko, učitelj, Sv. Lovrenc n. Dr. p. — Šircelj Marica, učiteljica, Cirkovce. — Šorn Fran, nadučitelj, Sv.

Lovrenc n. Dr. p. — Šola v Stopercah. — Trstenjak Ema, učiteljica, Sv. Barbara v Haloz. — Wesiak Josip, nadučitelj, Hajdin pri Ptuj. — Kožuh Miroslav, nadučitelj, Sv. Duh v Halozah. — Planer Dragotin, učitelj, Cirkovce. Št. 1 + 30 = 31.

b) *Levi Draški breg.*

Poverjenik: Kajnih V., učitelj v Ptuj.

Belšak Josipina, učiteljica, Sv. Bolfank. — Bratkovič Kazimir, notar, Ptuj. — Friedl Adolf, učitelj, Sv. Marjeta. — Furlan Minka, učiteljica, Dornava. — Hranilno in posojilno društvo, Ptuj. — Heric Matija, c. kr. okr. šolski nadzornik, Ptuj. — Čeh Ivan, učitelj, Sv. Marjeta. — Jurtela dr. Franc, odvetnik, Ptuj. — Kajnih Valentin, učitelj, Ptujška okolica. — Kaukler Ivan, nadučitelj, Ptujška okolica. — Kolarič Anton, dež. prof. veronauka, Ptuj. — Komljanec dr. Josip, dež. prof., Ptuj. — Kukovič Anton, nadučitelj v Polenšaku. — Lešnik Janko, učitelj, Vurberg. — Luknar Marija, učiteljica, Ptujška okolica. — Machnitsch Adele, učiteljica, Ptujška okolica. — Malenšek Vekoslav, učitelj, Sv. Andraž. — Pinterič Marica, učiteljica, Sv. Andraž. — Pirch Klotilda, učiteljica, Sv. Urban. — Pollak Franc, magister farm. — Randl Roza, učiteljica, Sv. Marko. — Schreiner Stanka, učiteljica, Ptujška okolica. — Spindler Štefka, učiteljica, Vurberg. — Svoboda Ivanka, učiteljica, Dornava. — Šola ljudska Sv. Andraž v Slov. gor. — Šola ljudska, Sv. Marko. — Šola ljudska, Ptujška okolica. — Trstenjak Marija, učiteljica, Ptujška okolica. — Učiteljsko društvo za ptujski okraj. — Weinhardt Teod., nadučitelj Dornova. — Žiher Franc, nadučitelj, Vurberg. — Žunkovič Janko, nadučitelj, Sv. Marjeta. — Farkaš Ivan, naduč., Sv. Lovrenc. — Strelec Ivan, nadučitelj, Sv. Andrež. — Schalda Leopold, učitelj, Juršinci. — Runove Albina, učiteljica, Juršinci. — Bratanič F., učit., Juršinci. — Marinčič Frid., nadučitelj, Sv. Bolfank. — Gorup Josip, učitelj, Polenšak. — Albin Wankmüller, nadučitelj na Bregu pri Ptuj. Št. 40.

16. Šolski okraj Rogatec.

Poverjenik: Sotošek Martin, nadučitelj v Žetalah.

Martin Sotošek, nadučitelj, Žetale. — Ig. Čokl, učitelj, Kostrivnica. — Sim. Sekirnik, nadučitelj, Sv. Juri p. Don. — Ivan Glinšek, učitelj, Sv. Juri p. Don. — Fr. Auernik, nadučitelj, Sv. Florijan. — Franica Grile, učiteljica, Sv. Florijan. — Jos. Cenčič, šolski vodja, Sv. Rok. — Šolska knjižnica, Sv. Rok. — Zora Senčar, učiteljica, Sv. Križ. — M. Verk, učitelj, Sv. Križ. — Cvetko Trafenik, učitelj, Žetale.

— Fr. Zrimšek, učitelj, Žetale. — Olga Franz, učiteljica v Kostrivnici.
 — J. Kit, nadučitelj pri Sv. Križu. — Okrajna učiteljska knjižnica v Rogatcu. Št. 15.

17. Šolski okraj Sevnica.

Poverjenik: Josip Mešiček, nadučitelj v Sevnici.

Franc Srebrnič, nadučitelj, v Zabukovju. — Ana Pirc-Gabrič, učiteljica v Zabukovju. — Julija Petrinčič, učiteljica na Blanci. — Ljudska šola v Sevnici. — Ljudska šola na Blanci. — Franc Rauter, nadučitelj na Planini. — Sušnik Mirko. — Rismal Melhior. — Scheligo Štefanija. — Jamšek Fran. — Pink Amalija. — Mešiček Josip. — Potočnik Ljudevit. Št. 13.

18. Šolski okraj Slovenska Bistrica.

Poverjenica: Otilija Feigler, učiteljica v Slovenski Bistrici.

Učiteljska knjižnica v Slovenski Bistrici. — Šola v Šmartnem na Pohorju. — Domicijan Serajnik, nadučitelj v p., Slovenska Bistrica. — Fran Kelleitnig, nadučitelj, Slovenska Bistrica. — Marija Lercher, učiteljica, Slovenska Bistrica. — Gusta Janežič, učiteljica, Slovenska Bistrica. — Ela Supanek, učiteljica, Slovenska Bistrica. — Gabrijela Fisolitsch, učiteljica, Tinje na Pohorju. — Krajni šolski svet v Laporju. — Kokl Josip, nadučitelj, Studenci. — Sabati Josip, nadučitelj, Zg. Polskava. — Gobec Rudolf, učitelj, Venčeslav. — Kokl Josip. Št. 13.

19. Šolski okraj Slovenji Gradec.

Poverjenik: Vrečko Fran, šolski ravnatelj v Slovenjem Gradcu.

Arnečič Alojzij, šolski voditelj, Pameče. — Barle Karol, učitelj, Sv. Martin pri Slov. Gradcu. — Čížek Alojzij, mestni župnik, Slovenji Gradec. — Duller Emilija, učiteljica, Sv. Martin pri Slov. Gradcu. — Grum Franja, učiteljica, Sv. Florjan-Dolič. — Korže Ivan, učitelj, Slov. Gradec-okolica. — Šola v Št. Ilju pod Turjakom. — Leskovšek Andrej, okr. pom. učitelj, Slov. Gradec. — Mithans Minka, učiteljica, Št. Ilj pri Turjaku. — Pečnik Franc, župnik, Podgorje. — Peitler Jože, šolski voditelj, Šmiklavž. — Rozman Franc, učitelj in veleposestnik, Št. Ilj pri Turjaku. — Šalamon Simon, nadučitelj, Šmartno pri Slovenjem Gradcu. — Šmid Matija, nadučitelj, Podgorje. — Vrečko Fran, šolski ravnatelj, Slovenji Gradec, (za okolico). — Vrečko Marjana, učiteljica, Sv. Martin pri Slovenjem Gradcu. — Simgoj Fran, učitelj, Sele-Vrhe. — Alt Aleš, nadučitelj, Št. Janž. Št. 18.

20. Šolski okraj Šmarje.

Poverjenik: Šumer Hinko, učitelj v Šmarji pri Jelšah.

Blazinšek Henrik, učitelj, Zibika. — Cocianeig Karla, učiteljica, Loka. — Debelak Dora, učiteljica, Sv. Vid. — Debelak Ivan, učitelj, Šmarje. — Dobnik Josip, nadučitelj, Ponikva. — Ferline Franc, učitelj, Šmarje. — Flere Pavel, nadučitelj, Sv. Štefan. — Fünk Otilija, učiteljica, St. Peter. — Hotschewar Leopoldina, učiteljica, Šmarje. — Kurbus Tomo, nadučitelj, Slivnica. — Lecker Tilka, učiteljica, Slivnica. — Plhak Hugon, učitelj, Sladka gora. — Pogačnik Franc, učitelj, Sv. Vid. — Purkhardt Josip, nadučitelj, Zibika. — Rožker Franc, nadučitelj, Loka. — Šola Sv. Vid. — Sitter Angela, učiteljica, Pristava. — Šumer Hinko, učitelj, Šmarje (2 izvoda). — Zavažnik Albina, učiteljica, Sv. Peter. — Zopf Franc, nadučitelj, Pristava. — Šola Sv. Štefan. — Janez Kotnik, nadučitelj, Sv. Štefan. Št. 23.

21. Šolski okraj Šoštanj.

Poverjenik: Ivan Koropec, učitelj v Šoštanju.

Armič Jože, učitelj, Velenje. — Brence Berta, učiteljica, Velenje. — Cink Slavka, učiteljica, St. Andraž. — Fister Julči, učiteljica, Šmartno ob Paki. — Jankovič Alojzij, nadučitelj, Št. Ilj. — Jurkovič Milica, učiteljica, Šoštanj. — Koropec Ivan, učitelj, Šoštanj. — Kosar Agneza, učiteljica, Škale. — Košutnik Silvester, šol. vodja, Topolšica. — Krajni šolski svet, Šoštanj. — Krošelj Franc, kaplan, Šoštanj. — Lukman Ivan, učitelj, Šoštanj. — Okrajno učiteljsko društvo, Šoštanj. — Pokeržnik Ferdo, učitelj, Škale. — Puc Mira, učiteljica, Šmartno ob Paki. — Stopar Vinko, učitelj, Št. Ilj. — Rozman, šol. vodja, Škale-Cirkovce. — Tajnik Miloš, učitelj, Šoštanj. — Trobej Alojzij, nadučitelj, Šoštanj. — Viher Leopold, nadučitelj, Št. Janž. — Košutnik Silvester, učitelj, Topolšica. Št. 21.

22. Šolski okraj Vransko.

Poverjenik: Zotter Ivan, nadučitelj na Gomilskem.

Ivan Zotter, nadučitelj, Gomilsko. — Miklič Minka, učiteljica, Gomilsko. — Farčnik Anton, nadučitelj, Polzela. — Loparnik Peter, učitelj, Polzela. — Tušak Radivoj, učitelj, Polzela. — Kramar Ivan, nadučitelj, Vransko. — Jakše Ivan, učitelj, Vransko. — Vrabl Rudol, učitelj, Vransko. — Jezovšek Mela, učiteljica, Vransko. — Brišnik Ana, učiteljica, Orla vas. — Ješovnik Marica, učiteljica, Braslovče. — Petrak Ivan, učitelj, Braslovče. — Čater Franc, učitelj, Braslovče. — Senica Robert, učitelj, Ojstrica. — Šola, Braslovče. — Šola, Št. Pavel. — Šola, Orla vas. Št. 17.

IV. Primorsko.

A) Goriško.

1. Šolski okraj Gorica (mesto).

Poverjenik: Plohl Franc, šolski svetnik, c. kr. profesor v pokoju
(Via Ponte nuovo 30).

Tuma dr. Henrik, odvetnik v Gorici, ustan. (1901). — *Orešec Franc*, c. kr. prof., voditelj c. kr. priprav., ustan. (1910).

Bezjak dr. Janko, c. kr. vladni svetnik i. dr. — Berbuč Ivan, c. kr. prof. v pok., dež. poslanec in odbornik. — Bežek Viktor, c. kr. učitelj. ravnatelj. — Črnigoj Vekoslav, učitelj, Šolski dom. — Čitalnica goriška. — Dominko Viljem, predsednik vinarske zadruge. — Fistravec Jožef, c. kr. učit. prof. — Fras Anton, šolski svetnik, c. kr. prof. v pok. — Gabršček Andrej, tiskarnar, knjigotržec. — Gilčvrt Drago, veleposestnik. — Gregorčič dr. Anton, bogosl. prof., dež. in drž. poslanec in odbornik i. dr. — Gvaiz Anton, c. kr. učit. prof., akadem. slikar. — Ipavec Andrej, c. kr. gimn. prof. — Knjižnica bogoslovnice. — Knjižnica c. kr. gimn. — Knjižnica c. kr. realke. — Knjižnica c. kr. moškega učiteljskega. — Knjižnica c. kr. ženskega učiteljskega. — Knjižnica študijska. — Knjižnica Šolskega doma. — Kokošar Ivan, župnik pri Sv. Ignaciju. — Komac Adolf, c. kr. vad. učit. — Koršič Lavoslava, c. kr. vad. učit. — Kos dr. Franc, c. kr. učit. prof. — Košnik Ivan, c. kr. realčni prof. — Križnič Štefan, vladni svetnik, c. kr. učit. ravnatelj v pok. — Lazar Marija, učiteljica. — Makuc Eliza, učiteljica-voditeljica v Šolskem Domu. — Marija Avgustina v zavodu De Notre Dame. — Mastnak Martin, c. kr. gimn. prof. — Mašera Franc, c. kr. učit. prof. — Mercina Ivan, c. kr. vad. učit. — Narodna Prosveta v Gorici. — Obizzi markiza Teodora, učiteljica. — Ozvald dr. Karol, c. kr. gimn. profesor. — Pirjevec Irma, c. kr. vadniška učiteljica. — Plohl Franc, šolski svetnik, c. kr. profesor v p. — Povšič Franc, c. kr. gimn. profesor. — Pretnar dr. Janko, c. kr. real. profesor. — Schaup Ema, c. kr. vadniška učiteljica. — Sivec Franc, c. kr. vadniški učitelj. — Šantel Anton, šolski svetnik, c. kr. profesor v p. — Šinek Rajko, c. kr. naddavkar v p. — Širca Ernest, voditelj c. kr. pripravnice. — Šubic Albert, c. kr. učiteljski profesor. — Tabaj Andrej, vadniški katehet. — Toman Ema, c. kr. vadniška učiteljica. — Tominšek dr. Jos., c. kr. gimn. ravnatelj. — Treo dr. Dragotin, odvetnik v Gorici. — Vazzaz Ludwig, c. kr. učiteljski profesor. — Zorn Hilarij, c. kr. real. profesor, član dež. šolskega sveta. — Zupančič Jakob, c. kr. real. profesor. — Žigon dr. Fran, bog. profesor. — Žilih Josip, c. kr. real. profesor.

— Žnideršič Franc, c. kr. gimn. profesor. — Kandidatinje na c. kr. ženskem učiteljsku in sicer: Brumen Apolonija, Češut Zora, Čuček Valerija, Godina Justina, Hvala Danica, Kemperle Elka, Kosiša Marija Lapanja Marija, Lavrenčič Marija, Makarovič Ljudmila, Mozetič Zora, Pahor Marica, Pečar Pavla, Povšič Olivija, Sček Friderika, Simčič Emilija, Stepančič Valerija, Torkar Julija, Tursič Ana, Urh Cvetka, Vyzourek Marija, Žejn Berta. — Kandidatje na c. kr. moškem učiteljsku in sicer: Bernetič Franc, Bevk Franc, Birsja Josip, Čopič Vencelj, Čuk Rudolf, Furlanič Angél, Gerdol Julij, Gomišček Lucijan, Gravnar Bogomir, Hvala Anton, Jakopetz Karol, Klanjšček Mirko, Leonardič Miha, Lušin Alojzij, Meršek Rado, Miklavčič Mirko, Močnik Hubert, Nanut Josip, Paljk Leopold, Pečenko Daniel, Požar Vladko, Radinja Anton, Sancin Franc, Sardoč Adam, Sivec Franc, Štrukelj Alfonz, Turk Anton, Winkler Alfred. Št. 2 + 103 = 105.

2. Šolska okraja Gorica (okolica) in Gradišče.

Poverjenik: Finžgar Franc, c. kr. okr. šolski nadzornik v Gorici.

Baša Franc, nadučitelj v Črničah (1907). — *C. kr. okrajni šolski svet za Goriško okolico* (1900). — *Doljak Kristina*, učiteljica, Solkan (1902). — *Faganelj Anton*, učitelj, Podgora (1911). — *Finžgar Franc*, c. kr. okrajni šolski nadzornik, Gorica (1900). — *Kersnik-Rott Leopoldina*, učiteljica, Pevma (1902). — *Križman Ignacij*, nadučitelj, Dornberg (1900). — *Nemic Peter*, učitelj, Podgora (1911). — *Poniž Ambrož*, nadučitelj v pok., Rihemberg (1902). — *Prinčič Edvard*, nadučitelj Pevma (1902). — *Urbančič Alojzij*, nadučitelj, Vogersko (1904). — *Vižintin Rudolf*, nadučitelj, Renče (1900). — *Zgonik Viktor*, učitelj, Št. Tomaž (1910). — *Zorn Franc*, učitelj, Št. Andrež (1907). — *Žnidarčič Rudolf*, učitelj, Gorica (1907).

Bajt Franc, nadučitelj, Solkan. — Bajt Rožica, učiteljica, Prvačina. — Balič Josip, učitelj, Vrh pri Rubijah. — Bandelj Vinko, učitelj, Vrh pri Kanalu. — Bavcon Alojzija, učiteljica, Šempeter. — Belé Anton, učitelj, Osek. — Benič Mavricij, učitelj, Šent Maver. — Benko Alojzij, učitelj, Dol. Branica. — Bercé Josip, učitelj, Prvačina. — Bitežnik Josip, učitelj, Ločnik. — Bizjak Rožica, učiteljica, Dornberg. — Blažica Ernesta, učiteljica, Rihemberg. — Bratina Karel, učit., Vel. Žablje. — Brezavšček Avgust, učit., Seberljak. — Brezigar Josip, nadučit., Doberdob. — Brie Josip, učit., Dornberg. — Budal Josip, nadučitelj, Podgora. — Cej Marija, učitelj., Bilje. — Cencič Davorin, naduč., Ozeljan. — Čibej Edmund, naduč., Dol pri Ajdovščini. — Delak Pavla, učiteljica, Renče. — Doljak Valentin, učit., Ravne. — Er-

zetič Josip, učit., Kožbana. — Eržen Ljudmila, učit., Ozeljan. — Ferlat Anton, učit., Rupa. — Filipič Karel, naduč., Kal. — Franke Franc vikarij, Osek. — Furlani Leop., naduč., Št. Andrež. — Gabrijelčič Franc, učit., Ložice. — Gasperin Rudolf, naduč., Devin. — Golja Franc, učit., Zalošče. — Gorjup Alojzij, učit., Gaberje p. Šmarjah. — Gorjup Rihard, učit., Avče. — Gradnik Rajko, naduč., Kozana. — Gregorič Vinko, naduč., Opatjeselo. — Gulin Alojzija, učit., Šmartin. — Gulin Ljudmila, učit., Grgar. — Jelšek Amalija, učit., Dornberg. — Jerman Štefka, učit., Medana. — Jug Ana, učit., Solkan. — Jug Josipina, učit., Sovodnje. — Kavs Janko, naduč., Ajdovščina. — Klančič Milka, učit., Podgora. — Klavora Hinko, naduč., Gorenje polje. — Kōnig Marija, učit., Dornberg. — Korošec Fortunat, učit., Fojana. — Krajnik Franja, učit., Kanal. — Križman Franc, naduč., Šempas. — Krnac Anton, učit., Vipolže. — Kumar Rudolf, naduč., Šmartin. — Kunc Ivan, nadučitelj, Ročinj. — Lasič Josip, učit., Vrtojba. — Leban Franc, učitelj, Trnovo. — Leban Karolina, učit., Kanal. — Lenarčič Anton, učit., Rihemberg. — Ličen Eliza, učit., Dornberg. — Lovrenčič Alojzij, učitelj, Orehovlje. — Lukančič Tomaž, učit., Gabrije pri Rubijah. — Medvešek Ljudmila, učit., Kronberg. — Medvešek Peter, naduč., Sv. Križ. — Merljak Franc, naduč., Batuje. — Mermolja Franc, učit., Dobravlje. — Mlekuž Anton, nadučit., Čepovan. — Mozetič Alojzija, učit., Miren. — Možina Anton, učit., Brje. — Mrevlje Gabrijela, učit., Sv. Križ. — Musič Anton, nadučit., Bukovica. — Orel Rihard, nadučit., Šmarje. — Pavletič Franc, učit., Podsabotin. — Pavlica Urh, nadučit., Rihemberg. — Pavlin Leopold, nadučit., Sovodnje. — Perko Miroslav, učit., Dol pri Opatjmselu. — Persič Adolf, učit., Voglarji. — Pipan Terezija, učit., Ročinj. — Plesničar Pavel, učit., Ajdovščina. — Plesničar Sofija, učit., Bukovica. — Poberaj Josip, nadučit., Cerovo. — Podgornik Filip, učit., Gor. Tribuša. — Podgornik Franc, učit., Vrata. — Praprotnik Edvard, učit., Miren. — Princič Ana, učit., Kozana. — Rajer Albert, učit., Tevče. — Reja Leop., učit., Plave. — Reja Rudolf, učit., Zapotok. — Rojic Jakob, učit., Gradišče. — Sedej Josipa, učit., Vrtojba. — Sfiligoj Aleksander, učit., Jamlje. — Simčič Ferdo, nadučit., Biljana. — Skočir Ernesta, učit., Lokavec. — Srebernič Josipa, učit., Črniče. — Srebernič Marija, učit., Kojsko. — Stepančič Ivan, učit., Lokve. — Stergar Franc, nadučit., Deskle. — Strel Jadviga, učit., Vogersko. — Strel Otilija, Šmarje. — Sturm Alojzija, učit., Št. Ferjan. — Šauli Valerija, učit., Cerovo. — Šušmelj Josip, učit., Ravnica. — Tomažič Andrej, nadučit., Lokavec. — Tomažič Rožica, učit., Vitovlje. — Tomažič Viljem, učit., Srednje. — Toroš Alojzij, učit., Mirnik. — Toroš Pavel, učit., Vedrijan. — Tušar Anton, učit., Dol. Vrtovin. — Urbančič Josip, nadučit., Bilje. — Verč Alojzij, nadučit., Kanal. — Vergna Ida, učit., Št. Andrež. —

Vilhar Sofija, učit., Miren. — Vodopivec Ant., Alfred, nadučit., Grgar. — Vodopivec Janko, nadučit., Kamnje. — Vrčon Mihael, učit., Otlica. — Zajec Josip, učit., Lig. — Zorn Ivan, nadučit., Vrtojba. — Zurzut Anton, nadučit., Medana. — Simčič Ferdo, učit., Biljana. — Gregorič Vinko, učit., Opatjeselo. — Garvas Janko, nadučit., Krmin. — Šušmelj Josip, učit., Ravnica. — Rajer Albert, učit., Tevče pri Ajdovščini. — Uršulinski samostan v Gorici. Št. 15 + 120 = 135.

3. Šolski okraj Sežana.

a) Sodni okraj Komen.

Poverjenik: Rustja Josip, učitelj v Mavhinjah pri Devinu.

Okrajna učiteljska knjižnica v Komnu (1904).

Tance Avgust, učitelj, Nabrežina. — Šinigoj Jožef, učitelj, Sesljan. — Macarol Anton, nadučitelj, Gorjansko. — Rojc Andrej, učitelj, Veliki Dol. — Grahli Ivan, nadučitelj, Štanjel. — Vodopivec France, nadučitelj, Brestovica. — Ingerl Ernesta, učiteljica, Komen. — Macarol Josip, učitelj, Tomaževica. — Furlan Albin, učitelj, Vojščica. — Ličar Franica, učiteljica, Štanjel. — Peternel Olga, učiteljica, Komen. — Stipanič Franica, učiteljica, Gorjansko. — Antonič Vincenca, učiteljica, Nabrežina. — Slokar Angela, učiteljica, Gorjansko. — Stres Srečko, učitelj, Škrbina. — Fakin Anton, učitelj, Kostanjevica. — Škof Viktor, učitelj, Koblje Glava. — Štrekelj Josip, nadučitelj, Komen. — Tomšič France, nadučitelj, Nabrežina. — Medič Pavel, učitelj, Gabrovica. — Terčon Valentin, učitelj, Volčji Grad. — Volk Milan, nadučitelj, Pliskavica. — Ipavec Peter, učitelj, Sveto. — Kavčič Mări, učiteljica, Pliskavica. — Macarol Lojze, šolski ravnatelj, Šempolaj.

Št. 1 + 25 = 26.

b) Sodni okraj Sežana.

Poverjenik: Kanté Matko, c. kr. okr. šolski nadzornik v Sežani.

Okrajna učiteljska knjižnica v Sežani (1902).

Arko Lavoslav, viši učitelj, Lokev. — Bajec Alojzij, vodja c. kr. pripravnice, za učiteljsišča. — Baša Anton, učitelj-voditelj, Kazlje. — Bekar Alojzij, učitelj-voditelj, Štorje. — Benko Ivan, učitelj-voditelj, Štjak. — Berginec Anton, šolski ravnatelj. — Bolle France, šolski voditelj, Misliče. — Caharija Ivan, šolski voditelj, Barka. — Černe France, učitelj, Tomaj. — Fakin Anton, viši učitelj, Repentabor. — Fakin Vinko, učitelj-voditelj, Branica. — Furlan Janko, učitelj, Temnica. — Gregoretič Anton, učitelj-voditelj, Rodik. — Hreščak Alojzij, učitelj, Lokev. — Ipavec Herman, učitelj-voditelj, Štomaž. — Kante Matko,

c. kr. okr. šolski nadzornik. — Kenda Ferdo, učitelj-voditelj, Devinščina. — Kenda Marija, učiteljica, Sežana. — Mahorčič Josip, učitelj, Lipa. — Mervič Anton, viši učitelj, Povir. — Orel Angela, učiteljica, Zgonik. — Pahor Jožef, učitelj. — Peček Avguštin, učitelj. — Poljšak Albert, učitelj-voditelj. — Ravbar Jožef, viši učitelj, Zgonik. — Ščuka France, učitelj, Povir. — Šonc Alojzij, učitelj-voditelj, Kopriva. — Štrekelj Albin, učitelj-voditelj, Škocjan. — Tomšič Jožef, učitelj-voditelj, Skopo. — Trpin Antonija, učiteljica. — Turšič Hermina, učiteljica. — Vendramin France, viši učitelj, Dutovlje. — Žagar Milena, učiteljica, Lokev. — Živec Fani, učiteljica, Dutovlje. — Gaspari Jožica, učiteljica, Kostanjevica.

Št. 1 + 35 = 36.

4. Šolski okraj Tolmin.

a) *Sodni okraj Bovec.*

Poverjenik: Bratina Kristijan, nadučitelj v Bovecu.

Bratina Kristijan, nadučitelj, Bovec. — Grželj Ivan, učitelj-voditelj, Plužna. — Kalan Josip, učitelj, Bovec. — Koch Izidor, učitelj-voditelj, Log. — Logar Miroslav, učitelj-voditelj, Soča. — Mavrič Franc, učitelj, Bovec. — Mlekuž Olga, učiteljica, Bovec. — Pagon Alberta, učiteljica, Bovec. — Trebše Andrej, nadučitelj, Sipešnica, — Uršič Franciška, nadučiteljica, Žaga. — Velikonja Josip, učitelj-voditelj, Strmec. — Sottler Andrej, učitelj v Ljubinu. — Rusjan Ambrozij, učitelj, Ruti pri Volčah.

Št. 13.

b) *Sodni okraj Cerkno.*

Poverjenik: Stres Anton, nadučitelj v Cerknem.

Brezavšček Katarina, učiteljica v Cerknem. — Černe Blaž, učitelj-voditelj, Police-Vrh. — Gerželj Albina, učiteljica v Cerknem. — Gerželj Janko, učitelj v Volčah. — Gomišček Rafaela, učiteljica v Cerknem. — Jug Ignacij, učitelj-voditelj v Orehku. — Kratky Julijana, učiteljica v Cerknem. — Likar Franc, učitelj-voditelj v Otaležu. — Pagon Franciška, učiteljica-voditeljica v Gorjah. — Mesar Ljudmila, učiteljica-voditeljica, Reka-Straža. — Močnik Josip, učitelj-voditelj, Bukovo. — Perin Ana, učiteljica-voditeljica, Lazec. — Perko Rudolf, učitelj-voditelj, Jagersče. — Peternelj Franc, učitelj-voditelj, Šebrelje. — Rukli Marica, učiteljica-voditeljica, Novake. — Stres Anton, nadučitelj, Cerkno. — Trdan Stanko, učitelj-voditelj, Ravne.

Št. 17.

c) *Sodni okraj Kobarid.*

Poverjenik: Bogataj Fran, nadučitelj v Kobaridu.

Bogataj Fran, nadučitelj, Kobarid. — Bogataj Vilma, učiteljica, Kobarid. — Gruntar Milan, učiteljica-voditeljica, Staroselo. —

Ivančič Albert, učitelj-voditelj, Kamno. — Ivančič Ivan, nadučitelj, Kred. — Ločniškar Fran, nadučitelj, Drežnica. — Miklavič Albin, učitelj-voditelj, Vrsno. — Miklavič Fran, učitelj-voditelj, Livek. — Miklavič Olga, učiteljica, Idrsko. — Silič Justina, učiteljica, Podmelec. — Stves Frančiška, učiteljica, Kobarid. — Trebše Ivan, učitelj-voditelj, Trnovo. — Ivančič Josip, učitelj v Kobaridu. — Matelič Ivan, učitelj v Kobaridu. Št. 14.

č) *Sodni okraj Tolmin.*

Poverjenik: Kalan Josip, učitelj v Tolminu.

B) Istra.

1. Šolski okraj Koper.

Poverjenik: Dominco Henrik, c. kr. okr. šolski nadzornik v Kopru.

Bertok Josip, nadučitelj, Ospo. — Bertok Josip, nadučitelj, Škofije. — Bernetič Franc, učitelj, Pomjan. — Cerut Silvester, učitelj, Truške. — Ferjančič Franc, nadučitelj, Predloka. — Ivančič Alma, učiteljica, Predloka. — Medvešček Bogomil, učitelj, Truške. — Majer Valerija, učiteljica, Sv. Anton. — Juž Ivan, učitelj, Kubed. — Rudež Herman, nadučitelj, Dekani. — Presižen Helena, učiteljica, Dekani. — Stegu Angela, učiteljica, Marezige. — Semič Valentin, nadučitelj, Dekani. — Valentin Josip, Sv. Anton. — Lenarčič Ema, učiteljica, Šmarje. — Turko Emilija, učiteljica, Ricmanje. — Šavli Eleonora, učiteljica, Lazaret. — Logar Ana, učiteljica, Dolina. — Domeniko Henrik, c. kr. okr. šol. nadzornik, Koper. — Tul Anton, nadučitelj, Šmarje. — Čemez Franc, župnik, Šmarje. — Orel Franc, nadučitelj, Korte. — Košutnik Franc, nadučitelj, Ricmanje. — Šepić Vinko, nadučitelj, Buzet. — Šorli Ivan, c. kr. namestniški svetnik v Pazinu. Št. 26.

2. Šolski okraj Volosko.

a) *Kastav.*

Poverjenik: Jurinčič Bruno, učitelj v Kastavi.

Kotarska učiteljska knjižnica, Kastav.

Knjižnica c. kr. učiteljske šole, Kastav. — Bač Fran, nadučitelj, Kastav. — Jurinčič Bruno, učitelj, Kastav. — Kinkela Marija, učiteljica Kastav. — Ryšlavy Anton, c. kr. vadniški učitelj, Kastav. — Saršon Rudolf, c. kr. vadniški učitelj, Kastav. — Rubeša Fran, nadučitelj, Zamet. — Matejčić Niko, učitelj, Zamet. — Pajačić Niko, nadučitelj

Beršec. — Maglica Michaela, učiteljica, Beršec. — Poropat Juraj, nadučitelj, Klan. — Lésica Ivan, učitelj, Rukavac. — Trinašić Anton, učitelj, Rukavac. — Sepić Jelisava, učiteljica, Rukavac. — Pribil Dragotin, c. kr. okrajni šolski nadzornik, Kastav. — Vajda Fran, profesor na c. in kr. mornarski akademiji v Reki. Št. 1+16 — 17.

b) okraj

Poverjenica: Thaler Ernestina, učiteljica, Herpelje.

Baša Andrej, učitelj, Materija. — Čeh-Kljun Šrefanija, učiteljica, Boršt. — Ivanovič Anton, vodja, Tatre. — Jereb Fran, nadučitelj, Dolina. — Leonardis Gregor, nadučitelj, Krvavi Potok. — Maslo Anton, vodja, Pasjak. — Marčelja Anton, nadučitelj, Hrušica. — Omahen Iva, učiteljica, Podgrad. — Podgornik Katica, učiteljica, Klanec. — Kristof Pavla, učiteljica, Hrušica. — Soban Josipina, učiteljica, Hrušica. — Šiškovič Štefan, nadučitelj, Herpelje. — Thaller Erna, učiteljica, Herpelje. — Venturin Fran, nadučitelj, Boršt. — Urbančič Anton, nadučitelj, Boljunec. — Žagar Mijo, nadučitelj, Klanec. — Žerjal Ljudevit, učitelj, Brezovica. Št. 17.

c) Trst z okolico.

Poverjenik: Nekerman Ivan, c. kr. okr. šolski nadzornik v Trstu (Via Caserma 7.)

Humplik Marija, učiteljica, Barkovlje. — Samic Ivan, učitelj, Barkovlje. — Scheimer Ana, učiteljica, Barkovlje. — Sedenčič Olga, učiteljica, Barkovlje. — Starec Ferdinand, voditelj, Barkovlje. — Gorkič Josip, voditelj, Bazovica. — Gruntar Karol, učitelj, Bazovica. — Pahor Slava, učiteljica, Bazovica. — Pakiž Antonija, učiteljica, Bazovica. — Vodopivec Ernest, učitelj, Bazovica. — Biza Josipina, učiteljica, Sveti Ivan. — Daneu Ivan, voditelj, Sv. Ivan. — Germek Anton, učitelj, Sv. Ivan. — Kosovel Rafael, učitelj, Sv. Ivan. — Košir Valerija, učiteljica, Sv. Ivan. — Peternel Milka, učiteljica, Sv. Ivan. — Sabadin Ivanka, učiteljica, Sv. Ivan. — Setničar Angela, učiteljica, Sv. Ivan. — Trobec Vinko, učitelj. — Bukovec Alojzij, učitelj, Katinara. — Čok Amalija, učiteljica, Katinara. — Čok Marija, učiteljica, Katinara. — Čok Josip, učitelj, Katinara. — Valentič Ciril, voditelj, Katinara. — Daneu Antonija, učiteljica, Opčine. — Ferluga Ferd., učitelj, Opčine. — Ferluga Štefan, voditelj, Opčine. — Sorč Josip, učitelj, Opčine. — Sosič Viktor, učitelj, Opčine. — Vatovec Josipina, učiteljica, Opčine. — Cibic Fran, učitelj, Prosek. — Čok Irma, učiteljica, Prosek. — Furlan Martin, učitelj, Prosek. — Leban Martin, c. kr. učitelj in voditelj

pripravnice, Prosek. -- Martelanc Amalija, učiteljica, Prosek. -- Martelanc Fran, voditelj, Prosek. -- Neckerman Ivan, c. kr. okr. šolski nadzornik, Prosek. -- Posega Josipina, učiteljica, Prosek. -- Sosić Eduard, učitelj, Prosek. -- Bole Viktorija, učiteljica, Rojan. -- Fonda Fran, učitelj, Rojan. -- Kraševic Ivan, učitelj, Rojan. -- Nošt Irma, učiteljica, Rojan. -- Pertot Josip, učitelj, Rojan. -- Posega Ida, učiteljica, Rojan. -- Stubel Vojtek, učitelj, Rojan. -- Švagelj Ana, učiteljica, Rojan. -- Učiteljsko društvo za Trst in okolico. -- Križman Nazarij, učitelj, Sv. Križ. -- Pakiž Emil, voditelj, Sv. Križ. -- Sorré Amalija, voditeljica, Sv. Križ. -- Cenčur Pavla, učiteljica, Škedenj. -- Godina Andrej, učitelj, Škedenj. -- Godina Marija, učiteljica, Škedenj. -- Grbec Ivan, učitelj, Škedenj. -- Gregorič Marija, učiteljica, Škedenj. -- Kleinmayr pl. Ferdinand, učitelj, Škedenj. -- Sancin Avrelka, učiteljica, Škedenj. -- Sancin Fran, učitelj, Škedenj. -- Sancin Ivanka, učiteljica, Škedenj. -- Žagar Ferdinand, učitelj, Škedenj. -- Kraševic Milena, učiteljica, Trebče. -- Rode Silvester, učitelj, Trebče. -- Bratoš Fran, učitelj, Trebče. -- Zavodi družbe sv. Cirila in Metoda na Acquedottu, Trst. -- Adamič Emil, c. kr. učitelj, Trst. -- Delkin Josipina, učiteljica, Trst. -- Engelman Mira, c. kr. učiteljica in voditeljica, Trst. -- Čok Andrej, c. kr. učitelj, Trst. -- Goli Rozalija, učiteljica, Trst. -- Kos Fran, c. kr. učitelj, Trst. -- Zamejic Ema, c. kr. učiteljica, Trst. --

Pri Svetem Jakobu: Dimnik Ivan, učitelj. -- Katnik Valentin, učitelj. -- Šolska knjižnica deške šole. -- Vrščaj Ivan, c. kr. učitelj in voditelj. -- Dekliška šestrazrednica. -- II. Trgovska šola na Acquedottu. -- Marinček Fran, profesor. -- Ulčakar Josip, ravnatelj. -- III. C. kr. pripravnica za srednje šole. -- Arhar Just, c. kr. učitelj. -- Dimnik Slavoj, c. kr. učitelj. -- Pretnar Miroslav, c. kr. učitelj in voditelj. -- IV. Posamezni člani: Betriani Božidar, c. kr. učitelj. -- Gimnazijska učiteljska knjižnica. -- Matejčić Fran, c. kr. dež. šolski nadzornik. -- Merhar dr. Ivan, gimn. profesor.

Št. 85.

V. Razni kraji.

Dr. Bogumil Krek, Hof- und Gerichtsadvokat, Wien XV, Mariahitfergürtel 29/I. -- Josip Zavada, učitelj v Dobroticah, p. Holešova, Morava.

Št. 2.

C. Imenik umrlih ustanovnikov.

1. *Krek dr. Gregor*, c. kr. dvorni svetnik, vseučiliški profesor v pok. itd. v Ljubljani (1901, umrl dne 2. avgusta 1905).

2. *Strmšek Vekoslav*, nadučitelj v Št. Petru na Medvedjem Selu, (1900, umrl dne 6. septembra 1907).

3. *Ciperle Josip*, meščanski učitelj na Dunaju (1900, umrl dne 21. novembra 1908).

Č. Imenik članov „Slov. šolske Matice“, ki so plačali polovico letnine, t. j. po 1 K za knjige Hrvatskega pedagoško-književnega zbora v Zagrebu za leto 1911.

Idrija: Podružnica „Slomškove zveze“. — C. kr. realka. — Šabec Avguštin, c. kr. učitelj. Št. 3.

Radovljica: Okrajna učiteljska knjižnica. — Šole: v Begunjah, v Dovjem in Lescah. Št. 4.

Brežice: Supan Ignacij, učitelj v Brežicah. Št. 1.

Celje: Šolske sestre v Celju. — Wudler Rudolf, učitelj, Griže. — Černej Ljudevit. Št. 3.

Gornja Radgona (okraj): Erhatic Martin, kaplan, Sv. Juri. — Dr. L. Kreft, zdravnik, Sv. Juri. — Mihalič Josip, nadučitelj, Sv. Juri. — Ljudska šola v Kapeli, Št. 4.

Konjice: Ravbar Ivan, učitelj, Črešnjice. — Šunderl Stanko, učitelj, Prihova. — Mravljak Karel, učitelj, Zreče. Št. 3.

Laško: Vrtovec Ciril, učitelj, Lokavec. Št. 1.

Kozje: Pulko Valentin, nadučitelj, Dobje. — Šola v Bučah. Št. 2.

Sv. Lenart v Slovenskih goricah: Klemenčič Josip, učitelj, Sv. Trojica. — Kovačič Jakob, učitelj, Sv. Trojica. — From Vekoslav. Št. 3.

Ljutomer: Baukart Ivan, učitelj, Ljutomer. — Cilenšek Fran, učitelj, Sv. Križ. — Cvetko Fran, nadučitelj, Vučja Vas. — Herzog Leonida, učiteljica, Ljutomer. — Kryl Ivan, real. učitelj, Ljutomer. — Lah Avguštin, učitelj, Sv. Duh. — Okrajna učiteljska knjižnica, Ljutomer. — Pušenjak Tomo, nadučitelj, Cven. — Schneider Fran, nadučitelj, Cezanjevci. — Učiteljsko društvo za Ljutomerski okraj. —

Velnar Marica, učiteljica, Sv. Bolfenk. — Zacherl Fran, učitelj, Ljutomer. — Mavrič Karel. Št. 13.

Maribor (desni dravski breg): Majcen Alojzij, nadučitelj, Sv. Duh. — Skrbinšek Nace. Št. 2.

Ptuj (desni dravski breg): Kožuh Miroslav. — Planer Dragotin. Št. 2.

Rogatec: M. Verk. Št. 1.

Šmarje pri Jelšah: Debelak Dora. — Ferline Fran. — Hinko Šumer. — Rošker Fran. Št. 4.

Ptuj (levi dravski breg): Anton Kukovič, nadučitelj v Polenškaku. — Gorup Josip. Št. 2.

Ormož: Serajnik Domicijan, učitelj, Ormož. — Popletnik Fran. Št. 2.

Maribor (mesto): dr. Ljudevit Pivko. — Josip Schmoranz. Št. 2.

Maribor (levi dravski breg): Hauptmann A., nadučitelj, Sv. Križ. Št. 1.

Slov. Bistrica: Gobec Rudolf, učitelj, Venčeslav. Št. 1.

Gorica (mesto): Šinek Rajko, c. kr. naddavkar v p. Št. 1.

Kobarid: Matelič Ivan, učitelj, Kobarid. Št. 1.

Volosko (b) okraj): Baša Andrej. — Ivanovič Anton. — Leonardis Gregor. — Maslo Anton. — Omahen Iva. — Marčelja Anton. — Soban Josipina. — Šiskovič Štefan. — Urbančič Anton. — Žagar Mijo. — Žerjal Ljudevit. Št. 11.

Trst: Grmek Anton. — Leban Henrik. — Nekerman Ivan. — Fonda Fran. — Kraševic Ivan. — Učiteljsko društvo za Trst in okolico. — Grbec Ivan. Št. 7.

Razni kraji: Vajda Fran, c. in kr. profesor na mornarski akademiji na Reki. Št. 1.

Skupaj 75.

VI. Zaznamek

dozdaj izdanih in založenih knjig „Slovenske
Šolske Maticе“.

Uredil Jakob Dimnik

1901.

Prodajalna cena.

1. Pedagoški Letopis, I. zvezek ¹	K 1'60
2. Plešič dr. Fr., O pouku slovenskega jezika. Njega dose-
danje smeri in bodoča naloga	" 2'—
3. Apih J., Zgodovinska učna snov za ljudske šole, 1. snopič.
(Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah
na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudskošolske uč-
telje. I. del.)	" 2'—

1902.

1. Pedagoški Letopis, II. zvezek ¹	K 3'—
2. Učne slike k ljudskošolskim berilom, I. del: Učne slike k
berilom v Začetnici in v Abecednikih	" 2'40
3. Apih J., Zgodovinska učna snov za ljudske šole, 2. snopič.
(Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah
na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudskošolske uč-
telje. I. del.)	" 2'20

1903.

1. Pedagoški Letopis, III. zvezek ¹	K 3'—
2. Učne slike k ljudskošolskim berilom, II. del, 1. snopič:
Učne slike k berilom v Schreiner - Hubadovi Čitanki
za obče ljudske šole, izdaja v štirih delih, II. del, in v
Josin-Ganglovem Drugem berilu	" 2'40
3. Schreiner H., Analiza duševnega obzorja otroškega in
dušeslovni proces učenja. Nauk o formalnih stopnjah	" 2'—
4. Apih J., Zgodovinska učna snov za ljudske šole, 3. snopič.
(Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah
na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudskošolske uč-
telje. I. del.)	" 2'20

¹ Razprodano.

1904.

Prodajalna cena.

1. **Pedagoški Letopis**, IV. zvezek K 3—
2. **Učne slike k ljudskošolskim berilom**, II. del, 2. snopič:
Učne slike k berilom v Schreiner-Hubadovi Čitanki za
obče ljudske šole, izdaja v štirih delih, II. del, in v
Josin-Gangiovem Drugem berilu " 2:40
3. **Apih J., Zgodovinska učna snov za ljudske šole**, 4. snopič.
(Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah
na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudskošolske učitelje. I. del.) " 2:20

1905.

1. **Pedagoški Letopis**, V. zvezek K 2:50
2. **Učne slike k ljudskošolskim berilom**, II. del, 3. snopič:
(Učne slike k berilom v Schreiner-Hubadovi Čitanki za
obče ljudske šole, izdaja v štirih delih, II. del, in v
Josin-Ganglovem Drugem berilu " 2—
3. **Majcen Gabriel, Nazorni nauk za prvo šolsko leto**, 1. snopič.
(Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. Nazorni
nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. I. del.) " 2—
4. **Apih J. in Potočnik dr. M., Zgodovinska učna snov za
ljudske šole**, 5. snopič. (Realna knjižnica. Zbirka učne
snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožna
knjiga za ljudskošolske učitelje. I. del.) " 2:20

1906.

1. **Pedagoški Letopis**, VI. zvezek K 3—
2. **Bezjak dr. J., Posebno ukoslovje slovenskega učnega je-
zika v ljudski šoli**, 1. snopič. (Didaktika [Obče in po-
sešno ukoslovje] I. del.) " 2:20
3. **Družovič Hinko, Posebno ukoslovje petja v ljudski šoli**.
(Didaktika, [Obče in posebno ukoslovje.] II. del.) " 2:50
4. **Majcen Gabriel, Nazorni nauk za prvo šolsko leto**, 2. snopič
(konec I. dela). (Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje.
Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk.
I. del.) " 2—
5. **Potočnik dr. Matevž, Zgodovinska učna snov za ljudske
šole**, 6. snopič (konec). (Realna knjižnica, Zbirka učne
snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožne
knjige za ljudskošolske učitelje. I. del.) " 2—

1907.

1. **Pedagoški Letopis**, VII. zvezek K 3—
2. **Bezjak dr. J., Posebno ukoslovje slovenskega učnega je-
zika v ljudski šoli**, 2. snopič (konec). (Didaktika. [Obče
in posebno ukoslovje.] I. del.) " 3—
3. **Černej Ljudevit, Stupica B. in Schreiner Ljudmila, Nazorni
nauk za drugo in tretje šolsko leto**, 1. snopič Pomožne

Prodajna cena.

knjige za ljudskošolske učitelje. Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. II. del.)

K 2.—

4. Pribil Dragotin, Šola in dom s posebnim ozirom na roditeljske večere, I. Teoretični del „ 2.—

1908.

1. Pedagoški Letopis, VIII. zvezek K 2-50
 2. Gabršek Fr., Dimnik J. in Heric Jos., Nazorni nauk za drugo in tretje šolsko leto, 2. snopič. (Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. II. del.) „ 2.—
 3. Pribil Dragotin, Šola in dom s posebnim ozirom na roditeljske večere, II. Praktični del „ 2.—
 4. Lichtenwallner M., Prosto spisje v ljudski šoli, 1. snopič. „ 2.—
 5. Poljudnoznanstvena knjižnica, I. zvezek. (Čadež dr. Fran, Skrivnost radioaktivnosti) „ 1-50

1909.

1. Pedagoški Letopis, IX. zvezek K 2-50
 2. Nazorni nauk za drugo in tretje šolsko leto, 3. snopič. (Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. II. del.) „ 2-50
 3. Lavtar Luka, Posebno ukoslovje računanja v ljudski šoli, 1. snopič. (Navodilo „Računicam za ljudske šole. Spisal Luka Lavtar.“) — (Didaktika [Obče in posebno ukoslovje] III. del.) „ 2-50
 4. Lichtenwallner M., Prosto spisje v ljudski šoli, 2. snopič. „ 2.—
 5. Poljudnoznanstvena knjižnica, II. zvezek. (Pivko dr. Ljudevit, Zgodovina Slovencev, 1. snopič.) „ 2.—

1910.

1. Pedagoški Letopis, X. zvezek K 2-50
 2. Lavtar Luka, Posebno ukoslovje računanja v ljudski šoli, 2. snopič. (Navodilo „Računicam za ljudske šole. Spisal Luka Lavtar.“) — (Didaktika [Obče in posebno ukoslovje] III. del.) „ 2-50
 3. Vales Alfons, Kemični poizkusi s preprostimi sredstvi „ 2.—
 4. Poljudnoznanstvena knjižnica, III. zvezek. (Pivko dr. Ljudevit, Zgodovina Slovencev, 2. snopič) „ 2.—

1911.

1. Pedagoški Letopis, XI. zvezek K 2-50
 2. Ukoslovje računanja, 3. snopič, spisal prof. L. Lavtar. „ 2.—
 3. Zgodovina Slovencev v 19. stoletju, spisal dr. Ljudevit Pivko „ 2.—
 4. Zrakoplovstvo, spisal prof. J. Zupančič „ 2.—

Da se hitreje razpečajo prešnje knjige, ki jih je razen razprodanih Pedagoških Letopisov, (I., II. in III. zv.) še veliko v zalogi, se

oddajajo stalnim članom tudi prejšnji celotni letniki za navadno letnino 4 K; posamezne prejšnje knjige (snopiče itd.) dobivajo člani in učiteljiščeniki za polovico prodajalne cene. Nečlani pa plačajo za posamezne prejšnje knjige (snopiče itd.) določeno prodajalno ceno.

Posebej je izdala in založila „Slovenska Šolska Matica“:

1. Navodilo k I. zvezku „Računice za obče ljudske šole, sestavil A. Črnivec“. — Priredili A. Črnivec, dr. Fr. Ilešič in J. Janežič. V Ljubljani 1902. Po znižani ceni K 1.—
2. Spominski list za učence, oziroma učenke, 1905 „—20
3. Javen telovadni nastop za ljudske šole višje stopnje ali meščanske šole, sestavil in ilustroval I. Kren, poslovenil I. Bajželj. V Ljubljani, 1906. (Ponatisk iz „Pedagoškega Letopisa“, VI. zv., 1906.) „—60
4. Staršem šolske mladine, nemški spisal H. Trunk, slovenski priredil J. Dimnik. V Ljubljani, 1907 „—02

Odbor.

VII. Naznanilo.

Vsak društvenik „Slovenske Šolske Matice“ dobi za leto 1911 čvetero knjig, ki so:

1. Pedagoški Letopis, XI. zvez.

2. Ukoslovje računanja, 3. snopič, spisal prof. Lavtar.

3. Zrakoplovstvo, spisal profesor Zupančič.

4. Zgodovina Slovencev v 19. stoletju, spisal dr. Pivko.

Te knjige prejmejo društveniki po svojih poverjenikih.

Po § 7. društvenih pravil plačajo stroške za pošiljanje knjig društveniki sami; zato pa naj p. n. poverjeniki te stroške primerno razdele na svoje člane in jih izterjajo od njih.

Vsakemu zavoju so pridejane nabiralne pole za leto 1912.

Po § 5. društvenih pravil je plačati letnino v prvi polovici vsakega leta. Zato naj p. n. poverjeniki poskrbe, da pošljejo nabiralne pole in letnino odboru vsaj do 31. julija 1912., in sicer za vse svoje člane skupno, ker povzročajo posamezne pošiljatve odboru preveč posla. Na nabiralnih polah naj se označijo člani v abecednem redu in s takim naslovom (ime, značaj in kraj) kakor v predstoječem imeniku.

Na naročbo brez denarja se odbor ne ozira.

Vsa pisma, denarne in druge pošiljatve naj se pošiljajo pod naslovom: Slovenska Šolska Matica v Ljubljani.

V Ljubljani, meseca decembra 1911.

Odbor.